

VM IN APHRICAM VENISSEM A MANLIO CON-
 sule ad quartam legionem tribunus (ut scitis) militum nihil mihi fuit
 potius quam ut massiniam conuenire regem familiae nostrae iustis
 de causis amicissimum: ad quem ut ueni complexus me senex col-
 lachrimauit aliquanto. post suspexit ad caelum: & grates inquit
 ubi summe Sol ago: uobisque reliquis caelites: quae antequam ex hac ui-
 ta migro: conspicio in meo regno & in his caelis Pub. Corneliu[m]
 Scipionem cuius ego nomine ipse recreor: ita nunc ex animo meo
 discessit illius optimi atque inuictissimi uiri memoria: deinde ego
 illum de regno suo: ille me de nostra re publica percussus est: multique
 uerbis ultro citroque habitis ille nobis consumptus est dies. Post
 autem regio apparatu accepti sermonem in multa nocte perduximus:
 cum senex nihil nisi de Africano loqueretur: omniaque non solum eius facta: sed etiam dicta memi-
 nisset: deinde ut cubitum discessimus: me & de uia & quia ad multa nocte uigilassem arctior quam so-
 lebat somnus complexus est. Hic ergo mihi (credo equidem ex hoc quod eramus locuti: sit enim saepe
 fere ut cogitationes sermonesque nostri pariatur aliquid in somno tale: quale de Homero scribit En-
 nius: de quo uidelicet saepissime uigilans solebat cogitare & loqui) Africanus se ostendit ea for-
 ma quae mihi ex imagine eius quam ex ipso notior erat: quem ut agnouit equidem corruui. Sed ille ades in-
 quit animo. & omite timore Scipio: & quae dicam memoriae trade. Vides ne illam urbem quae pare-
 te reipublicae coacta per me renouat pristina bella nec potest quiescere: Ostendebat autem Carthaginem de ex-
 celsio & pleno stellarum illustri & claro quodam loco: ad quam tu oppugnandam nunc uenis pene mi-
 les. Hanc hoc biennio consul euerteris: eritque tibi id cognomen per te partum: quod habes adhuc haec
 reditarium a nobis. Cum autem Carthaginem deleueris: triumphum egeris ceterisque fueris & obieris
 legatus Aegyptum Syriam Asiam Greciamque: delegere itaque consul absens & bellum maximum conficies
 Numantiam excides. Sed cum eris curru in Capitolium inuectus: offendens reipublicae perturbata consiliis
 nepotis mei. Hic tu Africana ostendas oportebit patriae lumen animi ingenium consiliumque tui: Sed
 eius temporis accipite uideo quasi factorum uiam. Nam cum aetas tua septenos octies Solis anfra-
 ctus reditusque conuerterit. duosque hi numeri quorum uterque plenus: alter altera de causa habetur
 circuitu naturali: summam tibi fatale confecerint: in te unum atque in tuum nomen se tota conuerteret ci-
 uitas Te senatus: te omnes boni: te socii: te latini intuebuntur. Tu eris unus: in quo nitatur ciui-
 tatis salus. Ac ne multa dictator tempore constituas oportet: si impias perperamque manus effugeris.
 Hic cum exclamauisset Laelius: ingemueruntque caeteri uehementius: leniter arridens. Scipio: quae so-
 inquit: ne me a sono exciteris: & pax sit rebus. Audite caetera. Sed quo sis Africana alacrior ad-
 tutanda tempore. sic habeto: Omnibus qui patriam conseruauerint adiuuerint auxerint: certum esse in
 caelo diffinitum locum: ubi beati sempiterno aeuo fruuntur. Nihil est ergo illi principi deo: qui
 omnem mundum regit: quod quidem in terris fiat acceptius: quam concilia caeterisque hominum iure sociati:
 quae ciuitates appellantur. Haec rectores & conseruatores hinc profecti huc reuertuntur. Hic ego
 (& si eram perterritus non tam mortis metu quam insidiarum a meis) quae suam tamen uiueret ne ipse
 & pater Paulus: & alii quos nos extinctos arbitrabamur: imo uero inquit hi uiuunt: quae & corporum
 uinculis tanquam carcere euolauerunt. Vestra uero quae dicitur uita mors est. Quin tu aspicias
 ad te uenientem patrem Paulum? Quae ut uidi: equidem uim lachrymarum profudi. Ille autem me complexus
 atque osculans flere prohibebat. Atque ego ut primum fletu represso loqui posse coepi quae so inquam
 pater sanctissime atque optime: quoniam haec est uita: ut audio Africanum dicere: quid moror in ter-
 tis: quin huc ad uos propero uenire? Non est ita inquit ille. Nisi enim cum deus is: cuius hoc templum
 est omne quod conspicias: istis te corporis custodius liberauerit: huc tibi aditus petere non potest.
 Homines enim sunt hac lege generati: qui tuerentur illum globum: quem in hoc templo medium ui-
 des: quae terra dicitur. hisque animis datus est ex illis sempiternis ignibus: quae sidera & stellas so
 uocatis: quae rotundae & globosae diuinis animatae mentibus circulos suos orbemque conficiunt cele-
 ritate mirabili. Quare & tibi Publi & piis omnibus retinendus animus est in custodia corporis: nec
 iniussu eius: a quo ille est nobis datus ex hominum uita migrandum est ne munus humanum assigna-
 tum a deo defugisse uideamini: Sed sic Scipio: ut auus hic tuus & ut ego qui te genui: iusticiae cole
 & pietatem: quae cum magna in parentibus & propinquis tum in patria maxima est. Ea uita
 uia est in caelum & in hunc coetum eorum qui iam uixerunt: & corpore laxati illum incolunt locum:
 quem uides Erat autem is splendidissimo candore iter flammam elucens circulus: quem uos (ut a Graecis
 accepistis) orbem lacteu nuncupatis: ex quo omnia mihi contemplantur praecleara caetera & mirabilia

iuſticiae a/
mor

& aliis fortasse uideatur: ne uiros ſapientia præcellentes: nihilq; inueſtigatione ueri niſi diuinum ſentire ſolitos aliquid caſtigato operi adieciſſe ſuperfluū ſuſpicemur. De hoc prius ergo pauca dicenda ſunt: ut liquido mens operis de quo loquimur innotefcat. Rerum omnium Plato & actū naturam penitus inſpiciens aduertit in omni ſermone ſuo de repu. inſtitutione propoſito inſundendum animis iuſticiae amorem: ſine qua non ſolum reſpu. ſed ne exiguus hominum cœtus nec domus quidem parua conſtabit. Ad hunc porro iuſticiae affectum peſtoribus incalcandum nihil æque patrocinarūq; uidit: q̄ ſi fructus eius non uideretur cum uita hominis ter minari. Hunc uero ſuperſtitem durare poſt hominem: qui poterat oſtendi: niſi prius de animæ immortalitate conſtaret: Fide autem facta perpetuitatis animarum conſequens eſſe animaduertit: ut certa illis loca nexibus corporis abſolutis pro contēplatu probi improbiue meriti deputata ſint. Sic in Phedrone inexpugnabilem luce rationum anima i ueram dignitatē proprie immortalitatis aſſertæ ſequitur diſtinctio locorū: quæ hanc uitā relinquētibus ea lege debentur: quā ſibi quiſq; uiuendo ſanxerit. Sic in Gorgia poſt peractam pro iuſticia diſputationem de habitu poſt corpus animarum morali grauitate ſocraticæ dulcedinis ammonemur. Igitur idem obſeruanter ſecutus eſt in illis præcipue uoluminibus: quibus ſtatim reipub. formandum recepit. Nam poſtq̄ principatum iuſticiae dedit & docuit animam poſt animal non perire. Per illā demum fabulam (ſic enim quidam uocant) quo anima poſt corpus euadat: uel unde ad corpus ueniat in fine operis aſſeruit ut iuſticiae uel cultæ premium uel ſpretæ pœnam animis quippe immortalibus ſubituriſq; iudicium ſeruari doceret: hūc ordinem Tullius non minore iudicio reſeruans: q̄ ingenio repertus eſt poſtq̄ in omni reipub. ocio ac negotio palmam iuſticiae diſputando dedit: ſacras immortalium animarum ſedes & cœleſtium arcana regionum in ipſo conſummati operis ſaſtigio collocauit indicans quo his perueniēdum uel potius reuertendum ſit: qui reipub. cum prudentia iuſticia fortitudine atq; moderatione tractauerint. Sed ille platonius ſecretorum relator Her. quidam nomine fuit natione Pamphilus miles officio: qui cum uulne ribus in prælio acceptis uitam effuſiſſe uiſus: duodecimo demum die iter cæteros una peremptos ultimo eſſet honorandus: igne ſubito ſeu recepta anima ſeu retenta quicquid emenſis iter utraq; uitam diebus egerat uideratue tanq̄ publicum profeſſus iudicium humano generi nūc auit. Hanc fabulam Cicero licet ab indoctis quaſi ipſe ueri conſcius doleat irriſam: exemplū tamen ſtolidæ reprehēſionis uitans excitari narraturum q̄ reuiuſcere maluit. Ac prius q̄ ſomnii uerba conſulamus enodādum nobis eſt: a quo genere hominum Tullius memoret uel irriſam Platonis fabulam: uel ne idem ſibi eueniat non uereri. Nec enim his uerbis uult imperitū uulguſ intelligi: ſed genus hominum ueri ignarum ſub peritiæ oſtentatione: quippe quos & legiſſe talia & ad reprehendendum animatos conſtaret. Dicemus igitur & quos in tantum philoſophum referat quandam cenſuræ exercuiſſe leuitatem: quiſue eorum etiam ſcriptam reliquerit acculationem: & poſtremo quid pro ea duntaxat parte quæ huic operi neceſſaria eſt reſponderi conueniat obiectis. Quibus (quod factū facile eſt) eneraatis iam quicquid uel contra Ciceronis opinionem etiam in Scipionis ſomnium ſeu iacularus eſt unquā morſus liuoris ſeu forte iaculabitur diſſolutum erit. Epicureorū tota ſactio æquo ſemper errore a uero de uia & illa extimans ridenda: quæ neſciat ſacrum uolumen & anguſtiſſima irriſit naturæ ſeria. Colotes uero inter Epicuri auditores loquacitate notabilior etiam in librum rettulit: quæ de hoc amarus cauillatus eſt. Sed cæteræ quæ iniuria norauit: ſiquidem ad ſomnium de quo hic procedit ſermo non attinent: hoc loco nobis omittenda ſunt. Illam calumniam proſequamur quæ niſi ſupplodetur: manebis Ciceroni cum Platone communis. Ait enim a philoſopho fabulam nō oportuiſſe conſingi: quoniam nullum figmenti genus ueri profeſſoribus conueniret. Cur enim inquit: ſi rege cæleſtiū notionem: ſi habitu animæq; demōſtrare uoluisti: non ſimplici & abſoluta hoc inſinuatione curatum eſt? Sed quæſita perſona caſuſq; excogitata nouitas & compoſita aduocati ſcæna figmenti ipſam quærendi ueri ianuam mendacio pollueret: hæc quoniam dum de platico ære iactantur etiam quietem Aphricani noſtri ſomniantis inculſant. Vtraque enim ſub appoſito argumento electa perſona eſt: quæ accommoda enunciandis haberetur. Reſiſtamus uergeti: & fruſtra arguens reſellatur calumnia: ut una diſſoluta utriuſq; factum incolame ut ſas eſt retineat dignitatem. Nec omnibus fabulis repugnat philoſophia nec omnibus acquieſcit: & ut facile ſecerni poſſit: quæ ex his ab ſe abdicet: ac uelut profana ab ipſo ueſtibulo ſacrae diſputationis excludat: quæue etiam ſæpe ac libenter admittat diuilionum gradibus explicandum. Fabulæ quarum nomen indicat falſi profeſſionem: aut tantum conciliandæ auribus uoluptatis: aut adhortationis quoque in bonam frugem gratia repertæ ſunt: auditum mulcent uelut comœdiæ quales Menander eiſue imitatores agendas dederunt: uel argumenta ſictis calibus amatorum reſerta: quibus uel multum ſe Arbitræ exercuit: uel

her. q̄ mdr
tuus reui
xit

Colotes e
picurus

qua re rep
tæ fabulæ

Apulejum nōnunq̄ luſiſſe miramur. Hoc totum fabularum genus: quod ſolas aurium delicias proſitetur: e ſacrario ſuo in nutricum cunas ſapientia tractatus eliminat. Ex his autem quæ ad quandam uirtutum ſpeciem intellectum legentis hortantur ſit ſecunda diſcretio. In quibusdā enim & argumentum ex ſicto locatur: & per mendacia ipſe relationis ordo contextitur: ut ſunt illæ Eſopi fabulæ elegantiæ ſictionis illuſtres. At in aliis argumentum quidem fundatur ueri ſoliditate: ſed hæc ipſa ueritas per quædam compoſita & ſicta proferitur. & hæc iam uocantur narratio fabuloſa non fabula: ut ſunt cerimoniarum ſacra Heliodi & Orphei quæ de deorum progenie actiue narrantur: ut myſtica pythagoreorum ſenſa referunt. Ergo ex hac ſecunda diuifione: quā diximus a philoſophiæ libris prior ſpecies quæ concepta de falſo per falſum narratur aliena eſt. Sequens in aliam rursus diſcretionem ſicta diuiditur. Nam cum ueritas argumēto ſubeſt: ſolaq; ſit narratio fabuloſa non unus reperit modus per figmentum uera referendi: aut enim contextio narrationis per turpia & indigna numinibus ac monſtro ſimilia componitur: ut dei adulteri Saturnus pudenda Cælii patris abſcidents: & ipſe rursus a filio regno potito in undas coniectus: quod genus totum philoſophi neſcire malunt. Aut ſacrarum rerum notio ſub pio figmentorum uelamine honeſtis & tecta rebus & ueſtita nominibus enunciat. Et hoc eſt ſolum figmenti genus: quod cantio de diuinis rebus philoſophantis admittit. Cum igitur nullam diſputationi pariat iniuriam uel hæc index uel ſomnians Aphricanus: ſed rerum ſacrarum enunciatio integra ſui dignitate his ſit tecta nominibus: acculator tandem edoctus a fabulis fabuloſa ſecernere conqueſcat. Sciendum eſt tamen non in omnem diſputationem philoſophos admittere fabuloſa uel ſicta: ſed his uti ſolent cum uel de anima uel de ære uel de æthereis poteſtatibus uel de cæteris diis loquuntur. Cæterum cum ad ſummum & principem omnium deum: qui apud græcos τὸ γὰρ τὸν ἀπρωτοπῶν Δεῦν nuncupatur tractatus ſe audeat attollere. uel ad mentem quam græci νόον appellant originales rerum ſpecies quæ ἐν Διὶ dicte ſunt continentes ex ſummo natam & perfectam deo. Cum de his inquā loquuntur deo & mente nil fabuloſum penitus attingunt. Sed ſi quid de his assignare conantur: quæ non ſermonem tantūmodo: ſed cogitationem humanam ſuperant: ad ſimilitudines & exempla conſugiunt. Sic Plato cum de περὶ τῶν ἁδῶν loqui eſſet animatus: dicere quid ſit non eſt auſus: hoc ſolum de eo ſciens q̄ ſciri quale ſit ab homine non poſſit. Solum uero ei ſimilimum de uiſibilibus ſolem reperit: & per eius ſimilitudinem uiam ſermoni ſuo attollendi ſe ad non comprehenſibilia patefecit: ideo ut nullum ei ſimulacrum cum diis aliis conſtitueretur finxit antiquitas quia ſummus deus natq; ex eo mens ſicut ultra animam ita ſupra naturam ſunt: quo nihil ſas eſt de fabulis peruenire: De diis autem (ut dixi) cæteris & de anima nō fruſtra ſe nec ut oblectent ad fabuloſa conuertunt: ſed quia ſciunt inimicam eſſe naturæ apertam nudamq; expoſitionem ſui: quæ ſicut uulgaribus hominum ſenſibus intellectum ſui uario rerum regimine operimentoq; ſubtrahit: ita a prudentibus arcana ſua uoluit per fabuloſa tractari. Sic ipſa myſteria figurarum cuniculis operiuntur: ne uel hæc adeptis nudam rerum talium ſe natura præbeat: ſed ſūmatibus tantum uiris ſapientia interprete ueri arcani conſcius contenti ſint reliqui ad uenerationem figuris defendentibus a uilitate ſecretum. Numenio deniq; inter philoſophos occultorum curioſiori offenſam numinum. q̄ Eleuſina ſacra interpretando uulgauerit: ſomnia prodiderunt uiſo ſibi ipſas eleuſinas deas habitu meretricio ante apertū lupinar uidere pſtantes: admiratiq; & cauſas nō cōueniētis numinibus turpitudinis cōſulenti reſpondiſſe iratas: ab ipſo ſe adito pudicitia ſuæ ui abſtractas & paſſim aduentibus proſtitutas. Adeo enim ita ſe & ſciri & ſimulacra formarum talium propuſus alienis: & ætates tam in crementi q̄ diminutionis ignaris & amictus ornatusq; uarios corpus non habentibus assignauit. Secundum hæc pythagoras ipſe atq; Empedocles Parmenides quoq; & Eraclitus de diis fabulari ſunt nec ſecus Timæus qui progenies eorum ſicut traditum fuerat executus eſt. His prælibatis anteq̄ ipſa ſomnii uerba tractemus: prius quot ſomniantis modos obſeruatione deprehenderit cum licentiā figurarum quæ paſſim quieſcentibus ingeruntur ſub diſſinitione & regulam uetuſtas mitteret ediſſeramur: ut cui eorum generi ſomnium quo de agimus applicandum ſit innotefcat. Omnium quæ uidere ſibi dormientes uidentur quinq; ſunt principales diuerſitates & nomina. Aut enim eſt ὄνειρος ſecundum græcos quod latini ſomniū uocant aut ἐνυπνίον quod inſomnium dicitur. φάντασμα quod Cicero quotiens opus hoc nomine ſuit uiſum uocauit. Vltima ex his duo cum uideantur cura interpretationis indigna quæ nihil diuinationis apportant ἐνυπνίον dico & φάντασμα. Eſt enim ἐνυπνίον quotiens circa oppreſſi animi uel corporis ſiue fortunæ qualis uigilantem fatigauerit talem ſe ingerit dormienti.

Fabularū
genera

Eſopi fabule

Myſtica pythagoreorum
ſenſa

Quas malim pſt
ſicta fabulæ: aut
pſt admittimur

Quid ſit fabuloſa pſt
penitus attingunt

Numen q̄ pncip

ſenſa
Alens
ſpes

deus quid
ſit non pot
explicari

Eleuſinae
deæ

ſpes ſomni quinq;

Animi ut si amator delitiis suis aut fruente[m] se uideat aut carētem: si metueris quis imminere sibi infidiis uel potestate personam: aut incurrisse hanc ex imagine cogitationum suarum aut effugisse uideatur. Corporis si temeto ingurgitatus aut distentus cibo uel abundantia praefo/cari se extimet uel grauantibus exonerari: aut contra si esuriens cibum: aut potum sitiens delide rate quaerere uel etiam inuenisse uideatur: fortunae cum se quis existimat uel potentia uel magi stratu aut augeri pro desiderio aut exui pro timore: Hæc & his similia quonia[m] ex habitu mentis quietem sicut praueuerant ita & turbauerant dormientis: una cum somno aduolant & pariter euanescent. Hinc & in somnio nomen non quia per somnum uidetur (hoc enim est huic generi com[m]une cum caeteris) sed quia in ipso somnio tantummodo esse creditur dum uidetur: post somnium nullam sui utilitatem uel significationem relinquit: falsa esse in somnia nec Maro tacuit. Sed falsa ad caelum mittunt in somnia manes: caelum hic uisuum regionem uocant: quia sicut dii nobis: ita nos defunctis superi habemur: amorem quoq[ue] describens: cuius curam semper sequunt[ur] in somnia ait. Hæret[ur] i[n]fixi pectore uultus Verbaq[ue] nec placida[m] mebris dat cura quietem. Et post hæc Anna soror quæ me suspenfam in somnia terrent[ur].

Phantasma

φαντασμα uero hoc est uisum cum inter uigiliam & adultam quiete[m] in quadam (ut aiunt) patria somnii nebula adhuc uigilare se existimans qui dormire uix coepit: aspiciere uidetur irruentes in se uel passim uagantes formas a natura seu magnitudine seu specie discrepantes uariasq[ue] tempe states rerum uel lætas uel turbulentas. In hoc genere est επιελατης quom publicia per uasio quie scentes opinatur inuadere & p[ro]dere suo pressos ac sentiētes grauare. His duobus modis ad nul lam noscendi futuri opem receptis tribus caeteris in ingeniu[m] diuinatois instrumur. Et est ora culum quidem cum in somnis parens uel alia sancta grauisq[ue] persona seu sacerdos uel etiã deus apte euenturum quid aut non euenturum faciendū uiradūue denunciat. Visio est autē cū id qd uidet quod eodem modo quo apparuerat eueniet: amicum peregre comorantem quē nō cogi tabat: uisus est sibi reuersum uidere: & procedenti obuius quē uiderat uenit in amplexus. Depo situm inquiete suscepit: & matutinus ei praecator occurrit mādans pecuniam tutelæ & fidei cu stodia cælendam comittens. Somnium proprie uocatur quod tegit figuris & uelat ambagibus non nisi interpretatione intelligendam significationem rei quæ demonstratur quod quale sit: non a nobis exponendum est: cum hoc unusquisq[ue] ex usu quid sit agnoscat: huius quinq[ue] sunt species: aut enim proprium aut alienū aut com[m]une aut publicum aut generale est. Proprium est cum se quis facientem patientēue aliqui somniat: alienum cum alium: commune cū se una cū alio: publicū est cum ciuitati foroue uel theatro seu quibuslibet publicis mœnibus actibus ue triste uel lætum quid extimat accidisse: generale est cum quis circa solis orbem lunareue globū seu alia sydera uel caelum omnesq[ue] terras aliquid somniat innouatum. Hoc autem quod Scipio uidisse se rettulit: & tria illa quæ sola probabilia sunt genera principalitatis amplectitur: & oēs ipsius somnii species attingit. Est enim oraculum: quia Paulus & Africani uterq[ue] parens san cti grauesq[ue] ambo nec alieni a sacerdotio quid illi euenturum esset enunciarūt: Est uisio: quia lo ca ipsa in quibus post corpus uel qualis futurus esset aspexit: Est somnium: quia rerum quæ illi narratae sunt: altitudo tecta profunditate prudētiæ non potest nobis nisi scientia interpretatio nis aperiri. Ad ipsius quoq[ue] somnii species omnes refert. Est proprium: quia ad supera ipse pdu ctus est & de se futura cognouit. Est alienum: quia quæ statim aliorū animæ sortita sunt deprehē dit. Est com[m]une: quia eadem loca tam sibi q̄ caeteris eiusdem meriti didicit praeparari. Est publicū: quia uictoria patriæ & Carthaginis interitum & capitolinum triumphū & sollicitudinē futuræ se ditionis agnouit. Est generale: quia caelum caeliq[ue] circulos couersionisq[ue] concentum uiuo adhuc hōi noua & incognita stellarum etiam ac luminū motus terræq[ue] ois sitū suspiciendo uel despi ciendo cocepit. Nec dici pot[est] nō aptū fuisse Scipiois p[ro]næ somniū qd & generale esset & publi cū: quia necdū illi contigisset amplissimus magistratus: imo cū adhuc ut ipse dicit pene miles habe ret. Aiunt enī nō habenda pro ueris de statu ciuitatis somnia: nisi quæ rector eius magistratusue uidisset: aut quæ de plebe non unus sed multi similia somnia sent. ideo apud Homerum cum i cōcilio græcorū Agamēnon somnium qd de instruēdo praelio uiderat publicaret Nestor q[ue] nō minus ipse prudētia q̄ ois iuuetā uiribus iuuit exercitū cōciliās fidem relatis de statu inquit pu blico credendum regio somnio. qd si alter uidisset: repudiaremus ut futile. Sed nō ab re erat ut scipio et si necdū adeptus tunc erat cōsulatū nec erat rector exercitus carthaginis somniaret ite ritum cuius erat auctor futurus audiretq[ue] uictoriā beneficio suo publicandā: uideret etiã secre ta naturæ uir nō minus phia q̄ uirtute praecellēs. His assertis q̄ a supius falsitatis isomniorum Virgiliū testem citates eius uersus fecimus mentionē eruti de geminarum somnii descriptione portarū: si quis forte quaerere uelit: cur porta ex ebore falsis e cornu ueris sit deputata: instruet auctore Porphyrio: qui in cōmentariis suis hæc in eundem locum dicit ab Homero sub eadem

Oraculum

Visio

Somnium
magnum p[ro]p
rium
alienum
com[m]une
publicum
generale

Nestor

Somni portæ

diuisione descriptum. Latet inquit omne uerū: hoc tamen anima cum ab officiis corporis somno eius paululū libera est: interdum aspicit nonnūq[ue] tendit acie nec tamē peruenit: & cū aspicit tamen non libero & directo lumine uidet: sed interiecto uelamine: quod nexus naturæ calligan tis obducit: & hoc in natura esse idem Virgilius asserit dicens: Aspice nāq[ue] somnē: quæ nūc ob ducta tuēti Mortales hebetat uisus: tibi: & humida circum Calligat nubem eripiā. Hoc uelamē cum inquiete ad uerum usq[ue] acie introspiciētis admittit: de cornu creditur: cuius ista natura ē: ut tenuatum uisui paruiū sit. Cum autem a uero hebetat ac repellit obtutum: ebur putatur: cu ius corpus ita natura densatum est: ut ad quāuis extremitatē tenuitatis crassum nullo uisu ad ul teriora tendēte penetretur. Tractatis generibus & modis ad quos somnium Scipionis refertur: nunc ipsam eiusdem somnii mentē ipsūq[ue] p[ro]positum: quod græci σκοπον uocant: anteq[ue] uer ba inspiciantur tentemus aperire: & eo pertinere propositum praesentis operis asseramus: sicut iam in principio huius sermonis adstruximus: ut aīas bene de repu. meritoq[ue] post corpora caelo reddi: & illic frui beatitudinis perpetuitate nos doceat. Nam scipionem ipsum hæc occasio ad narrandum somnium prouocauit: q̄ longo tēpore se testatus est silentio cōdidisse. Cum enim Lælius quaerere nullas Nasticæ statuas in publico in interfecti tyrāni remuneratōe locatas: respō dit Scipio post alia in hæc uerba: Sed q̄q[ue] sapientibus conscientia ipsa factorū egregiorum amplif simum uirtutis est p[ro]mū: tamen illa diuina uirtus non statuas plūbo inhæretes nec triumphos arefcētibus laureis: sed stabiliora quædam & uiridiora p[ro]miorum genera desiderat: quæ tamen ista sūt inquit Lælius: Tum Scipio patimini me iquit. quonia[m] tertium diem iam feriatū sumus: & caetera quibus ad narrationē somnii uenit docēs illa esse stabiliora & uiridiora p[ro]miorū gene ra: quæ ipse uidisset in caelo bonis rerū pu. seruata rectoribus: sicut his uerbis eius ostendit. Sed quo sis Africane alacrior ad tutandā rep[er]u. sic habeto: Omnibus qui patriā conseruauerint: adiuuerint: auxerint: certum esse in caelo & diffinitum locū ubi beati sempiterno æuo fruant[ur]: & paulopost hunc certum locū qui sit designās ait: Sed sic Scipio ut auus hic tuus ut ego qui te genui: iusticiā cole & pietatē: quæ cū magna in parentibus & p[ro]p[ri]is: tū in patria maxima est: ea uita uia est in cælū & in hūc cœtū roge qui iam uixerit & corpore laxati incolūt locum: quē uides significans galaxian. Sciendum est enim q̄ locus in quo sibi uidet esse Scipio per quietē: lacteus circulus est: qui galaxias uocat. Siquidē his uerbis in principio utitur: ostēdebat autem Carthaginem de excelso & pleno stellarū illustri & claro quodā loco. Et paulopost ap[er]ius dicit: Erat autē is splendidissimo candore iter flāmas circulus elucens: quē nos (ut a Graiis accepistis) orbem lacteū nūcupatis: ex quo mihi omnia contemplanti praecleara & mirabilia uidebant[ur]. Et de hoc quidem galaxia cū de circulis loquemur plenius differemus. sed iam quonia[m] iter libros quos d[omi]ni repu. Cicero: quosue prius Plato iscriperat: q̄ differētia q̄ similitudo habeat: exp[er]simus. & cur operi suo uel Plato æris iudiciū uel Cicero somnii Scipionis asseruerit: quidue sit ab epi cureis obiectū Platonis: uel quē admodū debilis calūnia refellatur: & quibus tractatibus philoso phi admisceant: uel a quibus penitus excludāt fabulosa retulimus: adiciemusq[ue] post hæc neces sario genera omniū imaginū quæ falso quæq[ue] uero uidentur in somniis: ipsasq[ue] distinximus spe cies somniorum: ad quas Africani somniū cōstaret referri: & Scipioni cōuenerit talia somnia re: & de geminis somnii portis: quæ fuerit a ueteribus expressa sententia sup his omnibus ipsius somnii de quo loquimur: mentē p[ro]positūq[ue] signauimus: & partē cæli euidenter exp[er]simus: in qua sibi Scipio p[er] getem hæc uel uidisse uisus est: uel audisse quæ rettulit. Nūc iam discutieda nobis sūt ipsius somni uerba nō oīa: sed quæq[ue] uidebunt digna q̄ situ: Ac priā nobis tractāda se ingerit pars illa de nūeris: in qua sic ait: Nam cū ætas tua septenos octies solis anfractus reditusq[ue] con uertit: duoc[un]q[ue] hi nūeri: quorū uterq[ue] plenus: alter altera de causa habet: circuitu naturali sūma tibi fatalē cōfecerint: in te unū atq[ue] tuū nomen se tota cōuertet ciuitas. Te senatus te omnes bo ni: te locii: te latini intuebunt: tu eris in quo nita[ur] ciuitatis salus: ac ne multa dictator rep[er]u. cōsti tuas oportet: si impias p[ro]p[ri]os manus effugeris. plenitudine hic nō frustra nūeris assignat: plenitudo enī p[ro]p[ri]e nisi diuinis rebus supnisq[ue] non cōuenit neq[ue] enim corpus p[ro]p[ri]e plenu[m] dixit ris: qd cū sui sit impatiēs effluēdo: alieni appetēs est hauriēdo: q̄ si metallicis corporibus nō usu eueniūt: nō tamen plena illa sed uasta dicēda sūt. Hæc est igit[ur] com[m]unis nūerorū omniū plenu do: q̄ cogitationi a nobis ad supos meāri occurrit prima p[er]fectio icorporalitat[is] in nūeris. Inter ipsos tamē p[ro]p[ri]e pleni uocant[ur] secūdū hos modos: q̄ praesenti tractatui necessarii sūt: q̄ aut uim obtinēt uinculorū: aut corpora rursus efficiunt: aut corpus efficiūt. Sed corpus quod intelligen do nō sentiēdo cōcipias: totū hoc ut obscuritatis de p[er]cept[us] offensam paulo altius repetita rerū lu ce pandendum est. Omnia corpora superficie finiuntur: & in ipsam eorum pars ultima termi natur. Hi autem termini cum sint semper circa corpora: quorum termini sunt: incorporei tamen intelliguntur: nam quousq[ue] corpus esse dicitur necdum terminus intelligitur: cogitatio

Honesti & mono
tati digna sapientia

Interius uicula galaxie

plenitudo
numerorū

corp[us] / sup[er]ficie finiuntur

quæ conceperit terminum corpus reliquit. Ergo primus a corporibus ad incorporea transitus offendit corporum terminos: & hæc est incorporea prima natura post corpora: sed non pure nec ad integrum carens corpore. Nam licet extra corpus natura eius sit: tamen non nisi circa corpus apparet. Cum totum denique corpus nominas: etiam superficies hoc uocabulo continetur. de corporibus eam tametsi non restamen intellectus sequestret. Hæc superficies sicut est corporum terminus: ita lineis terminatur: quas suo nomine grammata nominauit. Punctis lineæ finiuntur: & hæc sunt corpora quæ mathematica uocantur: de quibus solerti industria geometriæ disputatur. Ergo hæc superficies cum ex alia parte corporis cogitur: pro forma subiecti corporis accipit numerum linearum. Nam seu trium ut trigonum seu quattuor ut quadratum seu plurium sit angulorum: totidem lineis sese ad extrema tangentibus planities eius includitur. Hoc loco admonendi sumus: quod omne corpus longitudinis latitudinis & altitudinis dimensionibus constat: ex his tribus in lineæ ductu una dimensio est longitudo: est enim sine latitudine. Planities uero quæ epiphaniam uocant longo latoque distenditur: alto caret: & hæc planities quantis lineis continetur: expressimus: Soliditas autem corporum constat cum his duabus additur altitudo: sit enim tribus dimensionibus impletis corpus solidum: quod streon uocant: qualis est tessera: quæ cubus uocatur. Si uero non unius partis sed totius uelis corporis superficiem cogitare: quod proponamus esse quadratum: ut de uno quod exemplo sufficiet disputemus: iam non quattuor sed octo anguli colliguntur. quod tum animaduertis si per unum quadratum quale prius diximus alterum tale aliis impositum mente conspicias ut altitudo quæ illi plano deerat: adiciatur: fiatque tribus dimensionibus impletis corpus solidum quod streon uocant ad imitationem tesserae. quæ cubus uocatur. Ex his apparet octonarium solidum corpus & esse & haberi: siquidem unum apud geometras puncti locum obtinet. Duo lineæ ductum faciunt quæ duobus punctis (ut supra diximus) coercentur. Quattuor uero puncta aduersum se in duobus ordinibus bina per ordinem posita exprimunt quadri speciem a singulis punctis in aduersum punctum eiecta linea. Hæc quattuor ut diximus duplicata & octo facta duo quadra similia describunt: quæ sibi superposita additaque altitudine formam cubi quod est solidum corpus efficiunt. Ex his apparet antiquiorem esse numerum superficiæ & lineis: ex quibus illam consistere memorauimus ut rursusque omnibus. A lineis enim ascenditur ad numerum: tanquam ad priorem intelligitur ex diuersis numeris linearum quæ formæ geometricæ describantur. Iplam uero superficiem cum lineis suis primam post corpora diximus incorpoream esse naturam: nec tamen sequestrandam propter perpetuam cum corporibus societatem: Ergo quod ab hac sursum recedit: iam pure incorporeum est. Numeros autem hac superiores præcedens sermo patefecit. Prima est igitur perfectio incorporalitatatis in numeris: & hæc est (ut diximus) numerorum omnium plenitudo: seorsum autem illa (ut supradiximus) plenitudo est eorum quæ ad corpus efficiunt aut efficiuntur aut uim obtinent uinculorum: licet alias quoque causas quibus pleni numeri efficiantur: esse non ambigam. Qualiter autem octonarius numerus solidum corpus efficiat ante latius probatum est. Ergo singulariter quoque plenus iure dicitur propter corporeæ soliditatis effectum. Sed & ad ipsam cæli armoniam id est continentiam hunc numerum magis aptum esse non dubium est cum speræ ipsæ octo sint quæ mouentur: de quibus secutus sermo procedet: omnes quoque partes de quibus constat hic numerus tales sunt ut ex earum compage plenitudo nascatur. Est enim aut de his quæ neque generantur neque generantur de monade & septem: quæ qualia sint suo loco plenius explicabitur aut de duplicato eo qui & generatur & generat id est quattuor. Nam hic numerus quattuor & nascitur de duobus & octo generat aut componitur de tribus & quinque quorum alter primus omnium numerorum impar apparuit: quoniam autem potentiam sequens tractatus attinget. Pythagorici uero hunc numerum iusticiam uocauerunt quia primus omnium ita soluitur in numeros pariter pares hoc est in bis quaterna ut nihilominus in numeros æque pariter pares diuisio quoque ipsa soluitur in bis bina. Eadem quoque qualitate contextitur id est bis bina bis. Cum ergo & contextio ipsius pari æqualitate procedat: & resolutio æqualiter redeat usque ad monadem: quæ diuisionem arithmetica ratione non recipit. merito: propter æqualem diuisionem iusticiæ nomen accepit. & quia ex supradictis omnibus apparet quæta & partium suarum & seorsum sua plenitudine nitatur iure plenus uocatur. Superest ut septenarium quoque numerum plenum iure uocatum ratio in medio constituta persuadeat. Ac primus hoc transire sine admiratione non possumus quod duo numeri in se multiplicati uitale spatium uiri fortis includerent: ex pari & impari constituerunt. Hoc enim uere perfectum est: quod ex hoc numero generatur. Nam impar numerus mas & par foemina uocatur. Item arithmetici imparis patris & par matris appellatone uenerant. Hic & Thimeus Platonis fabricator mundanæ aeternitatis partes eius ex pari & impari. i. duplicari & triplicari numero intertextuisse memorauit: ita ut a duplicari usque ad octo a tri-

Prima terminat lineas.
Prima terminat lineas.
Corporis dimensio
nam elegimus
Planities
quæ epiphaniam
corporeæ solidi streon.
Prima perfectio incorporeæ naturæ
Octonarius numerus
Prima perfectio incorporeæ naturæ
Septenarius numerus
Prima perfectio incorporeæ naturæ
Par numerus

plari usque ad uigintiseptem stare alternatio mutuandi. Hi enim primi cubi utriusque nascuntur siquidem a paribus bis bini: quæ sunt quattuor superficiæ faciunt bis binis bis qui sunt octo. corpus solidum fingunt. A dispari uero ter terna quæ sunt nouem superficiem reddunt & ter terna ter id est ter nouena quæ sunt uigintiseptem primum æque cubum alterius partis efficiunt. Unde intelligi datur hos duos numeros octo dico & septem: qui ad multiplicationem annorum perfecti in repub. uiri conuenerunt: solos idoneos ad efficiendam mundi animam iudicatos quia nihil post auctorem potest esse perfectius. Hoc quoque notandum est: quod superius asserentes communem numerorum omnium dignitatem antiquiores eos superficiæ & lineis eius omnibus: quæ corporibus ostendimus: procedens autem tractatus inuenit numeros & ante animam mundi fuisse: quibus illam contextam augustissima Thimeus ratio naturæ ipsius conscientia testis expressit. Hinc est quod pronuntiare non dubitauerunt sapientes animam esse numerum se mouentem. Nunc uideamus cur septenarius numerus suo seorsum merito plenus habeatur: cuius ut prescius plenitudo noscatur primum merita partium de quibus constat: tum demum quid ipse possit inuestigemus. Constat septenarius numerus uel ex uno & sex uel ex duobus & quinque uel ex tribus & quattuor: singularum compagum membra tractemus: ex quibus fatebimur nullum alium numerum tam uaria esse maiestate fecundum: ex uno & sex compago prima componitur. Vnum autem quod monas id est unitas dicitur & mas idem & foemina est: par idem atque impar ipse non numerus sed fons & origo numerorum. Hæc monas initium finisque omnium: neque ipsa principii aut finis sciens ad summum refertur deum: eiusque intellectum a sequentium numerorum & potestatum sequestret: nec in inferiore post deum gradu frustra eam desideraueris. Hæc illa est mens e summo enata deo: quæ uices temporum nesciens in uno semper quod adest consistit æuo: cumque utpote una non sit numerabilis: innumeratas tamen generum species & de se creat & intra se continet. Inde quoque aciem paululum cogitationis inclinans: hanc monadem reperies ad animam referri. Animam enim aliena a siluestris contagione materia: tantum se auctori suo ac sibi debens simplicem sortita naturam: cum se animandæ immensitati uniuersitatis infundat: nullum inuit tamen cum sua unitate diuortium. Vides ut hæc monas orta primarum causa ad usque animam ubique integra & semper indiuidua continuationem potestatis obtineat. Hæc de monade castigatius quæ se copia suggerebat: nec te remordeat quod cum omni numero præesse uideatur: in coniunctione præcipue septenarii prædicetur. Nulli enim aptius iungitur monas incorrupta quæ uirgini. Huic autem numero id est septenario adeo opinio uirginitatis inoleuit ut Pallas quoque uocetur. Nam uirgo creditur quia nullum ex se parit numerum duplicat: qui intra denarium coartetur quem primum litem constat esse numerorum. Pallas ideo: quia ex folius monadis foetu & multiplicatione processit: sicut Minerva solo ex uno parente nata perhibetur. Senarius uero qui cum uno coniunctus septenarium facit: uaria ac multiplicis religionis & potentia est. Primum quod solum ex omnibus numeris qui infra decem sunt de suis partibus constat: habet enim medietatem & tertiam partem & sextam partem: & est medietas triaertia pars duo sexta pars unum: & omnia simul sex faciunt. habet & alia sua uenerationis iudicia: sed ne longior faciat sermo fastidium: unum ex omnibus eius officium persequitur: quod ideo prætulimus quia hoc commemorato non senarii tantum sed & septenarii pariter dignitatis astruetur. Humano partui frequentiore usum nouem mensium certo numerorum modulamine natura constituit: sed ratio sub asciti senarii numeri multiplicationem procedens etiam septem menses compulsi usurpari. Quam breuiter absoluteque duos esse primos omnium numerorum cubos id est a pari octo ab impari uigintiseptem. & esse impari marem: parem foeminam superius expressimus. Horum uterque si per senarium numerum multiplicetur: efficiunt dierum numerum: qui septem mensibus explicantur. Coeant enim numeri mas ille qui memoratur & foemina octo scilicet & uigintiseptem: pariunt ex se quinque & triginta. Hæc sexies multiplicata creant decem & ducentos: qui numerus dierum mensem septimum claudit. Ita est ergo natura foecundus hic numerus: ut primam humani partus perfectionem quasi arbiter quæ maturitatis absoluat. Discretio uero partus futuri (sicut Hippocrates refert) sic in utero dignoscitur. aut enim septuagesimo aut nonagesimo die conceptus mouetur: dies ergo motus quicumque fuerit de duobus ter multiplicatus aut septimum aut nonum explicat mensem. Hæc de prima septenarii copulatione libata sunt. Secunda de duobus & quinque est ex his Dyas quia post monadem prima est: primus est numerus. Hæc ab illa oipotetia solitaria incorporeæ intelligibilis linea pria defluxit. Ideo & ad uagas stellæ & luminum speras referretur quæ hæc quoque ab illa quæ aplæas dicitur i numero scissæ & i uarii motus contrarietate rectoræ sunt. Hic ergo numerus cum gnatio aptissime iungitur: dum hic ad errantes ut diximus: ad cæli zonas ille referatur: sed ille ratione scissionis: hic numero. illa uero gnatio numero proprietate excepta potentia ultra

Primi cubi nascuntur
Nullus alius est tam uariis partibus
Septenarius numerus
ex quibus constat
Monas id est unitas
Menſ dei eſt uigintiſeptem
Et ſi uicinet uerba hęc dicta in natiuitate ſenſum quid forſitan hinc
Pallas
Minerua
Senarius numerus
Not
Prima humani partus perfectio in mēſe
Discretio partus futuri quo dignoscitur
Dyas

tūc uocat. Secūdis orbē totū renascēs ignes colligēdo iā cōplet: & plena tūc dī. Tertius dichoto- mos rursus effici: cū ad medietatē decrefēdo cōtrahit. Quartis ultia lumis sui diminiōe te- nuat. Septē quoq; pmutatōibus q̄s falis uocat gr̄ci: toto mēte distinguit: cū nascit: cum sit di- choromos & cum sit cū q̄kuptōr cum plena & rursus amphicyrtos ac denuo dichotomos & cum ad nos luminis uniuersitate priuatur: amphicyrtos est aut cum supra diametrū dicothomi est anteq̄ orbis cōclusionē cingatur: uel de orbe iā minuēs inter medietatē ac plenitudinē i sup mediā luminis curuat eminentiā. Sol quoq; ipse de quo uitā omnia mutuatur: septimo signo uices suas uariat. nam a solstitio hiemali ad solstitiū æstiuū septio peruenit signo: & atropico uerno usq; ad autūnale tropicū septimi signi pagratōe pducitur. Tres quoq; conuersiones lucis ætheræ p hūc numeꝝ cōstant. Est aut prima maxia: secūda media: minima est tertia. & maxia ē āni secūdu solē: media mēsis secūdu lunā: minia diei secūdu ortū & occasū. Est uero una quæq; conuersio quadripartita. & ita constat septenus numerus. i. ex tribus generibus conuersionum: & ex quatuor modis quibus unaquæq; conuertitur. Hi sunt ante quatuor modi. Fit enī pri- ma humida: deinde calida: inde sicca: & ad ultimum frigida. Et maxima conuersio idest anni humida est uerno tempore: calida æstiuo: sicca autumno: frigida per hyemem. Media autem conuersio mensis per lunam ita fit: ut prima sit ebdomas humida: quia nascens luna humo- rem affolet concitare: Secunda calida adolescente in ea iam luce de solis aspectu: Tertia sicca quasi plus ab ortu remota. Quarta frigida deficiente iam lumine. Tertia uero conuersio quæ est diei secūdu ortū & occasum ita disponitur: q̄ humida sit usq; ad primā de quatuor ptibus partē diei: calida usq; ad secūda: sicca usq; ad tertiā quarta iam frigida. Oceanus quōq; in incre- mento suo hunc numerum tenet. Nam primo nascentis lunæ die fit copiosior solito: minuitur paulisper secundo: minoremq; uidet eū tertius q̄ secundus: & ita decrefendo ad diē septimum peruenit. Rursus octauus dies manet septimo par. & nonus fit similis sexto: decimus q̄nto: & un- decimus fit quarto par: tertio quoq; duodecimus: & tertius decimus fit similis secūdo: quartus decimus primus. Tertia uero ebdomas eadē facit quæ prima: quarta eadē quæ secūda. Hic de- niq; est numerus qui hominē concipi formari: edi uiuere: aliāc per omnes ætatū gradus tradi se- necā atq; omnino constare facit. Nam ut illud taceamus q̄ uterū nulla ui feminis occupatum hoc dierum numero natura constituit uelut decreto exoneratæ mulieris uectigali menle redeū te purgari. Hoc tamen prætereundū non est quia semen quod post iactum sui intra horas septē non fuerit in effusionem relapsum: hæsisse in uitā p̄nunciatur. Verū semine semel intra forman- di hominis monetā locato: hoc primū artifex natura molitur ut die septimo folliculū genitiuū circūdet humori ex mēbrana tenui qualis in ouo ab exteriorē testa clauditur & intra se clau- dit liquorem. Hoc cū a phylis deprehēsum sit: Hippocrates quoq; ipse qui tam fallere q̄ falli ne- scit experimenti certus asseruit referens i libro qui de natura pueri inscribitur: tale feminis rece- ptaculum de utero eius eiectū quale septimo post conceptū die intellexerat. Mulierē enim semi- ne non effuso ne grauida maneret orantē imperauerat saltibus concitari: atq; septimo die saltu eiectum cū tali folliculo qualem supra retulimus suffecisse conceptū. Hoc Hippocrates Stratō uero peripatheticus & Diocle Caristus per septenos dies concepti corporis fabricā hac obserua- tione dispenfant ut ebdomadæ secūda credant guttas sanguinis in superficie folliculi: de quo diximus apparere: tertia demergi eas introrsum ad ipsum conceptionis humorē: quartā humo- re ipsum coagulari ut quidam uelut inter carnem & sanguinē liquida adhuc soliditate conue- niat: quinta uero interdum fingi in ipsa substantia humoris humanā figurā magnitudine q̄dem apis: sed ut in illa breuitate mēbra omnia & designata totius corporis liniamēta consistant. Ideo autem adiecimus interdum: quia cōstat quotiens quinta ebdomadæ fingitur designatio ista mē- brorum: mense septimo maturari partū. Cum aut nono mēse absolutio futura est: siquidem sce- mina fabricatur sexta ebdomadæ iam mēbra diuidi: si masculus septima. Post partū uero utrū uicturum sit quod effusum est: an in utero sic præmortuū: ut tantūmodo spirans nascatur: septi- ma hora discernit. Ultra hunc enim horarum numerū quæ p̄mortua nascatur: aeris alitū ferre non possunt: quæ quisq; ultra septē horas sustinueri: intelligitur ad uitā creatus nisi alter sorte qualis perfectum p̄t casus eripiat. Itē post dies septem iactat reliq; umbelicalē: & post bis septē incipiat ad lumen uisus eius moueri: & post septies septē libere iam & pupillas & totā faciē uer- tit ad motus singulos uidendorum: post septē uero mēses dentes incipiunt mandibulis emerge- re: & post bis septē sedet sine casu timore: post ter septē sonus eius in uerba p̄ripit: & post q̄ter septem non solū stat firmiter sed & incedit. Post quinquies septē incipit lac nutriticis horrefcere: nisi forte ad patientiā longioris usus continuata cōsuetudine p̄trahatur: post annos septē dētes qui primi emerferat aliis aptioribus ad cibū solidū nascentibus cedunt: eodēq; anno. i. septimo plene absoluitur integritas loquēdi: unde & septē uocales littere a natura dicuntur inuentæ: licet

Septem lunæ p̄mutatōes
amphicyr-
tos lunæ

Lucis con-
uersiones

cōuersio di-
ci minima

Oceani in-
crementū

Quō for-
matur hō i
utero

Corporis
formatio

Partus
matura

Dētes quā-
do oriunt̄
in pueris

uocales vii
littere

latinitas eadē modo longas mō breues pronunciando quinq; pro septem tenere maluerit. Apud quos tamen si sonos uocalium nō apices numeraueris: similiter septem sunt post autē bis septē ipsa ætatis necessitate pubescit. Tunc enim moueri incipit uis generationis in masculis & purga- tio foemina: Ideo & tutela pueris quasi uirile iam robur absoluitur: de qua tamen foemina p̄- ter uotorum festinationem maturius biennio legibus liberantur. Post ter septenos annos genas flore uestit iuuenta: idemq; annus finē i longum crescendi facit & quarta ānorum ebdomas im- pleta in larum quoque crescere ultra iam prohibet. Quinta omne uirium quātā inesse unicui- q; possunt complet augmentum: nulloc; modo potest quisq; se fortior fieri inter pugilēs deniq; hæc consuetudo seruat ut quos iam coronauere uictoria: nihil de se amplius i incrementō ui- rium sperent. qui uero expertes gloria huius usq; illo manserunt a processione discedant. Sexi- es uero septeni anni seruant uires ante collectas nec diminutionem nisi ex accidenti euenire pa- tiuntur. sed a sexta usq; ad septimā septimanā fit quidē diminutio: sed occulta & q̄ detrimētum suum aperta defectioe non prodat: ideo non nullarum rerumpu. is mos est ut post sextam ad militiam nemo cogatur. in pluribus datur remissio iusta post septimam. Notandum uero q̄ cū numerus septem se multiplicat: facit ætatem q̄ proprie perfecta & habetur & dicitur: adeo ut il- lius ætatis homo utpote qui perfectionem & attigerit iam & necdum præterierit & consilio ap- tus sic nec ab exercitio uiriū alienus habeat. Cū uero decas qui & ipse perfectissimus numerus p̄- secto numero. i. epta diiungitur: ut aut decies septem aut septies deni cōputent: āni hæc a phylis- cis creditur meta uiuendi: & hoc uitæ exercitiæ perfectum spatium terminatur quod quisquis excesserit ab omni officio uacuis soli exercitio sapiētia uacat: & omnem usum sui in suadendo habet aliorum numerum uacatione reuerendus. A septima enim usq; ad decimam septimanam pro captu uirium q̄ adhuc singulis perseuerant uariatur officia. Udem numerus totius corporis membra disponit: Septem enim sunt intra hominem quæ a gr̄cis nigra membra uocantur. lingua: cor: pulmo: iecur: lien: testes duo. & septē alia cū uenis & meatibus q̄ adiacent singulis ad cibum & spiritum accipiendum reddendumq; sunt deputata: guttur: stomachus: aluus: uesica & i- testina principalia tria: quorum unum dissipium uocatur quod uentrem & cætera intestina se- cernit. Alterum medium quod gr̄ci mesenteron dicunt: Tertium quod ueteres irā uocantur: habetq; principiiu intestinorū omnium & cibi detrimētā deducit. De spiritu autē & cibo quibus accipiēdis ut relatu ē atq; reddēdis mēbra quæ diximus d meatibus sibi adiacētibus obsequiū: hoc obseruatu ē q̄ sine haustu spiritus ultra horas septē sine cibo ultra totidē dies uita non du- rat. Septē sūt quoq; gradus i corpore q̄ dimēsiōne altitudis ab imo i superficie cōplet medulla os neruus: uena: arteria: caro: cutis: hæc de interioribus. In apto quoq; septē sunt corporis p̄tes: caput: pectus: manus: pedesq; & pudendū: itē quæ diuidunt nō nisi septē cōpagibus iuncta sunt: ut i ma- nibus ē numerus brachiū cubiti uola & digitor; nodi terni. In pedibus uero foemur: genu: ti- bia: pes: ipse: sub quo uola ē & digitor; similiter nodi terni. Et quia sensus eorūq; mysteria natu- ra i capite uelut i arce cōstituit: septē foramibus sēsuū celebrant officia. i. oris: ac deide oculoꝝ nariū & auriū binis: unde nō imerito hic numerus totius fabricæ dispēsator & dominus agris quoq; corporibus periculū sanitate ue denūciat. Immo ideo & septē motibus oē corpus agitaf. aut enī accessio ē aut recessio: aut i læuā dextrāue deflexio: aut surū quis seu deorū mouet: aut i orbē rotat. Tot uirtutibus insignitus septenarius quas uel de partibus suis mutat uel totius exercet iure plenus & habet & dicit & absoluta (ut arbitror) rōne iā constitit: cur diuersis ex cau- sis octo & septē pleni uocet. Sēsus at hic ē. cū ætas tua q̄nq; gelimū & sextū annū cōpleuerit q̄ sū- ma tibi fatalis erit spes qdē salutis publicæ te uidebit: & p̄ mediis cois bonoꝝ oīum status uir- tutibus tuis dictatura debebit: sed si euaseris i fidias: p̄ p̄nquoꝝ nā p̄ septenos oētēs solis anfra- ctus reditusq; qui q̄gita & sex significat ānos: anfractū solis & reditū annū uocans: anfractū p̄- zodiaci ambitū: reditū q̄ eadē signa p̄ ānos singulos certa lege metit. Hic qdā mirat̄ qd sibi ue- lit ista dubitatio si effugeris q̄ si potuerit diuina aīa & olī cælo reddita atq; hic maxie sciām futu- ri p̄fessa nescire: possit ne nepos suus: an nō possit euadere. Sed nō aduertit hæc h̄e legē oīa uel signa uel sōnia ut de aduersis obliq; aut denucient: aut minētur: aut moneāt: & ideo quædā cauē- do trāsimus. alia exorādo & litādo uiratur. Sūt alia ineluctabilia q̄ nulla arte nullo auertūf i ge- nio. Nā ubi admōitio ē uigilātia cautōis euadit: qd̄ apporāt mīa: litatio p̄piciatōis auertit: nū- q̄ denūciata uanescit: hic subiticies. Vnde igit ista discernimus ut possit cauēdū ne an exorādū an uero patiēdū sit dephendū: Sed præsentis operis fuerit insinuare qualis soleat in diuinationi- bus eē affectata confusio ut definas de incerta uelut dubitatione mirari. Cæterum i suo quoq; opere artificis erit signa quætere quibus ista discernat: si hoc uis: diuina non impedit. Nam il- lud: p̄hibent nam cætera parca: Scire: Maronis est ex intima disciplinæ profunditate senten- tia. diuulgatis etiam docemur exemplis quam plene semper cū prædicuntur futura ita dubiis obserat̄ ut tamē diligēs scrutator nisi diuinitus (ut diximus) i p̄ediaf subesse repiat apprehendē

uocales vii
Hois icre-
mentū per-
numeꝝ sep-
tenarium

uiuēdi me-
ta

Mēbra ho-
minif dispo-
sita per nu-
merum sep-
tenariū dis-
sipiū melle-
terō ira
Corporis
partes sep-
tem
Manus par-
tes septem
Pedis p̄tes
septem
Capitis fo-
ramina .vii.
motus cor-
poris. vii.

Quinquagesima & septima

Moneat subiticio

Purgatorij

Virtutes purgati ai

Exemplares

passiones ai

Sapientia pfecta

Vrbu con ditores re lati inter deos

da uestigia ueritatis ut ecce homericu somnu a loue ut di missu ad cōserēdā futuro die cū hosti bus manum sub aperta promissione uictoriae spem regis animauit. ille diuinum uelut securus oraculum commissio praelio amissis seruatorum plurimis uix ægre q̄ in castra remeauit: num dicē dum est deum mandasse mendacium? non ita est. Sed quia illum casum græcis fata decreuerat: latuit in uerbis somni: quod animaduersum uel a uere uincendum uel ad cauendum saltem potuisset instrueri: Habuit enī præceptio ut uniuersus pducetur exercitus. At ille sola pugnandi hortatione cōtentus nō uidit qd de pducenda uniuersitate præceptū sit prætermittiq; Achille qui tunc recenti laceratus iniuria ab armis cū suo milite feriabatur rex progressus in proelium & casum qui debebat excepit & absoluit somni iuuidia mentiendi nō omnia de iperatis se quendo. Parens obseruantia diligentia homericæ p omnia pfectionis imitator Maro in salibus quoq; rebus obtinuit. Nam apud ilium Aeneas ad regionem instruendo regno fataliter eligēdā satis abunde delio instructus oraculo in errorem tamen unius uerbi negligentia relapsus est. Non quidē locorum fuerat quæ petere deberet nomen insertum: Sed cum origo uetus parentū sequenda diceretur: fuit in uerbi q̄ inter Cretam & Italiam q̄ ipsius gentis auctores utraq; pro duxerant magis ostenderet: & quod aiunt digito demonstraret. Italiam: Nam cum fuissent i de Teucer hinc Dardanus uox sacra sic alloquendo: Dardanidæ durt: aperte consulentibus Italiam de qua Dardanus profectus esset obiecit: appellando eos parentis illius nomine: cuius erat ori go rectius eligenda. & hic certe quidē denunciationis est: quod de scipionis sine prædicitur. Sed gratia cōciliandæ obscuritatis inserta dubitatio: dicto tamen quod inditio somni continetur absoluitur: Nam cum dicitur circuitu naturali summā sibi fatalē confecerint: uitari hunc finē non posse pronunciat. Quod autem Scipioni reliquos uitæ actus sine offensa dubitandi per or dinē rettulit: & de sola morte similis est uisus ambigenti: hæc ratio est: q̄ siue dum humano uel moerori parcitur uel timori: seu q̄ utile est hoc maxime latere pronius cætera oraculis q̄ uitæ si nis exprimitur: aut cum dicit non sine aliqua obscuritate pferunt. His aliqua ex parte tractatis progrediamur ad reliqua. Sed quo sis Aphricane alacrior ad tutandā tempu. sic habeto: Omni bus qui patriā cōseruauerint adiuuerint auxerit certū esse in cælo diffinitū locū ubi beati æuo sempiterno fruuntur: nihil est enim illi principi deo q̄ omnē mundū regit quod quidē in terris fiat acceptius: q̄ concilia coetusq; hoium iure sociati quæ ciuitates appellantur: eaq; rectores & seruatores hinc profecti huc reuertuntur. Bene & opportune postq̄ de morte prædixit interitus cogitatio ui uentis erecta est ut ad moriendi desideriu ultro aiaretur maiestate promissæ beatitudinis & cæ lestis habitaculi: sed de beatitate q̄ debet cōseruatoribus patriæ pauca dicenda sunt ut postea lo cū omnē quæ hic tractādū recepimus resoluamus. Solæ faciūt uirtutes beatū nullaq; alia quisq; uia hoc nomen adipiscit. unde qui existimant nullis nisi philosophatibus iesse uirtutes: nullos præter philosophos beatos esse pnuñtiant. Agnitionē enī rege diuinæ sapientiæ proprie uocā tes: eos tantūmodo dicūt esse sapiētes qui ex acie mentis requirunt & quærendi sagaci diligen tia cōprehendunt: & quantum uiuendi perspicuitas præstat imitantur. Et in hoc solo esse aiunt exercitia uirtutum: quarum officia sic dispensant. Prudentiæ esse mūdum istum & omnia quæ in mundo insunt diuinorum contemplatione despiciere: omnēq; animæ cogitationē i sola diui na dirigere. Tēperatiæ oia relinquere iquantū natura patit: quæ corporis usus requirit. Fortitudi nis: nō terri animā a corpore quodam modo ductu philosophiæ recedentē: nec altitudinē pfe ctæ ad supna ascensionis horrere. Iusticiæ: ad unā sibi huius ppositi cōsentire uia uniuersūq; uirtutis obsequiū atq; ita sit ut secundū hoc tā rigidæ diffinitōis abruptū regepu. rectores bea ti eē nō possint. Sed Ploninus iter philosophiæ pfectores cū Platōe piceps libro de uirtutibus gradus eaq; uera & naturali diuisionē rōne cōpositos p ordinē digerit. Quattuor sunt iqt q̄terna rū genera uirtutū: Ex his primæ politica uocant: secundæ purgatoria: tertiæ animi iā purgati: quartæ exēplares. Et sunt politicae hominis: q̄ sociale animal ē: His boni uiri reipu. cōsulūt: ut bes tuent. hi parētes uenerant: liberos amat: pximos diligūt: his ciuū salutē gubernāt: his soci os circūspecta puidētia ptegūt: iusta liberalitate deuincūt: hisq; sui memores alios fecere merē do: & ē politici prudētia ad ratiōis normā: quæ cogitat quæq; agit uniuersā dirigere: ac nihil præ ter rectū uel laudabile facere: humanisq; actibus tanq̄ diuinis arbitris puidere. Prudentiæ isunt ratiō: intellectus: circūspectio: puidētia: docilitas: cautio. Fortitudinis ē animū supra periculi me tū agere: nihilq; nisi turpia timere: tolerare fortiter uel aduersa uel pspira. Fortitudo pstat ma gnanimitatē fiduciā securitatē magnificentiā cōstatiā tolerantiā firmitatē. Tēperatiæ: nihil appetē poenitēdū: i nullo legē moderatōis excederē: sub iugo ratiōis cupiditatē domarē. Tēperatiā sequūt modestia uerecūdiā abstinentiā castitas / hone stas / moderatio / pccitas / sobrietas / pudicitia / iusticiæ seruat unicusq; qd suū ēd iusticia ueniūt inocētia / amicitia / cōcordia / pietas / religio / affectus hūa nitas. His uirtutib; uir bonus primū sui atq; ide reipu. rctor efficit: iuste ac puidē gubernans

humana non deserens. Secundæ quas purgatorias uocant: hominis sunt: qui diuini capax est so lūq; animū eius expediunt: qui decreuit se a corporis cogitatione purgare: & quadā humanorū fuga solis se inferere diuinis: Hæc sunt ociofos: qui in rerūpu. actibus se sequestrāt. Harum quid singule uelint supius expressimus: cum de uirtutibus philosophatium diceremus. quas solas qui dam existimauerunt esse uirtutes. Tertiæ sunt purgati iam defæctiq; animi & ab omni mūdi huius aspergine presse pureq; deterli. Illic prudentiæ ē diuina non quasi in electione præferre: sed sola nosce & hæc tanq̄ nihil sit aliud intueri: Temperatiæ teneras cupiditates nō reprimere: sed penitus obliuisci. Fortitudinis passionis ignorare nō uincere ut nesciat irasci: cupiat nihil Ju sticiæ: ita cum supera & diuina mēte sociari ut seruet perpetuum cū ea foedus imitatio. Quartæ sunt quæ in ipsa diuina mēte cōsistunt: quā diximus uōuy uocari: quarum ex plo oēs reliquæ per ordinem desuūt. Nam si rerum aliarum multo magis uirtutū ideas esse in mente credēdū ē. Illic prudentia est mēs ipsa diuina: Temperantia quod i se ppetua intentione cōuersa est. For titudo q̄ semper idem est nec aliquando mutatur: iusticia q̄ perenni lege a sempiterna opis sui continuatione non flectitur: Hæc sunt quaternarum quattuor genera uirtutum: quæ præter cætera maximam i passionibus habent differentiā sui. Passiōes aut (ut scimus) uocant: qd hoies metuūt cupiuntq; dolent gaudentq; Has primæ molliunt: secundæ auferunt: tertiæ obliuiscūt in quartis nefas est nominari. Si ergo hoc est officium & effectus uirtutum beate: cōstat autē & politicae esse uirtutes: iqt & politicis efficiūt beati. Iure ergo Tullius de regepu. rectoribus dixit ubi beati æuo sempiterno fruuntur: Qui ut ostēderet alios ociofis: alios negociofis uirtutibus fieri beatos: non dixit absolute nihil esse illi principi deo acceptius q̄ ciuitates sed adiecit quod quidē in terris fiat ut eos q̄ ab ipsis celestibus incipiūt: discerneret a rectoribus ciuitatū quibus p terrenos actus iter paratur ad cælū. Illa aut diffinitione quid pressius pot esse: quid cautius de noie ciuitatum q̄ cōcilia inquit coetusq; hominū iure sociati quæ ciuitates appellantur: nam & seruilis quōdā & gladiatoria māus cōcilia hominū & coetus fuerunt: sed nō iure sociati. Illa aut sola iusta ē multitudo: cuius uniuersitas in legum consentit obsequium: Quod uero ait: Recto res harū & seruatores hinc pfecti huc reuertunt: hoc modo accipiendū est. Animæ originem manare de cælo inter recte philosophates indubitate cōstat esse sentētiā: & animæ dū corpore utitur hæc est perfecta sapiētia ut unde orta sit: de quo fonte uenerit: recognoscat. Hinc illud a quodam iter alia festiua seu mordacia serio tamē usurpatū est de cælo descēdit. γυωσι σέκυτόν Nam & delphici uox hæc fertur oraculi cōsulētī ad beatitatē: quo itinere perueniret. Si te iquit cognoueris: sed & ipsius fronti templi hæc inscripta sentētia est. Homini aut ut diximus una est agnitio sui: si originis natalisq; principia exordia prima respexerit nec se quæ siuerit extra. Sic n. anima uirtutis ipsas cōsciētia nobilitatis induit: q̄ bus post corpus euecta eo unde descēderat: reportatur quia nec corporea fordescit uel oneraf eluuiet: quæ puro ac leui fomite uirtutū riga tur: nec deseruisse unq̄ cælū uidetur: quod respectu & cogitationibus possidebat. Hinc aia quā in se pronā corporis usus efficit: atq; in pecudē quodammodo reformauit ex hoie: & absolute nē corporis perhorrescit: & cū necesse est nō nisi cum gemitu fugit indignata sub umbras. Sed nec post mortē facile corpus relinquit: quia nō funditus corporeæ excedūt pestes sed aut suū ober rat cadauer aut noui corporis ambit habitaculū nō humani tātūmodo: sed serini quoq; electo genere moribus cōgruo: quos in homine libēter exercuit: mauitq; oia perpeti: ut cælū qd uel ignorādo uel dissimulādo uel potius prodendo deseruit: euadat. Ciuitatum uero rectores cæte ricq; sapiētes cælū respectu uel cum adhuc corpore tenent habitantes: facile post corpus cælestē quā pene nō reliquerāt sedē reposeūt. Nec enī de nihilo aut de uana adulatōe ueniebat q̄ quos dam vrbū cōditores aut claros i reipu. uiros in numerū deoz; cōsecrauit antiquitas. Sed Heli odus quoq; diuixæ sobolis assertor pscos reges cū diis aliis enumerat: hisq; exemplo ueteris po testatis etiam i cælo regēdi res humanas assignat officii: & ne cui fastidiosum sit si uersus ipsos ut poeta græcus protulit: inferemus: referemus eos ut ex uerbis suis i latina uerba cōuersi sūt. Indigetes diui sato summi iouis hi sunt. Quondam homines modo cum iuperis humana tuentes: Larga ac munifici ius regum nunc quoq; nacti. Hoc & Virgilius nō ignorat: q̄ licet argumēto suo seruicēs heroas in iferos religauerit: nō tamē eos abducit a cælo: sed æthera his deputat largiorē & nosce eos solē suū ac sua sydera pferē ut geminæ doctriæ obseruationes pstitērit & poetiæ signētum & philosophiæ ueritatē. Et si secundum illū res quoq; leuiore quas uiui exercuerāt et post corpus exercēt. q̄ gra curruum: Ammorūq; fuit ui uis quæ rura nitentis. Rascere equos: cadem sequitur tellure repostos. Multo magis rectores quondā vrbū recepti in cælū curā regēdoz; hoium non relinquūt. Hæ

beatitudo q̄ dat pñæ conseruato ribus

Philosophatū exercitia

Plonius in pñæ pfectoz; in platone pnceps

Quattuor uirtutes gñā arduum

Politica

uir bonus

Ditis ipse / riu lac. p'ria / alimonia

aquarius / huanae ui / ta contra / rius / paratiōis / episcopus / Aia descē / sio

crater libe / ri patris / obliuio ani / marum

Hyle

Nectarum

Iethaus. fl.

liber patris

aia recipit / Satur. / A ioue / A marie / A sole / A genere / A mercu. / A luna

Mors aia / quae sit

ait laetis alimonia offerri: quia primus eis motus a lacteo incipit i corpora terrena labentibus: Vnde & Scipioni de animis beatogz ostenso lacteo dictum est: Hinc profecti huc reuertuntur. Ergo descensurae cu adhuc in canero sunt quonia illuc posita: necdu lacteu reliquerunt adhuc in numero sunt deorum. Cum uero ad leone labedo peruenerint, illic conditōis futurae au spicant exordium. Et quia in leone sunt rudimera nascendi & quaedam humanae naturae tironia aquarius aut aduersus leoni est & illo oriente mox occidit: iō cū sol aquariū tenet: manibus parentatur: ut pote in signo qd' humanae uitae contrariū uel aduersum ferat. Illinc ergo. i. a confinio quo se zodiacus lacteusq; contingunt: anima descendēs a tereti quae sola forma diuina est: i conum defluēdo pducitur: sicut a puncto nascitur linea: & in longū ex indiuiduo pcedit: ibiq; a puncto suo quod est monas uenit in diadē quae est prima detractio. Et haec ē essentia quā indiuiduam eandēq; diuiduā. Plato in Thimaeo cū de mudanae animae fabrica loqueret: expressit. Animae enim sicut mundi ita & hominis unius modo diuisionis reperiuntur ignarae: si diuinae naturae simplicitas cogitetur modo capaces: cum illa per mundi: haec per hominis mēbra diffūditur. Anima ergo cum trahitur ad corpus: in hac prima sui perductione siluestre tumultum. i. hylem influentē sibi incipit experiri. Et hoc est quod Plato notauit in Phedrone: aiam i corpus trahi noua ebrietate trepidantē: uolēs nouū potum materialis alluuiōis intelligi: quo de libuta & grauata deducitur. Arcani huius idicium ē & crater Liberi p'ris ille sydereus i regione quae inter cancrū & leonē: locatus ebrietatē illic primū descēsuris animis euenire silua influente significans: Vnde & comes ebrietatis obliuio illic incipit aīs latenter obreperere. Nā si animae memoriae rege diuinarū: quarū in caelo erant cōsciae ad corpora usq; deferret: nulla inter hoies foret de diuinitate dissensio. Sed obliuionē quidem oēs descendēdo hauriūt: aia uero magis minus aia. Et ideo in terris uerum: cū nō omnibus liqueat: tamen opinant omnes: quia opinionis ortus est memoriae defectus. Hi tamen hoc magis inueniūt qui minus obliuionis hauserūt: quia facile reminiscuntur quid illic ante cognouerint. Hūc est: q; quae apud latinos lectio: apud graecos uocat repetita cognitio: quia cū uera discimus: ea recognoscimus: q; naturaliter noueramus anteq; materialis influxio in corpus ueniētēs aias ebriaret. Haec est aut hyle: quae omne corpus mundi quod ubicūq; cernimus ideis impressa formauit. Sed altissima & purissima pars eius q; uel sustentantur diuina uel constāt: nectar uocatur: & creditur esse potus deorū: Inferior uero & turbidior: potus animarū. Et hoc ē quod ueteres lethaeum fluuiū uocauerunt: ipsum autem Liberū patrē orphaici νοῦν ἄλιον suspiciātur intelligi: qui ab illo indiuiduo natus in singulos ipse diuiditur: ideo in illorū sacris traditur titanio furore i mēbra discreptus: & frustis sepultis rursus unius & integer emerisse: quia νοῦς quē diximus mentē uocari: ex indiuiduo pbendo se diuidendum & rursus ex diuiso ad indiuiduū reuertēdo & mundi implet officia: & naturae suae arcana non deserit. Hoc ergo primo pondere de zodiaco & lacteo ad subiectas usq; spæras aia delapsa dū & per illas labitur in singulis nō solū ut iam diximus luminosi corporis amicis accessit: sed & singulos motus quos in exercitio est habitura pducit: i saturni rōcinationē & itelligētiā: quod λογιστικόν θεωρητικόν uocat: In iouis uim agēdi quod πρακτικόν dicit. i. martis aīo fitatis ardore: quod θυμικόν nuncupatur. In solis sentiendi opinādiq; naturā: quod αἰσθητικόν & φανταστικόν appellant. Desiderii uero motū: qd' ἐπιθυμητικόν uocat i ueneris: pronūciādi & interpretandi quae sentiat: quod νερμηνευτικόν dicitur i orbe mercurii. οψυτικόν uero. i. naturā plantādi & augendi corpora ingressū globi lunaris exercet: & est sicut a diuinis ultima ita in nostris terrenisq; oibus prima. Corpus enim hoc sicut saex rerū diuinarum est: ita aialis est prima substātia. Et haec est dīa inter terrēa corpora & supra caeli dico & syderū aliorūq; elementorum q; illa quidē sursum accersita sunt ad aia sedem: & i mortalitatem ex ipsa natura regionis & sublimitatis imitatione meruerūt. Ad haec uero terrena corpora aia ipsa deducitur: & ideo mori credit: cū in caducā regionē & in sedē mortalitatis icludat. Nec te moueat: q; de aia quā esse immortalem dicimus: mortem toties nominamus. Etenim sua morte anima nō extinguitur: sed ad tempus obruit. Nec tēporā dimersione beneficium perpetuitatis eximitur. Cum rursus est corpore ubi meruerit contagione uitiorum penitus elimata purgari ad parentis uitae lucē restituta. in integrū reuertat. Plene ut arbitror de uita & de morte animi diffinitio liquet: quam de adytis philosophiae doctrina Ciceronis elicuit: Sed Scipio per quietem & i caelo: quod in premiū cedit beatis: & pmissione immortalitatis aiatus tā gloriosam spem tāq; iclytam magis magisq; firmavit uiso patre. de quo utrū uiueret: cū adhuc uidere dubitare: quae fuerat. Mortē igit male coepit: ut uiueret. Nec fessē contentus uiso parēte quē crediderat extintū: ubi loqui posse coepit: hoc primū pbare uoluit: nihil se magis desiderare q; ut cū eo iā moraret. Nec tamē apud se quae desiderabat facienda constituit q; ante consuleret: quorū unū prudentia: alrerum pietatis assertio est. Hūc ipsa uel cōsulentis uel percipientis uerba tractemus. **Queso in q; pater**

sanctissime atq; optime: quoniam haec est uita (ut audio Aphricanū dicere) quid moror i terris? quin huc ad uos uenire ppero. Non est ita inquit ille. Nisi enim cum deus hic cuius hoc templū est omnes: quod conspiciunt te corporis cultodis liberauerit huc tibi aditus patere nō pot. Homines enim sunt hac lege generati: qui tuerentur illum globū: quē in templo hoc medium uides q; terra dī. Hisq; aias datus est ex illis sempiternis ignibus: q; sydera & stellas uocatis: q; globosae & rotundae diuinis aiatae mentibus circulos suos orbēq; conficiunt celeritate mirabili. Quare & tibi publi & piis omnibus retinēdus aias est in custodia corporis. Nec iniussu eius a quo ille est uobis datus ex hominū uita migrandum est: ne munus assignatum adeo diffugisse uideamini. Haec lecta & pceptio Platonis est: qui in Phedrone diffinit homini nō esse sua spōte moriendum. Sed in eodē tamen dialogo idē dicit mortē philosophantibus appetendā: & ipsam philosophiā meditationem esse moriēdi. Haec sibi ergo cōtraria uidentur: sed non ita est. Nam Plato duas mortes hominis nouit. Nec hoc nunc repeto quod superius dictū est. duas esse morres: unā animae aialis alterā: sed ipsius quoq; aialis hoc est hominis duas asserit morres: quarum unā natura: uirtutes alterā pstant. Homo enim morit cū aia corpus relinquit solutū lege naturae. Mori etiā dicit: cū aia adhuc in corpore constituta corporeas illecebras philosophia docēte cōtēnit: & cupiditatū dulces insidias reliqua q; oēs exuuit passiōes. Et hoc est qd' superius ex secūdo uirtutū ordine: quae solis philosophantibus aptae sunt: uenire signauimus. Hanc ergo mortem dicit Plato sapientibus appetendā. Illā uero quā oibus natura constituit cogi uel in ferri uel accersiri uetat docens expectandā esse naturā. Et has causas huius aperiens sanctōis: quas ex usu rerū quae in quotidiana cōuersione sunt: mutantur. Ait enī eos qui potestatis imperio trudent in carcerē: nō oportere inde diffugere priuīq; potestas ipsa quae claudit abire permisit. Non. n. uitari pōnā furtiua discessione: sed crescere. Hoc quoq; addit nos esse in domino deo q; quoque turela & prudentia gubernamur. Nihil aut esse inuito domino de his quae possidet: ex eo loco in quo suū cōstituerat auferendū. Et sicut qui uitā mancipiō extorquet alieno: crimine nō carebit: ita eum qui finē sibi domino necdū iubete quae siuerit: nō absolutōē conseq; sed reatū. Haec platonicae sectae snia altius Plotinus exequitur. Oportet inquit aiam post hominē liberā corporeis passiōibus inueniri: quā q; de corpore uiolenter extrudit: liberā esse nō patit. Qui enī sibi sua sponte necem cōparat: aut pertelus necessitatis: aut metu cuiusq; ad hoc descendit aut odio: quae oīa inter passiōes habent. Ergo & si ante fuit his sordibus pura: hoc ipso tamen quo exit extorta: sordescit. Deinde mortē debere aia a corpore solutionē esse nō uinculū. Exitu aut coactō aiam circa corpus magis magisq; uincit: Et reuera ideo sic extortae animae diu circa corpus eiusue sepulturam uel locum: in quo iniecta manus est: peruagatur. Cū contra illae aia quae se in hac uita a uinculis corporeis philosophiae morte dissoluūt: adhuc extante corpore caelo & syderibus inseratur. Et ideo illam solam de uoluntariis mortibus significat esse laudabilē: quae cōparatur philosophiae ratione ut diximus non ferro: prudentia nō ueneno. Addit etiam solam esse naturalem mortem: ubi corpus aiam non anima corpus relinquit. Constat enim numero: rum certam constitutamq; rationē aias sociare corporibus: Hi numeri dum supersunt: persequerat corpus aiam. Cum uero deficiunt: mox archana illa uis soluitur qua societas ipsa cōstabat. Et hoc est quod fatum & fatalia uitae tempora uocamus. Aia ergo ipsa non deficit: quippe quae immortalis atq; perpetua est: sed impletis numeris corpus fatit. Nec aia lassatur animādo sed officiū suū deserit corpus: cum iam non possit animari. Hinc illud est doctissimi uatis. Explebo numerum: reddarq; tenebris. Haec est igitur naturalis uere mors cum finem corporis solus numerorum suorum defectus apportat: non cum extorquetur uita corpori adhuc idoneo ad cōtinationē ferēdi. Nec leuis est differentia uita uel natura uel sponte soluendi. Anima enim cum corpore deserit: potest in se nihil retinere corporeum: si se pure cum in hac uita esset: istituit. Cū uero ipsa uiolēter de corpore extruditur: quia exit rupto uiculo nō soluto: fit ei ipsa necessitas occasio passiōis: & malis uinculis dū rūpī: inficit. Haec quoq; superioribus adicit rōnē nō spōte pereundi. Cum cōstet inqt remunerationē aīs illic esse tribuēdā p mō pfectōis ad quā in hac uita unaquaq; puenit. non est picipitandus uitae finis: cū adhuc pficiēdi esse possit accessio. nec frustra hoc dictū est nā in archanis de aia reditu disputationibus fertur in hac uita deliquentes similes esse super equale solū cadētibus: quibus denuo sine difficultate psto sit surgere. Aias uero ex hac uita cū delictogz sordibus recedēs aequādas his q; i abruptū ex alto picipit q; delapsi sunt: unde facultas nūq; sit resurgendi. Ideo ergo cōcessis utendū uitae spatiis: ut sit pfectae purgatōis maior facultas. Ergo i quies qui iam pfectae purgatus est: manū sibi debet i ferret: cum nō sit ei cā remanēdi: quia pfectū ulterius non requirit q; ad supna peruenit: Sed hoc ipso quo sibi celere finē spe fruendae beatitatis arcessit: irritet laqueo passiōis: quia spes sicut timor passio est. Sed & caetera: quae superior rō inseruit: icurrit. Et hoc est: q; Paulus filiū spae uitae uerō

mors est appetada nō sibi ipse i ferenda

Morte duae hominis

Mors q; patit a sapientibus

Qui spōte sibi mortē comparat

naturalis mors fatū & fatalia uitae

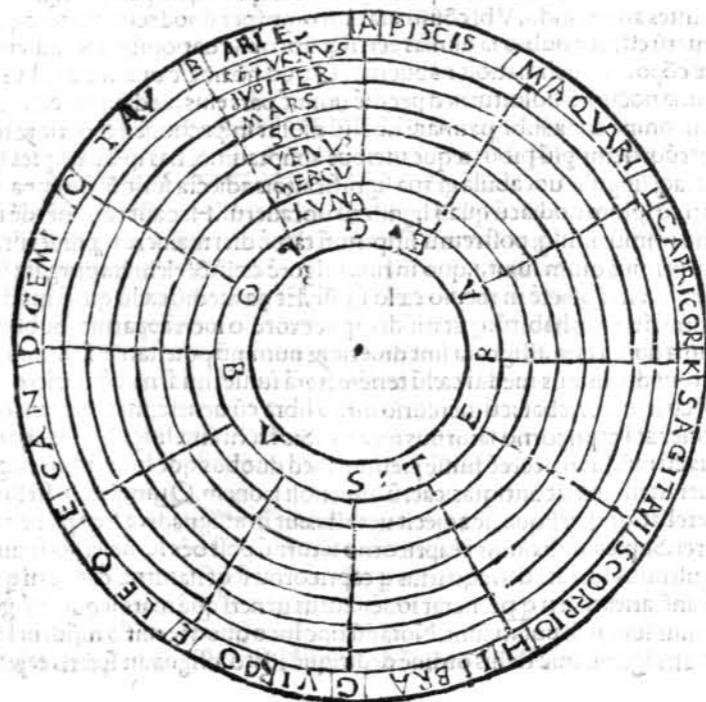
explebo numerum

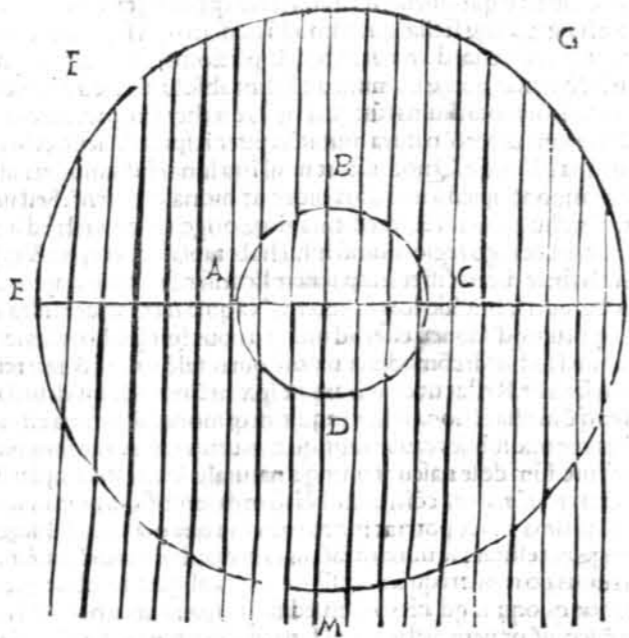
Ab oī seruo feruunt
Centrum
quid est
Diametros
Dez terozam qm
-dy modis it

solis agnoscere: Sed quæso si quis unq̄ tā ociosus tāq̄ erit ab omni seruo feruunt: ut hæc quoq̄
in manus sumatne talem ueterum p̄missionem quali infantæ p̄ximā aut horrescat aut rideat.
Etenim ad rem quæ natura incomprehensibilis uidebatur uiam sibi fecit ingenium: & p̄ terram
qui cæli modus sit reperierunt. Vt autem liquere possit ratio cōmenti: prius regulariter pauca
dicenda sunt ut sit rerū sequētium aditus instructior: In omni orbe uel sp̄æ medietas cētrum
uocatur. Nihil aliud est cētrum nisi punctū: quo sp̄æ aut orbis medium certissima obserua-
tione distinguitur. Item ducta linea de quocunq̄ loco circuli qui designat ambitum i quacūq̄
eiusdē circuli sūmitate orbis p̄m aliquā diuidat necesse ē. Sed nō omnimō medietas est orbis
quā seperat ista diuisio. Illa enī tantū linea in p̄tes æquales orbē mediū diuidit: quæ a sūmo i sū-
mum ita deducitur: ut necesse sit eā trāsire per centrū. Et hæc linea quæ orbē sic æqualiter diui-
dit: diametros nūcupatur. Itē diametros oīs cuiuscūq̄ orbis triplicata cum adiectione septimæ
partis suæ mensurā facit circuli: quo orbis includitur. i. si uncias septē teneat diametri longitu-
do: & uellis ex ea nosse quot uncias orbis ipsius circulus teneat: triplicabis septē: & faciūt uiginti
unū. His adiciēs septimā p̄tem: hoc est unū & p̄nūciabis uiginti & duabus uncias huius circuli
esse mensurā cuius diametros septē uncias extēditur: Hæc oīa geometricis euidentissimiq̄ ra-
tiōibus probare possemus: nisi & neminē de ipsis dubitare arbitraremur: & caueremus iusto p̄-
lixius uolumen extendere. Sciendum & hoc: q̄ umbra terræ q̄ sol post occasum in inferiore he-
misp̄erio currens cursum cogit emitti ex qua super terrā sit obscuritas: quæ nox uocat sexage-
sies in altum multiplicabitur ab ea mensura: quā terræ diametros habet. Et hæc longitudine ad
ipsum circulū p̄ quē sol currit erecta: exclusione luminis tenebras in terrā refundit. prodendū ē
igitur: quā diametros terræ sit ut cōstet qd̄ possit sexagesies multiplicata colligere. Vnde his p̄-
libatis ad tractatum mēsuræ quas promisit oratio reuertat. Euidētissimis & indubitabilibus
dimēsiōibus cōstat: uniuersæ terræ ambitū quæ ubiq̄q̄ uel incolitur: uel inhabitabilis iacet:
habere stadiogē milia ducenta quinquagintaduō. Cum ergo tantū ambitus teneat sine dubio
octuaginta milia stadiorū uel nō multo amplius diametros habet secūdū triplicatiōem cū septi-
mæ p̄tis adiectione: quā sup̄ius de diametro & circulo regulariter diximus. Et quia ad efficiēdā
terrenæ umbræ longitudinē non ambitus terræ sed diametri mensurā multiplicanda ē ipsa est
enī quā sursum cōstat exēscere. Sexagesies multiplicanda tibi erūt octuaginta milia q̄ terræ dia-
metros habet: quæ faciūt quadragies octies centena milia stadiogē esse a terra usq̄ ad solis cur-
sum: quo ustram terræ diximus peruenire. Terra aut̄ in medio cælestis circuli per quē sol currit
ut centū locata est. Ergo mensura terrenæ umbræ medietatē diametri cælestis efficiet: & si ab
altera quoq̄ parte terræ par usq̄ ad eundē circulū mensura tendatur: integra circuli per quē sol
currit diametros iuenit. Duplicatis igitur illis quadragies octies centenis milibus erit: integra
diametros cælestis circuli nonagies sextes cētenis milibus stadiogē & inuenta diametros facile
mensurā nobis ipsius quoq̄ ambitus prodit. Hanc enim summā: quæ diametrū fecit: debet ter
multiplicare adiecta p̄te septima: ut scæpe iam dictū est: & ita iuenies totius circuli p̄ quē sol cur-
rit ambitum stadiogē habere trecēties cētena milia: & insup centū septuaginta milia. His dictis
quibus mensura quæ terræ uel ambitus uel diametros habet: sed & circuli modus p̄ quē sol cur-
rit uel diametri eius ostendit: nūc quā solis esse mensurā uel quē admodū illi prudētissimi dep̄-
henderint: indicemus. Nam sicut extrema umbra potuit circuli per quē sol me at dep̄hendi ma-
gnitudo: ita per ipsum circulū mensura solis inuenta est in hunc modū p̄cedente inquisitionis
ingenio. Aequinoctiali die ante solis ortū æquabiliter locatū ē laxum uas i hemisp̄erii speciē
cauata ambitione curuatum infra per lineas de signato duodecim diei horarū numero: quas sti-
li p̄minentis umbra cū transitu solis p̄tereundo distinguit hoc est aut̄ (ut simus) huiusmodi uas
suis officiū: ut tanto tēpore a priore eius extremitate ad alterā usq̄ stili umbra p̄currat: q̄to sol
medietatem cæli ab ortu in occasum unius scilicet hemisp̄erii conuersione metitur. Nā totius
cæli integra conuersione diē noctēq̄ cōcludit. Et ideo constat q̄tū sol in circulo suo tantū in hoc
uase umbra meare. Huic igit̄ æquabiliter collocato circa tempus solis ortū p̄p̄quitatis ihæ-
sit diligens obseruantis obtutus: & cum ad primū solis radium quem de se emisit: prima sūmi-
tas orbis emergēs umbra de stili decidens sūmitate: primā curui labri eminetiā cōtingit: locus
ipse q̄ umbræ primitias excepit notæ imp̄ssione signatus est: obseruatūq̄ q̄diu sup̄ terrā ita so-
lis orbis apparet: ut una eius sūmitas adhuc orizonti uideretur insidere: & mox locus ad quē
umbra tunc in uase migrauerat. adnotata est. Hitāq̄ dimēsiōe inter ambas umbras notas: q̄
integrū solis orbē. i. diametrū natæ de duabus eius sūmitatibus metuntur. pars nona repta est
eius spatii quod a sūmo uasis labro usq̄ ad horæ primæ lineā cōtinetur. Et ex hoc cōstitit. q̄ in
curfu solis unā tēpore eq̄noctialis horā faciat repetitus nouies orbis eius accessus. Et quia con-
uersione cælestis hemisp̄erii peractis horis duodecim diem condit: nouies aut̄ duodeni efficiunt
cētū octo: sine dubio solis diametros centesima & octaua ps hemisp̄erii æq̄noctialis est. Ergo

totius æq̄noctialis circuli ducentesima sextadecima ps est. Ipsum aut̄ circulū hñe stadiogē tre-
centies centena milia & insup centū & septuaginta milia antelatis p̄batū ē. Ergo si eius iūmæ du-
cētēsimā sextadecimā cōsideraueris p̄tē mēsurā diametri solis iuenies Est aut̄ ps istac fere i cētū
q̄draginta milibus. Diametros igit̄ solis cētū q̄draginta milia fere stadiogē eē dicēda est. Vnde
pene duplex q̄ terræ diametros iuenit: Cōstat aut̄ geometricæ rōnis examine: cū de duobus or-
bibus altera diametros duplo altera uincit: illū orbē cuius diametros dupla ē: orbe altero octies
esse maiorē. Ergo ex his dicēdū est solē octies terra eē maiorē. Hæc de solis magnitudine breui-
ter de multis excerpta libauimus Sed quoniā septē sp̄æ cælo diximus eē subiectas exteriore
quæq̄ q̄s iterius cōtinet ambiētē: lōgeq̄ & a cælo oēs & a se singulæ recesserūt. Nūc q̄redū ē: cū
zodiacus unus sit: & is cōstet cælo lyderibus īfixis: quē admodū īferiogē sp̄æq̄ stellæ in signis
zodiaci meare dicant. Nec longū ē iuenire rōnē q̄ in ipso uestibulo excubat q̄onis. Veḡ est enī
neq̄ solū lunæ neq̄ de uagis ullā it̄ in signis zodiaci ferris: ut eozē lyderibus misceant: sed po-
tius in illo signo esse unaquæq̄ phibet: qd̄ humerit sup̄ uerticē in ea q̄ illis subiecta ē circuli sui
regione discurrēt: q̄ singulæ sp̄arū circulos i duodeci p̄tes æq̄ ut zodiacū rō diuisit. Et q̄ in eā
p̄te circuli sui uenerit: q̄ sub p̄te zodiaci ē arietē deputata: i ip̄ū arietē uenisse cōcedit. Similifq̄
obseruatio i singulas p̄tes migrātibus stellis tenet. Et q̄a facilior ad itellectū p̄ oculos uia ē: id
qd̄ sermo descripsit: uisus assignet. Esto. n. zodiacus circulus: cui ascriptū ē. a. iter hūc septē alii
orbis locent: Et zodiacus ab. a. p̄ ordinē affixis notis q̄bus ascribēt l̄æ sequētēs i p̄tes duodeci
diuidat. Sit q̄ spatiū qd̄ iter. a. & b. claudis: arietē deputatū: qd̄ it̄ra. b. & c. tauro. qd̄ it̄er. c. & d.
geminis: cācro qd̄ seq̄tur: & reliq̄s p̄ ordinē cætera. His cōstitutis iā de singulis zodiaci notis &
l̄ris singulæ deorsū l̄æ p̄ oēs circulos ad ultimū usq̄ ducant: p̄cul dubio p̄ orbis singulos duo-
denas p̄tes diuidet trāsitus lineæ. In quocūq̄ igit̄ circulo seu sol i illo seu luna uel de uagis quē
q̄ discurrat cū ad spatiū uenerit qd̄ it̄er lineas claudis ab. a. & b. notis & l̄ris de fluētēs i arietē eē
dicet: q̄a illic cōstituta spatiū arietis i zodiaco designatū sup̄ uerticē: sicut descripsimus: hēbit.
Similiter i quacūq̄ migrauerit p̄te i signo sub quo fuerit eē d̄r Atq̄ hæc ipsa descriptio eodē cō-
pēdio nos docebit: cur eūdē zodiacū eadēq̄ signa aliæ tpe longiore altæ breuior p̄currāt. Quo-
tiēs. n. plures orbis it̄ra se locant: sicut maximus ē ille q̄ primus ē & minimus q̄ locū ultimū te-
net: ita d̄ mediis: q̄ sūmo pp̄ior ē īferioribz maior: q̄ uicinior ē ulcio: breuior sup̄ioribz hñ. et it̄er
has igit̄ septē sp̄as gradū celeritatis suæ sigulis ordo p̄onis ascripsit. lō stellæ q̄ p̄ spatiā gradiorū di-
scurrūt: abitu suū tpe plixior cōficiūt: q̄ p̄ agusta breuior. Cōstat. n. nullā it̄er eas celerif cæterif
tardius ue p̄cedet. Sed cū sit oibz idē motus meadi: tārā eius diuersitatē t̄pis sola spatioz diuersi-
tas facit: Nā ut d̄ mediis nūc p̄feritātus: ne eadē l̄æpe repetāt: q̄ eadē signa saturnus ānis trigitā

Imbrium partē terra suscipiet: ab. a. usq; ad. c. Littera uero aeris: ab. f. usq; ad. e. & a. g. usq; ad. l. humore suū in aerē celiq; deiceret De inferiore autē celi hemisphærio pluuia exteriora & iō natura incognita deflueret: sicut ostēdit subiecta descriptio: Sed hoc uel refellere dignatur sermo sobrius: qd' sic absurdū est ut sine argumētationis patrocinio subruat. Restat ergo ut idubitabili rōne monstratū sit in terrā ferri oīa nutu suo pondera. Ista autē quæ de hoc dicta sunt: opitulantur nobis & ad illius loci disputatōe quæ antipodas esse cōmemorat. Sed hic inhibita continuatione tractatus ad secundi cōmentarii uolumē disputatōe sequentiū referuemus.

MACROBII AVRELII THEODOSII VIRI CONSULARIS ET ILLUSTRIS IN SOMNIVM SCIPIONIS EXPOSITIONIS QVAM ELEGANTISSIMAE LIBER II.

UPERIORE COMMENTARIO EVSTACHI LVCE MI-
hi carior dilectiorq; fili ad stelliferæ spæræ cursum & subiectæ septē sermo pcesserat. Nūc iam de musica eaq; modulatōe disputetur. Quis hic inq; quis est qui cōplet aures tantus & tam dulcis sonus? Hic est inquit ille: qui interuallis distictus iparibus: sed tamen p rata pte rōne distictus impulsu & motu ipsorū orbiū efficit: & acuta cū grauibus tēperas uarios æquabiliter cōcentus efficit. Nec enī silētio tāti motus incitari possunt: & natura fert ut extrema ex altera pte grauiter ex altera aut acute sonent. Quā ob cām sumus ipse celi stellifer cursus: cuius cōuersio ē cōcitatior: acute excitato mouet sono: grauiissimo autē hic lunaris atq; isimus. Nā

terra nona imobilis manēs ima sede semp heret cōplexa mūdi mediū locū. Illi autē octo cursus: i quibus eadē uis ē duorū septē efficiūt distinctis interuallis sonos: qui nūerus regū oīum fere nodus ē: qd' docti hoīes neruis imitati atq; cantibus apuerūt sibi reditū i hūc locū. Expōsito spæ ordine motuq; descripto: quo septē subiectæ i cōtrario cælo ferūt: cōsequēs ēūt q̄lē sonū tātarū molitū impulsu efficiat: hic requirat. Ex ipso. n. circūductu orbiū sonū nasci necesse ē: q̄a pculsus aer ipso iteruētū ictus uī de le fragoris emittit: ipsa cogēte natura uti sonū desinat duorū corporū uiolēta collisio: sed is sonus qui ex q̄licūq; aeris ictu nascit: aut dulce quoddā i aures & mūsicū defert: aut ineptū aut asperū sonat. Nā si ictū obseruatio nūerorū certa moderet cōpositū:

sibiq; cōsentiēs modulamē educit. At cū increpat tumultuaria & nullis modis gubernata collisio fragor turbidus & icōditus offendit auditū. In cælo autē cōstat nihil fortuitū nihil tumultuariū puenire: sed uniuersa illic diuinis legibus & rata rōne pcedere. Ex his inexpugnabili rōcinatione collectū ē: musicos sonos desparare cælestiū cōuersiōe pcedere: q̄a & sonū & motū fieri necesse ē: & rō q̄ diuis inest fit sono cā modulaminis. Hoc Pythagoras primus oīum graie gētis hoīum mēte cōcepit & itellexit quidē cōpositū qddā de spæræ sonare ppter necessitatē rōnis q̄ a cælestibus nō recedit. Sed q̄ est illa rō uel quibus obseruāda modis non facile dephēdebat. Cūq; eū fr ultra tātā tāq; arcanæ rei diuturna inquisitio fatigaret: fors obtulit qd' cogitatio alta nō reperit. Cū. n. casu pteriret in publico fabros ignitū ferrū mollientes ictibus i aures eius maleorū soni certo sibi respōdentes ordine repēte ceciderūt. In quibus ita grauati acumia cōsonabāt ut utrūq; ad audiētis sensum statuta dimēsiōe remearet: & ex uariis impulsibus unū sibi cōsonans nasceret. Hic occasione sibi oblata ratus dephēdēdi oculis & manibus: qd' oli cogitatonē q̄rebat: fabros adit: & oculis & iminens opi curiosus ituef ānotās sonos: qui de singulorū lacertis: cōficiēbātur: quos cū ferietū uiribus ascribēdos putaret: iubet ut iter se maleos mutet: quibus mutatis sonorū diuersitas ab hoībus recedēs maleos seq̄batur. Tūc oēm curā ad pōdera cogē ex amināda cōuertit. Cūq; sibi diuersitatē ponderis qd' habebatur i singulis ānotasset aliis pōderibus in maius minusue excedētibus fieri maleos sperauit: quorū ictibus soni nequaq; prioribus similes nec ita sibi cōsonātes exaudiebant. Tūc aiaduertit cōcordiā uocis lege pōderū puenire. Collectisq; nūeris q̄bus cōsentiēs sibi diuersitas ponderū cōtinebat: ex maleis ad fides uertit ex amen: & itestina ouiu uel bouū neruos tā uariis pōderibus illigatis tetēdit. q̄lia in maleis fuisse didicerat. Taliq; ex his cōcentus euenit: q̄lē prior obseruatio nō frustra aiaduertis pmiserat: adiecta dulcedine quā natura fidiū sonora p̄stabat. Hic Pythagoras tanti secreti cōpos dephēdit nūmeros: ex quibus soni sibi cōsoni nascerent: adeo ut fidiibus sub hac numerorū obseruatōe cōpositis certæ certis aliæq; aliis conuenientiū sibi numerorū cōcordia tenderentur: ut una impulsu plectro alia licet longe posita sed numeris conueniēs simul sonaret. Ex omni autē innumera uarietate numerorum pauci: & innumerabiles inuenti sunt: qui ad conficiendā sibi cōuenirent musicam. Sunt autē hi sex omnes: epitritus hemiolius duplaris triplaris quadruplus & epogdous. Et est epitritus: cum de duobus numeris maior habet totū minorem & insuper eius tertiā partē: ut sunt quattuor ad tria nam in quattuor sunt tria & tertia pars triū. i. unum: & is numerus uocatur epitritus. decq; eo nascitur symphonia quæ appellatur Διὰ Τριών. Hemiolius est: cum de duobus numeris maior habet totū minorē & insuper eius medietatem ut sunt tria ad duo nā in tribus sunt duo & media pars eorū. i. unū. Et ex hoc numero qui hemiolius nascitur symphonia quæ appellatur Διὰ Πέντε. Duplaris numerus ē cū de duobus numeris minoribus in maiore numeratur ut sunt quattuor ad duo: & ex hoc duplari nūero nascitur symphonia: cui nomē est Διὰ Πάσων. Triplaris autē cū de duobus nūeris minor tēr in maiore numeratur: ut sunt tria ad unū & ex hoc numero symphonia pcedit: quæ dicitur Διὰ Πάσων καὶ Διὰ Πέντε. Quadruplus est cū de duobus nūeris minor q̄ter in maiore numeratur: ut sunt q̄ttuor ad unū qui in nūmeris facit symphoniā quā dicunt Δις Διὰ Πάσων. Epogdous est numerus qui itra se habet minorem & insuper eius octauā partē ut nouē ad octo: quia i nouē octo sunt: & insuper octaua pars eorū. i. unū. Hic numerus sonū parit: quē tonō musici uocauerūt. Sonū uero tono minorē ueteres quidē semitonū uocitare uoluerūt: Sed nō ita accipiendū ē: ut dimidius sonus putetur: quia nec semiuocalē i lris p medietate uocalis accipimus: Deinde tonus p naturā sui i duo diuidi sibi æqua nō poterit. Cū enī ex nouenario numero cōstet: nouē autē nunq̄ æqliter diuidatur tonus i duas diuidi medietates recusat. Sed semitonū uocitauerūt tonū tono minorē. quē tā puo distare a tono dephēsiū ē q̄tū hi duo nūeri iter se distāt. i. ducētā q̄dragita tria & ducētā gn̄ginta sex. Hoc semitonū pythagorici qdē ueteres dihesin noiabāt. Sed seq̄uēs usus sonū semitono minorē dihesin cōstituit nominādum. Plato semitonū lima uocitauit. Sunt igit symphonia quinq; . i. Διὰ Τεσσάρων Διὰ Πέντε Διὰ Πάσων Διὰ Πάσων καὶ Διὰ Πέντε καὶ Δις Διὰ Πάσων. Sed hic numerus symphoniarum ad musicam pertinet: quā uel flatus humanus intēdere uel capere potest humanus auditus. Vltro autem se tendit armoniæ cælestis accessio idest usq; ad quater Διὰ Πάσων καὶ Διὰ Πέντε. Nunc interim de his quas nominauimus disseramus. Symphonia diatessaron constat de duobus tonis & semitono: ut minutias quæ in addimento sunt relinquamus. nec difficultatem creemus: & fit ex epitrito diapente: & constat ex tribus tonis & hemitono & fit de hemilio: Diapaso cōstat de sex tonis: & fit de duplari: Sed Διὰ Πάσων καὶ Διὰ Πέντε cōstat ex nouē tonis & hemitono: & fit de duplari nūero. Dis at diapason cōtinet tonos duodeci & fit ex q̄druplo. Hinc & Plato postq̄ pythagoricæ successione doctrinæ & igenii pprii diuina pfūditate cognouit nullā eē posse sine his nūeris iugabilē cōpetētia i Thimeo suo mūdi animā

Inuenio Musice
A Pythagora

Epitritus
dyate: ffarō
hemiolius;

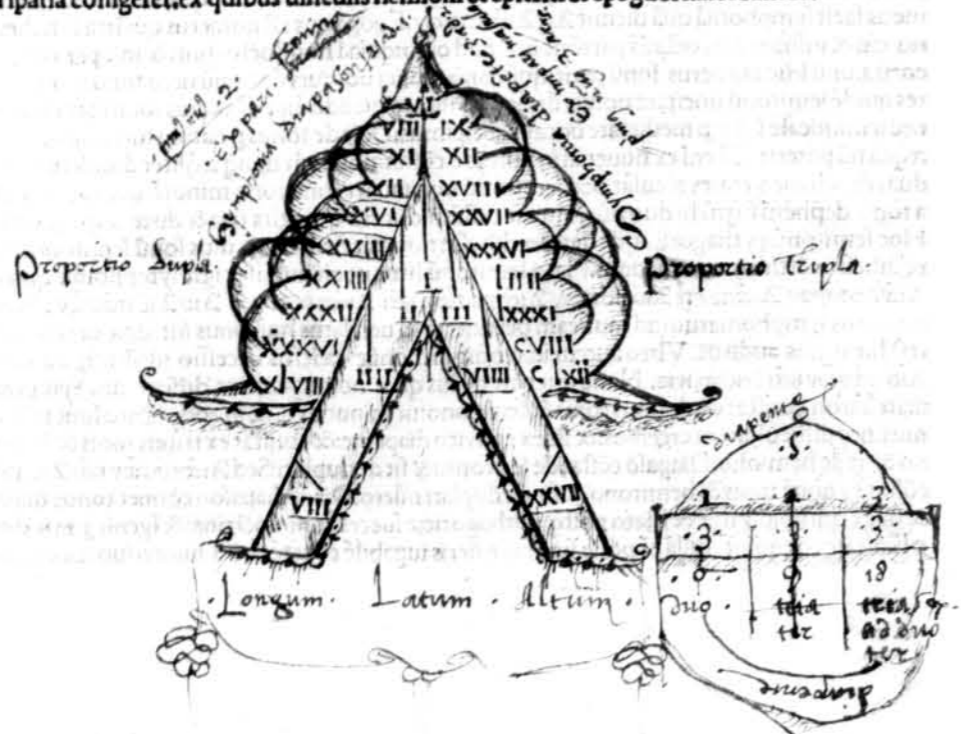
Diapente
Duplaris
Diapason
Triplaris
Quadruplus

Symphonia quinq;

Diapason
Diapason
& diapēte
Dischapa
son

per istorum numeroꝝ cōmixtionē ineffabili puidētia dei fabricatoris instituit. Cuius sensus si huic opi fuerit appositus: plurimū nos ad uerboge Ciceronis: q̄ circa disciplinā musicæ uident̄ obscura intellectum iuuabit. Sed ne quod in patrociniū alterius expositiōis adhibet: ipsū per se difficile credat: pauca nobis p̄mittēda sūt: q̄ simul utriusq; intelligētiā faciāt lucidiorē. Oē soli dū corpus trina dimēsiōe distēdit̄. habet. n. longitudinē latitudinē. p̄funditatē. Nec pōt inueniri i quolibet corpe q̄rta dimēsiō: sed his tribus oē corpus solidū cōtinet̄. Geometra tamen alia sibi corpora p̄ponit: q̄ appellat̄ mathematica cogitōi tātū subiectēda nō sē sui. Dicūt. n. p̄ctū corpus eē indiuiduū: i quo nec lōgitudō neq; latitudo neq; altitudo dephēdat̄: quippe qd̄ i nul las ptes diuidi possit: hoc p̄tractū efficit̄ lineā. i. corpus unius dimēsiōis. Lōgū ē. n. sine lato & du obus p̄ctis ex utraq; pte solā lōgitudinē terminātibus cōtinet̄. Hāc lineā si geminaueris alterū mathematicū corpus efficies: qd̄ duabus dimensionibus extruaf̄ longo latoq; sed alto caret. & hoc ē qd̄ apud illos superficies uocat̄: p̄ctis at̄ q̄rtuor cōtinet̄. i. p̄ singulas lineas binis. Si uero hāc duā lineā fuerit duplicatā ut subiectis duabus duā supponant̄: adiciet̄ p̄funditas: & hīc solidū corpus efficit̄ qd̄ line dubio octo angulis cōtinebit̄. qd̄ uidemus i thesiera q̄ græco noīe cū bus uocat̄. His geometricis rōnibus applicat̄ natura nūerorū. & monas p̄ctū putat̄: quia sicut p̄ctū corpus nō ē: sed ex se facit̄ corpora: ita monas numerus eē nō dicit̄: sed origo numerorū. primus. n. numerus i duobus est qui similis est lineæ de p̄cto sub gemina p̄cti terminatiōe p̄ ductā. Hic nūerus dū geminatus de se efficit̄ q̄rtuor ad similitudinē mathematici corporis: qd̄ sub q̄rtuor p̄ctis lōgo latoq; distēdit̄. Quaternarius quoq; ipse geminatus octo efficit̄ qui numerus solidū corpus imitat̄: sicut duas lineas diximus duabus suppositas octo angulorū dimē sione integrā corporis soliditatē creare & hoc ē qd̄ dī apud geometras bis bina bis corpus esse iā solidū: ergo a pari nūero accessio usq; ad octo soliditas ē corporis: lō iter p̄cipia huic nūero ple nitudinē deputauit. Nūc oportet ex ipari quoq; nūero quēadmodū id efficit̄ inspicere. Et quia tā paris q̄ iparis numeri monas origo ē: ternarius nūerus p̄ia lineā eē credat̄. Hic triplicatus no uenariū nūerū facit: qui & ipse q̄si d̄ duabus lineis lōgū latoq; corpus efficit̄. Itē nouenarius tri plicatus tertiā dimēsiōne p̄stat. & apte iparis nūeri i uiginti septē q̄ sūt ter terna ter solidū corpus efficit̄: sicut i nūero pari bis bina bis qui est octonarius soliditatē creauit. Ergo ad efficiendum utrobq; solidū corpus monas necessaria ē: & sex alii nūeri. i. terni a pari & ipari. A pari qd̄ duo q̄rtuor octo: ab ipari aut̄ tria nouē uiginti septē. Thimeus igit̄. Platonis i fabricāda mūdi aia cōli liū diuinitatis enūriās ait: illā p̄ hos nūeros fuisse cōtextā q̄ & a pari & ipari cōbū. i. p̄fectionē diu nitatis efficiunt: nō q̄ aliqd̄ significaret illā hīc corporeū sed ut posset uniuersitatē aiādo pene trare: & mūdi solidū corpus implere p̄ nūeros soliditatis effecta ē. Nūc ad ipsa Platonis uerba ueni amus. nā cū de deo aiā mūdi fabricāte loq̄ret̄ ait: primā ex oī firmamēto p̄tē tulit. Hinc sup̄sit duplā p̄tē prioris: tertiā uero sedē hemioliā: sed primā triplā & q̄rtā duplā secundā. q̄ntā tertiā: triplā sextā primā: octuplā & septuplā uices septies a prima multiplicatā. Post hāc ipatia quā inter duplos & triplos mumeros habant̄ infertis partibus adimplebat̄: ut binā medietates iū gula spatia colligerēt̄: ex quibus uinculis hemioliū & epitriti & epogdoi nascebantur.

Hac Platonis uerba ante nullis excepta sunt: ut primam partem monadem crederent: secundā quam tibi dixi duplam prioris dualem numerum esse considerent: tertiā ternarium nume rum. qui ad duo hemioliū est. ad unum triplus: & quartum quattuor qui ad secundum idest ad duo duplex est: quintum nouenarium qui ad tertium idest ad tria triplus est: sextum autem octonarium qui primum octies continet: At uero pars septima in uiginti & septem fit: quæ faciunt ut diximus argumentum tertium imparis numeri. Alterius autem ut animaduertere posse est processit illa contextio ut post monadem quæ par & impar est: primus par numerus ponetur idest duo. deinde sequeretur primus impar idest tria quarto loco secundus par. idest quattuor: quinto loco secundus impar. idest nouem: sexto loco ternus par idest octo: septimo loco tertius impar idest uiginti septem. Ut quia impar numerus mas habetur: par scēmina ex pari & impari idest ex mari & scēmina nasceretur quæ erat uniuersa paritura: & ad utriusq; so liditātē procedere quasi solidum omne penetratura. Deinde ex his numeris fuerat componē da: qui soli continent iugabilem competentiam. quia omni mundo ipsaerat iugabilem præ statura concordiam. Nam duo ad unum dupla sunt. de duplo autem diapason symphoniam nasci iam diximus. Tria uero ad duo hemiolum numerum faciunt: hinc oritur diapente. Quattuor ad tria epitritus numerus est. ex hoc componitur diatessaron. Item quattuor ad unū in quadrupli ratione censentur: ex quo symphonia disdiapason nascitur. Ergo mundi anima quæ ad motum hoc quod uidemus uniuersitatis corpus impellit: contexta numeris musicam de se creantibus continentiam: necesse est ut sonos musicos de motu quem proprio impulsu præstat efficiat: quorum originem in fabrica suæ contextionis inuenit. Ait enim Plato ut supra retulimus auctorem deum animæ post numerorum inter se imparium contextionem he mioliū epitritis & epogdois & liminate hiantia interualla suplesse. Ideo doctissime Tullius in uerbis suis ostendit platonici dogmatis profunditatem. Quis hic inq̄ quis est qui complet aures meas tantus & tam dulcis sonus? Hic est inquit ille qui interuallis distinctus imparibus: sed tamen pro rata parte ratione distinctis impulsu & motu ipsoꝝ orbū efficit: Vides ut inter ualla cōmemorat: & hāc iter se iparia eē testat̄: nec diffitetur rata rōne distincta. quia secundū Thimeum Platonis impariū inter se interualla numerorum ratis ad se numeris hemioliis. i. epi tritis & epogdois hemitonisq; distincta sūt: quibus omnis canora ratio cōtinetur. Hinc animad uertitur: quia hāc uerba Ciceronis nunq̄ profecto ad intellectum paterent: nisi hemioliū epitritorum & epogdorum ratione præmissa: quibus interualla distincta sunt. & nisi Platonis numeris quibus mundi anima est concepta patefactis: & ratione præmissa: cur ex numeris mu sicam creantibus anima in texta sit. Hic enim omnia & causam mundani motus ostendunt quæ solus animæ præstat impulsus: & necessitatem musicæ continentia quā motui a se facto infe rit anima in natura sibi ab origine. Hinc plato in repu. sua cum de spærarum cælestium uolubi litate tractaret: singulas ait syrenas singulis orbibus insidere significans spærarum motu cantū numinibus exhiberi. Nam syrena deo canens græco intellectu ualet. Theologi quoq; nouem musas octo spærarum mulicos cantus: & unam maximam continentiam quæ cōstant ex omni bus: esse uoluerit. Vnde Hesiodus in theogonia sua octauam musam uraniam uocat: quia post septem uagas quæ subiectæ sunt: octaua stellifera ipara superposita proprio nomine cælum uocatur. Et ut ostenderet nonam esse & maximam qua constat sonorum concors uniuersitas adiecit: καλλιόπη ἐν Δέπρωπερος ὀτι ἐστὶ ἀπασέων. ex nomine ostendens ipsam uocis dulcedi nem nonam musam uocari. Nam καλλιόπη optimæ uocis græca interpretatio est: & ut ipsam esse quæ cum sit ex omnibus pressius indicaret assignauit illi uniuersitatis uocabulum: uideli cet προπερος ὀτη ἀπασέων. Nā apollinem ideo μουσηγέτον uocant quasi ducem & p̄cipē orbium cæterorum: ut ipse Cicero refert: dux & princeps & moderator luminum reliquorū mens mundi & temperatio. Musas esse mundi cantum etiam rustici sciunt: qui eas canēnas quasi canenas a canendo dixerunt. Ideo canere cælum etiam theologi comprobantes sonos musicos sacrificiis adhibuerunt: qui apud alios lyra & cythara: apud nonnullos tibus aliisue musicis instrumentis fieri solebant. In ipsis quoq; hymnis deorum per stropham & antistropham metra canoris uersibus adhibebantur ut per stropham rectus orbis stelliferi mo tus: per antistropham diuersus uagarum regressus prædicaretur: ex quibus duobus moti bus Primus in natura hymnus dicandus deo sumpsit exordium. Mortuos quoq; ad sepulta ram prosequi oportere cum cantu plurimarum gentium uel regionum instituta sanxerunt per uasione hac: qua post corpus animæ ad originem dulcedinis musicæ idest ad cælum redi re credant̄. Nā ideo in hac uita oīs aia musicis sonis capitur: ut nō solū q̄ sunt habitucultiores: uerum uniuersæ quoq; barbaræ nationes cantus quibus uel ad ardorem uirtutis animent̄: uel ad

ineffabili puidētia dei fabricatoris instituit
 Geometra
 Monas
 Thimeus
 Hesiodus

Jugabilem
 Diapason
 Hemion
 Epitritus
 Plato
 Platonis
 Syrena
 Theogonia
 Caliope
 Camoenæ
 Mortui cū
 cātibus as
 sociantur

delimitat

Fabulosa de orpheo & aphonie

Cantus qd facit

Archimenes

Mensura a terra ad u num queq planetā

Josephus

De Sinfuare sonoru

sonus acutus & grauis

molliciem uoluptatis resoluantur exerceant: quia in corpus defert memoriam musicae: cuius in caelo fuit concitatio: & ita delinimētis canticis occupant: ut nullū sit tā imite tam aspege pectus quod nō oblectamētoge talium teneatur affectu. Hinc existimo & Orphei uel Amphionis fabulam quorū alter animalia ratione carentia: alter saxa quoq; trahere cantibus ferebatur: iunpissise principiu: quia primi forte gentes uel sine rationis cultu barbaras uel saxi instar nullo affectu molles ad senium uoluptatis canēdo traxerūt Ita deniq; omnis habitus animae cantibus gubernetur: ut & ad bellū pgressui & itē receptui canatur cantu & excitāte & rursus sedante uirtute. Dat somnos adimitq; necnō curas & imittit & retrahit. Iram suggerit: clamētiā suadet: cor poge quoq; morbis medetur Nam hinc est q; agris remedia pstantes pcinere dicuntur. Ecquid mige si inter homines musica tanta dominatio est: cum aues quoq; ut lusciniā & cigni aliaē id genus cātū ueluti quadā disciplina artis exerceāt: nōnullae uero uel aues uel terrenae seu aqua tilea belluae inuitante cantu in retia sponte decurrant: & pastoralis fistula pastū progressis quietē imperet gregibus? Nec mirū: inesse enī mundanae animae causas musicae: quibus est intexta pdiximus. Ipsa aut mundi anima uiuentibus omnibus uitā ministrat. Hinc hominū pecudūq; genus uitaeq; uolantū. Et quae marmoreo fert monstra sub a quore pontus. Iure igitur musica capitur omne qd uiuit: quia caelestis anima qua animatur uniuersitas originē sumpsit ex musica. Hae dum ad spāralem motum mundi corpus impellit: sonum efficit qui interuallis disiunctus imparibus sed tamē pro rata parte ratione distinctis sicut a principio ipsa contexta est. Sed haec interualla quae in anima quippe incorporea solo existimantur ratione nō sensu quaerendum est: utrum etiam ipso in mundi corpore dimensio librata seruauerit? Et Archimenes quidem stadiorum numerum deprehendisse se credit: quibus a terrae superficie luna distaret: luna mercurius: a mercurio uenus: sol a uenere: mars a sole: a marte iuppiter: saturnus a ioue. Sed & saturni orbe usq; ad ipsum stelliferū cælū omne spatium se ratione mensū putauit. Quae tamen Archimenes dimensio a platonis, repudiata ē: quasi dupla & tripla interualla nō seruās: & statuerunt hoc esse credendū: ut quantū est a terra usq; ad lunam: duplum sit a terra usq; ad solē. quantum est a terra usq; ad solē: triplum sit a terra usq; ad uenere: quantum est a terra usq; ad uenere: quater tantū sit a terra usq; ad mercurium stellā. quantum est a terra usq; ad mercurium a terra nō uies tantū sit a terra usq; ad marte & q̄tū a terra usq; ad marte est: octies tantū sit a terra usq; ad iouē. q̄tū est a terra usq; ad iouē: septies & uicies sit tantū a terra usq; ad saturni orbē. Hae platonica periuasione Porphyrius libris inseruit qbus Thimei obscuritatibus nō nihil lucis ifudit atq; eos credere ad imaginem cōtextionis animae haec esse in corpore mundi interualla: & quae epitritis hemiolis & epogdois hemitonisq; cōplentur: & liminat: & ita puenire contentū. Cuius ratio in substantia animae contexta mundano quoq; corpori: quod ab anima mouetur infer ta est. Vnde ex omni parte docta & perfecta est Ciceronis assertio: qui interuallis imparibus sed tamen pro rata parte ratione distinctis caelestem sonum dicit esse disiunctum. Nunc locus ad monet ut de grauitate & acumine sonorum diuersitates quas asserit reuoluamus & natura fert ut extrema ex altera parte grauius ex altera acute sonent: quam ob causam summus ille cæli stellifer cursus: cuius conuersio est concitatio acute excitato mouetur sono. Grauiissimo aut hic lunaris atq; infimus diximus nūq; sonū fieri nisi aere pculso. Ut autem sonus ipse aut acutior aut grauior proferatur: ictus efficit: qui dum ingens & celer incidit: acutum sonum praestat: si tardior lentior grauiorem. Indicio est uirga: quae dum auris percudit: si impulsu cito ferit: sonum acuit. si lentiore: in grauius ferit auditum: in fidibus quoq; idem uidemus: quae si tractu arctiore tenduntur: acute sonant grauius laxiores. Ergo & superiores orbis dum pro amplitudine sua impetu grandiore uoluūt: dum que spiritu ut in origine sua fortiore tenduntur: propter ipsam ut ait concitatioem conuersionem acute excitato mouentur sono: grauiissimo autem hic lunaris atq; infimus: quoniam spiritu ut in extremitate languescente iam uoluitur: etenim propter angustias quibus penultimus orbis artatur impetu leniore conuertitur. Nec secus probamus in tibiis: de quarum foraminibus uicinis inflatis orisonus acutus emittitur: de longinquis autem & termino proximis grauior: item acutior per patentiora foramina: grauior per angusta. & utriusq; causae ratio una: quia spiritus ubi icipit fortior est defectior ubi desinit: & quia maiorem impetum per maius foramen impellit: contra autem in angustis contingit & eminus positus. Ergo orbis altissimus & ut in immensum patens & ut spiritu eo fortiore quo origini suae uicinior est: incitatus sonorum de se acumen emittit. Vox ultimi & pro spatii breuitate & pro longinquitate iam frangitur Hinc quoq; apertius approbatur spiritum quanto ab origine sua deorsum recedit: tanto circa impulsum fieri leniorem: ut circa terram quae ultima spārarum est tam concretus tam densus habeatur: causa sit

terrae in una sede semper haerendi: nec in quamlibet partem permittatur moueri obfessa undiq; circumfusi spiritus densitate. In spāra autem ultimum locum esse: qui medius est: antecedentibus iam probatū est. Ergo uniuersi mūdani corporis spārae noue sunt. Prima illa stellifera quae proprio nomine dicitur cælum: & aplanas apud graecos uocatur: arcens & cōtinens cæteras. Haec ab oriente semper uoluitur i occasum. subiectae septē quas uagas dicimus: ab oriente in orientem feruntur. Nona terra sine motu Octo sunt igitur quae mouentur: sed septē sonis qui concinnentiā de uolubilitate conficiunt: propterea quia mercurialis & ueneris orbis pari ambitu comitantem solem uiae eius tanq; satellites obsequuntur: & ideo a nonnullis astronomiae studentibus eadem uim sortiri existimantur. Vnde ait. Illi autē octo cursus in quibus eadē uis est duorū: septē efficiunt distinctos interuallis sonos: qui numerus rerum omnium fere nodus est. Septenariū autē numerū omnium nodū esse plene cum de numeris superius loqueremur expressimus. Ad illum nandum (ut existimo) obscuritatem uerborū Ciceronis de musica tractatus succintus a nobis qua licuit breuitate sufficit: nam netas & hypatas aliorumq; fidium uocabula perquirere & tonorū uel liminatū minuta subtilia & quid in sonis pro littera quid pro syllaba quid pro integro nomine accipiat asserere: ostentantis est non docētis. Nec enī quia fecit in hoc loco Cicero musicae mentionē occasione hac eundē est per uniuersos tractatus qui possunt esse de musica (quos quātum mea fert opinio) terminū non habere non existimo Sed illi sunt persequēda quibus uerba: quae explananda receperis possint liquere. quia in re naturaliter obscura: qui exponēdo plura q̄ necesse est superfundit: addit tenebras: nō adimit densitatem. Vnde finem de hac tractatus parte faciemus: adiecto uno quod scitu dignū putamus: quia cū sint melodiae musicae tria genera: armoniciū: diatoniciū: & oromatiū. Primum quidē propter nimiam sui difficultatē ab usu recessit: Tertiu uero est in fame moliciē: Vnde mediū. i. diatonū mundanae musicae doctrina Platonis ascribitur. Nec hoc inter praetereunda ponemus: q; musicā perpetua cæli uolubilitate nascente ideo claro non sentimus auditu: quia maior sonus est. q̄ ut humanarū aurium recipiat angustis Natura simili caradupa ab auribus incolarum amplitudinē fragoris excludunt. quid mirum si nostrum sonus excedit auditum: quē mundanae molis impulsus emittit. Nec enim de nihilo est quod ait: qui complet aures meas tantus & tam dulcis sonus? Sed uoluit intelligi: q; si eius qui caelestibus meruit interesse secretis: completa aures sunt soni magnitudie: superest ut cæterorum hominū sensus mundanae continentiae non capiat audiū. Sed iam tractū ad sequentia cōferamus. Vides habitari in terra raris & angustis locis: & in ipsis quasi maculis ubi habitat uastitas solitudines interiectas: eosq; qui incolant terram nō modo interruptos ita esse ut nihil inter ipsos ab aliis ad alios manare possit: sed partim obliquos partim transuersos partim etiam auersos stare uobis: a quibus expectare gloriā certe nullā poteris. Cernis autē eandē terrā quasi quibuldā redimitā & circumdatā cingulis: quibus duo maxime inter se diuersos & cæli uirtutibus ipsis ex utraq; parte lubricos obriguisse pruina uides: mediū autē illum & maximū solis ardore torrerit. Duo sunt habitabiles: quorum australis ille: quo qui insistit auerla uobis urget uestigia: nihil ad uestriū genus. Hic autē alter subiectus aequiloni: quem incolitis: cerne q; tenui uos parte cōtingat. Omnis enim terra quae colitur a uobis angusta uerticibus lateribus latior: parua quaedam insula est circumfusa illo mari quod atlanticū quod magnū quē oceanū appellatis in terris: quod tamen tanto nomine q̄ sit paruus uides. Postq; cælum quo omnia continent & subiectage spārarum ordinem motumq; ac de motu sonum caelestis musices modos & numeros explicantem & aerem subditum lunae tullianus sermo per necessaria & praesenti operi apta ductus ad terram usq; descripsit ipsius iam terrae descriptionem uerborum parcus rerum foecundus absoluit. Et enim maculas habitationum ac de ipsis habitatoribus alios interruptos auersosq; obliquos etiam & transuersos alios nominando terrenae spārae globositatem sermone tantum non coloribus pinxit. Illud quoq; non sine perfectione doctrinae est: q; cum aliis nos non patitur errare qui terram semel cingi oceano credere. Nam si dixisset omnis terra parua quaedam est insula circumfusa illo mari: unum oceani ambitum dedisset intelligi. Sed adiiciendo quae colitura uobis: ueram eius maris diuisionem: de qua paulo post differemus: nosse cupientibus intelligēdam reliquit. De quinq; autem cingulis ne quae so existimes deorum romanae sacundiae parentū Maronis & Tullii dissentire doctrinam cum hic ipsis cingulis terram redimitam dicat: ille iisdem quas graeco nomine zonas uocat: asserat cælum teneri. Vtrumq; enim in corruptam ueramq; nec alteri contrariam rettulisse rationem procedere disputatione constabit. Sed ut omnia quae hoc loco explananda receperis liquere possint: habendus est primum sermo de cingulis: quia situ eorum ante oculos locato cætera erunt intellectu proniora: Prius autem qualiter terram coronent deinde quemadmodum cælum teneant explicandum est. Terra noua & ultima spāra est. Hanc diuidit orizon id est finalis circulus de quo ante rettulimus: Ergo medietas

Spæra noue munda ni corporis

Melodiae tria genera

Armoniciū. Diatoniciū. Oromatiū.

Quare nō scimus cæli armoniā

Cinguli uel zonae terrae uel cæli

orizon idest finalis circulus de quo ante retulimus. Ergo medietas cuius nos parte incolimus: sub eo caelo est quod fuerit super terram: & reliqua medietas sub illo, quod dum uoluitur ad ea loca quae ad nos uidentur inferiora descendit. In medio enim locata ex omni sui parte caelum suspicit. Huius igitur ad caelum breuitas quae punctum est: ad nos uero intermensa globositas: distinguitur locis inter se uicissim praesulis nimietate uel frigoris uel caloris geminae nata inter diuersa temperiem. Nam & septentrionalis & australis extremitas perpetua obriguere pruina. Et hi uelut duo cinguli: quibus terra redimitur: sed ambitu breues quasi extrema cingentes. Horum uterque habitacionis impatiens est: quia torpor ille glacialis nec animal nec frugi uitam ministrat: illo enim aere corpus alitur: quo herba nutritur. Medius cingulus & ideo maximus aeterno afflatu continui caloris uisus spatium quod & lato & ambitu prolixius occupauit: nimietate feruoris facit in habitabile uicturis. Inter extremos uero & medium duo maiores ultimis medio minores ex utriusque uicinitatis intemperie temperantur in his: quae tantum uirtuales auras natura dedit incolis carpere. Et quia animo facilius illabitur concepta ratio de descriptione quam sermone: esto orbis terrae cui ascripta sunt a, b, c, d. Et circa a, ascribantur n, & l. circa b, autem m, & k. & circa c, g, & i. & circa d, e, & f. Et ducantur rectae lineae a signis a d signa quae dicimus: idest a, g, in i, ab, m, in, n, a, k, m, l, ab, e, in, f. Spatia igitur duo aduersa sibi: idest unum a, c, usque ad lineam quae in d, ducta est intelliguntur pruina riguisse perpetua. Est, n, superior septentrionalis inferior australis extremitas. Medium uero ab, n, usque in l, zona sit torrida. Restat ut cingulus ab, i, usque ad, n, de subiecto calore & superiore frigore temperetur. Rursum ut zona quae est inter, l, & f, accipiat de superiore calore & subdito rigore temperiem.

Nec excogitatas a nobis lineas quas diximus existimetur. Circi enim sunt de quibus supra retulimus septentrionalis & australis & tropici duo. Nam aequinoctiale hoc loco: quo de terra loqui mur non oportet ascribi: qui opportuniore loco rursus addetur. Licet igitur sint haec duae mortali bus agris munere concessae diuum quas diximus esse temperatas: non tamen ambae zonae hominibus nostri generis indultae sunt. sed sola superior: quae est ab, i, usque ad, n, incolitur ab omni quale scire possimus hominum genere romani graeciae uel barbarae cuiusque nationis. illa uero ab, l, usque ad, f, sola ratione intelligitur: quod propter similem temperiem similiter incolitur: sed a quibus non licuit unquam nobis nec licebit agnoscere. Interiecta enim torrida utriusque hominum generi commercium ad se denegat comendi denique de quattuor habitacionis nostrae cardinibus orientis occidentis & septentrio suis uocabulis nuncupatur: quia ab ipsis exordium suum sciuntur a nobis.

Nam & si septentrionalis extremitas inhabitabilis est non multo tamen est a nobis remota. Quarta uero nostrae habitacionis cardini causa haec alterum nomen dedit: ut meridies non australis uocatur: quia & ille proprie est australis: qui de altera extremitate procedens aduersus septentrionalis est: & hunc meridiem iure uocari facit locus de quo incipit nobis. Nam quia lentiri incipit a medio terrae in qua est usus diei: ideo tanquam quidam medietas una littera mutata meridies nuncupatur est. Sciendum est autem quod uentus qui per hunc ad nos cardinem peruenit, i. auster ita in origine sua gelidus est: ut apud nos commendabilis est blando rigore septentrio: sed quia per flammam torridae zonae ad nos comeat: admixtus igni calescit: & qui incipit frigidus calidus peruenit. Neque enim uel ratio uel natura patet: ut ex duobus aequo pressis rigore cardinibus dissimili tractu status emitteret. Nec dubium est nostrum quoque septentrionem ad illos qui australi adiacent: propter eandem rationem calidum peruenire: & austrum corporibus eorum gemino auras suae rigore blandiri. Eadem ratio nos non permittit ambigere: quin per illam quoque superficiem terrae: quae ad nos habetur inferior: integer zonalium ambitus: quae hic temperatae sunt eodem ductu temperatus habeatur: atque ideo illic quoque eadem duae zonae a se distantes similiter incolantur. Aut dicat quisque huic fidei obuiare mauius: quid sit quod ab hac eum distinctione deterreat. Nam si nobis uiuendi facultas est in hac terrarum parte quam colimus: quia calcantes humum caelum suspicimus super uerticem quia sol nobis & oritur & occidit quia circumsolus fruimur aere: cuius spiramus haurit: cur non & illic aliquos uiuere credamus: ubi eadem semper impromptu sunt. Nam qui ibi dicunt morari: eandem credendi sunt spirare auram: quia eadem est in eiusdem zonalium ambitus: continuatione temperies. Idem sol illis & obire dicunt nostro ortu: & orientur cum nobis occidet. Calcabunt aequo ut nos humum: & semper uerticem semper caelum uidebunt. Nec metus erit: ne de terra in caelum decidant: cum nihil unquam possit ruere sursum. Si enim nobis quod asserere genus ioci est: sursum habet ubi est terra: & sursum ubi est caelum. Illis quoque sursum erit quod de inferiore suspicient: nec aliquando in superna casuri sunt. Affirma uerim quoque & apud illos minus rerum peritos haec existimare de nobis: nec credere posse nos in quo sumus loco degere: sed opinari si quis sub pedibus tentaret stare casurum. Nunquam tamen apud nos qui quae timuit: ne caderet in caelum: ergo nec apud illos quisquam in superiora casurus est: si cut omnia nutu suo pondera in terra ferri superius relata docuerunt. Postremo quis ambigat in sperae terrae ita ea: quae inferiora dicuntur: superioribus suis esse contraria: ut est orientis occidentis. Nam in utraque parte par diametros habet. Cum ergo & orientem & occidentem similiter constat habitari: quid est quod fide huius quoque diuersae sibi habitacionis excludat. Haec omnia non ociose lector in tam paucis uerbis Ciceronis inueniet. Nam cum dicit terram cingulis suis redimitam atque circum datam ostendit per omne terrae corpus eandem temperatorem cingulorum continuationem esse temperiem. Et cum ait in terra maculas habitacionum uideri: non eas dicit quae in parte nostrae habitacionis nonnullis desertis locis interpositis incoluntur. Non enim adhaeret in ipsis maculis uastas solitudines interiectas: si ipsas solitudines diceret inter quas certae partes macularum instar habeant. Sed quia maculas dicit has quattuor: quas in duobus terrae hemisphaeriis binas esse ratio monstrauit: bene adiecit interiectas solitudines. Nam sicut pars quae habitata a nobis: multa solitudinum interiectione distinguitur: credendum est in illis quoque tribus aliis habitacionibus similes esse inter desertam & culta distinctiones. Sed & quattuor habitacionum incolae & relatione situs & ipsa quoque standi qualitate depinxit. Primum enim ait: alios praeter nos ita incolere terram: ut a se interrupti nullam habeant ad se facultatem meandi. Et ipsa uerba declarant: non enim de uno hominum genere loquitur in hac superficie a nobis solius torridae interiectione diuiso. Sic enim magis diceret: ita interruptos ut nihil inter ipsos ab illis ad nos manare possit. Sed dicendo ita interruptos ut nihil inter ipsos ab illis ad alios manare possit: qualiter inter se illa hominum genera sint diuisa significat. Quod autem uere ad nostram partem referretur: adiecit dicendo de illis qui & a nobis & a se inuicem diuisi sunt: primum obli quos partim transversos partim etiam aduersos stare nobis. Interruptio ergo non unius generis a nobis: sed omnium generum a se diuisorum refertur: quae ita distinguenda est. Hi quos separat a nobis perusta: quos graeci αντοεικος uocant: similiter ab illis qui inferiori zonae suae incolunt partem: interiecta australi gelida separantur. Rursum illos ab αντοεικος suis idest per nostri cinguli inferiora uicinitatibus interiectio ardentis sequestrat: & illi a nobis septentrionalis extremitatis rigore remouentur. Et quia non est una omnium affinis continuatio: sed interiectae sunt solitudines ex calore uel frigore mutuam negantibus comeatibus: has terrae partes: quae a quattuor hominum generibus incoluntur: maculas habitacionum uocauit. Quemadmodum autem caeteri omnes uestigia sua figere ad nostram credantur ipse distinxit: & australes quidem aperte pronunciauit aduersos stare nobis dicendo: Quorum australis ille in quo qui insunt aduersa nobis urgent uestigia. Et ideo aduersi nobis sunt: quia in parte sperae quae contra nos est morantur. Restat inquirere quos transversos & quos obliquos nobis stare memorauerit. Sed nec de ipsis potest esse dubitatio: quin transversos stare no

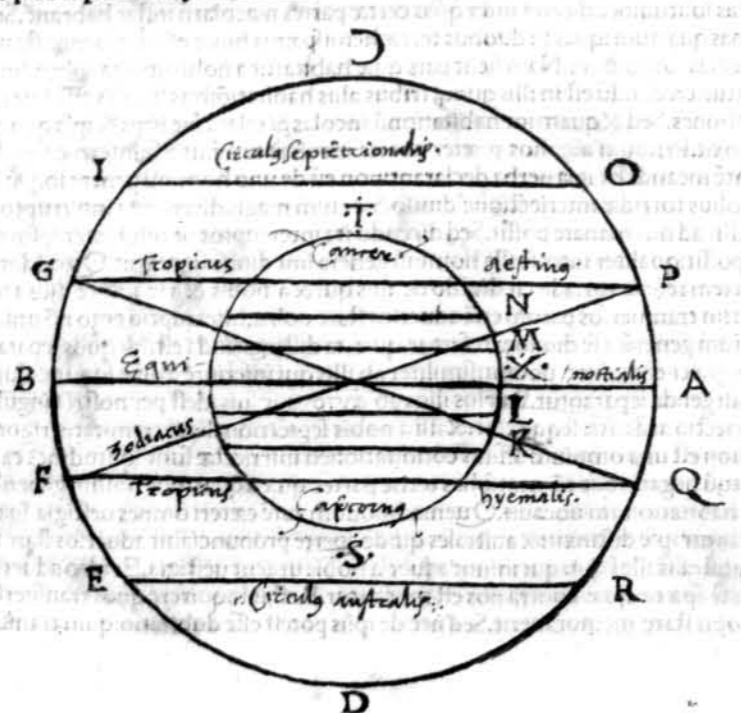
Orient
Septentrionalis
meridies
Austalis
Blando rigore
Rō nos nō permittit
ambigere
Persuadere uult
antipodes esse
quā asserit quā iori

bis dixerit inferiorē zonae nostrae prem tenētes. Obliquos uero eos qui australis circuli denexa fortiter sunt. Superst ut de terrae ipsius spatii q̄ta habitatoī cesserint: quāta sint sculta referamus. Id est quae sit singulorum dimensio cinguloḡ. Quod ut facile cognoscas: redeūdū tibi est ad orbis terrae descriptionē: quā paulo ante subiicimus: ut p̄ ascripta; l̄raḡ notas rō dimensionū lucidius explicetur. Omnis terrae orbis. i. circulus: qui uniuersum ambitū claudit: cui ascripta sūt a. b. c. d. ab his qui eum rōne dimensi sunt: in sexaginta diuisus est partes. Habet autē totus ipse ambitus stadioḡ ducenta quinquaginta duo milia. Ergo singulae sexagesimae extendunt stadiis quaternis milibus decenis. Et sine duō medietas eius: quae est a. d. per orientē. i. per. a. usq; ad. c. habet triginta sexagesimas & stadioḡ milia centū uiginti sex. Quarta uero pars: quae est ab a usq; ad. c. incipiens a p̄sta: habet sexagesimas qundecim: & stadioḡ milia sexaginta & tria. Huius q̄rtae partis mensura relata cōstabit totius ambitus plena dimensio. Ab. a. igit usq; ad. p. qd̄ ē medietas perusta: habet sexagesimas q̄rtuor: quae faciūt stadioḡ milia sexdecim cū octingentoḡ adiectōe. Ergo oīs perusta sexagesimae octo est: & tenet stadioḡ milia triginta tria & sexaginta in super. Latitudo autē cinguli n̄st: q̄ tēperatus est. i. a. p. usq; ad. o. habet sexagesimas quinq; quae faciūt stadioḡ milia uiginti unū. Et spatium frigidā ab. o. usq; ad. c. habet sexagesimas sex q̄ stadioḡ tenēt uiginti quinq; milia ducēta. Ex hac q̄rta pte orbis terrae: cuius mensurā euidenter exp̄simus: alterius q̄rtae p̄tis magnitudinē ab. a. usq; ad. d. pari dimensionū distinctōe cognoscēs. Cū ergo q̄rtū teneat sp̄a superficies q̄ ad nos ē: i. oī sua medietate cognoueris: de mēsurā quoq; inferioris medietatis. i. a. d. p. b. usq; ad. c. similiter istrueris. Mō. n. q̄a orbē terrae: i. plano p̄ximus: i. plano at̄ mediū exprimerē nō possumus sp̄alē tūorē imitati sumus altitudinis it̄lectū a circulo: q̄ magis orizō q̄ meridianus uidetur. Ceteroḡ uolo hoc mēte p̄cipias: ita nos hāc pulisissimā mēsurā tanq̄ a. d. per. a. usq; ad. c. pars terrae superior sit: cuius prem nos incolimus: & a. d. per. b. usq; ad. c. pars terrae superior habeat inferior. Hoc quoq; tractatu p̄p̄riū sortito sinē: nūc illud qd̄ p̄bandū p̄misimus asferamus: hos cingulos & bene Maronē caelo: & bene terrae assignasse Ciceronē & utrūq; nō discrepantia sed cōsona eadēq; dixisse. Natura. n. caeli hāc i. diuersis terrae p̄tibus tēperie nimietatēq; distinxit. & q̄litas uel frigoris uel caloris q̄ cuiuslibet aetheris p̄ti semel inhāsit. eadē inficit p̄te terrae: quā despicit ambiēdo. Et q̄a has diuersitates q̄ certis finibus terminat cingulos i. caelo uocauere: necesse est totidē cingulos et̄ hic itelligi: Sicut i. breuissimo speculo cū facies monstrat̄ ingēs: tenēt i. angusto mēbra uel liniamēta ordinē quē sua in uero digesserat āplitudo. Sed hic quoq; asserēdi qd̄ d̄f minuemus laborē oculis subiiciēdo p̄nceturā. Esto. n. caeli sp̄a. a. b. c. d. Et inter se claudat sp̄era terrae: cui ascripta sūt. i. x. r. u. Et ducat i. caeli sp̄era circulus septētrionalis. ab. i. usq; i. o. tropicus aetiuus. a. g. i. p. & aequinoctialis. a. b. i. a. & tropicus hyemalis ab. f. i. q. & australis ab. e. in. r. sed & zodiacus ducatur ab. f. in. p. Rursus in sp̄era terrae ducant̄ idē limites cinguloḡ: quos supra descripsimus. in. n. in. m. in. l. in. k.

Orbis totus in sexaginta diuisus est partes.
292000 Stadii.
29879 Stadii.
Prot̄ 80 semper cō terrae ambitū
29000 Stadii.

Abaze declarat

Hic ita depictis sine difficultate constabit singulas terrae partes a singulis caeli partibus super uertice suū positas qualitate circa nimietate uel temperiem mutuari: Nam quod est sursum. a. d. usq; ad. r. hoc despicit terrā ab. f. usq; ad. r. Et quod est in caelo ad. r. usq; ad. q. hoc inficit terrae a. k. usq; ad. l. & quod in caelo est a. q. usq; in. p. tale facit in terra ab. l. usq; ad. m. Qualeq; est desup̄ a. p. usq; ad. o. tale in terra ab. m. usq; ad. n. Et quale illic ab. o. usq; ad. c. tale hic est ab. n. usq; ad. t. Sunt autem in aethere extremitates ambae. i. a. d. usq; ad. r. & a. c. usq; ad. o. aeterno rigore desata. Idē in terra idem est ab. f. usq; ad. k. & a. r. usq; ad. n. rursus in caelo a. q. usq; ad. p. nimio calore feruet. Idē i. terra quoq; ab. l. usq; ad. m. idē feruor est. Itē sunt in caelo tēperies ab. o. usq; ad. p. & a. q. i. r. Ideo sunt hic quoq; temperatae ab. n. in. m. & ab. l. in. k. Aequinoctialis. n. circulus qui ab. a. usq; ad. b. ductus est. mediā secat perustā: Et ipsum autē scisse Ciceronē: q̄ terreni cinguli caelestibus inficiant̄: ex uerbis eius ostenditur. Ait. n. e. q̄bus duos maxime iter se diuersos & caeli uerticibus ipsi ex utraq; parte subnixos obriguisse pruina uides. Ecce testatur finale frigus esse de caelo. Idē quoq; de feruore medio dicit. Mediū autē illū & maximū solis ardore torreri. Cū ergo manifeste & rigorē de caeli uerticibus & feruorē de sole in terrae cingulos uenire signauerit: ostendit prius in caelo hos eosdē cingulos cōstitisse. Nūc quoniam cōstitit eadē in caelo & in terra zonas esse uel cingulos (hāc. n. unius rei duo sunt noīa) iā dicendū est: quae cā in aethere hanc diuersitatē qualitatis efficiat. Perusta duobus tropicis claudit̄: id est ab. g. in. p. aetiuo: & ab. f. in. q. hyemali. Ab. f. autē in. p. zodiacū describēdo perduximus. Ergo signū. p. tropicus ille cācer habeatur: & signum f. capricornus. Constat autē solē neq; sursum ultra cācrū: neq; ultra capricornū deorsum meare: sed cum ad tropicoḡ cōfinia peruenerit mox reuertit̄: unde & solstitia uocantur. Et quia aetiuus tropicus temperatae nostrae terminus est: ideo cū sol ad ipsum finē uenerit. facit nobis aetiuos calores de uicino urens sensu maiore subiecta illo demoḡ tempore australi generi reuerti hyemem nō potest ambigi: quia tunc ab illis sol omni uia suae spatio recedit. Rursus cū ad. f. signum id est ad capricornū uenerit: facit hyemē nobis recessu suo: & illis uicinate reducit aetate. Hic notādū est de tribus tantū cardinibus in q̄cūq; aedē ingredi solē: de quarto nūq;. Nā & ab ortu & ab occasu fenestra solē recipit: quippe quē orientē abeūtēq; p̄spēctet. Recipit & a meridie: q̄a omne iter solis in nostro meridie est: ut instruit uisum ante lata descriptio. Nūq; uere solē fenestra septētrionis admittit: quia nunq̄ a. p. signo ad. o. sol accedit: sed a. p. semp̄ retrocedēdo nūq; fines poli septētrionalis attingit. Et ideo nūq; per hūc cardinē radius solis infundit̄. Eiusdē rei p̄bationē umbra quoq; cuiuslibet corporis efficiet astruere. Nā & in occasum cadit oriente sole: & in ortū cū sit occiduus. Medio autē die: q̄a sol meridiē tenet in septētrionē umbra depellit̄. In austrū uero circa nostrā habitationē impossibile est umbrā cuiuslibet corporis cadere: quia semp̄ in aduersam soli partē umbra iactat̄. Aduersus autē austro apud nos sol esse nō poterit: cū nūq; fines septētrionalis attingat. Sane quoniam pars illa perusta: quae tēperatae uicina est admittit habitates: illic. i. tras tropicū quae cūq; habitant̄ sp̄atia: umbrā mittūt in austrū eo tēpore: quo sol cancrū tenet. Tunc enī ei fit sol septētrionalis: cū tropicū tenet: q̄ ab illis ad septētrionē recedit. Ciuitas autē Siene: q̄ puincia thebaidos post superiorē montiū deserta p̄cipiū est: sub ipso aetiuo tropico constituta est. Et eo die quo sol certam partē ingredi cancri hora diei sexta (quoniam sol tūc super ipsum inuenit uerticē ciuitatis) nulla illic potest in terris de quolibet corpore umbra iactari. Sed nec stilius hemisphaerii monstratis horas: quē γνῶμονα uocant: tunc de se potest umbrā creare. Et hoc est quod Lucanus dicere uoluit: nec tamē plene ut habet absoluit. Dicēdo. n. Atq; umbras nūq; flectēte siene. Rē qdē attingit: sed turbauit uegē. Nō. n. nūq; flectit sed uno tēpore: quod cū sua ratione rettulimus. His relatis cōstat solē nūq; egredi fines perustae: q̄a de tropico in tropicū zodiacus obliquatus est. Manifesta est igit̄ cā: cur hāc zona flāmis sit semp̄ obnoxia q̄ppe quā sol totius aeternae flāmae & fons & administrator nūq; relinquat. Ergo abae partes ultimae. i. septētrionalis & australis: ad quas nūq; solis calor accedit: necessario perpetua praemuntur pruina. Duas uero (ut diximus) tēperat hinc atq; illinc uicinia caloris & frigoris. Deniq; in hac ipsa zona quā incolimus: quae tota dicitur tēperata: partes tamen quae perusto cingulo uicinae sunt: ceteris calidiores sunt: ut est aethiopia: arabia: aegyptus & libya: in quibus calor ita circumfusi aeris corpus extenuat: ut aut nūq; aut raro cogat̄ i. nubes: & ideo nullus pene apud illos usus est ibrū. Rursus usq; ad frigidā fines pressius accedit: ut est palus mazotis: ut regiones quas praeterfluunt tanais: & hister: oiaq; super scythiā loca quorū icolas uetustas hyperboreos uocauit: quasi originē boreae in trorsum recedēdo trāsissent: adeo aeterna pene praemuntur pruina: ut nō facile explicetur quāra sit illic frigidā nimietatis iniuria. Loca uero quae in medio temperata sunt: quoniam ab utraq; nimietate longe recedunt: uerā tenēt salutaremq; temperiem. Locus nos admonet: ut quoniam diximus rem: quae a nullo possit refelli: utrūq; tropicum circum zodiaco terminos facere: nec nūq; solem alterutrum tropicum excedere posse: uel sursum uel deorsum meādo. Trans zodiacum

Zona peru sta

Siene Ciuitas

quomoy γνῶμονα
Lucanus tamē plene
sed absoluit

Partes calidiores
Porins p̄sto n̄g
Nulla pene uisus
P̄stis n̄cedit
Hyperbocei
frigide minimūq;
iniuria

uero circum. i. trans uita qua tropicis clauditur: ex utraq; parte scipere teperatas Quæramus quid sit quod ait Virgilius: quæ nullius unq; disciplinæ error inuoluit Duæ mortalibus ægris. Munere concessæ diuum: & uia facta per ambas: Obliquus qua se signorum uertitur ordo.

Videf enim dicere his uersibus zodiacu per temperatas ductu & solis cursum p ipsas ferri: quod nec opinari fas est: quia neutru tropicum solis cursum excedit Nunc igitur illud attedit qd diximus & intra tropicum in ea perusta parte qua uicina est tempata habitatores esse. Nam siene sub ipso tropico est: meroc autem tribus milibus octingentis stadiis in Perustam a siene introrsum recedit: & ab illa usq; ad terram cynamomi feracem sunt stadia octingenta. Er p hæc omnia spatia perustæ licet rari tamen uita fruuntur habitates. Ultra uero iam inaccessum est ppter nimium solis ardorem. Cum ergo tantu spatii ex pusta uitam ministrat: & sine dubio circa uicina alterius temperatæ idest antiochopou tantu de spatii habere per perustæ fines: & parem ma siue tudinem: non neget. Paria enim in utraq; parte sunt omnia. Ideo credendu est per poetica tuba: quæ omnia semper in maius extollit: dixisse uia solis sectam per teperatas: quonia ex utraq; pte fines perustæ in eo sunt similes temperatis: q se patiuntur habitari. An forte poetica licentia particula pro simili pene particula posuit: & pro per ambas sub ambas dicere maluit. Nam re uera ductus zodiaci sub ambas temperatas ulro citroq; peruenit no tamen per ambas. Scimus autem & Homerum ipsum: & i omnibus imitatoru eius Varronem sæpe tales mutasse particulas. An: quod mihi uero propius uidetur: per ambas pro inter ambas uoluit intelligi. Zodiacus enim inter ambas teperatas uoluitur non per ambas. Familiariter autem per pro iterponere solet: sicut alibi quoq; Circu perq; duas in more fluminis arctos. Neq; enim anguis sydereis arctos secat: sed du & amplectif & internenit circū eas & inter eas uoluitur non per eas. Ergo pot constare nobis in tellectus: si per ambas. i. pro inter ambas more ipsius poetæ dictu existimemus. Nobis aliud ad defensionē ultra hæc: quæ diximus: non occurrit. Vege quonia in medio posuimus quos fines. nunq; uia solis excedat: manifestu est oibus aut quid maro dixerit: quæ constat erroris igna: erit ingeniu singulorū inuenire qd possit amplius pro absolute hac qone conferri. His quoq; (ut ar bitror) no ociosa i pectōe tractatis: nūc de oceano quod pmisimus astruemus. Non uno sed gemino eius ambitu terræ corpus oē circūflui. Cuius uerus & primus meatus est: q ab indocto hominu genere nascit. Is eni quæ solū oceanū plures opinatur: de sinibus ab illo originali refusus secundū ex necessitate ambitū fecit. Cæterū eius prior corōna p zonā terræ calidā meat supiora terræ: & inferiora cingens flexū circi æquinoctialis imitata. ab oriēte uero duos sinus refūdit: unū ad extremitatē septētrionis: ad australis alteq;. Rurūsq; ab occidēte duo pariter enascūtur sinus: qui usq; ad ambas quas supradiximus extremitates refusi occurrūt ab oriēte demissis. Et dū uisūma & ipetu maniore miscentur: inuicēq; se feriūt: ex ipsa aquaq; collisione nascit illa famosa oceani accessio pariter & recessio. Et ubiq; in nro mari contingit: idē uel in angustis fretis uel in planis forte littoribus ex ipsis oceani sinibus quos oceanū nunc uocamus eueniūt: quia nostrum mare ex illis influit Cæterū uerū ut ita dicam: eius alueus tenet zonā perustā: & tam ipse qui æquinoctialē q sinus ex eo nati: qui horizontē circū ambitu suæ flexionis imitantur: oem terrā quadrifidā diuidūt: & singulas ut supradiximus habitationes faciunt insulas. Nā inter nos & australes homines means ille p calidā zonā totaq; cingens & rursus utriusq; regiois extrema sinibus suis ambjēs binas in superiore atq; inferiore terræ superficie insulas facit. Vnde Tullius hoc intelligi uolēs no dixit: omnis terra parua quædā est insula: sed ois terra quæ colif. a nobis parua quædam est insula: quia & singulæ de quattuor habitationibus parua quædam efficiuntur insulæ: oceano bis eas ut diximus ambiente. Omnia hæc ante oculos locare potest descriptio substituta. ex qua & nostri maris originem quæ totius una est: & rubri atq; indici ortum uidebis. Caspiūq; mare unde oriatur inuenies: licet non ignorē esse nullos qui ei de oceano ingressum nūgēt. Nec dubium est: in illam quoq; australis generis temperatā mare de oceano similiter influere Sed describi hoc nostra attestatōe non debuit: cuius situs nobis incognitus perseuerat. Quod autem dixit nostram habitabilem angustam uerticibus latiorē: in eadem descriptione poterimus aduertere. Nam quanto longior est tropicus circū septētrionali circū. tanto zona uerticibus q lateribus angustior ē: quia summitas eius in arctū extremi circuli breuitate cōtrahif. De ductio aut laterū lōgitudine tropici ab utraq; pte distendit. Deniq; uete res oem habitabile nram extetā clamidi simile eē dixerūt. Itē q ois terra i qua & oceanus ē: ad quē uis cælestē circū qsi cētron pūctū obtinet locū: necessario de oceano adiecit: Qui tamē tāto noie q sit paruus uides. Nā licet apud nos athlaticū mare licet magnū uocet: de cælo tamen dispiciētibus nō pot magnum uideri: cū ad cælū terra signū sit & pūctū: qd diuidi non possit in partes. Ideo autem terræ breuitas tam diligenter asserit: ut parupēdendū ambitū fama

Oceanus

omnis oceanus

parupēdendū. formā ambitū.

uir fortis itelligat quæ in tam paruo magna esse non poterit: quod doctrinæ propositum non minus in sequetibus apparebit: qn etiā si cupiat proles futuroq; hosum deiceps laudes uniuersa usq; nostrū acceptas a patribus posteris pderet: tamē ppter eluiones exultionelq; terræ quas accidere tēpore certo necesse est: nō mō nō æternā sed ne diuturnam quidē gloriā assequi possūmus. Virtutis fructū sapiens in cōsciētia ponit: minus perfectus in gloriā: unde Scipio perfectō nē cupiēs ifundere nepoti auctor est: ut cōtētus cōsciētia præmio gloriā nō requirat. In qua appetēda quonia duo sunt maxime quæ pbari possint: ut & q latissime uagef & quadiutissime perseueret. Postq; superius de habitationis nostræ angustis differendo totius terræ quæ ad cælum puncti locū obtinet: minimā quādā docuit ab hoibus nostri generis particulā possideri: nullius uero gloriā uel in illā totā partē potuisse diffundi: siquidē gāgen trāsnatare uel transcendere caucalum romani nominis fama nō ualuit: spē quā de propaganda late gloriā ante oculos ponendo nostri orbis āgustias amputauit. uult etiā diuturnitatis auferre ut plene animo nepotis cōtēptū gloriæ cōpos dissuasor insinuet: & ait. Nec in hac ipsa in quā sapientis & fortis uiri nomē serpere potest: æternitatē nominis posse durare: cū modo exultione modo eluione terrarū diuturnitati rerū intercedat occasus: quod quale sit differemus. In hac enim parte tractatus illa quæstio latenter absoluitur quæ multorū cogitationes de ambigenda mūdi æternitate significat. Nā quis facile mūdū semper fuisse cōsentiat: cū & ipsa historiarū fides multaq; rerū cultū emendationē q; uel ipsam inuentionē recentē esse fateatur. Cūq; rudes primū homines & in curia syluestri nō multū a ferarū asperitate dissimiles meminere: uel fabuletur antiquitas tradatq; nec hūc eis quo nunc utimur uictum fuisse: sed glande prius & baccis alitos sero sperasse de sulcis alimonia: cū q; ita exordiū regū & ipsius humanæ natiōis opinemur ut autē primū sæcula fuisse credamus: &

Virtutis fructus

De mundi æternitate

Red munda incedat
inopelt...

phiu auto et mudi
emp...
L. m. p.

ignis aethe
reus nutri
tur huore
Juppiter cu
diis epulaf
ad oceanu

interactions
superstices
ambibula & rem

ide natura p metalla uifiora degeneras ferro sacula postrema scedauerit: ac ne totu uideamur de fabulis mutuari: q's no hinc extimet mudu quadoq' coepisse: nec longa retro eius atate cum ab hinc ultra duo retro annorum milia de excellenti regu gestaru memoria ne graeca quide extat historia: Nam supra Ninum a quo Semiramis secudu quosda credif. pcreata: nihil praeclaru in libris relatu est: si enim ab initio imo ante initiu fuit mundus (ut philosophi uolunt) cur p innu merabilium seriem saeculorum non fuerat cultus: quo nunc utimur: inuentus: non litterarum usus quo solo memoriae fulcif aeternitas: cur no deniq' multaz reru experientia ad aliqs getes recenti atate peruenit? Vt ecce galli uitem uel cultum olea roma iam adolescente didicerunt. Alia uero gentes adhuc multa nesciunt quae nobis inuenta placuerunt: Hac omnia uidentur aeternitati rerum repugnare dum opinari nos faciunt certo mundi principio paulatim singula quaeq' coepisse. Sed mudu quidem fuisse semper philosophia aucto est coditore quidem deo: sed non ex tempore. Siquidem tempus ante mundum esse non potuit: cum nihil aliud tempora nisi ex fuis solis efficiat. Res uero humanae ex parte maxima saepe occidunt manete mundo & rursus oriuntur uel eluuioue uicissim uel exultione redeute: cuius uicissitudinis causa uel necessitas talis est. Igné aetherum phisici tradiderunt humore nutrir: asserentes ideo sub zona caeli perusta qua uia solis idest zodiacus occupauit oceanum (sicut supra descripsimus) a natura locatum ut ois latitudo. qua sol cu quicq' uagis ultro citroq' discurrut: habeat subiecti huoris alimoniam. Et hoc esse uolunt quod Homerus diuinaru omniu inuentonu fons & origo sub poetrici nube signenti uerum sapientibus intelligi dedit: loue cum diis caeteris. i. cum stellis pfectum in oceanum aethiopiis eum ad epulas inuitantibus. Per qua imagine fabulosa Homere significasse uolunt hauriri de humore nutrimenta syderibus: qui ob hoc aethiopas reges epularum caelestium dixit: quoniam circa oceani oram non nisi aethiopes habitant quos uicinia solis usq' ad speciem nigri coloris exulsiit. Cum ergo calor nutriatur humore: haec uicissitudo cotingit: ut modo calor modo humor exuberet. Euenit enim ut ignis usq' ad maximu enutritus augmentum haustu uincat humoré. Et sic aeris mutata temperies licentia praestet incendio: & terra penitus flagrantia immisisti ignis uratur. Sed mox impetu caloris alumpto paulatim uires reuertuntur humori: cum magna pars ignis incendiis erogata minus iam de renascente humore consumat. Ac rursus longo temporum tractu ita crescens humor altius uincit: ut terris infundatur eluuio. Rursusq' calor post haec uires resumit & ita fit ut manente mundo inter exuperantis caloris humorisq' uices terraru cultus cum hominu genere saepe intercidiat: & reducta temperie rursus mouetur: nuq' tamen siue eluuio siue exultio omnes terras aut omne hominu genus uel omnino operit uel penitus exurit. Aegypto certe ut Plato i Thimaeo fatef nuq' nimietas humoris nocuit uel caloris. Vnde & infinita annoru milia in solis aegyptioru monumentis librisq' religuntur. Certe igitur terraru partes internectioni superstites seminarium instaurando generi humano fiunt: atq' ita contingit ut non rudi mundo rudes homines & cultus incit: cuius memoriam intercipit interitus: in terris oberrent: & asperitatem paulatim uagae feritatis exuti conciliabula & coetus natura instruente pariantur: Sitq' primu inter eos mali nescia & adhuc astuciae inexperta simplicitas: quae nomen auri primis saeculis praestat. Inde quo magis ad cultum rerum atq' artiu usus promouet tanto facilius in animos serpit aemulatio: quae primu bene incipiens in inuidiam latenter euadit. Et ex hac iam nascitur quicquid genus hominu potest sequentibus saeculis experitur. Hac est ergo quae rebus humanis pereundi atq' iteru reuertendi incolumi mundo uicissitudo uariatur. Quid autem interest ab his qui postea nascentur sermonem fore de te: cum ab his nullus fuerit qui ante nati sunt: qui nec pauciores & certe meliores fuerunt uiri: praesertim cum apud eos ipsos quibus audiri nomen nostrum potest: nemo unius animi memoriae consequi possit. Homines enim populariter annu taru modo solis idest unius austru reditu metiuntur. Reipsa autem cum ad idem unde semel profecta sunt cuncta austra redierunt: eademq' totius caeli descriptionem longis intervalis retulerint: tum ille uere uertens annus appellari potest: in quo uix dicere q' multa hominu saecula teneantur. Namq' ut olim deficere sol hominibus extinguicq' uifus est cu Romuli animus haec ipsa in templa penetraverit: ita quandoq' cum ab eadem parte sol eodemp' tempore iteru defecerit: tu signis omnibus ad idem principium stellisq' reuocatis explerum annu habeto. Cuius quidem anni nundu uigesima partem scito esse couersam. Idem agere perauerat instas dissualioni gloriae desideradae. qua cum locis artam ne in ipsis angustis aeterna supra docuisset: nunc non solum perpetuatis expertem: sed nec ad unius ani integri metas posse propagari docet: cuius assertionis quae sit ratio dicemus. Annus non is solus est que nuc comunis omnium usus appellat: sed singulorum seu luminu seu stellaru emensio omni caeli circuitu a certo loco in eundem locum reditus annus suus est. Sic mensis lunae annus est inter quem caeli ambitum lustrat: na & a luna me-

Annus
Luna
Mensis unde

sis dicitur: quia graeco nomine luna mene uocatur. Virgilius deniq' ad descriptionem lunaris anni qui breuis est annus qui cursu solis efficitur significare uolens ait. Interea magnu sol circulo uoluitur annus: magnum uocans solis comparatione lunaris. Nam cursus quidem Veneris atq' Mercurii pene par soli est. Martis uero annus fere biennium tenet: tanto enim tempore caelum circuit. Iouis uero stella duodecim & Saturni triginta annos in eadem circuituone consumit. Haec de luminibus ac uagis ut saepe relata iam nota sunt. Annus uero qui mundanus uocatur qui uere uertens est: quia conuersione plenae uniuersitatis efficitur: largissimis saeculis explicatur. Cuius ratio est talis. Stellae omnes & sydera: quae infixae caelo uidentur: quorum propriu motum nunq' uifus humanus sentire uel deprehendere potest: mouentur tamen & praeter caeli uolubilitatem qua semper trahuntur: suo quoq' accessu tamen saero promouentur ut nullius hominum uita tamen longa sit: quae obseruatione continua factam de loco permutationem: in quo eas primum uiderat deprehendat. Mundani ergo anni finis est: cum stellae omnes omniaq' sydera quae aplanas habent: a certo loco ad eundem locum ita remeauerint. ut ne una quidem caeli stella in alio loco sit: q' in quo fuit: cum omnes aliae ex eo loco motae sunt: ad quem reuertae ano suo finem dedere. ita ut lumina quoq' cum erraticis quinq' in uisdem locis & partibus sint: in quibus incipiente mundano anno fuerunt. Hoc autem (ut phisici uolunt) post annorum quindecim milia peracta contingit. Ergo sicut annus lunae mensis est: & annus solis duodecim menses: & aliae stellae hi sunt anni: quos supra rettulimus: ita mudanu annu quidecim milia annoru quales nunc computamus efficiunt. Ille ergo uere annus uertens uocandus est quem non solis idest astru reditu metiuntur: sed quem stellarum omnium in quocunq' caelo sunt ad eundem locum reditus sub eadem caeli totius descriptione concludit. Vnde & mudanus dicitur: quia mudus proprie caelum uocatur: igitur sicut annum solis non solum a calendis ianuarii usq' ad eandem uocamus: sed etiam a sequente post calendis die usq' ad eundem diem & a quocunq' cuiuslibet mensis die usq' ad diem eundem diem & a quocunq' cuiuslibet mensis die usq' in diem eundem reditus annus uocatur: ita huius mundi anni initium sibi quisq' facit quodcunq' decreuerit: ut ecce nunc Cicero a defectu solis qui sub romuli fine contigit: mundani anni principium sibi ipse constituit. Et licet iam saepissime postea defectus solis euenerit: non dicitur tamen mundanum annum repetita defectio solis implese: sed tunc implebitur: cum sol deficiens in hisde locis & partibus & ipse erit & omnes caeli stellae omniaq' sydera rursus inueniet: in quibus fuerant cum sub Romuli fine deficeretur. Igitur discessu Romuli post annorum quindecim milia (sicut asserunt phisici) sol denuo ita deficit: ut in eodem signo eademq' parte sit ad idem principium in quo sub Romulo fuerat: stellis quoq' omnibus signisq' reuocatis. Peracti enim fuerant cum Scipio in Africa militaret a discessu Romuli anni quingenti septuaginta & tres. Anno enim ab urbe condita sexcentesimo septimo hic Scipio delecta Carthagine triumphauit: Ex quo numero annis remotis trigintaduobus regni Romuli & duobus qui intra somnium & consumatum bellum fuere quingenti septuaginta tres a discessu Romuli ad somnium usq' remanebunt. Ergo rationabiliter uereque signauit. Nec dum mundani anni uicesimam partem esse conuersam. Nam uicesimae parti quot anni supersint a fine Romuli ad aphyricanam militiam Scipionis: quos diximus anos fuisse quingentos septuaginta tres: quis i digito mittit inueniet. Tu uero enitere & sic habeto te non esse mortalem: sed corpus hoc. Nec enim tu is es quem forma ista declarat: sed mens cuiusq' is est quisq' non ea figura quae digito demonstrari potest. Deum te igitur scito esse siquidem est deus qui uiget: qui sentit: qui meminit: qui pronidet: qui tam regit: & moderatur: & mouet id corpus: cui praepositus est: q' hunc mundu ille princeps deus. Et ut ille mundum quadam parte mortalem ipse deus aeternus: sic fragile corpus animus sempiternus mouet. Bene & sapienter tulianus hic Scipio circa institutionem nepotis ordinem recte docetis impleuit: Nam ut breuiter a principio omnem operis continentiam reuoluamus: primum tempus eius mortis: & imminentes propinquorum praedixit infidias: ut totum de hac uita sperare dedisceret: quam non diuturnam comperisset. Deinde ne metu praedictae mortis frangeretur ostendit sapienti & bono ciui in immortalitatem migrandum. Cuius eum ultro spes ista traxisset ad moriendi desiderium: succedit Pauli patris opportuna dissualio accensam filii festinationem ab appetitu spontaneae mortis excludens. Plene igitur i animo somniantis utrinq' plantata sperandi expectandiq' temperie altius iam circa diuina erigendum nepotis animum Aphyricanus ingreditur. Nec prius eum terram patitur intueri q' caeli ac syderum natura motum ac modulame agnoscat & haec omnia sciat premio cessura uirtutum. Ac postq' menses firmata Scipionis alacritate tate pmissionis egreditur: tu demu gloria quae apud indoctos magnu uirtutis premiu creditur coteni iubetur du osteditur ex terrae

Luna mene...

cursus diffi
nitus plane
tage
anus munda
nus

sidera fixa
et mouent

Finis mon
dani anni post roma
quod milia 14000

no tpe scipio delecta
Carthagine triumphauit

Quo tempore delecta
Cartago.

Quis potest esse deus

omni...

breuitate uel casibus arcta locis angusta temporibus. Aphricanus igitur pene exutus hominem & defæcata mente iam naturæ suæ capax hic apertius admonetur ut esse se deum nouerit. Et hæc sit præientis operis consummatio ut animam non solū immortalē: sed deum esse clarescat. Ille ergo qui fuerat iam post corpus in diuinitatē receptus: dicturus uiro adhuc in hac uita posito deum te scito esse: nō prius tantā prærogatiuam cōmittit homini q̄ quid sit ipse discernat ne extimescat hoc quoq; diuinū dici: quod mortale in nobis & caducū est. & quia Tullio mos est p̄fundam rerum scientiā sub breuitate tegere uerborum: nunc quoq; miro cōpendio tantū includit arcanū quod Plotinus magis q̄ quisq; uerboq; parcus libro itegro disseruit: cuius descriptio est: Quid est animal? quid homo: in hoc ergo libro Plotinus quærit: cuius sint i nobis uoluntates memores metusq; ac desideria & animositas uel dolores: postremo cogitatōes & intellectus utrū meræ animæ: an uero animæ utentis corpore. Et post multa quæ sub copiosa rege densitate dilseruit: quæ nūc nobis ob hoc solū prætereūda sunt ne usq; ad fastidium necessitatē uolumē extendant: hoc postremo p̄nūciat animal esse corpus animatū. Sed nec hoc neglectū ut non quæsitū relinquit quo animæ beneficio quaue uia societatis animetur. Has ergo omnes quas p̄diximus passiones assignat animali. Verum aut̄ hominē ipsam animam esse testatur. ergo qui uidetur nō ipse uerus homo est: sed uerus ille est a quo regitur quod uidetur. Sic cū morte animalis discesserit animatio cadit corpus regēte uiuatū. Et hoc ē quod uidet̄ i hoīe mortale. Aīa uero qui uerus homo est ab omni conditione mortalitatis aliena est: adeo ut ad imitationē dei mundū regentis regat & ipsa corpus: dum a se animatur. Ideo physici mundū magnum hominē: & hoīem breuē mundum esse dixerunt. Per similitudines igitur cæterum prærogatiuæ quibus deū aīa uidetur imitari: animū deum & p̄fici philosophorū & Tullius dixit. Quod autem ait mundum quadā parte mortale: ad cōmunē opinionē respicit: qua mori aliqua inter mūdum uidetur: ut animal exanimatum uel ignis extinctus uel siccatus humor. Hæc enim omnino interisse creduntur. Sed constat secundū ueræ rationis assertionem: quā & ipse non nescit: nec Virgilius ignorat dicendo: nec morti esse locū. Constat inq; nihil intra uiuū mūdum perire. I. e. q̄ quæ iterire uidentur: solam mutari specie: & illud in originē suā atq; in ipsa elementa remeare: quod tale q̄le fuit esse desierit. Deniq; & Plotinus alio i loco: cum de corpore assumptōe differeret: & hoc dissolui posse p̄nūciaret: quicq; effluit obicit sibi. Cur ergo elemēta quoq; fluxus in apto est: nō similiter aliquādo soluunt. Et breuiter tāta obiectōi ualidaq; respōdit: Ideo elemēta licet fluāt nūq; tamē solui: q̄ nō foras effluūt. A cæteris. n. corporibus q̄ effluit recedit: elemētōz fluxus nūq; ab ipsis recedit elemētis. Ergo in hoc mūdo pars nulla mortalis est secundū ueræ rōnis asserta. Sed q̄ ait eū quadā pte mortale: ad eōdem ut diximus opinionē paululū inclinare se uoluit. In fine aut̄ ualidissimū immortalitatis aīæ argumentū ponit: quia ipsa corpori p̄stat agitātū. Quod quale sit ex ipsis uerbis Ciceronis quæ sequuntur inuenies. Nā qd̄ semp mouet̄ æternū est quod aut̄ motū affert alicui quodq; ipm̄ agitāt̄ alicūde quādo finē habet motus uiuendi finē hēat̄ necesse est. Solū igit̄ qd̄ seipsum mouet̄ q̄ deseritur a se nūq; ne moueri quidē definit quin etiam cæteris quæ mouent̄ hic sors hoc principū est mouēdi. Principii aut̄ nulla est origo: nā e principio oriunt̄ oīa: ipsum aut̄ nulla ex re alia nasci pōt̄. nec. n. id esset principū qd̄ gigneret̄ aliūde: qd̄ si nō orit̄ nec occidit quidē unq; nā principū extinctū nec ipm̄ ab alio nascit̄ nec ex se aliud creabit̄: si quidē necesse ē a principio oriri oīa: ita sit ut motus principū ex eo sit qd̄ ipsum a se mouetur. id autem nec nasci potest nec oriri uel cōcidat omne cælum omnisq; natura cōsistat necesse est: nec uim ullā nascatur quia primo impulsu moueatur: Cum pateat igitur æternū id esse quod ipsum se moueat: quis est qui hanc naturam animis esse tributam neget? In animo est enim omne quod pulsu agitatur æternū: quod autem est anima: id motu cietur interiore & suo: nam hoc est pprie natura animi atq; uis: quæ si ē una ex omnibus quæ seipsa moueat neq; nata certe est & æterna est. Omnis hic locus de Phedrone Platonis ad uerbum a Cicerone translatus est: in quo ualidissimis argumentis animæ immortalitas asseritur. Et hæc est argumētorum summa esse animam mortis immunē quoniam ex se mouetur. Sciēdum est autem q̄ duobus modis immortalitas intelligitur: aut enim ideo est immortale quid, quia per se non est capax mortis: aut quia procuratione alterius a morte defenditur. Ex his prior modus ad animæ secundus ad mundi immortalitatem refertur. Illa enim suapte natura a conditione mortis aliena est. Mundus uero animæ beneficio in hac uitæ perpetuitate retinetur. Rursus semper moueri dupliciter accipitur: hoc enim accipitur & de eo quod ex quo est semp mouetur: & de eo qd̄ ex quo est semp & mouet̄. & secundus modus est quo animā dicimus semp moueri. His p̄missis iam qbus syllogismis de immortalitate aīæ diuersi sectatores Platonis rōcinant̄ oportet apiri. Dū enim qui per gradus syllogismorum ad unū finem p̄bationis euadāt: certam sibi propositionē sequentis ex antecedentis conclusionē facientes apud quos hic prior est: anima ex se mouetur:

Plotinus
Aīa qd̄ est
Genus hō aīa qd̄
Plotinus
Nihil moritur
Aīa immortalitas
immortalitas quomō intelligit
Rōnes de aīa immortalitate

qui cquid autem ex se mouetur: semper mouetur. igitur anima semper mouetur. Secundus ita qui nascitur ex prioris sine Anima semper mouetur. quicquid autem semper mouetur immortale est. igitur anima immortalis est. & ita in duobus syllogismis duæ res probantur idest & semp moueri animam ut in priore: & esse immortalē ut colligitur de secundo. Alii uero usq; ad tertium gradum ita argumendo procedunt: Anima ex se mouetur. quod autem ex se mouetur: principium motus est. igitur anima principium motus est. Rursus ex hac conclusionē nascitur propositio: Anima principium motus est. quod autem principium motus est: natum non est. igitur anima nata non est. Tertio loco. Anima nata non est. quod natum non est: immortale est. igitur anima immortalis est. Alii uero omnem ratiocinationem suam in unius syllogismi compendium redigere. Anima ex se mouetur. quod ex se mouetur principium motus est. quod aut principium motus est: natum non est. quod natum non est: immortale est. igitur anima immortalis est. Sed harum omnium ratiocinationum apud eū potest postrema cōclusio de animæ immortalitate constare qui primā propositionem idest ex se moueri animam non refellit. Hæc enī in fide non recepta debilia fiunt omnia quæ sequuntur. Sed huic stoicorum quidem accedit assensio. Aristoteles uero adeo non acquiescit ut animam non solum ex se non moueri: sed ne moueri quidem penitus conetur asserere. Ita enim callidus argumētationibus astruit nihil ex se moueri: ut etiam si quid hoc facere concedat: animam tamen hoc non esse confirmet. Si enim anima inquit principium motus est: doceo non posse principium motus moueri: & ita diuisionem suæ artis ingreditur: ut primum doceat in rerum natura esse aliquid immobile: deinde hoc esse animā tentet ostendere. necesse est inquit: aut omnia quæ sunt immobilia esse: aut omnia moueri: aut aliqua ex his moueri: aliqua nō moueri. Item si damus ait & motum. & quietem: necesse est: aut alia semper moueri: & alia nunquā moueri: aut omnia simul nunc quiescere nūc moueri. De his inquit quid magis uerum sit requiramus. Non esse omnia immobilia aspectus ipse testimonio ē: quia sunt quorū motum uidemus. Rursus non moueri omnia uisus docet quo imota cognoscimus. Sed nec omnia dicere possumus modo motū pat̄ modo esse sine motu: quia sunt quorū perpetuum motum uidemus: ut de cælestibus nulla dubitatio ē. Restat igitur ait: ut sicut aliqua semper mouentur: ita sit aliquid semper immobile. Ex illis ut collectum sit esse aliquid immobile. nullus obuiat uel refellit. Nam & uera diuisio est & sectæ platonice non repugnat. Neq; enim si quid est immobile: sequitur ut hoc sit anima. Nec qui dicit animam ex se moueri: iam moueri uniuersa confirmat: sed modum astruit quo anima mouetur. Siquid uero est aliud immobile: nihil ad hoc quod de anima astruitur pertinebit. Quod & ipse Aristoteles uidēs postq̄ docuit esse aliquid immobile hoc esse animam uult dicere: & incipit asserere nihil esse quod ex se moueri possit: sed omnia quæ mouentur ab alio moueri quod si uere probasset: nihil ad partem: ut platonice sectæ reliqueretur: quæ ad modum enim credi posset ex se moueri animā: si constat nihil esse quod ex se possit moueri. In hac autem aristotelica argumētatione huiusmodi diuisionis ordo contextitur. Ex omnibus quæ mouentur inquit: alia per se mouentur: alia ex accidētis: & ex accidētis inq; mouet̄ quæ cū ipsa nō moueant̄ in eo tamen sunt qd̄ mouetur: ut in nauī sarcina seu uector quiescens. aut etiam cum pars mouetur quiescētē integritate: ut si q̄ stans pedem manūue uel caput agitet. Per se autem mouetur quod neq; ex accedenti neq; ex parte sed & totum simul mouetur: ut cum ad superiora ignis ascendit: & de his quidem quæ ex accedenti mouentur nulla dubitatio est quin ab alio moueantur. Probabo autem inquit etiam ea q̄ ex se mouentur ab alio moueri. Ex omnibus enī ait quæ per se mouentur aliam causam motus intra se possident: ut animalia: ut arbores quæ sine dubio ab alio intelliguntur moueri: a causa scilicet quæ in ipsis latet. nā causam motus ab eo quod mouetur ratio sequestat: Alia uero apte ab alio mouentur: idest aut uiuunt natura. & ui dicimus moueri omne iaculum quod cum de manu iaculantis recessit: suo quidem motu ferri uidetur: sed origo motus ad uim refertur: sic enim nonnunq; & terram sursum & ignem deorsum ferri uidemus quod alienus sine dubio cogit impulsus. Natura uero mouetur uel grauiā cum per se deorsum uel leuiā cum sursum ferūtur. Sed & hoc dicendum est ab alio moueri licet a quo habeatur incertum. Ratio enim ait deprehendit esse nescio quid: quod hæc moueat: nam si sponte mouerentur: sponte etiam starent: sed nec unā uiam semper agerent: immo per diuersa mouerentur si spontaneo ferrentur agerentur: cum uero hoc facere non possint: sed leuibus semper ascensus: & descensus grauib; deputatus sit: apparent eorum motum ad certam & constitutam naturæ necessitatem referri. Hæc sunt & his similia quibus Aristoteles omne quod mouet̄ ab alio moueri probasse se credit. Sed platonici ut paulopost demonstrabitur argumēta hæc arguta magis q̄ uera esse docuere. Nunc sequens eiusdem iugenda diuisio est qua nō posse animā ex se moueri etiam si hoc alia res facere possit: laborat ostendere & huius rei primā propositionem ab illis mutual quæ sibi extimat cōstitisse.

Duo syllogismi
Animam mouet
Aīa nō est
Argumenta
tiones de
motu
Nō ē ō imobilia
Nō moueri omnia
Nō ē nō motū mouere
Aīa semper mouet̄
Aīa semper imobilia
Aristoteles inq; uult
animam esse immobilem
Oīa que mouent̄
alio mouent̄
Ex oībz q̄ mouent̄
alio p̄ se: alia p̄
Ex accidētis
Nihil p̄ se mouet̄ ab alio
Aīa q̄ in ipsis latet
Alia apte ab alio
Nā qd̄ p̄ se mouet̄
Habet̄ quædam
mouet̄ quō nō nō
p̄ se mouet̄
Colligunt̄ ex hac Aris
opinionē deum esse
agens libere: & uolū
tate determinari
Et que nō mouent̄
suo motu mouent̄
Ergo nō nō mouet̄
ad eū
Cōtinuans theologū
asserens sine op̄is

O Aristoteles dicit nō deprehendit eū nescio quid quod mouet̄. Optime dicit nescio quid. Illud quid quod tibi nescio quid mouet̄. diuina uoluntas est. que sese nobis in op̄is plenitudine inuoluit. Illa inq; ē libere uolens uoluntaria libere ut fecit. Nā q̄ diff̄ sui cōp̄lat̄ om̄ te nōq; asserentes d̄spunt̄ a sperit̄.

Sic enim ait: Cum igitur omne quod mouetur constet ab alio moueri: sine dubio id quod pri- mum mouet quia non ab alio mouetur (neq; enim haberetur iam primū si ab alio moueret) ne- cesse est iquit ut aut stare dicatur aut se ipsam mouere. Nam si moueri ab alio dicat illud quoq; quod eum mouet dicatur ab alio moueri & illud rursus ab alio in infinitū inquisitio ista casura est: nunq; exordia prima reperies si semper aliud ea quæ putaueris prima pcedit. Restat igitur in- quit ut si quod primū mouet nō dicatur stare ipsum se mouere dicatur: & sic erit in uno eodēq; aliud quod mouet: aliud quod mouetur: Siquidem in omni ait motu tria hæc sint necesse est id quod mouet: & quo mouet: & quod mouetur: Ex his tribus quod mouetur: tantum mouet. nō etiam mouet: cum illud quo fit motus & moueatur & moueat: illud uero quod mouet non etiā mouetur: ut ex tribus cōmune sit quod medium: duo uero sibi contraria intelligantur. Nam sicut est quod mouetur & non mouet: ita est inquit quod mouet: & non mouetur: propter qd diximus: quia cum omne quod mouetur ab alio moueatur: siquid mouet & ipsum mouet: quæ remus semp motus eius nec unq; inueniemus exordium. deinde siquid se mouere dicat: necesse est inquit ut aut totum a toto: aut partem a parte: aut partem a toto: aut totum a parte existime- mus moueri: & tamen motus ille seu a toto seu a parte pcedat: alterum sui postulat auctorem Ex his omnibus in unum Aristotelica ratiocinatio tota colligitur hoc modo: Omne quod mo- uetur ab alio mouetur. quod igitur primum mouet: aut stat: aut ab alio & ipsum mouetur. sed si ab alio: iam nō potest hoc primū uocari: & semper quid primū moueat requiremus: restat ut stare dicatur: Stat igit quod primum mouet. Contra Platonē ergo qui dicit animam motus eē principium: in hunc modum componitur syllogismus: Anima principium motus est: principiu autem motus non mouetur. igitur anima non mouetur: & hoc est quod primo loco uolenter obicit. Nec eo usq; persuadere contentus animam non moueri: aliis quoq; rationibus non mi- nus uolentis perurget. Nullum inquit initium idem potest esse ei cuius est initium. Nam apud geometras principium lineæ pūctum dicitur esse non lineæ: Apud arithmeticos principium nu- meri non est numerus. Item causa nascendi ipsa non nascitur: & ipsa ergo motus causa ut initiu non moueatur. Ergo anima quæ initiu motus est non mouetur. Additur hoc quoq;: Nunq; inqt fieri potest ut circa unam eandemq; rem uno eodemq; tempore contrarietates ad unū idemq; pertinentes eueniant. Scimus autē quia mouere facere ē: & moueri pati ē. Et igitur quod se mo- uet simul euenient duo sibi contraria & facere & pati: quod impossibile est. Anima igitur nō po- test se mouere. Item dicit: Si animæ essentia motus esset nunq; quiesceret a motu: nihil enim est quod recipiat essentia suæ contrarietate. Nam ignis nunq; frigidus erit: nec nix unq; sponte cale- scet: anima autē nonnunq; a motu cessat: non enim semper corpus uidemus agitari: Non igitur animæ essentia motus est: cuius contrarietate recepta. Ait etiā: Anima si aliis causa motus est: ipsa sibi causa motus esse non poterit. Nihil est enī inquit quod eiusdem rei sibi causa sit: cuius est alii. ut medicus ut exercitator corpore sanitatem uel ualentiam quā ille ægris hic luctatori bus præstat: non utiq; ex hoc etiā sibi præstat. Item dicit: Omnis motus ad exercitium sui instru- mento eget: ut singularū artiu usus docet. Ergo uidentū ne & anima ad se mouendū instrumē- to opus sit: Quod si impossibile iudicatur: & illud impossibile erit ut anima ipsa se moueat. Itē dicit: Si mouetur anima: sine dubio cum reliquis motibus & de loco in locū mouetur: Quod si est: modo corpus ingreditur: modo rursus egredit: & hoc frequenter exercet. Sed hoc uidemus fieri nō posse. Non igitur aia mouetur. His quoq; addit. Si anima se mouet: necesse est ut ab ali- quo motus genere se moueat. Ergo aut i loco se mouet: aut se ipsa pariendo se mouet: aut se ipsa cōsumēdo: aut se augēdo: aut se minuēdo. hæc sunt enī inqt motus genera. Hæc at singula quæ- admodū possunt fieri requiramus: Si in loco se mouet: aut in rectam lineā se mouet: aut sperico motu in orbē rotatus: sed recta linea infinita nulla est. Nam quæcūq; in natura intelligat lineæ: quocūq; sine sine dubio terminatur: Si ergo per lineā terminatā aia se mouet: nō semp mouet: nam cū ad finē uenerit & inde rursus in exordiū redit: necesse est intersticiū motus fieri in ipsa permutatione redeundi: Sed nec in orbē rotari potest: quia omnis spæra circa aliquid immobi- le quod centron uocamus mouetur. Si ergo & anima sic mouetur: aut intra se habeat quod im- mobile est: & ita sit ut non tota moueatur: aut si non intra se habet sequitur aliud nō minus ab- surdū ut centron foris sit: quod esse non poterit. Constat ergo ex his ait quod in loco se nō mo- ueat. Sed si ipsa se parit: sequitur ut eandem & esse & non esse dicamus. Si uero se ipsa consumit: non erit immortalis. Quod si se aut auget aut minuit eadē simul & maior se & minor reperietur: Ex his talem colligit syllogismus: Si anima se mouet: aliquo motus genere se mouet: nul- lum autem motus genus quo se moueat inuenitur: non igitur se mouet. Contra has tam sub- tiles & argutas & uerisimiles argumentationes accingendum est secundum sectatores Plato- nis qui inceptum quo Aristoteles tam ueram tanq; ualidam diffinitionem magistri lauciare

nonni motu tria sunt aut mouet & non mouet & ut mouet

Illigat Aristotelica ratiocinatio

Conto AR. P. RO.

hæc quæ primū mouet

2. RO.

id est motus per se motus

3. RO.

aut agit & patitur

4. RO.

aut recipit motum per se motum

5. RO.

non ad exercitium sui instrumēti

7. RO.

8. RO.

Generamo tus in AP.

Solus AP.

tentauerat: subruerūt. Neq; uero tam imemor mei aut ita animatus sum: ut ex ingenio meo uel Aristoteli resistam: uel ad sim Platonis: sed ut quisq; magnæ uirorum qui se platonicos dici glo- riabantur: aut singula aut bina defensa ad ostērationem suorum operum reliquerunt: collecta hæc in unum continuæ defensionis corpus coaceruauit: adiecto si quid post illos aut sentire fas erat: aut audire in intellectu licebat: Et quia duo sunt quæ asserere conatus est. Vnum qd dicit nihil esse quod ex se moueatur: alterum quo animam hoc esse non possit confirmat. Vtriq; resi- stendum est: ut & constet posse aliquid ex se moueri: & animam hoc esse clarescat. In primis igitur illius diuisionis oportet nos cauere p̄stigias in qua enumerās aliqua quæ ex se mouentur. & ostendens illa quoq; ab alio moueri id est a causa interius latente uidentur sibi p̄basse omnia quæ mouentur etiam si ex se moueri dicantur: ab alio tamen moueri Huius enī rei pars uera est: sed est falsa conclusio. Nam esse aliqua quæ cum ex se moueri uideantur: ab alio tamen constet mo- ueri: nec nos diffitemur: non tamen omnia quæ ex se mouentur hoc sustinent ut ab alio ea mo- ueri necesse sit. Plato enim cum dicit animā ex se moueri. i. cum αὐτοκίνητον uocat: nō uult eā inter illa numerari: quæ ex se quidem uidentur moueri: sed a causa quæ intra se latet mouetur. ut mouentur animalia auctore quidem alio sed occulto: nam ab anima mouentur: aut ut moue- tur arbores: quarum etsi non uidetur agitator: a natura tamen eas interius latente cōstat agitari. Sed Plato ita dicit animam ex se moueri ut non aliam causam uel extrinsecus accidentē uel inte- rius latentem huius motus dicat auctore. Hoc quæ admodum accipiendum sit instruemus. Ignē calidum uocamus: sed & ferrum calidum dicimus: & niuē frigidam & saxum frigidum nuncu- pamus: mel dulce: sed & mulsū dulce uocitamus. Horum tamen singula de diuersis diuersa si- gnificant. Aliter enim de igne aliter de ferro calidi nomen accipiemus: quia ignis per se calet: nō ab alio fit calidus. Contra ferrum non nisi ex alio calefit: ut nix frigida: ut mel dulce sit nō aliū- de contingit. Saxo tamen frigus uel mulsū dulcedo a niue uel melle pueniunt. Sic & stare & mo- ueri tā de his dicitur. quæ ab se uel stat uel mouentur de illis quæ uel sistantur uel agitant ex alio. Sed quibus moueri ab alio uel stare contingit: hæc & stare desinūt & moueri: Quibus autē idem est & esse & moueri nunq; a motu cessant: quia sine essentia sua esse non possunt: Sicut fer- rum ammittit calorem: ignis uero calere non desinit Absē ergo mouetur anima licet & animalia uel arbores per se uideantur moueri. Sed illis quis interius latens alia tamen causa id est anima uel natura motum ministrat: ideo & amittunt hoc quod aliunde sumpserunt: Anima uero ita per se mouetur ut ignis per se calet nulla aduenticia causa uel illum calefaciente uel hęc mouente. Nam cum ignem calidum dicimus non duo diuersa concipimus: unum quod calefacit: alterū quod calefit: sed totum calidum secundū suam naturam uocamus: cum niuē frigidam cū mel- dulce appellamus: non aliud quod hanc qualitatem præstat: aliud cui præstat accipimus. Ita & cum animam per se moueri dicimus: non gemina consideratio sequit mouentis & moti: sed in ipso motu essentiam eius agnoscimus: quia quod est in igne nomen calidi: in niue uocabulū frigidū: appellatio dulcis in melle: hoc necesse est de anima αὐτοκίνητον nomē intelligi: quod latina conuersio significat per se moueri. Nec te confundat quod moueri passiuum uerbum est: Nec sicut secari cum dicitur duo pariter considerantur: quod secat: & quod secatur: Item cum teneri dicitur duo intelligūtur: quod tenet: & quod tenetur: ita hic in moueri duarum rerum significationem putes: quæ mouet: & quæ mouetur. Nam secari quidem & teneri passio ē: ideo considerationem & facientis & patientis amplectitur. Moueri autem cū de his quidem dicitur quæ ab alio mouentur utraq; considerationē similiter repræsentat. De eo autem quod ita per se mouetur: ut sit αὐτοκίνητον cum moueri dicitur: quia ex se nō ex alio mouetur: nulla potest suspicio passionis intelligi. Nam & stare licet passiuū uerbum nō esse uideatur: cum de eo tamē dicitur quod stat alio sistente: ut stant terræ defixæ hastæ. significat passionem. Sic & moueri li- cet passiuum sonet: quando tamen nihil in est faciens: patiens inesse nō poterit Et ut absolutius liqueat non uerborum sed rerum intellectu passionem significari: ecce ignis cum fertur ad sup- ma nihil patitur: cum deorsum fertur sine dubio patitur: quia hoc non alio impellente non su- stinet: & cum unum idemq; uerbum proferatur: passionem tamē modo inesse modo abesse di- cimus. Ergo & moueri idem in significatione est quod calere & cum calere ferrum dicimus uel stilum moueri: quæ utriq; aliūde puenit: passionē esse fatemur. Cum uero aut ignis calere aut mo- ueri anima dicitur: quia illius in calore & in motu huius essentia est: nullus hic locus relinquitur passioni: sed ille sic calere sicut moueri ista dicitur. Hoc loco Aristoteles argutā de uerbis calū- niā fartiens Platonem quoq; ipsum duo. i. quod mouet & qd mouetur significasse contēdit di- cendo. Solū igit qd se ipsum mouet quæ nunq; deseritur a se: nunq; ne moueri qdē desinit: & apte illum duo expressisse proclamat his uerbis qd mouet & mouetur. Sed uidetur mihi uir tantus nihil ignorare potuisse: sed in exercitio argutiæ talium conuenientē sibi opam sponte lulisse.

Marobij deens hinc magis cognitio sui ipse

argumēta platonica contra aristotelē de motu aia

plato ut se ipsa mouet

quo inquit plato animam ex se mouet

Quibus idem ē & esse & moueri nunq; a motu cessant

αὐτοκίνητον per se moueri

stare moueri ignis fertur deorsum esse fertur ad supra passio

plato argutum de uerbis calūniā fartiens

Cæterum quis non aduertat cū quid dicitur seipsum mouere non duo intelligenda: sicut & cū dicitur ΕΚΥΤΟΝ ΤΙΜΟΡΟΥ ΜΕΥΟΟΤ: id est se punies: nō alter qui punit: alter qui punitur: Et cum se perdere se inuoluerit: se liberare quis dicitur: non necesse est unū facientē: atque subesse patiēte. Sed hoc solum intellectu huius elocutionis exprimitur ut qui se punit aut qui se liberat: nō ab alio hoc accepisse sed ipse sibi aut intulisse aut præstitisse dicatur. Sic & de ΛΥΤΟΚΙΝΗΤΩΝ cū dicitur seipsum mouet: ad hoc dicitur ut extimationē alterius mouētis excludat: quā uolēs Plato de cogitatione legentis eximere: his quæ pmissit. Nam qd' semp ait mouetur: æternū est. qd' autem motū affert alicui quodq; ipsum mouetur aliunde quādo finē habet motus uiuendi finē hēat necesse est. Quid his uerbis inuenit expressius clara significatōe testantibus nō aliunde moueri quod seipsum mouet: cū aiām ob hoc dicat æternā: quia seipsam mouet & nō mouetur aliūde: Ergo se mouere hoc solū significat non ab alio moueri. Nec putes qd' idē moueat idēq; moueat sed moueri sine alio mouente se mouere est. Apte ergo constitit quia nō omne qd' mouetur ab alio mouetur. Ergo ΛΥΤΟΚΙΝΗΤΩΝ pōt non ab alio moueri Sed ne a se quidē mouetur ut in ipso aliud sit quod mouet: aliud quod mouetur nec ex toto nec ex parte ut ille pponit: sed ob hoc solum seipsum mouere dicitur ut ab alio moueri extimetur: Sed & illa de motibus Aristotelica diuisio quā supra rettulimus: surripienti magis apta est q̄ pbanti in qua ait: Sicut est quod mouetur & nō mouet: ita est quod mouet & nō mouetur. Constat enī qd' omne quicquid mouetur mouet alia: uti dicitur aut gubernaculū nauē aut nauis circūfusum sibi aerē uel undas mouere. Quid autem est quod nō possit aliud dum ipsum mouetur ipellere: ergo si uerū nō est: ea quæ mouentur alia non mouere: nō constat illud: ut aliquid quod mouet nec tamen mouetur inuenias. illa igitur magis pbanda ē ī decimo de legibus a Platone motū diuisio: Omnis motus inquit: aut se mouet & alia: aut ab alio mouetur & alia mouet. Et prior ad aiām: ad oīa uero corpora secūsus refertur. Hic ergo duo motus differētia separantur: & societate iūgūt. Comune hoc habēt: qd' prior & secūsus mouēt alia: Hoc aut differūt: qd' ille a se hic ab alio mouetur. Ex his oībus quæ eruta de platoniorū sensum secūditate colligimus: cōstitit nō eē uerū: omnia quæ mouent ab alio moueri. Ergo nec principiū motus ad de p̄candā alterius mouētis necessitatē stare dices: quia pōt seipsum ut diximus mouere alio nō mouente: Eneruatus ē igitur syllogismus quē pmissa uaria & multiplici diuisione collegerat. Id est: Anima principiū motus ē. Principiū aut motus nō mouet. igitur aiā nō mouetur. Restat ut qui constitit posse aliquid per se moueri: alio non mouete: animā hoc esse doceatur. Quo facile docebitur: si de manifestis & indubitabilibus argumenta sumamus. Homini motū aut aiā p̄stat: aut corpus: aut de utroq; p̄mixtio. Et quia tris sunt de quibus inquisitio ista p̄cedit: cū neq; a corpore neq; a p̄mixtione p̄stat hoc posse constitit: restat ut ab aiā moueri hoīem nulla dubitatio sit. Nunc de singulis ac primū de corpore loquamur. Nullū inanimū corpus suo motu moueri manifestius est q̄ ut asserendū sit. nihil est aut quod dum imobile sit aliud possit mouere: igitur corpus hominē nō mouet. Videndū ne forte animæ & corporis ipsa p̄mixtio hūc sibi motū ministrēt: Sed quia constat motū corpori nō esse si nec animæ inest: Ex duabus rebus motu carentibus nullus motus efficitur: sicut nec ex duabus dulcibus amaritudo: nec ex duabus amaris dulcedo pueniet: nec ex gemino frigore calor: aut frigus ex gemino calore nascet. Omnis enī qualitas geminata crescit: nunq̄ ex duplicatis similibus contrarietas emergit. ergo nec ex duabus imobilibus motus erit. Homine igitur p̄mixtio non mouebit. Hinc inexpugnabilis syllogismus ex cōfessarum regū indubitabili luce colligitur. Animal mouetur: Motū aut aiāli aut anima p̄stat: aut corpus: aut ex utroq; p̄mixtio. sed neq; corpus neq; p̄mixtio motū p̄stat: igitur aiā motū p̄stat. Ex his apparet aiām initium motus esse: initiū aut motus tractatus superior docuit per se moueri. Animā ΑΥΤΟΚΙΝΗΤΩΝ esse id est p se moueri nulla dubitatio est. Hic ille rursus obloquit & alia de initiis disputatione configit. eadē enim hic soluendo repetemus quæ supra in ordinē obiecta digessimus. Non possunt inquit eadē initiis suis esse quæ ide nascunt: & ideo aiā quæ initium motus est non moueri: ne idē sit initiū & qd' de initio nascit. i. ne motus ex motu p̄cessisse uideat. Ad hæc facilis & absoluta responsio est: quia ut principia & hæc quæ de principiis p̄deūt in aliquo nō nunq̄ inter se differre lateamur: Nunquā tamē ita sibi possunt esse contraria ut aduersa sūt sibi stare & moueri. nam si albi initiū nigrū uocaretur: & siccū esset humoris exordiū: bonū de malo: ex amaro initio dulce p̄cederet. Sed nō ita est: quia usq; ad contrarietate initia & sequētia dissidere natura nō patit. Inuenit tamē inter ipsa nō nunq̄ talis differētia qualis inter se origini progressioniq; conueniat: ut est hic quoq; inter motū quo mouetur aiā & quo mouet cætera. Nō enim aiām Plato simpliciter motū dixit: sed motū se mouentē. inter motū ergo se mouentem & motū quo mouet cætera: quid intersit in apto est: Siquidē ille sine auctore: hic aliis motus auctor est. Constitit ergo neq; adeo posse initia ac de initiis p̄creata differre ut cōtraria sibi

sint: nec tamen hic moderatā differētia defuisse. Non igitur stabit principium motus: qd' ille artificii cōclusionē collegit. His tertia (ut meminimus) successit obiectio: Vni rei cōtraria simul accidere nō posse: ut quia cōtraria sibi sunt mouere & moueri. nō posse aiā se mouere: ni eadem & moueatur & moueat. Sed hoc superius assera dissoluūt: Si quidē cōstitit ī animæ motu duo nō intelligenda: quod moueat & qd' moueat: quia nihil aliud est ab se moueri q̄ moueri alio nō mouente. Nulla est cōtrarietas: ubi quod sit unū est: quia sit nō ab alio circa aliū. quippe cū ipse motus animæ sit essentialis. Ex hoc ei ut supra rettulimus nata est occasio quarta certamis. si aiā essentia motus est inquit: cur iterdum quiescit: cum nulla alia res contrarietate propriæ admittat essentia: Ignis cuius essentia calor inest: calere nō desinit: Et quia frigidum nō est essentia eius est non nisi semper est frigida. Et anima igitur eadem ratione nūq̄ a motu cessare deberet: Sed dicat uelim quādo cessare aiām suspicatur: si mouendo se inquit. moueat & corpus necesse est: utiq; quādo nō moueri corpus uideamus: aiām quoq; intelligamus nō moueri. Cōtra hoc im promptu est gemina defensio. Primum quia nō ī hoc deprehenditur motus aiā: si corpus agitur Nam & cum nulla pars corporis moueri uideretur ī hoīe: tamē ipsa cogitatio aut in quocūq; animali aditus: uisus: odoratus & similia: sed & iquiete ipsa sperata somnare: omnia hæc motus animæ sunt. Deinde quis ipsum corpus dicat immobile: etiam dum nō uideretur agitari: cū incrementa mēbrorum aut si iam crescēdi ætas & tempus excessit: cum saltus cordis cessatiōis impatiens: cum cibi ordinata digerens naturali dispēlatōe inter uenas & uiscera succū ministrans. cū ipsa collectio fluentorum perpetuū corporis testetur agitatam. Et anima igitur æterno & suo motu: sed & corpus q̄ diu ab initio & causa motus aiatur semper mouetur. Hinc eidē fomes quæ ortus est quæstionis Si anima inquit aliis causa est motus: ipsa sibi causa motus esse nō poterit: quia nihil est quod eiusdem rei sibi & aliis cā sit. Ego uero licet facile possim pbare plurima esse quæ eiusdē rei & sibi & aliis causa sint: ne tamē studio uidear oībus quæ asserit obuiare: hoc uerum esse cōcedam: quod & pro uero habitu ad asserēdum motū aiā nō nocebit. Et enī aiām initium motus & causam uocamus: de causa post uidebimus. Interim cōstat omne initiū inesse rei cuius est initiū: & ideo quicquid ī quacūq; re ab initio suo proficiscitur hoc in ipso initio reperitur: sic initiū caloris nō pōt nō calere. ignē ipsum de quo calor ī alia trāsit: quis neget calidū: sed ignis inquit nō se ipse calefacit: quia natura totus est calidus. Teneo quod uolebā: nā nec aiā ita se mouet ut sit inter motum mouētē: discretio: sed tota ita suo motu mouetur ut nihil possit sperare quod moueat: Hæc de initio dicta sufficiēt. De causa uero quoniā spontanea conuenientia cōcessimus ne quid eiusdē rei & sibi & aliis causa sit libēter acquiescimus ne aiā quæ aliis causa motus est ac sibi causa motus esse uideatur. His enim causa motus est quæ nō mouentur: ni ipsa præstaret. Illa uero ut moueatur nō sibi ipsa largitur: sed essentia suæ est qd' mouet. Ex hoc quæstio quæ nascitur absoluta est: tunc enī forte cōcedā ut ad motus exercitiū instrumēta quærat: quādo aliud est quod mouet: aliud qd' mouetur. in aiā uero hoc nec scurrulis iocus sine damno iracūdiæ audebit expetere: cuius motus est in essentia: cum ignis licet ex causa iter se late moueatur: nullis tamē instrumētis ad superna cōscēdat. Multoq; minus hæc in anima quæreda sūt: cuius motus essentia sua est. In his etiam quæ sequūtur: uir tātus & alias ultra cæteros læuus similis cauillanti est. Si mouetur inquit aiā inter cæteros motus: etiam de loco in locum mouetur. ergo modo ait corpus egreditur: modo rursum igreditur: & in hoc exercitio sæpe uersatur: quod fieri nō uidemus. nō igitur aiā mouetur. Cōtra hoc. Nullus est qui nō sine hælitatōe respōdeat: nō omnia quæ mouerur etiam de loco ī locū moueri. Aprius deniq; ī eū similis interrogatio requirēda est. Moueri arbores dicit: qd' cū ut opinor anuerit: pari dicacitate feriētur. Si mouetur arbores: sine dubio (ut tu dicere soles) iter alios motus etiam de loco in locum mouetur. Hoc autē uidemus per seipsas facere nō posse. igitur arbores nō mouetur: Sed ut hūc syllogismū additamēto seriū facere possimus postq̄ dixeris: ergo arbores nō mouetur. adiciemus: sed mouetur arbores. nō igitur omnia quæ mouetur etiam de loco ī locum mouetur. & ita finis ī exitum sane cōclusionis euadet. Si ergo arbores fatebimur moueri quidem sed apto sibi motu: cur hoc aiā negemus ut motu essentia suæ cōueniente mouetur? Hæc & alia ualde dicerentur etiam si hoc motus genere moueri anima nō posset. cum uero & corpus animet accessu & a corpore certa cōstituti tēporis lege discedat: quis eā neget etiā ī locū ut ita dicā moueri? Quod aut nō sæpe sub uno tēpore accessum uariat & recessum facit hoc dispositio arcana & cōsulta naturæ q̄ ad aiāli uitā certis uinculis cōtinēdā tātū aiā iniecit corporis amorē ut amet ultro qd' iūcta ē: araq; cōtigat ut finita quoq; lege tēporis sui mōerēs & iūta discedat. Hæc quoq; obiectōe ut arbitrō dissoluta ad eas iterrogatiōes quibus nos ut urgere ueniamus Si mouetur inquit se aiā aliquo motus genere se mouet dicēdū ne est igitur aiām se in locū mouere. ergo ille locus aut orbis aut linea est. An separādo seu cōsumēdo mouetur: se ne auget: an minuit: aut p̄feratur

Apte constitit p̄m nēq; motū qd' nō de se mouet sed ab alio mouet

Quæstio magis apta q̄ pbanti in qua ait: Sicut est quod mouetur & nō mouet: ita est quod mouet & nō mouetur.

Latens in x. de legibus p̄bā de magis diuisio

notari ē ad solū q̄m. p̄m. Noe

conuenientia de manifestis indubitabilibus sumptis

q̄m ad ḡm. initia & sequētia differre nā p̄ patitur

Con 3^{am}

Nulla ē ḡm. ubi quid p̄ sumit est.

Ad 4^{am}

Impromptu ē gemina defensio

Salus cōditō est motu impatiens

Ad 5^{am}

De initio motu

De cō motu

Ad 6^{am}

q̄m. Similis cauillanti est

Con 7^{am}

pari dicacitate feriētur

Amma a corpore certis tēporis lege discedat

Con 8^{am}

in medium aut aliud motus genus quo eam dicamus moueri. Sed omnis hæc interrogationum molesta cogeris: ex una eadēq; defluit male cōceptæ diffinitionis astucia. Nam quia semel sibi proposuit omne quod mouetur ab alio moueri omnia hæc motuum genera i anima quærit: in quibus aliud est quod mouet: aliud quod mouetur cum nihil horum cadere in animā possit in qua nulla discretio est motus & moti. Quis est igitur dicit aliquis: aut unde intelligitur animæ motus si horum nullus est: sciet hoc quis nosce desiderat: uel Platone dicente uel Tullio: Quin etiam cæteris quæ mouentur: hic fons hoc principiū est mouēdi. Quanta sit aut uocabuli huius expressio: quo anima fons motus uocatur: facile reperies: si rei inuisibilis motū sine auctore atq; ideo sine initio ac sine fine pdeūtē & cætera mouentē, mente cōcipias: cui nihil similis de uisibilibus q̄ fons potuerit reperiri: qui ita principiū est aquæ: ut cum de se fluuios & lacus pcreta: a nullo nasci ipse dicatur: Nam si ab alio nasceretur: nō esset ipsum principiū. Et sicut fons non facile semper deprehenditur: ab ipso tamen qui funduntur: aut nilus est: aut eridanus: aut hister: aut thanais. Et ut illorū rapacitate uidendo admirans & intra te tantarum aquarum originem requirens cogitatione recurras ad fontē: & hunc omnē motum intelligis de primo scaturiginis manare principio: ita cū corporū motum seu diuina seu terrena sint considerādo quærere forte auctorem uelis: mens tua ad animā quasi ad fontem recurrat. cuius motum etiam sine corporis ministerio testātur cogitatōes gaudia spes timores. Nam motus eius ē boni maliq; discretio: uirtutum amor. cupido uitioq; ex quibus effluūt omnes inde nascentiū rerū meatus. Motus enim eius est quicquid irascimur & in feruorē mutæ collisionis armamur: unde paulatim procedēs rabies fluctuat præliorum. Motus eius est: q̄ in desideria rapimur: q̄ cupiditatibus alligamur: Sed hi motus si ratione gubernētur: proueniunt salutare: si destituātur in præceps & rapiuntur & rapiunt. Dedicisti motus animæ: quos modo sine ministerio corporis modo per corpus exercet: Si uero ipsius mūdane animæ motus requirēs: cælestē uolubilitatem & spārārū subiacētū rapidos impetus intuerē: ortum occasum uel solis cursus syderū uel recursus: quæ omnia anima mouente proueniunt. Immobile uero eā dicere: quæ mouet omnia Aristoteli nō cōuenit: q̄ quātus in aliis sit probatum est: sed illi tantū quēuis naturæ quæ ratio manifesta non moueat. Edocto igitur atq; asserto animæ motu Aphricanus qualiter exercitio eius utendū sit: in hæc uerba mandat & præcipit: Hæc tu exerce optimis in rebus. Sūt aut optimæ curæ de salute patriæ: quibus agitato & exercitatus animus uelocius in hanc sedē & domū suā peruolabit: indeq; otius faciet: si iam tū cum erit inclusus in corpore eminebit foras: & ea quæ extra erūt cōtemplans q̄ maxime se a corpore abstrahet. Nāq; eorum qui se corporis uoluptatibus dederūt: earūq; se q̄ si ministros præbuere: impulsūq; libidinū uoluptatibus obediētiū deorum & hominū iura uiolauere corporibus elapsi circum terram ipsam uoluant: nec hunc in locum nisi multis agitati sæculis reuertūtur. In superiore huius operis parte diximus alias ociosas alias negociosas eē uirtutes: illas philosophis has regū publicæq; rectoribus cōuenire: utraq; tamē exercētē facere beatum. Hæc uirtutes interdū diuidūtur: nōnunq; uero miscētur: cū utrarūq; capax & natura & iustitiatione animus inuenitur. Nam si quis ab omni quidē doctrina habeatur alienus: i repu. tamē & prudens & tēperatus & fortis & iustus si hinc a feriatis remotus eminet: tamen actualiū uigore uirtutū quibus nihilominus cælū cedit in premium. Si quis uero insita quiete naturæ nō sit aptus ad agendū sed solum optima conscientia dote ereptus ad supera: doctrinæ supellectilē ad exercitiū diuinæ disputatōis expēdat: sectator cælestiū: deuius caducog: his quoq; ad cæli uerticē ociosis uirtutibus subuehetur: Sæpe tamē euenit ut idē pectus & agendi & disputadi perfectione sublime sit: & cælū utroq; adipsatatur exercitio uirtutum. Romulus nobis in primo genere ponat cuius uita uirtutes nūq; deseruit: semper exercuit: In secūdo Pythagoras qui agendi nescius fuit artifex differendi & solas doctrinæ & conscientia uirtutes secutus est. Sit i tertio ac mixto apud græcos Lycurgus & Solon: inter romanos Nūma: Catones ambo mulriq; alii qui & philosophiam hauserunt altius: & firmamentū reipu. præstiterunt. Soli enim sapientia otio deditos: ut abunde græcia tulit: ita roma non nesciuit. Quoniā igit Aphricanus noster quē modo auus præceptor instituit: ex illo genere est quod & de doctrina uiuendi regulam mutuat & statum publicum uirtutibus fulcit. ideo & perfectionis geminæ præcepta mandant: sed ut in castris locato & sudanti sub armis primum uirtutes politicæ suggerunt his uerbis: Sunt autem optimæ curæ de salute patriæ quibus agitato & exercitatus animus uelocius in hanc sedem & domum suam peruolabit. Deinde quasi non minus docto q̄ forti uiro philosophis apta subduntur: cum dicit: Idq; ocius faciet si iam tunc cū erit inclusus in corpore eminebit foras. & ea quæ extra erunt cōtemplans q̄ maxime se a corpore abstrahet. Hæc enim illius sūt præcepta doctrinæ quæ illam dicit mortem philosophantibus appetendam. Ex qua fit ut adhuc in corpore positi corpus ut alienam sarcinā (in quantū patitur natura) despiciāt: & facile nūc atq; opportune

uirtutes suadet postq̄ quāta & q̄ diuina premia uirtutibus debeant: edixit. Sed quia inter leges quoq; illa imperfecta dicit in qua nulla deuiantibus poena sancit: ideo in conclusione operis poenā sancit extra hæc pcepta uiuētibus: quē locū Ermagoras ille platonius copiosius executus est: sæcula infinita dinumeras quibus nocētū animæ in eadē poenas sæpe reuoluta sero de tartaris emergere pmittūtur: & ad naturæ suæ principia qd̄ est cælū tandem impetrata purgatione remeare. Necessē est enī omnē animā ad originis suæ sedē reuerti. sed quæ corpus tanq̄ peregrinæ incolunt cito post corpus uelut ad patriā reuertunt: Quæ uero corporum illecebris ut suis sedibus inhærent quāto ab illis uolētius separant: tanto ad supera serius reuertūtur. Sed iam finem somnio cohibita disputatione faciamus: hoc adiecto quod cōclusionē docebit. quia cū sint totius philosophiæ tres partes: moralis: naturalis: & rōnalis & sit moralis quæ docet morū elimatā perfectionē, naturalis quæ de diuinis corporibus disputat: rationalis cū de incorporeis sermo est quæ mens sola complectitur: nullam de tribus Tullius in hoc somnio præterni sit: nam illa ad uirtutes amorēq; patriæ & ad contēptū gloriæ adhortatio quid aliud cōtinet nisi ethica philosophiæ instituta moralia: Cū uero uel desperarū modo uel de nouitate siue magnitudine syderum deq; principatu solis & circis cælestibus cingulisq; terrestribus: & oceani situ loquitur & armoniæ superū pandit arcanū physicæ secreta cōmemorat: ac cū de motu & immortalitate animæ disputat cui nihil constat inesse corporeū: cuiusq; essentiā nullius sensus sed sola ratio deprehēdit: illic ad altitudinem philosophiæ rationalis ascendit. Vere igitur pñcia dum est nihil hoc opere perfectius. quo uniuersa philosophiæ continet integritas.

MACROBII AVRELII THEODOSII VIRI CONSULARIS ET ILLVSTRIS IN SOMNIVM SCIPIONIS EXPOSITIONIS QVAM ELEGANTISSIME LIBRI SECVNDI ET VLTIMI FINIS

MACROBII AVRELII THEODOSII VIRI CONSULARIS ET ILLVSTRIS CONVIVIORVM PRIMI DIEI SATVRNALIORVM LIBER PRIMVS.

M

VLTAS VARIAS QVE RES IN HAC VITA NOBIS Eustachi fili natura conciliauit: sed nulla nos magis q̄ eorum qui e nobis essent procreati caritate deuinxi: eamq; nostram in his educandis atq; erudiendis curā esse uoluit ut parentes neq; si id quod cuperent ex sentētia cederent: tantū ulla alia ex re uoluptatis neq; si contra eueniret tantū meroris capere possint. Hic est q̄ mihi quoq; institutiōe tua nihil antiquius æstimatur. Ad cuius pfectionē compēdia longis anfractibus antepōnēda ducens: moræq; omnis impatiens non operior ut per hæc sola promoueas: quibus edificēdis grauius ipse in uigiliis: sed ago ut ego quoq; tibi legerim. & quicquid mihi uel re iam in lucē edito uel anteq̄ nasceris in diuersis seu

græcæ seu romanæ linguæ uoluminibus elaboratum est: id totū sit tibi scientiæ supellex: & q̄ si de quodam litterarum peno si quando usus uenerit aut historiæ quæ in librorum strue latens clam uulgo est aut dicti factiue memorabilis reminiscendi: facile id tibi inuentu atq; deproptu sit. Nec indigeste tanq̄ i aceruū cōgessimus digna memoratu: sed uariarum rerum disparilitas auctoribus diuersa confusa temporibus: ita in quoddam digesta corpus est ut quæ indistincte atq; promiscue ad memoriæ subsidium annotaueramus. in ordinem instar mēbrorum coherētia conuenirent. Nec mihi uitio uertas si res quas ex lectione uaria mutabor: ipse sæpe uerbis quibus ab ipsis auctoribus enarratæ sunt explicabo: quia præsens opus non eloquentiæ ostentationem sed noscendorum cōgeriem pollicetur. Et boni consulas oportet si noticiam uetustatis mō nostris non obscure: modo ipsis antiquorum fideliter uerbis recognoscas: put quæq; se uel enarranda uel transferenda suggererint: Apes enim quodāmodo debemus imitari quæ uagantur & flores carpunt: deinde quicquid attulere disponunt ac per fauos diuidunt: & succū uarium in unum saporem mixtura quadam & proprietate spiritu: sui mutant. Nos quoq; quicquid diuersa lectione quæ siuimus: cōmittemus stilo ut in ordinem eodem digerente coalescat. Nam & in animo melius distincta seruantur: & ipsa distinctio non sine quodam fermento quo conditur uniuersitas in unius saporis usum uaria libamenta confundit ut etiā si qui apparuerit

Ermagoras Platonis

moralis ps
naturalis &
rōnalis

moralis ps

Vnde su-
mas princi-
pium diei

Principum
diei secun-
dū atheniē-
ses Secūdu
babylōios
Secundum
umbros

Secundum
romanos

Dies incipit
sexta no-
ctis

Diuisio di-
ei civilis a-
pud roma-
nos gallici-
nium

Vane
Iamque
meridies
suprema tēpestas
Vespera
Prima fax
Concubia
Intēpesta

quicquid de hoc quod quaerimus edoctum tibi cōprehensumque est: Tum Cecinna: Cum uobis qui me in hunc sermonem adducitis: nihil ex omnibus quae ueteribus elaborata sunt: aut igno ratio neget: aut obliuio subtrahat. superfluum uideo inter scientes nota proferre. Sed ne quis me existimet dignatione cōsultationis grauari quicquid de hoc mihi tenuis memoria suggererit: paucis reuoluam: Post haec cum omnes paratos ad audiendum erectos uidisset: ita exorsus ē: Marcus Varro in rerum humanarum libro: quē de diebus scripsit: Homines inquit qui ex me- dia nocte ad proximā mediam noctem his horis uiginti quattuor nati sunt: uno die nati dicuntur. Quibus uerbis ita uidetur dierum obseruationem diuisisse: ut qui post solis occasum ante me- diam noctem natus sit: illo quē mox nox consecuta est. Contra uero qui in sex noctis horis po- sterioribus nascitur: eo die uideatur natus: qui post eam noctem diluxerit. Athenienses autem aliter obseruare idem Varro in eodem libro scripsit: eo quē a solis occasu ad solem iterum occide- tem omne id medium tempus unum diem esse dicere. Babylonios porro aliter. A sole enim ex- orto ad exortum eiusdem incipere id spatium unius diei nomine uocare. Umbros uero unū & eundem diem esse dicere: a meridie ad insequentem meridiem. Quod quidem inquit Varro nimis absurdum est. Nam qui kalendis hora sexta apud umbros natus est dies eius natalis uide- ri debet & kalendarum dimidiatus. & qui post kalendas erit usque ad horam eius diei sextā: Po- pulum autem romanum ita uti Varro dixit: dies singulos annumerare a media nocte ad mediā proximam multis argumētis ostenditur. Sacra sunt enim romana partim diurna partim noctur- na: Et ea quae diurna sunt: ab hora sexta noctis sequentis nocturnis facris tempus impenditur. Ad hoc. Ritus quoque & mos auspiciandi eandem esse obseruationem docet. Nam magistratus quando uno die eis & auspiciandum est: & id agendum super quo processit auspiciū: post me- diam noctem auspiciantur: & post exortum solem agunt: auspiciūque & egisse eadem die dicunt. Præterea tribuni plebis quos nullum diem integrum abesse Roma licet cum post mediam no- ctem proficiscuntur: & post primam facem ante mediam noctem sequentem reuertuntur nō ui- dentur habuisse die. quoniam ante horam noctis sextam regressi: partem aliquam illius in urbe consumunt. Quintum quoque Mutium iurisconsultum dicere solitum: lege nō esse usurpatum mulierem: quae cum kalendas ianuariis apud uirum matrimonii causa esse coepisset: ad diē quar- tum kalendas ianuarias sequentem usurpata esset. Non enim posset impleri trinocinium: quo ab esse a uiro usurpandi causa ex duodecim tabulis deberet quoniam tertiae noctis posteriores sex horae alterius anni essent: qui inciperet ex kalendis. Virgilius quoque id ipsum ostendit: homi- nem decuit poeticas res agentem recondita atque opera ueteris ritus significatione:

Torquet (inquit) medios nox humida curfus:

Et me saeuus equis oriens afflauit anhelis:

His enim uerbis diem quem Romani civilē appellauere a sexta noctis hora oriri admonet. Item poeta quando nox quoque incipiat expressit in sexto. Cum enim dixisset:

Hac uice sermonum roseis aurea quadrigis

In medium aethereo cursu traiecerat axem.

Mox fugessit uates:

Nox ruit aenea: nos flendo ducimus horas.

Sed ita obseruantissimus civilium diffinitionum diei & noctis initia descripsit. Qui dies ita diui- ditur. Primū tēpus diei dicitur mediæ noctis inclinatio. Deinde gallicinium. Inde cōtinuum cum & galli conticescunt: & homines etiam tum quiescunt. Deinde diluculū id est cū incipiat di- nosci dies. Inde manne dum dies clarus. Mane autem dictum: aut quod ab inferioribus locis. i. a ma- nibus exordium lucis emergat: aut (quod uerius mihi uidetur) ab omine boni nominis. Nam & lanobini mane pro bono dicunt: sicut apud nos quoque contrarium est immane: ut imanis bellua: uel immane facinus & hoc genus caetera non pro bono: Deinde a mane ad meridiem hoc est ad medium diei. Inde iam supra uocatur tempus occiduum: & mox suprema tempesta hoc ē diei no- uissimum tempus sicut expressum est in duodecim tabulis. Solis occasus suprema tēpesta esto: deinde uespera quod a graecis tractū est. illi enim ἑσπερα a stella hespero dicunt: unde & hespia italia (quod occasui subiecta sit) noiatur. Ab hoc tēpore prima fax dicitur: deinde cōcubia: & inde i- tēpesta quod nō hēt idoneū tēpus rebus gerendis. Hæc ē diei civilis a romanis obseruata diuisio: ergo noctu futura cū media esse coeperit: auspiciū saturnaliūque erit quibus diei crastini mos inchoandi est. Hic cū oēs quasi uetustatis p̄mptuariū Albinū memoriā laudauisset prætextatus. Auienu ui- dens Rufio isulurrantē. quid nam hoc mi Auiene inquit quod uni Albino indicatū clam caeteris esse uelis. Tū ille moueor quidē auctoritate Cecinnæ nec ignoro errorem inrantam non cadere doctrinā: aures tamen meas ista uerbo: nouitas perculit: cū noctu futura & die crastini magis

quæ futura nocte: & die crastino dicere (ut regulis placet) maluit. Nam nocte non appellatio: sed ad uerbum est. Porro futura quod nomen est: non potest cum aduerbio conuenire: nec dubiū est hoc inter se esse noctu & nocte: quod diu & die. Et rursus die & crastini non eodem casu sunt: & nisi casus idem nomina in eiusmodi elocutione non iungit. Saturnaliorum deinde cur malimus quæ saturnalium dicere opto dignoscere. Ad hæc cum Cecinna renidens taceret: & Seruius a Sym- macho rogatus esset: quid nam de his existimaret: licet inquit in hoc cœtu non minus doctrina quæ nobilitate reuertendo magis mihi discendum sit quæ docendum: fabulabor tamen arbitrio iube- tis & insinuabo primum de saturnalibus: post de caeteris unde sit sic eloquendi non nouitas sed uetustas. Qui saturnalium dicit: regula innitur. Nomina enim quæ datiuum pluralem in bus mittunt nunquam genitiuum eiusdem numeri syllaba creuisse patiuntur sed aut totidē habet: ut mo- nibus monilium sedilibus sedilium aut una syllaba minus est: ut carminibus carminum lumi- nibus luminum. Sic ergo saturnalibus rectius saturnalium quæ saturnaliorum. Sed qui saturnalio- rum dicunt: auctoritate magnorum muniuntur uirorum: Nam & Salustius in.iii. Bacchanalio- rum ait. Et Masurius fastorum secundo: Vinaliorum inquit dies loui facer est: non ut quidam putant Veneri: & ut ipsos quoque grammaticos in testimonium citem Verrius Flaccus in eo libel- lo qui Saturnus inscribitur Saturnaliorum inquit dies apud graecos quoque festi habetur & in eo- dē libro. Dilucide me inquit de cōstitutiōe saturnaliūque scripsisse arbitror. Itē Iulius Modestus de feriis Saturnaliūque inquit feriae: & in eodē libro. Antias inquit agonaliūque repertorē Nūmā Pompili- um refert: Hæc tamē inquit auctoritas quaero an possit aliqua rōne defendi? Plane quatenus alie- num non est committi grammaticū sua analogia: tētabo suspitionibus eruere quid sit: quod eos solita enunciatione detorserit ut mallent saturnaliorū quæ saturnalium dicere. Ac primum existi- mo quod hæc nomina quæ sunt festorum dierū neutralia carentque numero singulari: diuersæ condi- tionis esse uoluerunt ab his nominibus quæ utroque numero figurantur. Compitalia enī & Bac- chanalia & Agonalia & Vinalia & reliqua his similia festorum dierum nomina sunt. nec singulari- ter nominantur: aut si singulari numero dixeris non idem significabis nisi adieceris festū: ut Bac- chanale festum & Agonale festum & reliqua ut iam nō positiuum sit sed adiectiuum: quod graeci επιθέτων uocant. Animati sunt ergo ad faciendā discretionē in genitiuo casu ut ex hac declina- tione exprimerent solennis diei scientes in nonnullis saepe nominibus datiuo in bus exunte ni- hilominus genitiuum in rum finire: ut domibus domorū: duobus duorū: ambobus amborū. Ita & uiridia cum οὐριέσι τῶν accipiuntur: genitiuū in ium faciunt: ut uiridia prata uiridium pra- torum. Cum uero ipsam loci uiriditatem significare uolumus: uiridiorum dicimus: ut cum dicitur formosa facies uiridiorū. Tunc enim uiridia quasi positiuū ponitur non accidens. Tanta au- tem apud ueteres fuit licetia huius genitiui: ut Asinius Polio uectigaliorū frequēter usurperet: quod uectigal nō minus dicitur quæ uectigalia. Sed & cum legamus Læuacū ancile gerebat: tamen & an- ciliorum relatum est. Videndum ergo ne magis uarietas delectauerit: quæ ut adamusim uerum sit festorum dierum nomina sic uocata. Ecce enim & præter soleniū dierum uocabula alia quoque sic declinata reperimus ut præcedēs sermo patefecit uiridiorum & uectigaliūque & anciliūque. Sed & ipsa festorum nomina secundum regulam declinata apud ueteres reperio. Siquidem Varro fe- rialium diem ait a ferendis in sepulcra epulis dici: non dixit ferialiorum. Et alibi floralium non floraliorum ait cum idem non ludos florales illic sed ipsum festum floralia significaret. Masuri- us etiā secundo festorum liberalium Dies inquit a pontificibus agonium martiale appellatur. Et in eodem libro: Eam noctem deinceps quæ in sequentem diem qui est lucarium: non dixit lu- cariorum. Itemque liberalium multi dixerunt: non liberaliorum. Vnde pronuncianum est uete- res indulisse copia per uarietatem: ut dicebant exanimos & exanimos: inermes & inermos: tum hilares atque hilares. Ex ideo certum est: licito & saturnalium & saturnaliorum dici: cum alterum regula cum auctoritate: alterum & si sola sed multorum defendit auctoritas. Reliqua autem uer- ba quæ Auieno nostro noua uisa sunt: ueterum nobis sunt testimoniis asserēda Ennius enim nisi cui uidetur inter nostræ ætatis politiores munditia respuendus: noctu concubia dixit his uerbis.

Qua galli furtim nocte summa arcis adorti:

Mœnia concubia uigilescunt repente cruentant.

Quo in loco animaduertendum est: non solum quod noctu concubia sed etiam quod qua noctu dixe- rit. Et hoc posuit in annalium septimo.

In quorum.iii. clarius quidem idem dixit:

Hac noctu filo pendeat hetruria tota.

Claudius etiam quadrigarius annali.iii. Senatus autem de noctu conuenire: noctu multa domū

Noctu
Nocte

Seruius loq.

Saturnalier
saturnalio-
rum

Ferialium
dies

dimitti. Non esse ab re puto hoc in loco id quoque admonere quod decem uiri in xii. tabulis inu-
sitatissime nox pro noctu dixerunt. Verba hæc sunt. Si nox furtum factum sit si in aliquis occi-
dit iure caesus esto. In quibus uerbis id etiam notandum est quod ab eo quod is non eum casu accu-
satio sed im dixerunt. Sed nec die crastini a doctissimo uiro sine ueterum auctoritate prolatus
est: quibus mos erat modo die quinti: modo die quinte pro aduersione copulate dicere: cuius in-
dicium est quod syllaba secunda corripitur quæ natura producitur cum solum dicitur die. quod aut
diximus extremam istius uocis syllabam tum per e tum per i scribi consuetum id ueteribus fuit
ut his litteris plerumque in sine indifferenter uterentur sicut pristina & pristini: procliuæ procliuæ.
Venit ecce illius uersus.

Pompiani in mentem qui est ex attelania quæ Meuia inscribitur

Die pristina
Die pristino

Dies hic sextus cum nihil egi: die quarte moriar fame.
Die pristina eodem modo dicebatur quod significabat die pristino id est priore: quod nunc pri-
die dicitur conuerso compositionis ordine quasi pristino die Nec inficias eo lectum apud uete-
res die quarto: sed inuenitur hoc de transacto non de futuro positum Nam Gneus Martius ho-
mo impense doctus in mimiambris pro eo dicit: quod nudius quartus nos dicimus in his uerbi-
bus: Nuper die quarto ut recordor & certe aquarium urceum unicam domi fregit. Hoc igitur inte-
rerit ut die quarto quidem de præterito dicamus: die autem quarte de futuro. Verum ne de die
crastini nihil rettulisse uideamur. suppetit cecilianum illud ex libro historiarum secundo. Si uis
mihi equitatum dare & ipse cum cætero exercitu me sequi: die quinti Romæ in capitolio cura
bo tibi cœnam coctam Tunc Symmachus: Cæcilius tuus inquit & historiæ & uerbum ex origini-
bus. M. Catonis accepit: apud quæ ita scriptum est Igitur dictatorem carthaginensem magister
equitum monuit: Mitte romam mecum equitatum: die quinti in capitolio tibi cœna cocta erit.
Et prætextatus: Estimo non nihil ad demonstrandam consuetudinem ueterum etiâ & prioris uer-
ba conferre: quibus more maiorum serias concipere solet: quæ appellatur compitalia: Ea uerba
hæc sunt: Die noni post kalendas ian. quibus compitalia erunt. Tum Aulenus aspiciens Seruium:
Curius inquit & Fabricius & Coruncanus antiquissimi uiri uel etiâ his antiquiores Horatii illi ter-
gemini plane ac dilucide cum suis fabulati sunt neque auricorum aut sicanorum aut pelagorum quod primi
coluisse in Italia dicuntur: sed ætatis suæ uerbis loquebantur. Tu autem proinde quasi cum matre
Euandri nunc loquere Vis nobis uerba multis iam sæculis oblitterata reuocare: ad quorum conge-
riem præstantis quoque uiros quorum memoriâ continuus legendi usus instruit incitasti. Sed an-
tiquitate uobis placere iactatis quod honesta & sobria & modesta sit. Viuamus ergo moribus præ-
teritis: præsentibus uobis loquamur. Ego enim id quod a. C. Cæsare excellentis ingenii ac prudē-
tiae uiro in primo de analogia libro scriptum est habeo semper in memoria atque in pectore ut tam-
scopulum sic fugiam infrequens atque insolens uerbum. Mille denique uerborum talium est: quæ cum i-
ore prisca auctoritatis crebro fuerint: exauctorata tamē a sequenti ætate repudiatæ sunt: ho-
rum copia proferre nunc possem nisi tempus iam noctis propinquantis necessitate discessionis nos
admoneret. Bona uerba quæ prætextatus moralis (ut assolet) grauitate subiicit: ne insolenter
parentis artium antiquitatis reuerentiam uerberemus: cuius amorem tu quoque dum dissimu-
las magis perdis: Cum enim dicis mille uerborum est: quid aliud sermo tuus nisi ipsam redolet
uetustatem? Nam licet. M. Cicero in oratione quæ pro Milone concepit ita scriptum reliquerit: Ante-
fundum Clodii quo in fundo propter insanas illas substructiones facile mille hominum uersabatur ualenti-
us non uersabatur: quod in libris minus accurate scriptis repiri solet. Et in sexta in Antonium Qui in quâ
in illo anno inuentus est quod Lucio Antonio mille nummum ferret expensum Licet Varro quoque eisdem
sæculi homo in septimodecimo humanæ dixerit: plus mille & centum annorum est: tamē fiduciam sic
componendi non nisi ex antecedentium auctoritate sumpserunt. Nam Quadrigarius in. iiii. ana-
lium ita scripsit. Ibi occiditur mille hominum.

Et Lucilius in. iiii. satyrarum

Ad portam mille: a porta est sex inde salernum

Alibi uero & declinatione huius nominis executus est. Nam in. xv. libro ita dicit.

Hunc milli passum qui uicerit atque duobus:

Campanus sonipes successor nullus sequatur:

Maiore spacio ac diuersus uidebitur ire. Idem in libro nono

Tu milli nummum potes uno querere centum.

Milli passum dixit pro mille passibus: & milli nummum dixit pro mille nummis: apertum
ostendit mille & uocabulum esse & singulari numero dici & casum etiam capere ablatiuum
eiusque pluralium esse milia: Mille enim non ex eo ponitur quod græce χιλιά dicuntur: sed quod
χίλιος. Et sicut una chiliades & duæ chiliades ita unum mille & duo milia ueteres certa atque directa

Mille uer-
borum

Milia

ratione dicebant. & heus tu: his ne tam doctis uiris quorum. M. Cicero & Varro imitatores se
gloriantur: adimere uis in uerborum comitiis ius suffragandi & tanquam sexagenarios maiores de
ponte deiciet: Plura de hoc differemus: nisi nos iuitos ab inuito discedere hora cogeret. Sed mul-
tis ne die sequente quæ omnes plerique abaco & latrunculis conterunt non istis sobriis fabulis a pri-
mo lucis in cœnæ tepus ipsam quoque cœnam non obrutam poculis non lasciuientem ferculis: sed
quæstionibus doctis pudicæ & mutuis ex lecto relationibus exigamus? Sic enim serias præ-
omni negotio fœtas comodi senserimus: non animam ut dicitur remittentes: nam remittere inquit Muso-
nius animum quasi amittere est: sed demulcentes eum paulum atque laxantes iocundis honestisque ser-
monum illectionibus: quos si ita decernitis diis penatibus meis huc conueniendo gratissimum fe-
ceritis. Tum Symmachus: Nullus qui quidem se dignum hoc conuentu meminerit: soliditatem hanc
uel ipsum conuentus regem repudiabit. Sed ne quid ad perfectionem cœtus desideretur: inuitados
ad eundem congressum conuictumque censo Flavianum quod quanto sit mirado uiro & uenusto patre præsta-
rior non minus morum ornatu uitæque grauitate quam copia profundæ eruditionis asseruit simulque
Posthuanum qui forum defensionum dignatione nobilitat: & Eustachium qui tantus in omni
philosophiæ genere est ut solus nobis representet trium philosophorum ingenia de quibus nostra anti-
quitas gloriata est. Illos dico quos athenienses quondam ad senatum legauere impetratum ut multam
remitteret quæ ciuitatisque fecerat propter Oropi uastationem: Ea multa fuerat talentum fere quingentum:
Erat isti philosophi Carneades ex Academia: Diogenes stoicus: Critolaus peripateticus
quos ferunt seorsum quæque ostentandi gratia per celeberrima urbis loca magno hominum conue-
tu disertauisse. Fuit (ut relatum est) sacundia Carneades uolenta & rapida: scita & tereti Crito-
laus: modesta Diogenes etiam sobria. Sed in senatum introducti interprete usi Cælio senatore. At
hic noster cum fœtas omnis assecutus: sed probabiliorē secutus sit: omniaque hæc inter græcos
genera dicendi solus impleat inter nos tamen ita sui locuplex interpres est ut nescias qua lingua
facilius uel ornatius expleat operam differendi. Probauere omnes Quinti Aurelii iudicium quo
edecumatos elegit sodales: atque his ita constitutis primam a prætextato simul: deinde a se discedē-
tes domum quique suam regressi sunt.

Colloquium in sequentis diei.

Cap. iiii.

Ostero die ad ædes Vestii marutini omnes inter quos pridie conuenerat affuerunt quibus
prætextatur in bibliothecam receptis in qua eos opperiebat: præclarum inquit die mi-
hi fore uideo cum & uos adestis: & affuturos se illi quos ad conuentum nostri societate ro-
gari placuit: sponderunt. Solum posthumiano antiquior uita est instruendarum cura defensionum:
in cuius abnuetis locum Eusebium graia & doctrina & facundia clarum rhetorem furrogauit:
insinuauitque omnibus ut exorto die se nobis indulgerent quando quidem nullis hodie officiis
publicis occupari fas esset. togatus certe uel trabeatus paludatus seu prætextatus hac die ui-
detur nullus. Tum Auienus ut ei interpellandi mos erat. Cum sacrum mihi ait ac reip. nomen
prætextate tuum inter uocabula diuersi habitus refert: admoneor non ludicra ut extimo quæ-
stionis. cum enim uestitus togæ uel trabæ seu paludamenti nullum de se proprium nominis usum
fecerit: quæro abs te cur hoc de solo prætextæ habitu usurpauerit uetustas: aut huic nomini
quæ origo contigerit?

Quæ origo sit huic nomini quod est prætextatus: Cap. iiii.

Inter hæc Auieni dicta Flavianus & Eustachius par insignis amicitie ac minimo post Eu-
sebius ingressi alacriorē fecere cœtum: Acceptaque ac reddita salutatione cōsederunt: percū-
tantes quid nam offenderint fermocinationis. Tum uetius per opportune affuistis mi-
hi inquit assertorem querenti. Mouet enim mihi Auienus noster nominis quæstionem & ita origi-
nem eius flagitat: tanquam fides ab eo generis exigenda sit. Nam cum nullus sit qui appelletur suo
nomine uel togatus uel trabeatus uel paludatus: cur prætextatus nomen habeatur postulat in me
dium proferri. Sed & cum post inscriptum sit delphici templi & unius e numero septem sapientum
eadem sit ista sententia γνομι σὲ αὐτὸν quid in me scire existimandus sim: si nomen ignoro cui-
us mihi nunc & origo & causa dicenda est? Tullius Hostilius ex romanorum tertius debellatis
hetruscis Sellam currulem licetoresque & togam dictam atque prætextam quæ insignia magistratum
hetruscorum erant primus ut Romæ haberentur instituit. Sed prætextam illo sæculo puerilis
non usurpabat ætas. Erat enim ut cætera quæ enumerari honoris habitus: sed postea Tarquinius
Demarati exulis Corinthii filius Priscus quæ quidam Lucumonem uocitatum ferunt: rex ter-
tius ab Hostilio: quintus a Romulo de Sabinis egit triumphum: Quo bello filium suum annos quat-
tuordecim natum quod hostem manu percussisset & pro contione laudauit: & bulla aurea prætextaque donauit:
in signis pueri ultra annos fortē primis uirilitalis & honoris. Nam sicut prætextam magistratum ita bulla
gestam erat triumphantium: quæ in triumpho præ se gerebat: inclusis intra eam mediis quæ cederent

Carneades
Diogenes
Critolaus
Legati ad
Ro.

felle curru-
lis licetores
toga picta
Prætexta
Tarquinius

aduersus inuidiam ualentissima. Hic deductus mors ut praetexta & bulla in usum puerorū nobiliū usurparent ad omen & uota conciliandae uirtutis ei similis cui primis in annis munera ista cefferunt. Alii putant eundē p̄scū cum is statum ciuū solertia prouidi principis ordinaret; cul tum quoq; ingenuorum puerorū inter praecipua dixisse instituisse; ut patri bulla aurea cū toga cui purpura praetextitur; uterent dūtaxat illi quorum patres curule gesserat magistratum. Caeteris autem ut praetexta tantū uterent indultum, sed usq; ad eos quoq; parentes equo stipēdia iusta meruissent. Libertinis uero nullo iure uti praetextis licebat; ac multo minus pegrinis quibus nulla esset cū romanis necessitudo sed postea libertinorū quoq; filiis praetexta cōcessa est ex causa tali; quē. M. Laelius augur refert; qui bello punico secūdo duū uiros dicit ex senatus consulto propter multa prodigia libros sybillinos adisse; & inspectis his nūciasse ī capitolio sup plicandum; lectūsterniū; excoiata stipe faciendum; ita ut libertinae quoq; quae longa ueste uterentur in eam rem pecuniā subministraret. Acta igit obsecratio pueris ingenuis itēq; libertinis; sed & uirginibus patrimis matrimisq; p̄nūciantibus carmen. Ex quo cōcessum; ut libertinorū quoq; filii; q; ex iusta dūtaxat matre familias nati fuissent; togā praetextā & lorū in collo p bullae decore gestaret. Verrius Flaccus ait; Cum populus ro. pestilentiam laboraret; essetq; responsū; id accidere q; dii dispicerent; Anaxiam urbē fuisse quia nō intelligeret oraculum; euenissetq; ut circensium die puer de coenaculo pompā supno despiceret; & matri referret; quo ordine secreta sacrorū in arca pilenti cōposita uidisset. Qui cū rem gesta senatui nūciasset; placuisse uelari loca; qua pōpa uehere; atq; ita peste sedata puege; qui ambiguitatē fortis absoluerat; togā & praetextae usum munus impetrauisset; Vetustatis pitissimi referūt in raptu fabinarū unam mulierū nomine Herfiliā dū adhæreret filiae simul raptā. Quam cū romulus Octo cuidam ex agro lati no q; in Alyliū eius cōfugerat; uirtute conspicuo uxore dedisset; natū ex ea puege anteq; ulla alia fabinarū partū ederet; eūq; q; primus esset in hostico pcreatus Hostum Hostiliū a matre uocitātū; & eūdem a Romulo bulla aurea ac p̄texta insignibus honoratū; is enim cū raptas ad cōsolandum uocasset; sponondisse fertur se eius infanti quae prima sibi ciuem romanum esset enixa illustre munus daturum.

Qua figura sit bulla. Cap. y.

Onnulli credunt ingenuis pueris attributū ut cordis figurā in bulla ante pectus anne cterent; quā inspicientes ita demū se hoies cogitarent si corde praestaret. Togā quoq; praetextā his additā ut ex purpurae rubore ingenuitatis pudore regerent. Diximus unde praetexta; adiecimus & causas quibus existimat cōcessa pueritiae; Nunc idem habitus quo argumento tranierit in usum nois paucis explicandū est. Mos antea senatoribus fuit in curiā cū p̄textatis filiis introire. Cū in senatu res maior quae p̄ cōsulatabat eaq; ī diē postea plata esset; placuit ut hīc rē sup q; tractauissent ne q; enūciaret priusq; decreta eēt. Mater papyriū pueri qui cū parēte suo ī curia fuerat; p̄cūctā filiiū qd nā in senatu egissent p̄res. Puer respondit tace dū eē neq; id dici licere. Mulier sit audiēdi cupidior secretū rei & silentiū pueri eius aium ad exgrendū euerberat. Quærit igit cōpressius uiolētiusq; Tū puer urgēte m̄se lepidi atq; festiui mēdaciū cōsiliū capit. Actū ī senatu dixit; utrū uideret utilius magisq; ex repu. eē unus ne ut duas uxores h̄ret; an ut una apud duos nupta esset. Hoc ubi illa audiuit aīo cōpauescit; domo trepidans egredit; ad caeteras matronas affert. Postridieq; ad senatū copioīae matrū familias cateruæ cōfluūt lachrymātes atq; obsecrātes orāt; una potius ut duobus nupta fieret; q; uni duæ. Senatores ingrediētes curiā; q; illa mulierē intēperies; & qd sibi postulatio isthac uellet; mirabant. Et nō ut paruæ rei pdigiū illā uerēdi sexus ipudicā ifaniā pauescēbat; Puer Papyrius publicum metū demit. Nā ī mediū curiæ p̄gressus; qd ipsi mater audire istitisset; qd m̄ri ipie simulasset; si cuti fuerat enarrat. Senatus fidē atq; ingeniū pueri exosculat; cōsultūq; facit; uti post hac pueri cum patribus in curiā non int̄oeant p̄ter illū unum Papyriū; eiq; puero postea cognomen tum honoris gratia decreto inditum praetextatus ob tacendi loquēd; in praetexta atate prudentiam. Hoc cognomentū postea familiae nostrae in nomen h̄sit. Non aliter dicti Scipiones nisi q; Cornelius qui patrē luminibus carentē p baculo gerebat; Scipio cognominatus nomen ex cognomine posteris dedit. Sic Messalla tuus Auiene dictus cognomēto Valerii Maximi; q; post q; Messallā urbē Scitilīae nobilissimā cōepit; Messalla cognoiatus ē. Nec m̄ge li ex cognominibus nata sunt noiā cum cōtra & cognomina ex ppriis sint tracta noiibus; ut ab Aemilio aemilianus; a Seruio Seruilianus. Hic subiecit Eusebius; Messalla & Scipio; alter de pietate; de uirtute alter; ut refert cognomina reppererūt; sed Scrophā & Alina quae uiris non mediocribus cognomenta sunt; uolo dicas inde contigerint; contumeliæ quā honori propiora uideantur. Tum ille; Nec honor nec iniuria; sed casus fecit h̄c nomina. Nam alinae cognomentum Cornelius datum est; quoniam princeps corneliæ gentis empto fundo seu filia data ma-

Praetexta unde

Libertinis datū est gestare lorū

Herfilia

Hostis Hostilius

quare bulla in modū cordis ante pectus puerorū ane cte batur Praetextata uestis De Papyrio puero ī curiam ductus a p̄re

Scipio uide dictus Messalla unde

rito cum sponsores ab eo solenniter poscerentur; alinam cum pecuniæ onere produxit in forum quasi pro sponforibus praesens pignus. Tremellius uero scrophā cognominatus est euentu tali. is. Tremellius cum familia atq; liberis in uilla erat; serui eius cum de uicino scrophā erraret surre ptam conficiunt; Vicinis aduocatis custodibus oīa circūuenit; ne qua h̄c afferri possit; usq; ad dominum appellat restitui sibi pecudem. Tremellius qui ex uillico rem comperisset; scrophā ca dauet sub centonibus collocat super quos uxor cubabat. Quæstionem uicino permittit. Cū uētum est ad cubiculum uerba iurationis concipit nullam esse in uilla sua scrophā; nisi illam inquit quæ in centonibus iacet; lectulum monstrat. Ea facerissima iuratio Tremellio scrophæ cognomen dedit. Dum ista narrantur unus e famulitio cui prouincia erat admittere uolentes dominum conuenire; euangelum adesse nunciat cum Dyfario qui tunc Romæ praestare uidebantur caeteris medendi artem professis. Corrugato indicauere uultu pleriq; de confidentibus Euageli interuentum ocio suo in amœnum m̄nusq; placido conuentui congruentem; Erat enī ama rulēta dicacitate & lingua proterua mordaci procax ac securus offensarum quas sine delectu cari uel non amici in se passim uerbis odia ferentibus prouocabat. Sed praetextatus ut erat in omnes æque placidus ac mitis ut admitterentur missis obuiis imperauit quos Horus ingredientes Commodum consecutus comitabatur uir corpore atq; animo iuxta ualidus; qui post inter pugiles palmas ad philosophiæ studia migravit; sectamq; Anthistenis & Cratetis atq; ipsius Diogenis secutus inter cynicos non in celebris habetur; sed Euangelus postq; cœtū tantū assurgente sibi ingressus offendit; casus ne inquit hos omnes ad te praetextate contraxit; an altius quiddam cui remotis arbitris opus sit cogitanti ex disposito conuenisti; Quod si ita est (ut existimo) abibo potius q; me uestris miscebo secretis; a quibus me amouebit uoluntas. licet fortuna fecisset irruere Tum uectius quāuis ad omnē patiētiā cōstanter animi tranquillitate firmus esset; nō nihil tamē consultatione tam proterua motus. Si aut me inquit Euangeles; aut h̄c innocentiae lumina cogitasses. nullum inter nos tale secretū opinareris; quod nō uel tibi; uel & uulgo fieri dilucidū posset; quia neq; ego sum immemor; nec horum quemq; inscium credo sancti illius pracepti philosophiæ. Sic loquendum esse cum hominibus tāq; dii audiant; sic loquendum cū diis tāq; homines audiant. Cuius secūda pars sancit; ne quid a diis petamus; quod uelle nos idēcorū sit hominibus confiteri Nos uero & ad honorem sacris feriis haberemus & uitaremus tamen turporem seriani di atq; otium in negocium utile uerteremus. conueniemus diem totum doctis fabulis uelut & symbola conferendis daturi. Nam si per sacra solēna riuos deducere religio nulla prohibet; si salubri fluuio mersare oues fas & iura permittūt cur non religionis honor putet; dicare sacris diebus sacrum studium litterarum; Sed quia uos quoq; deorū aliquis nobis additos uoluit; facite; si uolentibus uobis erit; diem cōmunibus & fabulis & epulis exigamus; quibus ut omnes hodie qui praesentes sunt acquiescant; impetratum teneo. Tunc ille; Superuenire fabulis non euocatos haud equidem turpe existimatur; uerum spōte irruere in conuiuium aliis praeparatū; nec ab Homero sine nota uel in fratre memoratū est. Et uide ne nimiū arroganter tres tibi uelis Menelaos contigisse; cum illi tanto regi unus eueniret. Tū oēs Praetextatū iuuantē orare; blandēq; ad com mune inuitare cōsortiū Euagelū qdē sapius & maximā; sed nōnūq; cū eo pariter ingressos; Inter h̄c Euangelus pentu oīum tēperatus. M. Varonis inquit librū uobis arbitror nō ignotū ex satyris menippeis qui iscribit; Nescis quid uesper uehat. ī quo cōiuiage nume; hac lege definit; ut neq; minor q; gratiarū sit; neq; q; musae; numerosior. Hic uideo excepto rege cōiuii tot uos esse quot sunt musae. Quid ergo perfecto numero queritis adiciēdos; Et Vectius hoc inqt praesentia uestra nobis praestabit; ut & musas impleamus; & gratias quas ad festū deorū princeps æquū ē cōuenire. Cū igit cōsediissent; Horus Auienū itūes; quem familiaris frequētare solitus erat; in hoc inqt Saturni cultu quē deorū principē dicitis ritus uidef ab ægyptiorū religiosissima gēte ī arcana tēplo; usq; ad Alexandri Macedonis occasum post quē tyrannide Ptolomæorū p̄si hos quoq; deos in cultū recipere alexādrinorū more apud quos p̄cipue colebāt; coacti sunt. Ita tamē īperio paruerūt; ut nō oīo religiōis suæ obseruata cōfunderit. Nā qā nūq; fas fuit ægyptiis pecudibus aut sanguine; sed p̄cibus & thure solo placare deos; his autē duobus aduenis hostiæ erant ex more maētādæ; sana eorū extra pomeriū locauerūt; ut & illi sacrificii solēnis sibi cruore colerētur; nec tamē urbana tēpla pecudū morte polluerēt Nullū itaq; ægypti oppidū itra muros suos aut Saturni aut Sarāpis sanū recipit. Hoz; alte; uis ægre; a uobis admissum audio; Saturnū uero uel maximo iter caeteros honore celebratis; Si ergo nihil est quod me hoc scire phibeat; uolo ī mediū p̄ferat. Hic Auiēus ī Praetextatū expectationē cōsultis remittēs; Licet oēs ait. q; ad sunt pari doctrina polleat; sacrorū tamē oīum Vectius unice cōsciū pōt tibi & originē cultus; q; huic deo p̄dit & cām festi solēnis aperire. Quod cū p̄textatus ī alios refundere tētasset; oēs ab eo īpe tauerūt; ut ipse differeret. Tūc ille silētio facto ita exorsus est. Saturnaliorū origo. Capi;

Cornelii q̄re alinae cognomen tū hūerunt Scrophā

Nil secretū loquēdum in malo

Nūerus uiuantium

Ianus rex
italiæ

Ianiculum

Saturnus
susceptus
a Iano

Pria signa-
tio acris

Sterculius

alia ratio
sa.

Cærei mit-
tebant i sa-
turnalibus

Aturnaliorum originē illam mihi in medium pferre fas est nō quæ ad arcanā diuinitatis naturam refertur: sed quæ aut fabulis admixta differitur: aut a philosophis i uulgus aperitur Nam occultas & manantes ex meri ueri fonte rationes ne in ipsis quidē sacris enarari pmittitur. Sed si quis illas assequitur: cōtinere intra cōscientiā tectas iubetur. Vnde quæ scire fas est: Horus noster licebit mecū recognoscere: Regionē istā. quæ nūc uocatur italia: regno Ianus obtinuit. Qui (ut Higinius Protarchum Tralianum secutus tradit) cū Camele æq; i digena terram hanc ita participata potētia possidebāt: ut regio camesene: oppidum ianiculū uocitaret. Post ad Ianū solum regnum redactum est: qui creditur geminā faciem prætulisse: ut quæ ante quæq; post tergum essent: intueretur. Quod procul dubio ad prudentiam regis solertiq; referendum est: qui & præterita nosceret & futura pspiceret: sicut Anteuorta & Postuorta diuinitatis scilicet aptissimæ comites apud romanos coluntur. Hic igitur Ianus cū saturnum classe peruectum excipisset hospitio: & ab eo edoctus peritiam ruris ferū illū & rudem ante fruges cognitatis uictum i melius redigisset regni eū societate munerauit. Cum primus quoq; æra signaret: seruatit effigies ex altera uero nauis exprimeretur: quo Saturni memoriā etiā in posteros propagaret. Aes ita fuisse signatū hodieq; intelligitur in aliæ lusum cū pueri denarios in sublime iactantes capita aut nauim Iusu teste uetustatis exclamāt Hos una cōcordes regnasse uicinæq; oppida opera cōmuni cōdidisse: pter Maronē q; refert: ianiculū huic: illi fuerat saturnia nomē: etiā illud i pmpu est quod posteri quoq; duos eis continuos menses dicarūt: ut december sacrum Saturni Ianus arius alterius uocabulū possideret. Cum inter hæc subito Saturnus nō cōparuisset: excogitauit Ianus honorū eius augmentum. Ac primū terrā omnē dictioni suæ parētem saturniā nominauit Aram deinde cum sacris tāq; deo cōdidit: quæ saturnalia nominatur. Tot sæculis saturnalia præcedūt Romanæ urbis ætatem. Obseruari igitur eum iussit maiestate religionis quasi uitæ melioris auctorem Simulacrū eius indicio est: cui falcē in signe messis adiecit. Huic deo i fertio- nes surculorū. pomorūq; educationes & omniū eiuscemodi fertiliū tribuūt disciplinas. Cyrenæses etiam cū rem diuinā ei faciūt. fisis recentibus coronant: placentaq; mutuo misitāt mellis & fructum repertorem Saturnū extimātes. Hunc Romani etiam Sterculiū uocāt q; prius stercore fecūditatem agris comparauerit. Regni eius tēpora scelicissima ferūtur. cum propter rerū copiam: tum etiam q; nōdum quisq; seruitio uel libertate discriminatur: Quæ res intelligi potest q; saturnalibus tota seruis licētia pmittitur Alia saturnalioq; causā sic tradit. Qui erāt ab Hercule i italia relictū: ut quidam fuerūt: irato q; incustoditū fuisse armētum (ut nōnulli extimant) cōsulto eos relinquēte ut aram suā atq; ædem ab incurSIONIBUS tuerentur. Hi enī cum a latronibus infestaretur: occupato edito colle saturnios se nominauerūt: quo ante nomine etiam idem collis uocabatur. Et quia se eius dei fenserunt nomine ac religione tutos istituisse saturnalia feruntur: ut agrestes uicinorū aios ad maiorem sacri reuerentiam ipsa indicti festi obseruatio uocaret. Nec illam cām quæ saturnalibus assignatur ignoro: q; pelagis sicut uarro memorat cū sedibus suis pulsi diuerlas terras petissent: cōfluxerūt pleriq; dodonā: & incerti quibus adharret locis: eiusmodi accepere responsum:

ΣΕΙ ΥΕΤΕΙ ΜΑΙΟΜΕΝΕΙ ΣΙΚΕΛΩΝ ΣΑΤΟΥΡΝΙΟΝ ΑΙΑΝ
 ΤΗΝ ΔΙΑΣΟΡΕΙ ΓΕΓΕΩΝ ΚΕΤΥΛΗΝ ΟΥΝΑΣΟΣ ΟΧΕΙΤΑΙ
 ΟΙΣ ΑΝΩΜΙ ΧΘΕΝΤΕΣ ΔΕΚΑΤΗΝ ΕΚΩΜΩΣΕΤΕ ΦΟΙΒΟ
 ΚΑΙ ΚΕΦΑΛΑΣ ΑΔΗ ΚΑΙ ΤΩ ΠΑΤΡΙ ΨΕΜΩΣΕΤΕ ΦΩΝΤΑ

Acceptaq; sorte: cum latū post errores plurimos appulissent: i lacu cutuliēsi natā ifulam deprehenderunt Amplissimus enim cepes siue ille cōtinēs limus seu paiudis fuit coacta compage uirgultis & arboribus in siluæ licentiam comptus iactātibus per omne mare fluctibus uagabatur: ut fides ex hoc etiam delo facta sit: quæ cella montibus: uasta campis tamē per maria migrabat Hoc igitur miraculo deprehensio has tibi sedes prædictas esse didicerūt: uastisq; siciliēsis i colis occupauere regionē: decima præde secūdum respōsum Apollini cōsecrata: erectis Diti sacello & Saturno ara. Cuius festum saturnalia nominauerūt. Cūq; diu humanis capitibus Ditem & uiroq; uictimis Saturnū placare se crederent propter oraculū in quo erat:

ΚΑΙ ΚΕΦΑΛΑΣ ΑΔΗ ΚΑΙ ΤΩ ΠΑΤΡΙ ΨΕΜΩΣΕΤΕ ΦΩΝΤΑ

Herculem ferūt postea cum Geryonis pecore per italiā reuertētem suasisse illoq; posteris: ut faustis sacrificiis i fausta mutaret: i ferētes Diti nō hoīum capita: sed oscilla ad humanā effigiem arte simulata. Et aras saturnias nō maētando uiro sed accēsis luminibus excolētes: quia nō solū uirū: sed & lumina φῶτα significāt. Inde mos per saturnalia missitādīs cæreis coepit. Alii cæreos non ob aliud mitti putāt: q; hoc principe ab incomi & tenebrosa uita quasi ad lucem & bonarum artū sciētiā editi sumus. Illud quoq; in litteris inuenio: q; cū multi occasione saturnalioq;

per auaritiā a cliētibus ambitiose munera exigent idq; onus tenuiores grauariet. Publicius tribunus plebis tulit: ut nō nisi cærei ditioribus missitarentur: Hic Albinus Cecina subiecit: Qualem nūc pmutationē sacrificii Prætextate memorasti: inuenio postea cōpitalibus celebratā: cū Iudi per urbem in cōptis agitabātur. Restituti scilicet a Tarquino superbo Laribus ac Maniæ ex responso Apollinis quo præceptum est ut capitibus pro capitibus supplicaretur. Idq; aliq̄diu obseruatū ut pro familiarum sospitate pueri maētarentur Maniæ deæ marti Larū Quod sacri ficii genus: Iunius Brutus consul pulso Tarquino aliter constituit celebrādum. Nam capitibus alii & papaueris supplicari iussit: ut responso Apollini satisfieret de nomine capitū: remoto. si scelere infastæ sacrificacionis. Factūq; est: ut effigies Maniæ suspensæ pro singulorum foribus periculū siquod imineret familiis expiant: Ludosq; ex uis cōpitorum in quibus agitabātur: cōpitalia appellitauerunt. Sed perge cætera & Prætextatus Bene & oportune similis emendatio sacrificiorum relata est. Sed ex his causis quæ de originē huius festi relatae sunt apparet saturnalia uetustiora esse urbe romana: adeo ut ante Romā in græcia hoc solēne coepisse.

Cōpitalia

Lucius Accius in annalibus suis referat his uerbis: Maxima pars graium saturno & maximæ athenæ Conficiunt sacra quæ cronis esse iterantur ab illis: Cūq; diem celebrant per agros urbescq; fere omnes Exercent epulis lacti famulosq; procurant Quisq; suos nostriq; itidem: & mos traditus illinc Iste: ut cum dominis famuli epulentur ibidem.

Nunc de ipso dei templo pauca: referenda sunt. Tullium Hostiliū cum bis de albanis de sabinis tertio triphasset: inuenio sanū Saturno ex uoto cōsecrauisse. saturnalia tūc primū romæ insti tuta. Quauis Varro libro. vi. qui est de sacris ædibus scribat ædem saturni ad forū faciendū locasse Luciu Tarquinū regem: Titum uero Largium dictatōre saturnalibus eam dedicasse. Nec me fugit Gelliū scribere senatum decreuisse: ut ædes saturni fieret: eiq; rei Luciu Furiū tribunū militū præfuisse. Habet arā & ante se coenaculū. Illic græco ritu capite operto res diuina sit: q; primo a pelagis post ab Hercule ita eā a principio factitatā putāt. Aedē uero saturni ærariū ro mani esse uoluerunt q; tēpore quo incolunt italiā: fertur in eius sinibus nullū esse furtū cōmissum: aut quia sub illo nihil erat cuiusq; priuatū. Nec signare solum aut partiri limite campū fas erat: in mediū quærebāt: ideo apud eum locaretur populi pecunia cōmunis sub quo fuissent cū ætis uniuersa cōmunia. Illud non omiserim: Tritonas cum buccinie fastigio saturni ædis suppositas: quoniam ab eius cōmemoratione ad nostrā ætatē historia elata & quasi uocalis est: ante uero muta & obscura & incognita quod testantur caudæ Tritonum humi mersæ & absconditæ. Cur autem Saturnus ipse in compedibus uisatur: Verius Flaccus causam se ignorare dicit. Verum mihi Apollodori lectio suggerit. Saturnum Apollodorus alligari ait per annū laneo uinculo: & solui ad diem sibi festū. i. mense hoc decēbri. Atq; inde puerbiū dictū: Deos laneos pedes habere. Significari uero decimo mense semen in utero animatū in uitam grandescere: q; donec erumpat in lucem: mollibus naturæ uinculis detinetur. Est porro idest κρόνος καὶ χρόνος. Saturnū enī in quantū mythici fictiōibus distrahūt: in tantū physici ad quandā ueri similitudinē reuocāt. Hunc aiunt absidisse Cæli patris pudēda quibus in mare deiectis Venerem pcreatam quæ a spuma uidæ coaluit φροδιτη nomen accipit: Ex quo itelligi uolūt cū chaos esset: tēpora non fuisse. Si quidem tempus est certa dimensio: quæ ex cæli conuersione colligitur. Tēpus coepit inde. Ab ipso natus putatur κρόνος: qui (ut diximus) χρόνος est cūq; semina rerum omniū post cæli gignendarum de cælo fluere: & elemēta uniuersa quæ mundo plenitudinē facerēt: ex illis seminibus funderētur: ubi mundus omnibus suis partibus mēbrisq; pfectus est. Certo iā tempore finis factus est pcedendi de cælo semina elementorū conceptionē: quippe q; iam plena fuerāt pcreata. Animalium uero æternā ppugnacionē ad Venerē generādī facultas ex humore translata est: ut per coitū maris fœminæq; cuncta deiceps gignerentur. Propter abscessorū pudēdorum fabulā etiā nostri eū Saturnū uocitauerūt παρὰ τὴν σάβην: q; mēbrū uirile declarat. ueluti saturniū: Vnde satyros etiam ueluti sathunos (q; sint in libidinē proni) appellatos opinant. Falcem ei quidā putant attributā: q; tēpus oīa metat exercet & incidat. Hunc aiunt filios suos solitum deuorare: eosdēq; rursus euomere. Per quod similiter significatur eū tēpus esse a quo uicibus cuncta gignantur ab sumāturq; & eo denuo renascātur. Eundē a filio pulsum: quid aliud est q; tempora senescētia ab his quæ post sūt nata depelli: Vincitum autem q; certa lege naturæ connexa sint tēpora: uel q; oēs fruges quibusdā uinculis nodisq; alternētur. Nam & falcē uolūt fabulæ in siciliā decidisse: quod sit terra ista uel maxime fertilis & quia lanum cum Saturno regnasse memorauimus. De Saturno autem quid mytici uel physici existimēt iam relatum est: de

phanum
Saturni

coenaculū
ante aram
Saturni

Saturnus
i compedi-
bus

Quare Ve-
nus dicat
nata ex spu-
ma puden-
dorū Cæli
patris Iatur-
nii

Iano quoque quid ab utrisque iactetur in medium profereamus Mithici referunt regnante Iano omnium domos religione ac sanctitate fuisse munitas. Iccircoque ei diuinos honores esse decretos & ob merita introitus & exitus ædium eidem consecratos Xenon quoque primo italicum tradit lanum in Italia primum diis templa fecisse & ritus instituisse sacrorum: ideo eum in sacrificiis præfationem meruisse perpetuam. Quidam ideo eum dictum bifrontem putant: quod præterita sciuerit: & futura prouiderit. Sed phisici eum magis consecrant argumentis diuinitatis. Nam sunt qui lanum eundem esse atque Apollinem & Dianam dicant: & in hoc uno utrumque exprimi numerum affirmet. Et enim sicut Nigidius quoque refert: apud Græcos Apollo colitur: qui ἄπολιος uocatur: eiusque aras ante fores suas celebrant: ipsum exitus & introitus demonstrat potentem Idem Apollo apud illos & ἄπολιος nūcupat: quasi uis præpositus urbanis. Illi enim uias quæ intra pomeria sunt & γυνίος appellant. Dianæ uero ut triuiae uiarum omnium eidem tribuunt potestatem. Sed apud nos lanum omnibus præesse ianuis nomē ostēdit: quod est simile ἄπολιος. Nam & cum clauis & cum uirga figuratur quasi omnium & portarum custos & rector uiarum. Pronūciauit Nigidius Apollinem lanum esse: Dianamque lanam apposita. d. littera quæ sæpe in litteræ causa decoris apponitur: ut reditur redhibetur: redintegratur: & similia. lanum quidam solem demonstrari uolunt: & ideo geminum quasi utriusque ianuae caelestis potentem qui exoriens appellat diem: occidens claudat. inuocari primum cum alicui deo res diuina celebratur. ut per eum pateat ad illum cui immolatur accessus quasi preces supplicum per portas suas ad deos ipse transmittat. Inde & simulacrum eius plerumque fingitur manu dextra trecentorum: & sinistra sexaginta & quinque numerum tenens ad demonstrandam anni dimensionem: quæ præcipua est solis potestas. Alii mundum, id est caelum esse uoluerunt: lanumque ab eundo dictum: quod mundus semper eat dum in orbem uoluitur: & ex se initium faciens in se refertur. Vnde Cornificius etymorum libro. iiii. Cicero inquit: non lanum sed Eanum nominat ab eundo. Hic & phœnices sacris in imaginem eius exprimentes draconem finxerunt in orbem reductum: caudamque suam deuorantem ut appareat mundum & ex se ipso alii & in se reuolui. ideo & apud nos in quattuor partes spectat: ut demonstrat simulacrum eius faleris adiectum Caius Bassus in eo libro quem de diis composuit: ianum bifrontem fingi ait: quasi superum atque inferum ianitorum: eundem quadriformem quasi uniuersa climata maiestate complexum. Saliorum quoque antiquissimus carminibus deorum deus canitur. Metius Messalla Gnei Domitii in consularu collega: idemque per annos quinquaginta & quinque augur: de iano ita incipit: Qui cuncta fingit: eademque regit: aquæ terræque uim ac naturam grauem atque pronam in profundum dilabentem: ignis atque animæ leuem in immensum sublime fugientem copulauit circum dano caelo: quæ uis caeli maxima duas uis dispares colligauit: in sacrificiis inuocamus lanum geminum. ianum patrem: ianum iunoniam ianum consuium: ianum quirinum: ianum patulium & clausium. Cur geminum inuocemus: supra iam diximus. patrem: quasi deorum deum. iunoniam: quasi non solum mensis ianuarii: sed mensium omnium ingressus tenentem: in ditione autem iunonis sunt omnes kalendæ. Vnde & Varro libro quinto rerum humanarum scribit Iano duodecim aras pro totidem mensibus dedicatas. Consuium a conferendo id est propagine generis humani quæ a iano auctore conferitur. Quirinum: quasi bellorum potentem: ab hasta quam sabini curim uocant. Patulium & clusium quia bello caulæ eius parent: pace clauduntur. Huius autem rei hæc causa narratur. Cum bello Sabino quod uirginum raptarum gratia commissum est: romani porta quæ sub radicibus collis Viminalis erat: quæ postea ex euentu ianualis uocata est: claudere festinarent: quia in ipsam hostes irruerant. Postquam est clausa: mox sponte patefacta est: cumque iterum ac tertio idem contigisset: armati plurimi pro limine quia claudere nequibant: custodes steterunt. Cumque ex altera parte acerrimo prælio certare subito fama pertulit suos a Tatio nostros quam ob causam romani qui aditum tuebantur: territi profugerunt. Cumque sabini per portam patentem irrupturi essent: fertur ex æde Iani per hanc portam magnam uim torretium nudis scatentibus erupisse: multaque perduellium cateruas aut exultas feruenti aqua: aut deuoratas rapida uoragie deperisse. Ea re placitum ut belli tempore uelut ad urbis auxilium profecto deo fores refererentur. Hæc de iano: Sed ut ad saturnalia reuertamur bellum saturnalibus sumere nefas habitum: poenas a nocente iisdem diebus exigere: piaculare est. Apud maiores nostros saturnalia die uno fiebantur qui erat ad quartumdecimum kalendas ianuarias. Sed postquam. C. Cæsar huic mensi duos addidit dies. xvi. cœpta celebrari. Ea re factum est ut cum uulgus ignoraret certum saturnaliorum diem: nonnullique a C. Cæsare inserto die & alii uetere more celebrarent: plures dies saturnalia numerarentur. Licet & apud ueteres opinio fuerit septem diebus peragi saturnalia: si opinio uocanda est quæ idoneis firmatur auctoribus. Nouius n. probatissimus atellanarum scriptor ait: Olim expectata ueniunt septem saturnalia. Mummius quoque qui post Nouium & Pomponium diu iactem artem atellaniam suscitauit. Nostri inquit maiores uelut bene mul-

ta instituire hoc optime a frigore fecere summo dies septem saturnalia. Sed Mallius ait. Eos qui se (ut supra diximus) Saturni nomine & religione defenderant: per triduum festos instituisse dies & saturnalia uocauisse. Vnde & Augustus huius inquit rei opinionem secutus in legibus iudicialibus triduo serias seruari iussit. Masurius & alii uno die id est. xiiii. kalendas ianuarii affuisse saturnalia crediderunt. Quorum sententiam Phœnestella confirmat dicens. Aemiliam uirginem. xv. kalendarum ianuarii esse damnatam: quo die si saturnalia gererentur: nec causam omnino dixisset. Deinde adiecit: Sequebatur eum diem saturnalia. Mox ait: Postero autem die qui fuit. xiiii. kalendarum ianuarii Liciniam uirginem ut causam diceret iussam. ex quo ostendit. xiiii. kalendas profectum esse. xii. uero serias sunt diuæ Angeroniæ: cui præfices in sacello Volupiae sacrum faciunt quæ Verrius Flaccus Angeroniam dicit ait quod angores ac animorum sollicitudines propiciata depellat: Masurius adiecit simulacrum eius deæ ore obligato atque signato in ara Volupiae propterea collocatum: quod qui suos dolores anxietateque dissimulat: perueniant patientiæ beneficio ad maximam uoluptatem. Iulius Modestus ideo sacrificari huic deæ dicit quod populus romanus morbo qui angina dicitur: præmissis uoto sit liberatus. xi. autem kalendas. serias sunt. Lari bus dedicata: quibus eodem bello Antiochiæ Aemilius Regilius prætor in campo martio curandam uouit. x. kalendas. serias sunt iouis: quæ appellantur larentinalia: de quibus quia fabulari libet: hæc sunt opiniones. Ferunt enim regnante Anco ædituum Herculis per serias occidit deum Tesseris prouocasse ipso utriusque manu tudente: adiecta conditione ut uictus cœna scortorum mularetur. Victore itaque Hercule illum Accam Larentiam nobilissimum id tempus scortum intra ædē inclusisse cum cœna eamque postero die distulisse rumorē quod post concubitum dei accepisset mūsus: ne cōmodum primæ occasiōis cum se domum reciperet offerendæ aspernaretur: euenisse itaque ut egressa mox templo a Carutio capto eius pulchritudine compellaretur: cuius uoluntate secuta sumptaque nuptiis post obitum uiri omnium bonorum eius facta cōpos cum decederet po. romanum nūcupauit hæredem. Et ideo ab Anco in uelabro loco celeberrimo urbis sculpta est: ac solenne sacrificium eidem constitutum quo diis manibus eius per flaminem sacrificaretur: iouisque serias consecrata: quia existimauerunt antiqui animas a ioue dari & rursus post mortem eidem reddi. Cato ait: Larentiam meretricio questu locupletatam post excessum suum populo romano agros turacem: femurium lincerium: & soliniū reliquisse. & ideo sepulchri magnificentia & annuæ parentationis honore dignatam. Macer historiarum libro primo Faustuli coniugem Accam Larentiam Romuli & Rhemi nutricem fuisse confirmat. Hanc regnante Romulo Carutio cuidam Tuscho diuiti denuptam auctamque hereditate uiri quæ primo Romulo quæ educasset reliquit: & ab eo paratalia dieque festum pietatis cæstatutum. Ex his ergo oibus colligi potest & uno die saturnalia fuisse & non nisi. xiiii. kalendas ianuariæ celebrata quo solo die apud ædem Saturni conuiuio soluto saturnalia clamitabant: qui dies nunc opalibus inter saturnalia deputatur: cum primum Saturno pariter & Opi fuerit ascriptus. Hanc autem deam Opem Saturni coniugem crediderunt: & ideo hoc mens saturnalia: itemque opalia celebrari quod Saturnus eiusque uxor tam frugumque fructuum reptores esse credantur. Itaque omni iam sæculo agrorum coactio ab hominibus hos deos coli quasi uitæ cultioris auctores: quos etiam nonnulli caeli esse: & terram esse persuasum est: Saturnumque a fatu dictum. cuius causa de caelo est & terram Opem: cuius ope humanæ uitæ alimeta quæruntur: uel ab opere per quod fructus frugumque nascuntur: Huic deæ cedentes uota concipiunt. terramque de industria tagunt demonstrantes ipsam matrem terram esse mortalibus appetendam. Philochorus Saturno & Opi primum in attica statuisse aram Cecropæ dicit: eosque deos pro ioue terramque coluisse. instituisseque ut patres familiarum & frugibus & fructibus iam coactis passim cum seruis uescerent cum quibus patientiam laboris in colendo rure tolerauerant. delectari enim deum honore seruorum contemplatu laboris: Hic est quod ex instituto peregrino huic deo sacrum aperto capite facimus. Abunde iam præbasse nos extimo saturnalia uno tantum die id est. xiiii. kalendas. solita celebrari. Sed post in triduum præpagata primum ex adiectis a Cæsare huic mensi diebus: deinde ex edicto Augusti quo trium dierum serias saturnalibus addidit. A. xvi. igitur cœpta in. xiiii. desinunt quo solo fieri ante consueuerant. Sed sigillatim adiecta celebritas in septem dies discursum publicum & lætitiæ religionis extēdit. Tunc Euangelus: Hoc quidem inquit iam ferre non possum. quod prætextatus noster in ingenii sui pompam & ostentationem loquedi uel paulo ante honori alicuius dei assignari uoluit quod serui cum dominis uescerentur: quasi uero curent diuina de seruis: aut sapiens quisque domi suæ cōtumeliam tam foedæ societatis admittat: uel nunc sigillaria quæ iustum reptanti adhuc infantia oscillis fictilibus præbent tentat officio religionis ascribere. Et quia princeps religiosorum putatur: nonnulla iam & superstitionis admiscet: quasi uero nobis fas non sit prætextato aliquando non credere. Hic cum omnes exhorruissent prætextatus renidens. Superstitiosum me Euangelus: nec dignum cui credatur existimes uolo: nisi utriusque tibi rei fidem asserta ratio monstrauerit.

nec uino ab eodem pressa cessisset: transfigurasse tamē in serpētem pater creditur & coisse cum filia. Horum omniū hoc proferunt indicia, q̄ uirgam myrtea in templo haberi nefas sit: q̄ super caput eius extēdat uitis, q̄ maxime eam pater decipere tētauit: q̄ uinum in templū eius nō suo nomine soleat inferri: sed uas i quo uinum inditum sit: mellariū nominetur: & uinū lac nūcpe tur: serpētesq̄ i templo eius nec terrentes nec timētes indifferēter appareāt. Quidam medeam putāt q̄ in ædem eius omne genus barbarū sit: ex quibus antistites dāt plerūq̄ medicinas: & q̄ templum eius uirū introire nō liceat: propter iniuriam: quā ab ingrato uiro latone perpeffa est. Hæc apud græcos θεός γυναικεία dicitur quā Varro filia Fauni tradidit adeo pudicam ut extra γυναικωτίν nunq̄ sit egressa: nec nomē eius in publico fuerit auditum: nec uirum unq̄ uiderit uel a uiro uisa sit: propter quod nec uir templum eius ingreditur. Vnde & mulieres i italia sacro Herculis nō licet itereffe quia Herculi (cum boues Geryonis per italia agros duceret) litient respōdit mulier: aquā se nō posse præstare: q̄ foeminæ deæ celebraretur dies: nec ex eo apparatu uiris gustare fas esset: Propter quod Hercules facturus sacrum detestatus est præsentia foeminarum: & Potitio ac Pinaro sacrorum custodiū iussit: ne mulierē interesse permitterent. Ecce occasio nomīnis: quo Maiam esse eādem & terrā & Bonam deā diximus: coegit nos de bona dea quæcūq̄ comperimus protulisse.

Iunius. Cap.

Vnius maium sequitur: aut ex parte populi ut supra diximus nominatus: aut (ut Cigius arbitratur) p̄ lunonis apud latinos ate uocitatus. diuq̄ apud aricinos prænesti no: q̄ ac appellatiōe i factos relatus sit adeo ut sicut Nilus i commētariis faistorū dicit: apud maiore quoq̄ nostros hæc appellatiō mēsis diu māferit. Sed post detritis quibusdam lris ex iunonio iunius dictus sit. Nam & ædes lunonis monetæ kalē. iunius dedicata ē. Nonnulli putauerūt iuniū mēsem a Iunio Bruto: qui primus Romæ cōsul factus est nominatū q̄ hoc mē se idest kalē. iunius puliū Tarquino factū Carnæ deæ i celomonte uoti reus fecerit. Hæc deā uitalibus humanis præesse creditur. ab ea deniq̄ petitur ut iecinora & corda quæq̄ sūt intrinsecus uiscera salua conseruet. Et quia cordis benefico cuius dissimulationem. Brutus habebatur ido neus. emēdatiōi publici status extitit: hæc deam quæ uitalibus præe: templo sacrauit. Cui pulte fabatia & larido sacrificatur: q̄ uires maxime his rebus corporis roborētur. Nam & kalē. iuniz fabariae uulgo uocatur: quia hoc mēse adultæ fabæ diuinis rebus adhibētur.

Iulius. Cap.

Equi iulius. qui cū secūdū Romulū ordinationē martio ani tenēte p̄cipiū q̄ntilis a nūero uocaret nihilominus tamē et post p̄positos a Nūma ianuariū ac februariū retinuit nomē: cū nō uideret iam quintus ei: sed septimus. Sed postea in honorem Iulii Cæsaris dictatoris legē ferēte. M. Antonio Marci filio cōsule Iulius appellatus ē: q̄ hoc mē se ad quartū idus quintilis Iulius procreatus sit.

Augustus. Cap.

Vgustus deinde est qui sextilis antea uocabatur: donec honori Augusti daretur ex senatus cōsulto cuius uerba subieci. Cum imperator Cæsar Augustus mēse sextili & primū cōsularū interit & triūphos tres itulerit urbē: & ex ianiculo legiones deductæ secutæq̄ sint eius auspicia ac fidē: & ægyptus hoc mēse in potestate populi romani redacta sit: si nīq̄ hoc mēse bellis ciuilibus impositus sit: atq̄ ob has causas hic mēsis huic imperio foeliciffimus sit ac fuerit: placere senatui ut hic mēsis augustus appellet. Idē plebiscitū factū ob eādem rē Sexto Pacubio tribuno plebē rogante.

September. Cap.

Ensis september principalem sui nominis retinet appellationem: quæ germanici appellatione.

October. Cap.

Crobrem uero suo nomine Domitianus inuaserat. Sed ubi infaustū uocabulum ex omni ære uel saxo placuit eradi: mēses quoq̄ usurpatōe tyrānicæ appellatiōis exuti sunt cautio postea principū cæteroz̄ diri ominis infausta uitatiū mēsis a septē bri usq̄ ad decēbrem p̄rica noia reueruauit. Hæc fuit a Romulo annua ordinata di mensio: qui (sicut supra iam diximus) annum. x. mēsiū: diez̄ uero. iiii. & trecetoz̄ habēdū esse cōstituit: mēselq̄ ita disposuit: ut quattuor ex his tricenoz̄ & singulos: sex uero tricenoz̄ haberēt dies. Sed cum is numerus neq̄ solis cursui neq̄ lunæ rōnibus cōueniret: nōnūq̄ ulu ueniebat: ut frigus anni æstiuus mēsis: & cōtra calor hyemalis pueniret. Quod ubi cōtigisset tantū dierū sine ullo mēsis nomine patiebatur assumi quātum ad id anni tempus adduceret quo cæli habitus instanti mensi aptus inueniretur.

Vinū non adhibet in sacris bōæ deæ sed mellarium

In sacris herculi nō inter sunt mulieres

Iunius mēsis

ædes iunonis monetæ

Iulius mensis

augustus

Septēber q̄ & germanicus
October q̄ & Domitianus

Diuisio anni per nūmam. Cap.

Ed secutus Nūma quantū sub cælo rudi & sæculo adhuc impolito solo ingenio magistro comprehendere potuit: uel quia græcorum obseruatione forsā instructus est: quinquaginta dies addidit ut in trecentos. liiii. dies quibus. xii. lunæ cursus cōfici creditur: annus extenderetur: atq̄ his. l. a se additis: adiecit alios sex retractos illis mensibus sex qui triginta habebant dies: idest de singulis singulos: factosq̄. l. & .vi. dies in duos nouos menses pari ratione diuisit: ac de duobus priorem ianuariū nūcupauit: primūq̄ anni esse uoluit tanq̄ bicipitis dei mensem respicientē ac prospicientem transacti anni finem futuriq̄ principia. Secundum dicauit Februo deo qui lustrationum potens creditur. Lustrari autem eo mēse ciuitatem necesse erat quo statuit ut iusta diis manibus soluerentur. Nūmæ ordinationem finitimi mox secuti totidem diebus totidēq̄ mensibus ut Pompilio placuit annū suum computare cœperūt. Sed hoc solo discrepabant q̄ menses undetriceni: triceniq̄ in numero alternauerunt. Paulo post Nūma in honorem imparis numeri secretum hoc & ante Pythagoram parturiente natura unum adiecit diem: quem ianuario dedit: ut tam in anno q̄ in mensibus singulis præter unū februariū impar numerus seruarietur: nam quia. xii. menses si singuli aut pari aut impari numero putarentur consumationem parem facerēt: unus pari numero institutus unius amputationē imparem fecit. Ianuarius igitur aprilis iunius sextilis september nouēber decēber undetricenis censebantur diebus: & quintanas nonas habebant: ac primo idus in omnibus ad. xvii. kalend. cōputabantur. Martius uero maius quintilis & october dies triceni: singulos possidebant. nō ne i his septimanæ erant. Similiterq̄ post idus. x. & .vii. dies in singulis usq̄ ad sequētes kalend. cōputabatur. sed solus februarius. xx. & .viii. retinuit dies quasi inferis & dimunitio & par numerus conueniret.

De intercalatione. Cap.

Vm ergo Romani ex hac distributione Pompilii ad lunæ cursum sicut græci annum proprium computarent: necessario & intercalare mensem instituerunt more græcorum. Nam & græci cum animaduertent temere se. ccc. liiii. diebus ordinasse annū: quoniam apparet de Solis cursu qui. ccc. lxx. diebus & quadrante zodiacum conficit: deesse anno suo. xi. dies & quadrantem intercalares statuta ratione commēti sunt: ita ut. viii. quoq̄ anno. lxxx. dies: ex quibus tres menses triceni diez̄ cōpulerit. intercalaret: id græci fecerūt quoniam erat operosum atq̄ difficile omnibus annis. xi. dies & quadrantem intercalare, itaq̄ maluerunt hunc numerum octies multiplicare: & nonaginta dies qui nascuntur: si quadrās cum diebus. xi. octies componatur: inserere: i tres menses ut diximus distribuēdos. Hos dies ὑπερμενοτας: menses uero εὐβολισμοῖς appellabant. Hunc ergo ordinē romanis quoq̄ imitari placuit: sed frustra quippe fugit eos diem unū sicut supra admonuimus additum a se ad græcū numerum in honorem imparis numeri. Ea re per octennium conuenire numerus atq̄ ordo nō poterat. Sed nūdum hoc errore comperto per octo annos nonaginta quasi superfundendos græcorum exemplo cōputabāt dies. Alternisq̄ annis binos uicenos: alternis ternos uicenosq̄ intercalātes expensabant intercalatiōibus. iiii. Sed octauo quoq̄ anno intercalatores octo essent dies ex singulis quibus uertentis anni numerum apud romanos super græcum abundasse iam diximus. Hoc quoq̄ errore iam cognito hæc species emendationis inducta est. Tertio quoq̄ octēnio ita intercalandos dispensabāt dies ut nō nonaginta sed. lxxvi. intercalaret compensatis. xxiiii. diebus pro illis qui per totidem annos supra græcorum numerum creuerāt. Omni autem intercalationi mensis februarius deputatus est quoniam is ultimus anni erat. Quod etiam ipsum de græcorum imitatione faciebāt. Nam & illi ultimo anni sui mēsi superfluos interferebāt dies ut refert Glaucippus qui de sacris atheniensium scripsit. Verum una re a græcis differebāt: nam illi confecto ultimo mēse: romani nō confecto februario: sed post. xx. & .iii. diē intercalabāt terminibus scilicet iā peractis. Deinde reliquos februarii mēsis dies q̄ erāt quicq̄ post intercalationē subiūgebāt (credo) uetere religionis suæ more ut februariū omnino martius sequerēt.

De Nundinis. Cap.

Ed cum sæpe eueniret ut nūdinæ modo in anni principem diem modo in nonas ca derent (utrumq̄ autem perniciosum reipublicæ putabatur) remedium quo hoc auerteretur excogitatum est. Quod aperiemus si prius ostēderimus cur nundinæ uel primis kalend. uel nonis omnibus cauebantur. Nam quotiens incurrente año dies cœpit qui adiectus est nundinis: omnis ille annus infaustis casibus luctuosus fuit: maximeq̄ lepidiano tumultu opinio ista firmata est.

Anni alia diuisio

ianuarius

Februus / deus unac februarius

Menses quot dies habent

Nūdinæ

De Nonis Cap.

Seruii Tul.
incertus di
es natalisQuado pri
mū interca
latū sit Nū
dinæ a quo
institutaQuot dies
anni

unde ānus

Bifextus

Onis autem cōuentus uniuersæ multitudinis uitandus existimabatur: quoniā popu
lus romanus exactis et regibus diē hūc nonagē maxie celebrabat: quē natalē Seruii
Tullii existimabat quia cū incertū eēt quo mēse seruius Tullius natus eēt: nonis tātū natū
eē cōstaret: oēs nonas celebri noticia frequētabāt. Veritos ergo q̄ diebus perāt ne qd̄ nūdis col
lecta uniuersitas ob regis desiderium nouaret cauisse ut nonæ a nundinis segregarentur. Vnde
dies ille quo abūdare annum diximus: eorum est permissus arbitrio qui fastis præerant: ut cum
uellent intercalare: dūmodo eum in medio terminaliorum uel mēsis intercalaris ita locarent:
ut a suspecto die celebritatem auerterent nūdinam atq; hoc est q̄ quidam ueterum rettule
runt. nō solum mēsem apud romanos: uerum etiam diem intercalare fuisse. Quando aut̄ pri
mam intercalatum sit: uarie refertur: & Macer quidē Licinius eius rei originem Romulo assi
gnat. Antias libro. ii. Nūmam pompiliū sacrorum causa id inuenisse cōtēdit. Iunius Seruiū Tul
lium regē primū intercalasse cōmemorat: a quo & nūdinæ instituta Varroni placet. Tuditanus
refert libro. iii. magistratum decē uiros q. x. tabulis. ii. addiderūt. de intercalado populū rogasse
Cassius eoidē scribit auctores: Fuluius id egisse. M. cōsulē dicit ab urbe cōdita āno q̄ngētelimo
sexagesimo scēdo inito mox bello ætolico: Sed hoc arguit Varro scribēdo antiq̄simā legē fuisse
incilam in colūna ærea a Lucio Pinaro & Furio cōsulibus cui mētio intercalaris ascribit. Hæc
de intercaladi principio satis relata sint. Verum fuit tempus cum p̄pter sup̄stitutionem interca
lato omnīs omīssa est. Nōnūq; uero per gratiam sacerdotum qui publicanis proferri: uel imi
nui cōsulio anni dies uolebāt modo auctio modo retractio dierū proueniebāt: & sub specie ob
seruationis emergebat maior cōfusione occasio. Sed postea. C. Cæsar omne hāc inconstātiā
temporū uagam adhuc & incertam i ordinem statuta definitionis coegit adnitente sibi. M. fla
uio scriba qui scriptos dies singulos ita ad dictatorem rettulit ut & ordo eorū iueniri facillime
possit & inuēto certus status perseveraret: ergo. C. Cæsar exordiū nouæ ordinationis initurus
dies omnes qui cōfusione adhuc poterant facere cōsumpsit: eaq; re factū est ut annus cōfusio
nis ultimis i q̄dringentos quadraginta tres dies protenderet. post hoc imitatus ægyptios so
los diuinariū rerū omnium concios ad numerum solis qui diebus. ccc. lxx. & quadrante cursū
conficit annū dirigere contendit. Nam sicut lunaris annus mensis est: quia luna paulo minus q̄
mensem in zodiaci circuitione consumit: ita solis annus hoc dierum numero colligendus. est
quem peragit: dum ad id signū se denuo uertit ex quo digressus est. unde annus uertens uocat̄
& habetur magnus cum lunæ annus breuis putetur Horum Virgilius utrūq; cōplexus.
Interea magnum sol circūuoluitur annum.

Hinc Ateius Capito annū a circūta temporis putat dictum quia ueteres an pro circum pone
re solebant: ut Cato in originibus oratorum: An terminum id est circū terminum: & ambire p̄
circūire. Iulius ergo Cæsar decem dies obseruationi ueteri superadiecit: ut ānum trecēti & lxxv.
dies quibus sol iustrat zodiacum efficerent: & ne quadrans deesset: statuit ut quarto quoq; āno
sacerdotes qui curabant mensibus ac diebus unum intercalarent diem eo scilicet mēse ac loco
quo etiam apud ueteres mensis intercalabatur: id est ante quinq; ultimos februarii mēsis dies:
idq; bifextum censuit nominandum. Dies autem decem quos ab eo additos diximus: hac ordi
natione distribuit. In ianuariū & sextilem & decembrē binos dies inseruit. In aprilē autem iu
nium septembrem nouēbrem singulos. Sed neq; mensi februario addidit diem ne deum inserū
religio imiraretur. Et martio maio quītīli octobri seruauit primū statum q̄ satis pleno erat nu
mero. i. dierum singulorum tricenorūq;. Ideo & septimanas nonas sic Numma cōstituit: quia
nihil in his iunius mutauit. Sed ianuarius sextilis decembris: quibus Cæsar binos dies addidit:
licet tricenos singulos habere post Cæsarem cōperint: quintanas tamen habent nonas: &
ab idibus illis sequentes kalend. in undeciesimum reuertuntur: quia Cæsar quos addidit
dies neq; ante nonas neq; ante idus inserere uoluit: ne nonarum aut iduum religionem quæ
statuto erat die nouella comperēdinatione corrumpere. Sed nec post idus mox uoluit inse
rere ne feriarum quarumq; uiolaretur indictio. Sed peractis cuiusq; mensis feriis locum die
bus aduenis fecit. Et ianuario quidem dies quos dicimus quartum & tertium kalēdas februa
rias dedit: aprilī. vi. kalendas maias: iunio. iii. kalendas iulias: augusto quartum & tertium ka
lendas septembris: septembri tertium kalēdas octobris: nouembri tertium kalend. decēbris:
decēbri uero q̄rtū & tertū kalen. ianuaris. ita factum est ut cum omnes hi mēses quibus dies
addidit ante hanc ordinationem habuissent mensis sequentis kalendas ad septimū decimum
reuertentes: postea ex augmento additoq; dierū hi qui duos acceperūt ad nonūdecimū: q̄ uero
unū ad octauūdecimū haberent reditū Kalendag; Feriarum tamen cuiusq; mensis ordo serua
tus ē. Nā si cui feriaz tertius ab idibus dies sextus aut feriatus fuit: & tūc ad sextūdecimū dicebat

Etiā post augmentum dierum eadem religio seruata est: ut tertio ab idibus die celebrare. licet
ab incremento nō iam ad decimū sextum kalendas: sed ad. vii. si unus: aut ad. xviii. si duo sūt addi
ti dicentur: Nam ideo nonos dies circa finē cuiusq; mensis inseruit: ubi finem omnium quæ in
mense erant reperit feriarum: adiectosq; omnis a se dies fastos notauit ut maiore daret actioni
bus libertatem, & non solum nullum ne fastū sed nec comitiale quēq; de adiectis diebus insti
tuit: ne ambitionem magistratum augeret adiectio. Sic annum ciuilem Cæsar habitis ad lunā
dimensionibus constitutum edicto palam posito publicauit, & hucusq; error stare potuisset: ni
sacerdotes sibi errorem nouum ex ipsa emendatione fecissent. Nam cum oporteret diem qui ex
quadrantibus cōstitit: quarto quoq; anno confecto anteq; quintus inciperet intercalare: illi quar
to non peracto sed incipiente intercalabant. Hic error. vi. & xxx. annis permāsit: quibus annis i
tercalati sunt dies. xii. cum debuerint intercalari nouem Sed hūc quoq; errorem sero deprehen
sum correxit Augustus qui annos. xii. sine intercalari die transigi iussit ut illi tres dies qui p̄ ānos
xxx. & vi. uitio sacerdotalis festinationis excuerāt: sequētibus annis. xii. nullo die intercalato
deuorarentur. Post hoc unum diem secundum ordinationem Cæsar quinto quoq; incipiente
anno intercalari iussit, & omnem hūc ordinem ætæ tabulæ ad æternam custodiam incisione
mandauit. Tunc Horus: Dies quidem hic inquit intercalaris anteq; quintus annus incipiat in se
rendus: cum ægypti matris artium ratione cōsentit: sed nihil in illorum mēsis explicandis ui
detur operosum quos tricenum dierum omnes habet eo q̄ explicitis. xii. mēsis id est tricētis
.lx. diebus exactis tūc iter augustum atq; septembrem reliquos quinq; dies āno suo reddūt ad ne
cēntes quarto quoq; anno exacto intercalarem qui ex quadrantibus cōstitit. At hic nō a primo in
ultimum mēsis diem ad incrementum cōtinuum numerus accedit: sed post kalēdas dirigitur in
nonas. inde ad quāsdā idus deflecti audio. Post rursus ni fallor. immo ut nūc quoq; rettulisti i
sequentes kalendas. Quæ omnia quid sibi uelint scire equidem uellem. Nam illud ne consequi
posse me spero ut uocabula comprehendam quæ singulis apud uos diebus adduntur dum alios
fastos uariisq; aliis nominibus nūcupatis. Nundinas quoq; uestras nescire me fateor de quibus
obseruatio tam diligens tam cauta narratur. Hæc ne mihi erubescēdum est ignorare peregrino
a te uero Prætextate discere ne ciuem puderet. Tunc prætextatus: Non solum tibi inquit horæ
cum sis ægypto oriundus: sed ne nobis quidem quibus origo romana est erubescēdū puto quæ
rere: quod quæ sit dignum omnes ueteres putauerunt. Nam de kalendis: nonis: & idibus: deq;
feriarum uariis obseruationibus innumeros auctores cura quæstionis exercuit: Et ideo nos quæ
de his ab omnibus dicta sunt in unum breuiter colligimus. Romulus cum ingenio acri quidem
sed agresti statum proprii ordinaret imperii: in initium cuiusq; mensis ex illo sumebat die: quo no
uam lunam cōtigisset uideri quia nō cōtinuo euenit ut eodem die semper appareat: sed modo
tardius modo celerius ex certis causis uideri solet. Sic cōtingit ut dum tardius apparuit præce
dētī mēsi plures dies aut cum celerius pauiores darētur: & singulis quibusq; mēsis perpetuā
numeri legem primus casus ad dixit. Sic factum est ut alii triginta & unum alii unde triginta for
tuentur dies: omnibus tamen mēsis ex die nonarum idus nono die representari placuit: & i
ter idus ac sequētes kalendas cōstitutum est. xvi. dies esse numerādos: ideo mēsis uberior duos
illos quibus augebatur dies inter kalendas suas & nonas habebat Hinc alii quintus a kalendis
dies alii septimus nonas facit. Cæsar tamen (ut supra diximus) stata sacra custodiēs nec i illis mē
sibus quibus binos adiecit dies: ordinem uoluit mutare nouarum: quia pactis totius mēsis feriis
dies suos rei diuinæ cautus inseruit. Præcis ergo temporibus anteq; fasti a Cn. Flauio. scriba inui
tis patribus in omnium noticiam proderētur: pontifici minori hæc prouicia delegabatur ut no
uæ lunæ primum obseruaret aspectū uisamq; regi sacrificulo nūciaret: itaq; sacrificio a rege &
minore pontifice celebrato idem pontifex calata id est uocata in capitolium plebe iuxta curiā
calabriam: quæ causæ Romuli proxima est: quod numero dies a kalendis ad nonas superessent.
pronūciabat: & quintanas quidem dicto quinquies uerbo καλῶ septimas repetito septies præ
dicabat. Verbum autem καλῶ grecum est. i. uoco. Et hunc diem qui ex his diebus qui calaren
tur primus esset: placuit kalendas uocari. Hinc & ipsi curiæ: ad quam uocabantur: calabræ no
men datum est & classis: q̄ omnis in eam populus uocaretur. Ideo autem minor pontifex nume
rum dierum qui ad nonas superessent calando prodebat: q̄ primus nouā lunam oportebat no
narum die populares qui in agris essent: confluere in urbem accepturo accepturos causas feria
rum a rege sacrorum: sciturosq; quod esset eo mēse faciēdum. Vnde quidā hinc nonas æstimāt
dictas: quasi nouæ initium obseruatiōis: uel qd̄ ab eo die semper ad idus nouem dies putētur: si
cut apud tuscos nonæ plures habebātur: q̄ hi nono quoq; die regem suū saluabāt: & de p̄p̄riis
negotiis consulebant.

Idus unde. Cap.

Annus ciui
lisInitiū men
sis factū a
RomuloCuria cala
bra
Calabra &
classis ūde
Nonæ un
de

Argus custodisse Iunonis impio Inachi filia eius deæ pellicæ cõuerfam in bonis formâ: sed sub huiusmodi fabula Argus est cælum stellarum luce distinctū; quibus inesse quedam species cælestiū uidetur oculorū: Cælum autē argum uocari placuit a candore & uelocitate παρά τὸ λευκὸν τὰχὺ. Et uidetur terrā desuper obseruare: quæ ægyptiū hieroglyphicis litteris quom significare uolunt; ponūt bonis figuram His ergo ambitus cæli stellarū luminibus ornatus tūc existimat eneētus a Mercurio: cū sol diurno tempore obseruando sydera ueluti eneēt in luminibus sui cõspectum eorum auferendo mortalibus. Pleraq; etiā simulacrū Mercurii quadrato statu figurantur solo capite insignita & uirilibus erectis. Quæ figura significat solem mudi esse caput: & regē fatorem omnēq; uim eius non in quodam diuisorū ministerio mēbrorū sed in sola mente cõlittere: cuius sedes in capite est. quattuor latera eadē rōne finguntur: quæ & tertachordum Mercurio creditur attributum. Quippe significat hic numerus uel totidē plagas mundi: uel quattuor uices temporum quibus; annus includitur: uel q; duobus æquinoctiis duobusq; solstitiis zodiaci ratio distincta est: ut lyra Apollinis chordarum septē tot cælestium sp̄rarum motus p̄stat i telligi: quibus solem moderatōrē natura constituit. In Mercurio solem coli etiā ex caduceo claret: q; ægyptiū in specie draconū maris & sc̄minæ coniuictorum figurauerunt Mercurio confecrandum. Hi dracones parte mediâ uoluminis sui inuicē in nodum quē uocāt Herculis obligantur: primæq; partes eorum reflexæ in circulū præssis oculis ambitū circuli iungunt. Et post modum caudæ reuocant ad capulum caducei: ornanturq; aliis ex eadē capuli parte nascētib. Argumentum caducei ad geniturā quoq; hominū quæ genesis appellatur: ægyptiū ptendunt deos præstites homini nascenti quattuor adesse memorātes Δὴ Δαίμονα τυχὴν ἐρωτᾷ ἀνάγκην & duos priores solem ac lunam intelligi uolunt: q; sol auctor spiritus caloris ac luminis humanæ uitæ genitor & cultos est: & ideo nascentis dæmon. i. deus creditur Luna τυχὴ: quia corporum præsul est: quæ fortuitorum uarietate iactātur. Amor osculo significatur: necessitas nodo Cur pinnæ addiciantur iam superius absolutū est. Ad huiusmodi argumēta draconū præcipue uolentem eētum est propter iter utriusq; syderis fluxuofum.

De Aesculapio. Cap.

Lyra Inc est q; simulacris & Aesculapii & salutis draco subiūgitur: q; hi ad solis naturā Iunæq; referunt. Et est Aesculapius uis salubris de substantia solis lubueniens animis corporibus quæ mortalium. Salus autem naturæ lunaris effectus est quo animatiū corpora iuantur salutifero firmata temperamento. Ideo ergo simulacris eorum iungūtur figure draconum quia p̄stant: ut humana corpora uelut infirmitatis pelle deposita ab priitnū reuifescant uigorem: ut reuifescant dracones per ānos singulos pelle sc̄neētutis exuta. Propterea & ad ipsum solem species draconis refertur. quia sol temp̄ uelut a quadā imæ de pressione senēta in altitudinē suā ut in robur reuertitur iuētutis. Est autē draconē inter præcipua solis argumenta etiā nois fictōe monstrat: q; si nūcupatus ἀπὸ τοῦ δέρκειν. id est uidere Nam ferunt hūc serpentē acie acutissima & peruigili naturā huius syderis imitari: atq; ideo aditog; oraculorum thesaurorū custodia draconibus assignari: Aesculapium uero eūdem esse atq; Apollinē: nō solū hinc probatur: q; ex illo natus credit: sed q; et ius diuinationis adiungitur. Nam apollo dorus in libris quibus titulus est περί ἑσών scribit q; Aesculapio diuinationibus & augurijs p̄sit. Nec mirum: i quidē medicinæ atq; diuinationis cõsociatæ sunt disciplinæ. Nam medicus uel comoda uel incõmoda i corpore futura prænoicit. Sicut ait Hippocrates: oportet medicū dicere de ægroto τὰ τεύοντα τὰ τεύόμενα καὶ πρὸ τεύοντα id est quæ sunt: quæ fuerint: quæ mox uētura sequent. Quod congruit diuinationibus: quæ sc̄iūt. τὰ τεύοντα τὰ τεύόμενα καὶ πρὸ τεύοντα.

De Hercule. Cap.

Gigantes Ed nec Hercules a substantia solis alienus est. Quippe Hercules ea est solis potestas: quæ humano generi uirtutem ad similitudinem præstat deorum Nec existimes Alcumena apud thebas boetias natum solum uel primum Herculem nūcupatum: immo post multos atq; postremos ille hac appellatione dignatus est honoratusq; hoc nomine: quia nimia fortitudine meruit nomen dei uirtutem regentis. Caterum deus Hercules religiose quidē & apud tyron colit. Veg; sacratissima āgustissima ægyptiū eū religioe ueneratur: ultraq; memoriam quæ apud illos retro longissima est: ut carentem initio colunt. Ipse creditur & gigantes interemisse: cū cælo ppugnasset quasi uirtus deorum. Gigantes autē quid aliud fuisse credendū est: q; hominū quādā impiā gentē deos negatē. & ideo existimatā deos pellere de cælesti sede uoluisse. Hor; pedes i draconū uolumina desinebant: qd significat nihil eos rectū nihil superū cogitasse: totius uitæ eor; gressu atq; p̄cessu i iferna mergēte. Ab hac gēte sol pœnas debitas uipostiferi caloris exegit: & re uera Hercule solē eē uel ex noie claret. Heracles. n. q aliud ē nisi heras. i. aëris cleos quæ porro alia aëris gloria ē nisi solis illuminatio: cuius recessu pfūditate spūs

medicū oportere scire futura

Gigantes

Hercules

oculitur tenebrarum. Præterea sacroꝝ administratiōes apud ægyptios multiplici actu multiplicem dei aiferunt potestatem significātes Herculem. τὸν ἐν ὠσσὶ καὶ διὰ ὤμων ἤλιον Ex re quoq; alibi terrarum gesta argumentū nō uile colligitur. Nam Theron rex hispaniæ citerioris: cum ad expugnandum Herculis templum ageretur furore instructus: exercitui nauium gaditani ex aduerso uenerunt: prouecti nauibus longis cõmissisq; prælio adhuc æquo mēte cõsistente pugna. subito in fugam uersæ sunt regis naues: simulq; improviso igne correptæ confla-grauerunt Paucissimi qui super fuerant hostium capiti indicauerunt apparuisse sibi leones pro ris gaditanæ classis superstantes ac subito suas naues imissis radijs: quales in solis capite pinguntur exultas.

De Sarapi. Cap.

Idem ægypto adiacens ciuitas: quæ conditorem Alexandrum Macedonē gloriatur: Sarapin atq; i sim cultu pene attonitæ uenerationis obseruat: omnē tamen illam uenerationem soli se sub illius nomine testatur impendere: uel dum calathū capiti eius infingunt: uel dum simulacro signum tricipitis animat̄is adiungunt quod exprimit medio eodēq; maximo capite leonis effigiem: Dextera parte caput canis exoritur mansueta specie blandiētis: Pars uero leua ceruicis rapacis lupi capite finitur: easq; formas animalium dracō ennetitur uolumine suo capite redeunte ad dei dexterā qua compefcitur monstrum. Ergo leon is capite monstratur præsens tempus: quia conditio eius iter præteritum futurumq; actu præseni ualida feruēs; est. Sed præteritum tempus lupi capite signatur: q; memoria rerum trāfactarum rapitur & auferatur: Item canis blandientis effigies futuri temporis designat euentū: de quo nobis spes licet incerta blanditur. Tempora autem cui nisi proprio famularent auctori. Cuius uertex insignitus calatho & altitudinem syderis monstrat & potentiā capacitatis ostēdit qd i eū omnia terrena redeunt: dum imisso calore rapiuntur Accipe nūc quod de sole uel Sarapi p̄nuncietur oraculo. Nam Sarapis quæ ægyptiū deum maximum prodiderūt. oratus a Nicochreonte cyprorum rege quis deorum haberetur: his uersibus sollicitā religionem regi instruxit: εἰμι θεὸς τοῖσδε Δευαίεϊν οἶον κάγο εἰπω οὐρανοσσ κόσμος κεφαλή γὰρ ἡ Δεβίλασσα γὰρ αἱ Δέμοι φάσιν εἶσι τὰ δόξια ἄν ἐπι κεῖται οὐμῶτ θηλαγγεσ λαυτοροί φῶσσ ἡελιο Ex his apparet Sarapis & solis unā esse & idiuiduam naturā Iliis cū dā religioe celebratur quæ est uel terra uel natura rerū subiacens soli. Hinc est q; continuatis uerbus corpus deæ omne densetur. quia uel terræ uel rerum naturæ alitū nutritur uniuersitas.

De Adone Attine & Osiri. Cap.

Donin quoq; solē esse non dubitatur i ipecta religioe assyriorū: apud quos Veneris Archittidis & adonis maxia oli ueneratio uiguit: quā nūc phœnices tenēt. Nā phyci terræ superius hemisphæriū: cuius p̄tem icolimus: Veneris appellatōe coluerūt. Inferius uero hemisphæriū terræ Proserpinā uocauerūt Ergo apud assyrios siue phœnicas lugēs iducitur dea q; sol ānuo gressu p̄ duodeci signorū ordinē p̄gens: p̄te quoq; hemisphærii i inferioris igreditur: qd de. xii. signis zodiaci sex supiora sex i inferiora cēsent. & cū ē i inferioribus & ideo dies breuiores facit: lugere credit dea ranq; sole raptu mortis temporalis amisso & a Proserpina retēto: quā numē terræ inferioris circuli & antipodū diximus. Rursūq; Adonis Redditū Veneri credi uolūt: cū sol euictis sex signis ānuu inferioris ordinis icipit nri circuli iustrare hemisphæriū cū icremento lumis & dieꝝ. Ab apro autē tradūt iteremptū Adonis: hyemis imaginē i hoc aiali fingentes: q; aper hispidus & asper gaudet locis humidis & lutosis pruinaq; conctis pprieq; hyemali fructu pascitur glāde. Ergo hyems ueluti uulnus est solis quæ & lucē eius nobis minuit & calorem: qd utrumq; animantibus accidit morte. Simulacrum: huius deæ i n cte libano fingit capite obnupto specie tristis faciē manu læua i tra amicū sustinēs: lachrymæ uisione cõspicientiū manare credunt. Quæ imago p̄ter q; lugētis ē (ut diximus) deæ terræ quoq; hyemalis ē quo tpe obnupta nubibus loiq; uiduata stupet: fontesq; ueluti terræ oculi uberius manāt: agrorū iterum suo cultu uidui mœstā faciē sui mōstrāt. Sed cū sol emerferit ab inferioribus ptibus terræ: uernalisq; æqnoctii trāsgredis fines augēdo diem tūc est: Venus læta & pulchra uirēt arua segetibus: prata herbis: arbores folijs lō maiores nri aprilē mēse Veneri dicauerūt. Similiter Phryges fabulis & sacroꝝ administratiōib; imutat̄is circa m̄rem deū & Attinē eadē itelligi p̄tat. Quis. n. ambigat matrē deū terrā h̄ri. Hæc dea ledib; uehif ualidis ipetu atq; feruor aialib; q; natura cæli ē cuius ābitu aer cõtinet q; uehit terrā. Solē uero sub noie Attinis ornāt & fistula & uirga. Fistula ordinē spūs in æq; ostēdit: quæ uēt i qbus nulla æq; litas ē: ppriā sumūt de sole substantiā. Virga solis prate asserit: q; cūcta moderat. Præcipuā at solis i his cerimoniis uerti rōne h̄c ē: p̄t itelligi q; ritu eorū κατὰ δόξιν finita simulatōe:q; iustus p̄acta celebrat laticias e xordiū ad octauū kalē. aprilis quē diem hilaria appellāt: quo primū tpe sol diē lōgiorē nocte ptendit. Item sub diuersis noibus religioibus effectus est apud ægyptios. Cum Iliis Osiri luget: hæc i occulto est. Neq; aliud esse

Venus i hemispho superiore Proserpina in inferiore

quare leones uehunt cibelem

Osirim q̄ solem: nec Isim aliud esse q̄ terram ut diximus naturæ rerū. Eademq; ratio quæ circa Adonin & Attinen uertitur: in ægyptia quoq; religione luctū & lacticiā uicibus annuæ admistrationis alternat. Hinc Osirim ægyptii ut solē esse asserunt quotiens hieroglyphycis litteris suis exprimere uolūt: inculpant sceptrū: inque eo speciem oculi exprimūt: & hoc signo Osirim monstrant significātes hūc deum solem esse: regalēq; potestate sublimē cūcta despicerē: quia solem Iouis oculum appellat antiquitas apud eodē Apollo qui est sol: Horus uocatur. Ex quo & Horæ. xxiiii. quibus dies noxq; cōsistit nomē acceperūt: & .iiii. tempora quibus ānuus orbis impletur: horæ uocantur. Idem ægyptii uolentes ipsius solis nomine dicare simulacrū figurare raso capite: sed dextra parte crine remanēte. Seruatus crinis docet solem naturæ rerum nunq̄ esse in operto. Dempti autem capilli residente radice monstrant hoc sydus etiam tempore quo non uisitur a nobis: rorsum emergendi uti capillos habere substantiā: Eodem argumento significatur & tempus quo angusta lux est cum uelut abrafis incrementis angustaq; manēte extantia ad minimum diei sol peruenit spatium: quod ueteres appellauere brumalem solstitium: brumā a breuitate dierū cognominātes: id est βραχυήμαρ. ex quibus latebris uel angustis rursus emergens ad æstiuum hemisphærium tanq̄ enalens in augmenta porrigitur: & tunc ad regnum suū peruenisse iam creditur. Propterea ægyptii animal in zodiaco consecrauerē ea cæli parte q̄ maxime ānuo cursu sol ualido efferuet calore: leoniscq; inibi signum domicilium solis appellant: quia id animal uidetur ex natura solis substantiam deducere. primūq; impetu & calore præstat animalia. uti præstat sol sydera. ualidusq; est leo pectore & priore corporis pte ac degenerat posterioribus mēbris æque solis uis prima parte diei ad meridiem increlit uel prima parte āni a uere in æstatē mox elanguescens deducitur: uel ad occasum qui diei uel ad hyemē quæ anni pars uidetur esse inferior: idemq; oculis patentibus atq; igneis cernitur semp: ut sol patēti igneoq; oculo terram conspectu perpetuo atq; ifatigabili cernit. Nec solus leo: sed signa quoq; uniuersa zodiaci ad naturam solis iure referuntur. Et ut ab ariete incipiā: magna illi cōcordia est. Nam & is per sex mēses hybernales sinistro incubat lateri: ab æquinoctio uerno super dextrū latus sicut & sol ab eodem tempore dextrū hemisphæriū: reliquo ambit sinistrū Ideo & Hamonē quē deum solē occidentē libyes existimant: arietinis cornibus singūt: quibus maxime id animal ualeat: sicut radiis sol. Nam & apud græcos ἀσώτου κέρρα κριός appellatur Taurū uero ad solē referri multiplici rōne ægyptius cultus ostēdit: uel quia apud heliopolim taurum soli cōsecratū quē Neriton cognominat maxime colūt uel quia bos apis in ciuitate mēphi solis instar excipit: uel quia i oppido herminti magnifico Apollinis tēplo cōsecratū soli colūt taurū bacchum cognominantes i signē miraculis cōuenientibus naturæ solis. Nam & per singulas horas mutare colores affirmatur. & hirsutus setis dicif in aduersum nascētibus contra naturā oium animaliu: unde habetur ueluti imago solis in aduersam mūdi pte nitentis. Gemini autē qui alternis mortibus uiuere creduntur. quid aliud nisi solē unū eūdemq; significāt: modo descēdētē in ima mūdi modo mūdi in summā altitudinē resurgētē. Cancer obliquo gressu qd aliud nisi iter solis ostēdit. Qui uia nunq̄ rectā sed per illam semp meare sortitus est obliquus qua se signoz uerteret ordo: maxieq; i illo signo sol a cursu supero incipit obliquus inferiora iam petere. De leone iam supra dictum est. Virgo autē: quæ manu aristam refert. quid aliud q̄ Δυναμὶς ἡλιόκι quæ fructibus curuat: & ideo iusticia creditur: quæ sola facit nascētes fructus ad hominū ulus puenire. Scorpius totus in quo libra est: naturā solis imaginatur: qui hyeme torpescit. & transacta hæc aculeū rursus erigit ui sua: nullum natura damnū ex hyberno torpore perpeffa. Sagittarium qui omnīū zodiaci domiciliorum imus atq; postremus est ideo ex homine i ferā per mēbra posteriora degenerat: quasi postremis partibus suis a superis inferna detrusus. Sagittam tamē iacit: quod indicat tūc quoq; uniuersorum cōstare uitā radio solis uel ab ima parte uenientis. Capricornus ab infernis partibus ad supra solē reducēs capræ naturā uidetur imitari: quæ dū palcitur: ab imis partibus semp prominentiū scopulorum alta deposcit. Aquarius nō ne ipsam uim solis ostendit: Vnde enim imber caderet in terras: nisi solis calor ad supera traheret humorem: cuius refusio pluuialis est copia in ultimo ordine zodiaci pisces locati sunt quos consecrauit soli: nō aliqua naturæ suæ imaginatio ut cætera: sed ostentatio potētiae syderis: a quo uita non solum aeris terrenisq; animalibus datur sed illis quoq; quorū cōuersatio aquis mersa uelut a spectu solis exulat. Tanta est uis solis: ut abstrusa quoq; penetrando uiuicet.

De Nemefi Cap.

T ut ad solis multiplicem potēstatē reuertatur oratio. Nemefis quæ cōtra superbiā colitur: quid aliud est q̄ solis potestas: cuius ista natura est: ut fulgentia obscuret & conspectui auferat: quæq; sunt in obscuro illuminet offeratq; conspectui.

De Inuuo Cap.

An ipse: quē uocant Inuum sub hoc habitu quo cernitur solem se eē prudētioribus permittit intelligi. Hunc deum Arcades colunt appellantes τὸν τῆν ἑλῆς κύριον ἰδὸν siluarum dominum sed uniuersæ substantiæ materialis dominatorem significari uolentes. Cuius materiæ uis uniuersorum corporum seu illa diuina siue terrena sint: cōponit essentiam. Ergo Inui cornua barbæq; proluxa demissio naturam lucis ostendunt quia sol & ambitum cæli superioris illuminat & inferiora collustrat. Vnde Homerus de eo ait: ὠρνυσὶ νόαντοισι φέως φέρη ἡδαι βροτοῖσι Quid fistula uel uirga significēt: superius in habitu Attinis expressimus. Quod in capræ pedes desinit: hæc argumētū ratio est: quia materia quæ in omnem substantiam sole dispensante porrigitur: diuinis de se corporibus effectis in terræ finis elementum. Ad huius ergo extremitatis signum pedes huius animalis electi sunt quod & terrenū esset & tamen semper perteret alta pascendo: sicut sol uel cum radios superne dimittit in terras uel cum se recolligit in montibus uisitur. Huius Inui amor & delitiæ ἡχῶ creditur nullius oculis obnoxia: quæ significat armoniam cæli: quæ soli amica est. quasi spærarum omnium de quibus nascitur moderator: nec tamen nostris unq̄ sensibus depræhendē.

De Saturno. Cap.

Aturnus ipse: qui auctor est temporum & ideo a græcis immutata littera χρόνος quasi κρόνος uocatur: quid aliud nisi sol intelligēdus est: cū tradatur ordo elementorum temporū numerositate distinctus luce patefactus: nexus æternitate traductus uisione discretus: quæ omnia actum solis ostendunt.

De Ioue. Cap.

Ec ipse Iuppiter rex deorū solis naturam uidetur excedere sed eundem esse iouem ac solem claris docetur idiciis. Nā cum ait Homerus: ἔγυς γὰρ ἐς ὄκεινον Iouis appellatione solem itelligi Cornificius scribit: cui unda Oceani uelut dapes ministrat. Ideo enim sicut & Possidonius & Cleantes affirmant. solis meatus a plaga: quæ uita

dicatur non recedit: quia sub ipsa currit oceanus qui terram & ambit & diuidit Omnium autē physycorum assertione cōstat calorem humore nutriri. Nā qd ait: ἑοὶ δάμασάντες ἐσπτοντο sydera intelliguntur: quæ cum eo ad occasus ortusq; quotidie impetu cæli feruntur: eodemq; aluntur humore θεοῖς ἐνὶ δῖον sydera & stellas ἀσώτου εἶν. i. τρέχιν q̄ semp in cursu sint ἡσώτου θεορέυεσθαι. Addit poet. Δωδεκάτη γενεθῆος non dieq; sed horarum significans numerum quibus referuntur ad hemisphærii superioris exeortum. Intellectum poststrum i eadem sententiā ducunt etiam de Thimeo Platōis hæc uerba δμὲν δάμῃ γε μὴν ἐν οὐρακῶ ὀδύς ἐλάττων ἀπὸ τῆν ὄρμα πρῶτος ἀσώτου Δίακος μὴν πάντα καὶ ἐπιμελου μένος τῶ δέ εἶπε ταις ρατῖα θεῶν καὶ Δαίμωνων κατὰ δωδεκά μέρη κεκοσμη μένη μένει Δέ εἰς ἅ ἐν θεῶν ὀ κωμῶνῃ His enī uerbis magnū i cælo ducem Solem uult sub appellatione Iouis intelligi: alato curru uelocitatem syderis monstrans. Nā quia i quocunq; signo fuerit: præstat omnia signa & sydera signorumq; præstites deos uidetur cunctos deos ducatu præire ordinando cuncta ordinando: ideo uelud eius cæteros deos haberi per. xii. signorū partes distributos: quia ipse duodecim signi in quocunq; signo fuerit locum occupat Nomen autem demonum cum deorum appellatione coniungit: aut quia dii sunt Δαίμονες. i. scientes futuri aut (ut Possidonius scribit in libris quibus titulus est περὶ ἡρώων καὶ Δαίμωνων quia ex ætherea substantia parta atque diuina qualitas illis est siue ἀπώτου Δαίτων id est καὶ τὸν ἀσώτου Δαίμονος: hoc ἔσπεριζόμενον Quod autem addit μένει Δέ εἰς ἅ ἐν θεῶν ὀικω μὴν significat: quia hæc sola quam terram esse accipimus: manet immobilis intra domum deorum id est intra mundum ut ait Euripides καὶ γὰρ αὐτὸν πάντες οἱ βροτοὶ οἰκοῦσι ἡμὲν ἐν αἰθέρι Hinc quoq; ostēditur quid de sole & Ioue sit sentiendum: cum alibi dicatur πάντα διδων Διός καὶ πάντῶν ὀκῆσας: & alibi ἡέλιος θεὸς πάντῶν φόροις καὶ πάντῶν ἀκόνεις Vnde utrumq; una potestate censendum. Assyrii quoq; solem sub Iouis nomine quem diu heliopolitē cognominant: maximis cērimoniis celebrant in ciuitate quæ heliopolis nuncupatur. Eius dei simulacrum sumptum est de oppido ægypti: quod heliopolis appellatur regnare apud ægyptios Senem ure seu idem Senepos nomine fuit perlatumq; est primum i eam per Oppiam legatū Delebois regis assyriorum: sacerdotēq; ægyptios quorum princeps fuit Parmetis: diuq; habitum apud assyrios postea heliopolim cōmigrat. Cur ita factum quæq; ratione ægypto profectum in hæc loca ubi nunc est postea uenerit ritusq; assyrio magis q̄ ægyptio colatur dicere superfedi: quia ad præsentem non attinet causam. Nūc uero eundem Iouem solēq; esse: cum ex ipso sacrorum rituum ex habitu dignoscitur: Simulacrum enim aureum imberbi instat dextra eleuata cum flagro i aurigæ modum læua tenet fulmen & spicas. Quæ cuncta Iouis solisq; consociatam potentiam demonstrant. Huius templi religio etiam diuinatione præpollet: quæ ad Apollinis potēstatem refertur: qui idē

Sydus

Sol idē & Iuppiter

Traianus

atq; sol ē. Vehif. n. simulacra dei heliopolitāi ferculo ueluti uehunt ī pōpa ludoz circēsiū deoz simulacra & subeūt pleraq; puincia pceres raso capite lōgi tps castimōia puri:feruntq; diuino spiritu nō suo arbitrio: sed quo deus ppellit uehentes. ut uidimus apud Antiū pmoueri simula- cra fortūaz ad dāda respōsa. Cōsulūt hūc deū & absentes missis diplomatibus cōsignatis: rescri- bitq; ordie ad ea quæ cōsulatōe additā cōtinent. Sic & ipator Traianus iturus ex ea puincia par- thia cū exercitu cōstātissimæ religiōis hortātibus amicis: q; maxia huiusce numinis cōperat ex- pimēta: ut de euetu cōsuleret rei cōceptæ egit Romano cōsilio prius explorādo fidē religiōis: nec forte fraus subesset humana Et primū misit signatos codicillos ad quos sibi rescribi uellet. De- us iussit afferri chartā eāq; assignari purā & mitti stupētibus sacerdotibus ad eiusmodi factum. Ignorabāt qppe cōditionē codicilloz. Hos cū maxia admiratiōe Traianus excepit q; ipē quoq; puris tabellis cū deo egisset: Tūc aliis codicillis cōscriptis signatisq; cōsuluit an romā perpetrato bello rediturus eēt Vitē cēturalē deus ex muneribus ī ædē dedicatis deferrī iussit: diuisaq; ī par- tes sudario cōdit: ac pīde ferri. Exitus rei obitu Traiani apparuit ossibus romā relatis Nā fragmē- tis species reliquiaz uitis argumēto casus futuri tēpus ostēsi ē. Et ne sermo p singuloz nomia deoz uagef accipe qd assiri de solis potētia opinent. Deo. n. quē sūmū maximūq; uenerant. Ad- dad nomē dederūt Eius nois iterptatio significat unus. Hūc ergo ut potētissimū adorāt deum Sed subiūgūt eidē deā noie Adargati: omnēq; potēstatē cūctaz regē his duobus attribuunt solē terrāq; itelligētes: nec multitudie nominū enūtiātes diuisam eoz p oēs species potēstatē sed ar- gumētis qbus ornāt significātes multiplicē prætatiā duplicis numinis. Ipsa aut argumēta solis rationē loquūt. Nāq; simulacrū Adad īsigne cernit radiis īclinatis: qbus mōstrat uim cæli in radiis esse solis qui dimittuntur in terrā: Adargatis simulacrū sursum uersum reclinantis radiis īsigne est mōstrando radioz uī superne missorum enāsci quicunq; terra pgenerat Sub eodē simulacro species leonū sunt: eadē rōne terrā esse mōstrātes q phryges finxere matrē deū. i. ter- rā leonibus uehi. Postremo potētia solis ad oīum potēstatū summitatē referri indicant theolo- gi. qui ī sacris hoc breuissima pccatione demonstrant dicentes ΗΛΙΕΩΝ ΤΟΚΡΑΤΟΡΚΟΣ ΜΟΥ ΩΝΕΜΑΚΟΣ ΜΟΥ ΔΥΝΑΜΙΣ ΚΟΣ ΜΟΥΦΩΣ. Solē esse oīa: & Orpheus testat his uersibus: ΚΕΚ ΛΥΒΙ ΨΟΡΟΥ ΚΥΚΛΟΝ ΟΡΑΝΙΟΣ ΣΡΟΦΗΥΓΙ ΨΕΡΙ ΔΡΟΜΟΝ ΗΛΙΕ ΗΕΛΙΟΣ ΩΝΑΥΛΑΞΕΥΣ ΔΙΟΝΥΣΕΩΣΤΕΡ ΨΟΝΤΟΙΟ ΨΑΤΕΡ ΑΝΗΣ ΗΕΛΙΕ ΨΑΥΓΕΣ ΤΕΤΑΡ ΨΑΝΤΑΙΟΛΕ ΧΡΥΣΕΟΦΕΥΓΕΣ.

Adad deus max.assy. Adargatis dea simulacrū adad solis poten- tia

Inc cū ptextatus fecisset loquendi sinē oēs in eum affixis uultibus admiratiōem stu- pore prodebant. Deide laudare hic memoriā: ille doctrinā: cūcti religionē affirma- tes hūc esse unū arcanæ deoz naturæ cōsciū: q solus diuina & assequi aīo & alloqui possit īgenio. Inter hæc Euangelus equidē inquit: miror potuisse tantoz potēstatē num: iū cōprehēdi. Vege q; mātuā nōstrū ad singula: cū de diuinis sermo est: testē citatis: gra- tiosius ē q; ut iudicio fieri putef. An ego credā q; ille cū diceret. Liber & alma ceres p sole & luna nō hoc ī alterius poetæ imitationē posuerit: ita dici audiēs cur tamē diceret ignorans. Nisi forte ut græci oīa sua ī imēsum tollet: nos quoq; poetæ et nostros uolumus philosophari: cū ipē Tul- lius q nō minus pfectus ē philosophiā studiū q; loquēdi: quotiēs aut de naturæ deoz aut de fa- to aut de diminitōe disputat: gloriā quā oratione cōflauit: icōdita regē relatōe minuat: Tū Sym- machus: de Cicerone Euāgele: q; cōuītis ipenetrabilis ē: post uidebimus Nūc quia cū marōe no- bis negotiū ē respōdēas uolo utrū poetæ huius opera īstituendis tantum pueris idonea iudices an alia illis altiora inesse fatearis. Videris. n. mihi ita adhuc uirgilianos habere uersus: qliter eos pueri magistris prelegētibus canebamus: immo pueri cū essemus Symmache sine iudicio mira- bamur īspicere aut uitia nec p magistrōs nec p ætatē licebat quæ tamē nō pudēter quisq; nega- bat: cū ipse cōfessus sit. Quis. n. moriēs poema suū legauit igni: qd nisi famæ suæ posteritati sub- trahenda curauit: nec īmerito erubuit quippe de se futura iudicia si legent petitiō deprecātis si- lio arma a marito: cui soli nupserat: nec ex eo plē suscepisse se nouerat uel si mille alia multū pu- denda seu in uerbis modo græcis modo barbaris seu ī ipsa dispositōe operis deprehenderentur. Cūq; adhuc dicente oēs exhorruissent: subtexuit Symmachus: Hæc ē quidem Euāgele Marōis gloria ut nullius laudibus crescat: nullius uituperatōe minuat. Vege ista quæ pscindis: defende- re qlibet pōt ex plebeia grāmaticoz coherte ne Seruio nostro qui priscos: ut mea fert opinio: p- ceptores doctrina pstat: īexcusandis talibus querat iniuria. Sed quero utrū cū poetica tibi ī tāto poeta displicuerit: nerui tamē oratorii: qui ī eodē sunt ualidissimi placere uideāt. Hæc uerba pri- mū Euangeli risus excepit. Deinde subiicit: Id hercule restat deniq; ut & oratorē Virgiliū renū- cietis: nec mirū. cū ad philosophos ambitus uester pauloante prouexerit. Si in hac opinione es Symmachus inquit: ut Maro tibi nihil nisi poeticū sensisse extimef: licet hoc quoq; eidē nomē

gloria ma- ronis

in uideris audi quid de opis sui multiplici doctria ipse pnūciet. Ipsius enī Maronis epistola q; cō- pellat Augustum ita icipit. Ego uero frequentes a te litteras accipio. Et infra: De Aenea quidē meo si me Hercle iam dignum auribus haberem tuis libenter mitterē. sed tanta ichoata res est ut pene uitio mentis tantum opus ingressus mihi uidear: cum præsertim (ut scis) alia quoq; stu- dia ad id opus multozq; potiora impertiar. Nec his Virgiliti uerbis copia rerum dissonat: quam- pleriq; pene omnes litteratores pedibus illotis prætereunt: tanq; nihil ultra uerborum explanaā- tionem liceat nosse grammatico. Ita sibi belli isti homines certos scientiæ fines & uelut quædā pomeria & effata posuerunt ultra quæ si quis egredi audeat: itrospexisse in ædem deæ a qua ma- res absterrentur existimandum sit. Sed nos quos crassa minerua dedecet: non patiamur abstrusa esse adyta sacri poematis: sed arcanorum sensum inuestigato auditu doctorum cultu celebra- da præbeamus reclusa penetralia. Et ne uidear uelle omnia unus amplecti: spondeo uiolentissi- ma inuenta uel sensa rhetoricæ in uirgiliano me opere demonstraturum. Eusebio autem orato- rum eloquentissimo nō præripio de oratoria apud Maronem arte tractatum: quem & doctri- na & docendi usus melius exequetur. Reliquos omnes: qui adestis impēle præcatus sim: ut quid uestrum quisq; præcipuum sibi annotauerit: de Maronis ingenio uelut ex simbolo cōferamus. Mirum in modum alacritatem omnibus qui aderant hæc uerba pepererunt. Et assurgēs quisq; in desiderium alios audiendi non uidit & se in idem munus uocandum. Itaq; horratu mutuo cō- citati in assensum facile ac libenter animati sunt. Intuentēsq; omnes Prætextatum orabant: ut iudicium suum primus aperiret: cæteris per ordinem quem casus sedendi fecerat secuturis. Et Vectius: Equidem inter omnia quibus eminet laus Maronis: hoc assiduus lector admiror quia doctissime ius pontificum tanq; hoc professus in multa & uaria operis sui parte seruauit. Et si tantæ disertationis sermo non cesserit promitto fore ut Virgilius noster pontifex maximus as- seratur. Post hunc Flauianus apud poetam nostrum inquit: tantam scientiam iuris angularis inuenio: ut si aliarum disciplinarum doctrina destitueretur: hæc illum uel sola professio subli- maret. Eustachius deinde maxime inquit prædicarem: quanta de græcis cautus & tanq; aliud agens modo artificii dissimulatione modo professa imitatione transtulerit: ni me maior admira- tio de astrologia totaq; philosophia teneret: quam parcus & sobrius operi suo nusq; reprehēden- dus asperfit. Furius Abinus alteq; fouens Prætextati latus: iustaq; eū Cecina Albinus ambo ue- rustatis affectationē ī Virgilio pccabāt: alter ī uersibus alter ī uerbis. Auienus nō assumam mi- hi inquit: ut unam aliquam de uirgilianis uirtutibus audeam prædicare sed audiendo quæcun- q; dicetis si quid uel de his mihi uidebitur: uel iam dudum legenti annotandum uisum est op- portunius proferam: modo memineris a Seruio nostro exigendum ut quicquid obscurum ui- debitur quasi litteratorum omnium longe maximus palam faciat. His dictis & uniuerso cœtui complacitis. Prætextatus cum in se conuersa omnium ora uidisset: Philosophia inquit quod unicum est munus deorum & disciplina disciplinarum: honoranda est anteloquio. Vnde me- minerit Eustachius primum sibi locum ad disserendum omni alia professione cedente conce- sum: Huic tu mihi Flauiane succedes: ut & auditu uestro recreer: & aliquanto silentio instau- rem uires loquendi. Inter hæc seruilis moderator obsequii cui cura uel adolendi penates uel struendi penum & domesticorum actuum ministros regendi: admonet dominum familiam pro solemnitate annui moris epulatam. Hoc enim festo religiosæ domus prius famulos in- struētis tanq; ad usum domini dapibus honorant: & ita demum patrisfamilias mensæ appa- ratus nouatur. Insinuat ergo præsul famuli cui cœnæ tempus & dominos tam uocare: Tum præ- textatus referuandus ergo est Virgilius noster ad meliorem partem diei: ut mane nouum īspi- ciendo per ordinem carmini destinemus. Nunc hora nos admonet: ut honore uestro hæc mē- sa dignetur. Sed & Eustachius & post hunc Nicomachus meminerint castina disertatione ser- uari sibi anteloqui functionem: & Flauianus ex placita iam uos lege conuenio: ut sequenti die penates mei beari se tāti cœtus hospitio glorientur. His cum omnes assenti assenti: cœnam alio aliud de his quæ inter se contulerant reminiscēte approbantēq; cum magna alacritate animi concesserunt.

Præcipuæ Virgiliti lau- des Virgilius pon. max. Virgili. sū- mus augur

MACROBII AVRELII THEODOSII VIRI CONSULARIS ET ILLUSTRIS SATVRNALIORVM. LIBER. II.

IC VBI MODESTVS EDENDI MODVS CESSARE FECIT castimonia ferculo & coniuualis læticia minusculis poculi oriebatur: Auienus ait Bene ac sapiēter Maro noster tumultuosū ac sobriū uno eodēq; uersu descripsit sub paucorū uerborū mutatōe cōiuuiū. Nam ubi sub apparatu regio pcedere solet lux ad strepitū postq̄ priā igit q es epulis. At cū heroes castigatis dapibus assidūt: nō reducit qetē: q nec pcessit tumultus. Sed postq̄ exēpta fames epulis. Nostrū hoc cōiu uiū qd̄ & heroici sæculi pudicitia: & nri cōduxit elegantiā: i quo splēdor sobrius & diligēs p̄simōia Agathonis cōiuuiū; uel post magniloquētiā Platōis nō cōpōere tātū sed nec p̄ferri dubitaueri. Nā ipse rex mēlā nec i morib; Socrate mior: & i repu. philosopho efficacior. Cæteri q̄ ade

itis eminetiores estis ad uirtutū studia: q̄ ut poetis comicis & Alcibiadi: q̄ tñ fuit fortis ad crina: aliisq; qbus frequēs illud cōiuuiū fuit uos q̄q; existiet cōparādos: Bōa uerba q̄so Prætextatus ait circa reuerētiā tantū socraticæ maiestatis. Nā reliq; q̄ i illo fuerūt symposio: hæc lumina q̄s nō p̄ ponēda cōsentiat. Sed quorsū tibi Auiene hoc tēdit exēplū: Quia iūb illogē inq; supcilio nō defluit: q̄ p̄altriā iromitti peteret: ut puella ex industria supra naturā mollior canora dulcedie & fatatōis lubrico exerceat illecebris philosophātes. Illic hoc fieri tētatū ē: ut Agathonis uictoria celebraret̄. Nos honorē dei cuius hoc festū ē: nullo admixtu uoluptatis augēus. Neq; ego sū ne sciis nos nec tristitia nec nubiliū uultū i bōis ducere: nec Crassū illū quē auctore Lucilio Cicero semel i uita risisse scribit: magnop̄ mirari. Ad hæc cū Prætextatus diceret ludicras uoluptates nec suis p̄eatib; assuetas nec ate coētū tā seriū p̄ducēdas: excepit Symmachus. Quia saturnalis b; optio dieg;: ut ait ueronēsis poeta: nec uoluptas nobis ut stoicis tanq; hostis repudiāda est: nec ut epicureis sūmū bonū i uoluptate ponendū: excogitemus alacritatē lasciuia carentē. Et ni fallor iueni: ut iocos uetēg; ac nobiliū uiroz; edecumatos ex multiuigis libris relatione mutua p̄feramus. Hæc nobis sit s̄rata læticia: & docta cauillatio uicē planipedis & fabulōis ipudica & p̄texta ta uerba iaciētis: ac pudorē ac modestiā uersus imitatā. Hæc res & cura & studio digna ueteribus uisa ē. Etiā primū aiaduerto duos quos eloquētissimos antiqua ætas tulit: comicū Plautum: & oratorē Tulliū: eos ambos etiā ad iocorū uenustatē cæteris p̄stitisse. Plautus qd̄ eare clarus fuit: ut post mortē eius comediarū quæ icertæ ferebant̄: plautinæ tamē eē de iocorū copia nosceretur. Cicero aut̄ quantū i ea re ualuerit: q̄s ignorat̄: qui uel liberti eius libros: quos is de patroni iocis cōposuit: quos qd̄ ipsius putat̄ eē: elegere curauit. Quis itē nescit cōsularē eū s̄curā ab inimicis appellari solitū: Quod i oratiōe etiā sua Vatinius posuit. Atq; ego (ni lōgū esset) referre i qbus causis quom nocētissimos reos tuere: uictoria iocis adeptus sit: ut ecce pro Lucio Flacco quē repetun. age reū ioci opportunitate de māifestissimis criminibus exemi. Is iocus i oratiōe nō extat: mihi ex libro Fufii Viuaculi notus ē: & iter alia eius dicteria celebrat̄. Sed i hoc uerbo nō casu scidi: uolēs feci. locus. n. hoc genus ueteres nri dicteria dicebāt. Testis idē Cicero: q̄ i libro epistologē ad Cornelii Nepotē scdo sic ait: Itaq; nri cū oia quæ dix issemus dicta esset: quæ facete & breuiter & acute locuti essemus: ea pp̄rio noīe appellari dicteria uoluerūt. Hæc Cicero. Nouius uero Pōponiusq; iocos nō raro dicteria nomināt. Marcus etiā Cato ille cēlorius argute iocari solitus ē. Hoge nos ab iuidia muniret auctoritas: etiā si nris cauillaremur. At cū a ueteribus dicta referamus: ipa utiq; auctoz; dignitate defēdimur. Si ergo pbatis iuentū: agite qd̄ cuiq; d̄ dictis talibus i mētē ueniet: uicissim memoriā n̄ram excitādo referamus. Placuit uniueris læticiæ excogitata sobrietas: & iō ut p̄textatus icipiēdo auctoritatē d̄ exēplo p̄beret: hortati sūt.

Vum ille: Dictū uolo hostis referre sed uicti: & cuius mēoria istaurat romāoz; triū phos. Hānibal carthaginēsis apud regē Antiochū pfugus facetissime cauillatus est. Ea cauillatio huiuscemōi fuit. Ostēdebat Antiochus i capō copias igentes: q̄s bellū po. ro. facturas cōparauerat: cōuertebatq; exercitū isignibus argēteis & aureis florētē. Inducebat etiā currus cū falcibus & elephātos cū turrib; eq̄tatūq; frānis & ephippis mobilis ac phalexis p̄fulgētē. Atq; ibi rex cōtēplationē tāti & tā ornati exercitus gloriabūdus Hānibalē aspicit. Et putas ne iquit satis eē romanis hæc oīa? Tūc poenus eludens ignauā i bellūq; militū eius præcose armatorū Plane iquit satis esse credo romanis hæc: & si avarissimi sunt. Nihil prorsus neque tā lepide neq; tā acerbe dici pōt. Rex de numero exercitus sui: ac de existimanda æquiparatione quæ suerat. Respondit Hānibal de præda. Flauianus subiecit: Sacrificium apud ueteres fuit: qd̄ uocabatur p̄teruia. In eo mos erat: ut si qd̄ ex epulis supsuisset: igne cōsumeret̄. Hic Catonis iocus ē. Nāq; Albiuū quēdam: q̄ sua bona comedisset: & nouissime domum quæ ei reliq; erat incēdio pdidisset: p̄pter uia fecisse dicebat: qd̄ comēsse nō potuerit: id cōbussisse.

Ymmachus deinde: Mater. M. Bruti Seruilia cū preciosum ære paruo fūdum abstu lisset a Cæsare subiiciēte haste bona ciuium: nō effugit dictū tale Ciceronis. Equidē quo melius emprū sciaris: cōparauit Seruilia hunc fundum tertia deducta. Filia autē Seruiliæ erat Iunia Tertia Eademq; C. Cassii uxor lasciuente dictatore tam i matrem q̄ in puellā. Tūc luxuriam senis adulteri ciuitas subinde rumoribus iocisq; carpebat: ut mala non tantum seria forent.

Ost hunc Cecina Albinus: Plācus i iudicio forte amici cum molestum testē destrue re uellet: interrogauit (quia futore sciebat) quo artificio se tueretur. Ille urbane respō dit: Gallā subigo. Sutoriū hoc habetur instrumentum: quod nō infacete in adulterii exprobrationē ambiguitate conuertit. Nam Plācus i Meuia Galla nupta male audie bat. Secutus est Furius Albinū. Post mutinē sem fugā quærentibus quid ageret Antonius: respō disse familiaris eius ferebatur. Quod canis in ægypto: bibit & fugit: quoniā in illis regionibus constat canes raptu crocodilloz; exterritos currere & bibere.

Vitachius deinde: Publius Mutuū iprimis maliuolū cum uidisset solito tristitorem: Aut mutio inquit nescio quid incōmodi accessit: aut nescio cui aliquid boni. Inde Auienus Faustus Syllæ filius cum soror eius eodē tempore duos mœchos haberet: Fuluiū Fullonis filiū & Pōpeiū cognomine Maculam miror inquit sororem meam habere maculam cum Fullonem habeat.

ic Euangelus: Apud Lucium Mallium: qui optimus pictor romæ habebatur: Seruius Geminius forte cœnabat. Cūq; filios eius deformes uidisset: non similiter inq; Malli fingis & pingis. Et Mallius: in tenebris enī fingo inquit: luce pingo Eusebius deinde: Demosthenes inquit exciratus ad laudis fāmmā: cuius formā tūc græcia mirabatur accessit: ut & ipse famoso amore potiretur. Qui ubi dimidiū talentū unius precium noctis audiuit diucessit hoc dicto ουκ ἀγαποράω τὸσ οὐτόυ μετανοήσαι. Inter hæc cum Seruius ordine lē uocāte per uerecūdiā sileret. oēs nos inq; Euangelus impudētes grāmaticæ pnūcias: si tacere talia uis uideri tuitione pudoris. Vnde neq; tuū nec Difariū aut Hori supciliū liberum erit a supbia nota: ni Prætextatū & nos uelitis imitari. Tunc Seruius: Postq̄ uagis silētiū erubescendū uidit: ad libertatē se similis relationis aiauit. M. inquit Votacilius pitholaus: cū. C. Seruius uno tamen die cōsul fuisse: dixit. Ante flamines: nūc cōsules diales fiūt. Nec Difarius ultra exprobrationem taciturnitatis expectans ait.

Ost hunc Horus quoq; affero ad nos inquit Δίσσηλον Platonis: quod ille adolescens Inserit: cum tragœdiis quoq; eadem ætate præluderet: τὴν ψυχὴν ἀγαθῶν ἀφιλόνη ἐπὶ χέλευσιν εἶχον ἠλευ ἠτάμλωνδὸς διαβησομένη. Orta ex his læticia & omnibus i censorium risum remissis: ac retractantibus quæ a singulis antiquæ festiuitatis sapore plata sunt. Symmachus ait: Hos Platonis uersiculos: quorum magis uetustate an breuitatē mireris incertū est: legisse me memini i latinū tāto latius uersos: quāto solet nostra q̄ græcorum lingua breuior & angustior existimari. Et (ut opinor) hæc uerba sunt. Dum semiulco fauio meum puellum fauior. Dulcemq; florem spiritus duco: ex aperto tramite Aniraa agra & saucia cucurrit ad labia mihi: Rictumq; in oris peruiū & labia pueri mollia rimata Itiner transitus: ut transiret nititur. Tum si moræ quid fuisset plufculæ: In coetu ofculi amoris igne percita transfisset: Et me linqueret: & mira prorsus res fieret: Ut ad me fierē mortuus: ad pueg; itus uiuere. Sed misor oēs uos ioca tacuisse Ciceronis. i qbus facūdissimus: ut i oibus fuit Et s; uir: ut ædituus respōsa numinis sui pdicat: ita ego q̄ memoria suggesterit: referro dicta Cicerōis: Tū oibus ad audiendū erectis. Ille sic icipit. M. Cicero: cū apud Damasippū cœnaret: & ille mediocri uino posito diceret: Bibite salernū hoc: annoz; q̄draginta est: Bene inq; ætatē fert. Idē cū Lentulū genez; suū exiguæ staturæ hominē lōgo gladio accitū uidisset: q̄s inq; genez; meū ad gladiū alligauit. Nec Quinto Ciceroni fratri circa similitē mordacitatē pepcit. Nā cū in ea puincia quā ille rexerat: uidisset clypeatā imaginē eius ingētibus liniamētis usq; ad pectus ex more picta (erat aut̄ Quintus ipse staturæ parua) ait: Frater meus dimidiū maior ē q̄ totus. i n consulatione Vatiniū: quē paucis diebus gessit: notabilis Ciceronis urbanitas circūferebatur. Magnū ostētū inq; āno Vatiniū factū ē: q̄ illo cōsule nec bruma nec uer nec ætas nec autūnus fuit. Quæ rēti deide Vatiniū q̄ grauatū eēt domū ad se ifirmatū uēire respō dit: Volui i cōsulatione tuo uenire sed nox me cōprehēdit. Vicisci aut̄ se Cicero uidebatur ut qui h

Cicerōis di ctū i serui liam

galla instru mētū futo rium In plācū fa ceta respon sio. In antoniū In mutium inuidum Quiēus fau stus in foro rē mœchā Mallii pic toris faceta respōsio de mosthenis dictum

Platonis di stichon

Damasippus Lentulus gener Ciceronis Quintus frater Cicer. In Vatiniū parui tpis Conf.

Dicteria

Dicta facie tissime a pluribus Hānibalī Cauillatio

Proteruia Sacrificiū

respondisse sibi Vatinium meminerat: cum humeris se reipu. de exilio reportatum gloriaretur:

Vnde ergo tibi uarices.

Aninius quoq; Reuilus q uno die (ut Seruius rettulit) cōsul fuit: rostra cū ascēdisset pariter honorē iniit cōsulatus: & peierauit: qd' Cicero gaudēs oī occasione urbanitatis increpuit: λογωεωρητος est Caninius cōsul: Deinde: Hoc cōsecutus ē Reuilus ut quaereretur quibus cōsulibus cōsul fuerit Dicere p'terea non destitit: Vigilantē habemus cōsulē Caniniū: q i cōsulatu suo somnum nō uidit.

Ompeius Ciceronis facetiag: ipatiēs fuit. Cuius hæc de eo dicta ferebant. Ego uero quē fugiā habeo: quē sequar nō habeo. Sed & cū ad pōpeiū uenisset: dicētibus sero eū uenisse: respōdit: Minime sero ueni: nā nihil hic paratū uideo. Deinde itērogāti Pōpeio ubi gener eius Dolobella eēt: respōdit: cū focero tuo. Et cū dōasset Pōpeius trāsugā ciuitate romana: o hoīem bellū inq: gallis ciuitatē p'mittit alienā: q nobis nrām nō pōt reddere: Propter quæ merito uidebat dixisse Pōpeius: cupio ad hostes Cicero trāsere ut nos timeat.

N Cæsarē quoq; mordacitas Cicerōis detēs suos strāxit. Nā primū post uictoriā Cæsar is itērogatus: cur i electōe p'tis errasset: respōdit: Præciētura me decepit. locatus in Cæsarē: q ita toga p'gebat: ut trahēdo liciniā uelut mollis icederet: adeo ut Sylla tanq; puidus dixerit Pōpeio: Caue tibi illū pueg: male præcinctum.

Einde cū laberius i sine ludog: anulo aureo honoratus a Cæsare uestigio i q̄ttuor decim gradibus ad expectādū trāsit uiolato ordie: & cū detractus ē eques romanus: & cū minus remissus ait Cicero p'tereūti Laberio & sedile q̄renti: Receptissem te: nisi anguste sederē: simul & illū respūēs: & i nouū senatū iocaf: cuius nūg: Cæsar supra fas auxerat. Nec ipune: respōdit. n. Laberibus. Miḡ: si anguste sedes: q soles duabus sellis sedere: exprobrata leuitate Cicerōis: q̄a imerito optimus ciuis male audiebat. Idē Cicero alias facilitatē Cæsar is eligēdo senatū irritit palā: Nā cū ab hospite suo Publio Mallio rogaret: ut decurio natū priuigno eius expediret: assistētā frequentia dixit: Romæ si ius hēbit Pōpeius: difficile est. Nec hæc mordacitas stetit: q̄ppe ab Androne quod a laodicensi salutat: cū cām aduētus regli uisset: cōperisset: (nā ille se legatū de libertate patriæ ad Cæsare uenisse respōdit) ita exp'ssit publicam seruitutem. ἐὼν ἐπιτυχης καὶ περὶ ἡμῶς περὶ βασιλεῦσιν.

Igebat in eo excedēs locis & seria mordacitas: ut hoc ē ex epistola ad C. Cassiū dicta toris uiolatorē. Vellē idibus martiis me ad cenā inuitasses: p'fecto reliquiag: nihil fuisset: nūc me reliq̄ n'æ exercēt: Idē Cicero de Pifone genero & M. Lepido lepidif sine caullatus ē. Dicēte adhuc Symmacho: & (ut uidebat) plura dicturo itēcedēs Auienus: ut fieri sermonibus cōuualibus soler: Nec Augustus inq: Cæsar i huiusmodi dicacitate quo q̄ minor: & fortasse nec Tullio. Et si uolētibus uobis erit: aliqua eius quæ mēoria suggesserit: relaturus sum. Et horus. Permite Auiene Symmachus explicet de his: quos iā noiauerat dicta Ciceronis & opportunius quæ de Augusto ius referre succedent.

Eticente Auieno Symmachus Cicero inq: cū pifone gener eius mollius incederet: filia aut cōcitatus: ait filia: ambula tāq; uir. Et cū M. Lepidus in senatu dixisset patribus cōscriptis: Tullius ait. Ego nō tanti fecissem ὁμοιοπύτων. Sed pge Auiene ne ultra te dicturiētē retardē. Et ille: Augustus inquā Cæsar affectauit iocos saluo tamen maiestatis pudorisq; respectu: nec ut caderet i scurrā Aiace tragœdiā scripserat: eādēq; q̄ sibi displicuisset. deleuerat. Postea Lucius grauis tragœdiag: scriptor itērogabat eū: qd' ageret Aiax suus. Et ille in spongiā inq: incubuit.

Dem Augustus: cū ei qdā libellū trepidus offerret & mō p'ferret manū: mō traheret Putas iquit te asse elephāto dar. Idē cū ab eo Pacuuius Taurus cōgiariū peteret: diceretq; iā hoc hoīes uulgo loq: nō puā ab illo sibi pecūiā datā: sed tu iqt noli credere.

Aliū p'fectura eq̄tū sūmotū & isup p' salariū postulātē: dicētēq; nō lucri cā dari hoc mihi rogo: sed ut iudicio tuo munus uidear ipetrasse: & ita officii d'posuisse. Hoc dco reppulit: Tu te accepisse apud oēs affirma: & ego dedisse me nō negabo. Urbanitas eius Idē innotuit circa Herēnium deditū uitis iuuenē: quē cū castris excedere iussisset: & ille suplex hac dep'catōe uteretur: quo mō ad prias sedes reuertar: qd' pri meo dicā: respōdit: dic me tibi displicuisse. Saxo i expeditōe p' cūssū ac notabilī cicatrice i frōte d'formē nimiiū tamē ua opa iactātē sic leuiter castigauit. At tu cū sugies iqt nūq; post te respexeris. Galbæ cuius iforme gibbo erat corpus: agēti apud le cām & frequēter dicētī corrigē i me si quid respēdis. respōdit: Ego te monere possū: corrigere nō possū. Cū multi Seuero Cassio accusante absoluerent: & architectus fori augusti expectatōe operis diu traheret: ita iocatus ē Vellē cassius & meū fog: accusasset. Ectius cū monumētū p'ris exarasset: ait augustus: hoc ē uere monumētū patris colete

In cāintum Consulem

Dolobella gener Ciceronis Cæsar male præcictus

In laberiu in ciceronē

Pifone gener augustus delectatus iocis aiax tragœdia

Urbanitas in herēniū

In galbam gibbum in seuerum cassium

Cū audisset iter pueros. quos i syria Herodes rex iudeog: itra bimatū iussit interfici: filiū quoq; eius occidit: ait: Melius ē Herodis porcū eē q̄ filiū. Idē Augustus qa Mœcenate suū nouerat esse stilo remisso molī & dissoluto: talē se i epistolis q̄s ad eū scribebat sapius exhibebat. & cōtra castigatōe loquēdi quā alias ille scribēdo seruabat in epistola ad Mœcenate familiari plura in iocose effusa subteuuit: Vale mel gētiū metuelle ebur ex etruiria lasar arrētiū adamas supnas thyberinū margaritū cilneog: smaragde iaspī figulog: berille. p'senne carbunculū habeas in cōsuntē μα πάντα μαλαγυα mœcchag. Exceptus ēa quodā coena satis p'ca: & q̄i quōtidiana: Nā pene nulli se iuitari negabat. Post epulū igif iops ac sine ullo apparatu discedēs Vale dicētī hoc tātū i susurrauit: Nō putabā me tibi tā familiarē. Cū de tyriæ purpuræ: q̄ emi iusserat: obscuritate q̄re retur dicēte uēditore: erige alius & suscipe: his usus est salibus: Quid ergo ut me pop. romanus dicat bene cultū: i solario ābulaturus sū? Nomē culatori suo de cuius obliuione q̄rebat dicētī: nūqd' ad fog: mādās? Accipe iqt cōmēdaticias. qa illic neminē nosti. Vatinio i priā sua ætate eleganter isultauit. Cōsulufus ille podagra uolebat tamē uideri discussisse uitiiū: & mille passus ambulare se gloriabaf. Cui Cæsar. Nō miror inquit: dies aliquāto sunt longiores.

Elata ad se magnitudine æris alieni: quā qdā eques romanus dū uixit excedētē ducē tres cælauerat: culcitrahē emi cubiculārē i eius auctōe sibi iussit. Et pceptū miratibus hāc rōnē reddidit: Habēda ē ad sōnū culcitrahē i q̄ ille cū tātū deberet dormire potuit. Non ē iter mittēdus sermo eius quē Catonis honorē dedit. Venit forte i domū: i qua Cato habitauerat. Deī. Strabōe i adulationē Cæsar is male existimāte de catōis puicacia ait. Quif q̄s p'sentē statū ciuitatis cōmutari nō uolet: & ciuis & uir bonus ē. Satis serio & Catonē laudauit & sibi ne q̄s affectaret res nouas cōsuluit. Soleo i Augusto magis mirari. quos ptulit iocos q̄ ipse quos ptulit: qa maior ē patiētiā q̄ faciēdi laus: maxime cū q̄nimitet aliq̄ ēt iocis mordaciora ptulerit. Cuiusdā puicalis locus aip innotuit. Intrauerat romā simillimus Cæsari: & i se oium ora cōuenterat. augustus. p'duchihoim ad se iussit: uisūq; hoc mō itērogauit. Dic mihi adolefcēs: fuit aliquādo mī tua romæ. Negauit ille: nec cōtētus adiecit: sed p' meus s'ape. T'pibus triū uiralibz Pollio cū fescemios i eū Augustus scripsisset ait: At ego taceo. Nō ē. n. facile i eū scribere: q̄ pōt p'scribere Curtius eques romanus delictis dissoluēs: cū macrū turdū sūp'sisset i cōuuiuo Cæsar is: itērogauit an mittere liceret. Respōderat p'iceps q̄dni liceat: Ille statī p fenestrā misit. Aes aliē nū Augustus cui u' dā senatoris cari sibi nō rogatus exoluerat nūerato q̄dragies. At ille p' grārū actōe hoc solū ei scripsit: Mihi nihil. Solebat Licinius libertus eius ichoati opa patrono magnas pecūias cōferre Quē morē lecutus cētū p'misit p libellū: i quo uirgulæ sup'ductæ ps ultra pecunīæ defectōe p'te debeat uacāte ifra loco: Cæsar occasiōe usus ppriori altez cēties sua manu iūxit ipatio diligētē expleto & affectata līæ similitudine: geminatāq; accepit sūmā dissimilatē liberto. Qui postea ccepto alio ope leniter factū suū Cæsari obiecit libello tali dato: Confero tibi domine ad noui opis ipenā qd' uidebis. Mira ēt cēforis Augusti & laudata patiētiā. Corripebat eques romanus a p'cipe tāq; minuisse facultates suas At ille se multiplicasse corā pbauit. Mox eidē obiecit. q̄ ad cōtrahēdū mīmoniu legibus nō paruisset. Ille uxore sibi & tres liberos eē dixit. Tūc adiecit. Post hac Cæsar cū de honestis hoibus inqris: honestis mādato. Etiā militis nō i bertatē tātū. sed & temeritatē tulit. In qdā uilla inqetas noctes agebat rūpētē sōnū eius crebro noctur cantu. Præhēdēdā curauit noctuā. Miles aucupii pitus & spe igētis p'mii ptulit. Laudato ipator mille nūmos dari iussit. Ille ausus ē dicere. Malo uiuat: aueq; dimisit. Quis nō miratus est nō offenso Cæsare abiisse militē cōtumacē. Veteranus cū die sibi dicto piclitares: accessit in publico ad Cæsare: rogauitq; ut sibi adesset. Ille aduocatū quē ex comitatu suo elegerat sine mora dedit: cōmēdauitq; ei litigatorē. Exclamauit igēti uoce Veteranus: At nō ego Cæsar piclitare te attiaco bello uicariū q̄siui: sed p te ipse pugnaui: detexitq; ipressas cicatrices: Erubuit Cæsar: uenitq; i aduocationē: ut q̄ uerere nō supbus tātū sed ēt iqratus uideri. Delectatus inter cenā erat symphoniāci Turoni Flacci māgonis atq; eos frumēto dōauerat: cū i alia acroamata fuisset liberalis nūmis. Eodē q̄ postea Turoniū æquæ iter cenā q̄rēti Cæsari sic excusauit: ad molas sūt. Sublimis attriaca uictoria fuerat: occurrit ei iter gratulātes coruū tenēs quē isstituerat hoc dicere. Aue Cæsar uictor ipator. Miratus Cæsar officiosā aue. xx. milibus nūmū emi: Socius opificis ad quē nihil ex illa liberalitate puenat: affirmauit Cæsari h're illū & aliū coruū: quē ut afferre cogere rogauit. Allatus uerba q̄ didicerat exp'ssit. Aue uictor ipator atoni nihil exasperatus satis duxit iubere illū diuidere dōatiū cū cōtubernali. Salutatus similitet a p'ytao emi iussit eū. Idē miratus i pica: hāc quoq; redemit. Exēplū futore pauperē sollicitauit. ut coruū isti tueret ad parē salutationē: q̄ ipēdio exhaustus s'ape ad aue nō respondētē dicere solebat opa & i pensa perit. Aliquando tamē coruus cœpit dicere dictatā salutationē. Hac audita dū trāsit Augustus respōdit. Satis domi salutatoz: taliū habeo. Sup'fuit coruū memoria: ut & illa qbus do-

In hero de q filiu suu cu aliis ino cetibus interfici iussit In Mœcenate In illū q dederat parcā cenam In nomē curatore suū in Vatinii

Loci i augustum Quidā si milis Cæsari Pollio in august. Curtius eques

Patientia Censoris augusti

Coruū salutationis augustum

minum quæreniē solebat audire subtexeret: opa & ipenfa periit. Ad qd̄ Cæsar risit. Emique auē iussit quati nullā adhuc emerat. Solebat descendenti a palatio Cæsari honorificū aliquod epigrā ma potrigere græculus. Id cū frustra sæpe fecisset: rursumq; eū id facturū uidisset augustus. breue græcū manu sua i charta exarauit epigrāma: pgenti deinde ad se obuiā misit. Ille legendo lauda re mirari tā uoce q̄ uultu. Cūq; accessisset ad sellam demissa infundā pauperē manu paucos dena rios protulit: quos principi daret adiectu. hic sermo μη κότοτην τυχούσθη σέβασε εϊ πλεον εΔεΔουν Non secundū fortunā tuā Auguste: si plus habere plus dare: Secuto oīum risu dispēsato rem Cæsar uocauit: & sextertia centū milia græculo numerari iussit.

Liberalitas
Aug. i græ culum
Iulia filia
aug.

De moribus foeminarum. Cap.

Vltis aliqua & filia eius Iulia dicta referamus. Sed si garrulus non putabor:uolo de moribus foeminae pauca pmittre ut q̄sq; uestg; habeat seria & discēda q̄ pferat. Hor tātibusq; oibus ut coepto iustiteret: ita de Iulia orsus ē. Annū agebat tricesimū & octa uū tps̄ ætatis (si mēs sana supeēt) uergētis i seniū: sed idulgētia tā fortunæ q̄ p̄ris abu

tebat: cū aliq̄n lraꝝ amor multaq; eruditio qd̄ i illa domo facile erat: p̄trea mitis humanitas: minimeq; scæuus aius igētē foeminae gratiā cōciliarēt mirātibus q̄ uitia noscebāt tantā pariter di uersitatē. Nō semel p̄cepit p̄t: teperato tamē iter idulgētia grauitatēq; sermone moderare. p̄ fusos cultus p̄spicuosq; comitatus. Idē cū ad nepotū turbā similitudinēq; respexerat: qua resp̄en tabat Agrippa: dubitare de pudicitia filiaē erubescerebat. In de blādiebat sibi Augustus lætū i filia aiū usq; ad sp̄em p̄citatatis: sed reatu libeꝝ & talē fuisse apud maiores. Claudia credere aude bat. Itaq; iter amicos dixit duas h̄re se filias delicatas: q̄s necesse haberet ferre rēpublicā. Et Iulia uenerata dominū licētiorē uestitu & oculos offenderat patris tacētis Mutauit cultu sui postera die morē: & lætū patre affectata seueritate cōplexa ē. At ille q̄ pridie dolorē suū cōtinuerat: gau diū cōtinere nō potuit. Et quātū hic ait i filia augusti pbabilior ē cultus: Non defuit patrociniū suo Iulia his uerbis. Hodia. n. me p̄ris oculis ornauit. heri uiri. Notū & illud: Conuertebāt i se po pulū i spectaculo gladiatorū. Liua & Iulia comitatus dissimilitudine Quippe cingetibus Liuiā grauibus uiris: hęc iuētutis & qdē luxurioso grege circūsidebat. Admonuit p̄ scripto. Vide re quātū iter duas p̄cipres foeminas itereffet: Elegāter illa rescriptit. Et hi mecū senes fiēt. Eadē Iulia mature h̄re coeperat canos: quos legere secreto solebat. Subitus iteruētus p̄ris aliquādo op pressit ornatrix. Dissimulauit Augustus deprehēsis sup̄ uestē eaz; canis: & aliis sermonibus tpe extracto iduxit ætatis mētione. Interrogauitq; filia utrū post aliquot ānos cana eē mallet: an cal ua. Et cū respōderet: Ego pater cana eē malo sic illi mēdacium obiecit. Quid ergo iste te caluā tā ci to faciūt. Itē cū graue amicum audisset Iulia suadentē melius facturā: si se cōposuisset ad exēpla pa ternæ frugalitatis ait: Ille obliuiscit Cæsare se eē ego memini me Cæsaris filia. Cūq; cōsci flagi tiōz; mirarent quōd mō similes Agrippæ filios p̄crearet: quæ tā uulgo p̄tate corpis sui faceret ait: Nūq; n. nisi nauis plena tollo uectore. Simile dictū Populiæ. M. filia q̄ mirati cuidā: qd̄ eēt: q̄pp alia bestia nūq; mare d̄sideraret: nisi cū p̄gnates uellēt: fieri: respōdit: bestia. n. sūt. sed ut a foemi nis ad uiros & a lasciuis iocis ad honestos reuertat: cecilius iuriconsultus urbanitatis mirā liber ratisq; habebat: p̄cipue tamē is focus eius i notuit. Lapidatus a populo Vatinius: cū gladiatorū munus ederet: optinuerat ut ædiles edicerēt: ne q̄s i arenā nisi pomū misisse uellēt. Forte his die bus Calpurnius cōsultus a quodā an nux pinea pomū eēt: respōdit: si i Vatiniū misitrus es pomū ē.

Iulie orna tus

Iulie respō sio ad patrē
Liua filia
Aug.

Populiæ respō sio

M. Lelius i Galbam

Orbilius grammati cus i eūdē

Laberius

Arcatori deinde quē admodū cū socio nauē diuideret interrogāti respōdisse traditur. Nauē si diuidis nec tu nec socios habebitis. In Galbā eloquētia clage: sed quē habitus (ut supra dixi) corporis distuebat. M. Lælii uox circūferebat: ingeniu Galbæ male habitat. In eundē Galba Orbilius gramaticus Accerbis irririt: Prodiert Orbilius i reū testis: quē Galba uel cōfunderet dissimulata eius p̄fessione interrogauit. Quid artium facis? respondit In sole gibbos fricare soleo.

Vicius Cecilius cū. C. Cæsare aliis q̄ secū pila lusitabāt cētena sextertia illi uni qnq̄gi tā dari uidisset: qd̄ ego inq̄ una manu Iudo & nō duabus. ut plus h̄re possim? Cū iratus esse Publius Clodius decimo Valerio dicere: q̄ ei nūmum petēti nō dedisset. Quid amplius inq̄t mihi facturū es: nisi ut durachiū eā & redeā: Iudēs ad Ciceronis exilium. Sed q̄a & paulo ante Aurelius Symmachus: & ego nūc Laberii fecimus mētione: si aliq̄ huius atq; Publii dicta referemus: imitari uidebimur. & adhibēdi cōuidio minimos uitaē lasciuia: & tamē celebritatē quā cū ad sūt illi excitare pollicent. Laberiū asperæ libertatis equitē romanū Cæsar qui gētis milibus inuitauit: ut pdiret in scænam: & ipse ageret minimos: quos scriptitabat. Sed pote stas non solum si inuite: sed etiam si supplicet cogit: Vnde se & Laberius a Cæsare coactum in p̄ logo testatur his uerbis. Necessitas: cuius cursus transuerfi impetum

Voluerunt multi effugere: pauci potuerunt: Quo me detruisit pene extremis sensibus. Quem nulla ambitio: nulla unq̄ largitio: Nullius timor: uis nulla: nulla auctoritas Mouere potuit in iuuenta de statu: Ecce in senectū: ut facile labefecit loco Viri excellentis mente clāmente edita Submissa placide blandiloquens oratio Etenim ipsi dii negare cui nil potuerunt? Hominem me negare quis posset pari Ergo bis tricenis annis actis sine nota Eques romanus lare egressus meo domum Reuertar minus: nimirum hoc die Vno plus uixi mihi q̄ uiuendum fuit Fortuna immoderata in bono æque atq; in mal Si tibi erat libitum litterarum laudibus Floris cacumen nostræ famæ frangere Cur cum uigebam membris præuiridantibus Satisfacere populo & tali cum poteram uiro Non flexibilem me concurasti: ut caperes? Nūc me deiicis: quo quid ad scænam assero? Decorem formæ: an dignitatem corporis? Animi uirtutem an uocis iocundæ sonum? Ut hederæ serpens uires arboreas necat. Ita uetustas amplexu annorum necat Sepulchris similibus: nihil nisi nomen retineo In ipsa quoq; actiōe subinde se q̄ poterat ulciscerebat i ducto h̄itu syri: q̄ uelut flagris cæsus præri piētq; se similis exclamabat. Porro qrites libertatē pdidit. Et paulopost adiecit: necesse ē mul tos timeat: quē multi timēt. Quo dicto uniuersitas populi ad solū Cæsare oculos & ora cōuertit notates eius iporetia hac dicacitate lapidatā. Ob hæc i Publiū uertit fauorē. Is Publius natōe sy rus: cū puer ad patronū domini eēt adductus. p̄merit eū nō minus salibus & ingenio q̄ forma. Nā forte cū ille seruū suū hydropicū iacētē i area uidisset: q̄ uisisset: icrepuissetq; qd̄ in sole face ret: respōdit: aquā calefacit: ioculari deinde sup̄ cœnā exorta q̄one: quod nā eēt molestū ociu: ali ud alio opinante ille podagrici pedes dixit. Ob hæc & alia manumissus & maiore cura eruditus cū minios cōponeret: igētq; assensu i italia oppidis agere coepisse p̄ ductus romæ p̄ Cæsaris lu dos oēs q̄ tūc scripta & opas suas i scæna locauerāt: puocauit ut singuli secū posita inuicē mate ria p̄ tpe cōtēderēt. Nec ullo recusante supauit oēs: inquis & Laberiū. Vnde Cæsar arridēs hoc mō p̄nūciauit: Fauēte tibi me uictus ex Laberia a syro. Statiq; Publio palmā & laberio anulū au reū cū q̄ngentis sextertis dedit. Tūc Publius ad Laberiū recedētes: ait Qui cū cōtēdisti scriptor hūc spectator subleua Sed & Laberius sequēti statū cōmissiōe minio nouo iteriecit hos uersus. Non possunt primi esse omnes omni in tempore. Summum ad gradum eum claritatis ueneris: consistes Aegre: nec citius q̄ descendas: decidas. Cecidi ego: cadet qui sequitur: laus est publica Publii autē sententiæ feruntur lepidæ: & ad cōmunem usum accōmodatissimæ. Ex quibus has fere memini singulis uerbis circūscriptis. Beneficium dando accepit qui digno dedit. Feras non culpes quod mutari non potest: Cui plus licet: q̄ par est: plus uult q̄ licet. Comes facundus in uia pro uehiculo est. Frugalitas miseria est rumoris boni. Hæredis fletus sub persona risus est. Furor fit læsa sapiens patientia. Improbe neptunum accusat: qui iterum naufragium facit. Nimium altercando ueritas amittitur. Pars beneficii est: quod petitur si cito neges. Ita amicum habeas: posse ut fieri hunc inimicum putes.

Publius Syrus

Sententiæ publii lepi dæ

h iiii

Pylades hi- stris
Hyla eius
discipulus

Veterem ferendo iniuriam inuitas nouam.
Numq̄ periculum sine periculo uincitur.
Sed quia semel ingressus sum scēnā loquēdo:nō Pylades histrio nobis omittēdus est:qui clarus in opere suo fuit tēporibus Augusti & Hylam discipulū usq; ad ætatis cōtentionem eruditū: idē p̄ uexit. Populus deinde iter uirulūq; suffragia diuisus est. Et cū canticū quoddā saltaret Hylas: cui ius clausula erat τὸν μέγα λόγος γαμέλισσας sublimē igētēq; Hylas uelut metiebat. Nō tulit Pylades: & exclamauit e cauea συμπακρον ὄμμε Τρωοειεῖς. Tūc eū populus cōgēgīdē saltat cātīcū. Cū q; ad locū uenisset quē reprehēderat: expressit cogitantē: nihil magis ratus magno duci cōuenire: q; pro oibus cogitare. Saltabat Hylas Oedipodem & Pylades hac uoce securitatē saltantis castigauit σὺβλέπεις. Cū ἱ Herculem furentem p̄disset: nōnullis incessum histrioni conuenientē non seruare uideretur: depōsita persona ridentes increpuit μαρόι μαινομένον ὄχρουμαί.
Hac fabula & sagittas iniicit in populū Eandē personam cū iussu Augusti in triclinio ageret: & intendit arcū & spicula immisit. Nec indignatus est Cæsar eodē se loco Pyladi quo p̄. ro. fuisse. Hic quia ferebatur mutasse rudis illius saltatiōis ritū: quæ apud maiores uiguit: & uenustā induxisse nouitatē: interrogatus ab Augusto que saltatiōi cōtulisset: respondit λαδὼν συρὶν γων. Idē tū p̄pter populū seditiōnē p̄ cōtētiōē iter se Hylāq; habita cōcitātē indignatōnē excepisset Augusti respōdit βασιλεῦς σοὺν ἀυτὸν σὺ περὶ ἡμᾶς ἀσολεῖσθαι καὶ εὐκαρίσθαι dictū & excitata læticia cū ἱ Auiēo mēoriā florida & amœnitas laudaref̄ igeniū: mēfas secūdas minister admouit.

Bellaria

T Flauianus. Multi ut extimo in hoc in a Varro dissentiunt: qui in illa lepidissimā satura mēippea: quæ inscribit Nescis quid uesper uehat de secūda mensā placentas remouit. Sed quælo dicas Cecina uerba ipsa Varronis: si tibi beneficio memoriæ tenacioris hæserunt. Et Albinus locus inquit Varronis quē referri a me imperas: in his ferē uerbis est. Bellaria ea maxie sunt mellita: quæ mellita nō sunt. Dulcibus. n. eū pepsi societas ἰ fida. Significāt autē bellaria omne mensæ secūdæ genus. Nam quæ πέρματα græci uel τὸ γηματα dixerūt: ea ueteres nostri appellauere bellaria uina quoq; dulciora est inuenire in cōediis antiquior: bus hoc uocabulo: dictaq; ea Liberi bellaria.

Vinum fo- mes & inci- tabulū igē- nū uirtutis

T euangelus agite anteq̄ surgendū nobis sit: uino indulgeamus quod decreti platonici auctoritate faciemus: qui existimauit fomitem esse quēdam & incitabulū ingenii uirtutisq; si mēs & corpus hominis uino flagret. Tū Eustachius quid agis inquit euāgelean Platōnē extimas hauriēda passim uina sualisse: & nō magis inter minuta pocula iocūdiorem liberaliorēque inuitatiōemque fieret sub quibsdā quasi arbitris & magistris cōuiuiorū sobriis nō improbasse: Et hoc est quod in primo & in secūdo de legibus nō inutile uiris esse decernit. Nam & modicis honestisq; interbibendū remissio: bus refici itegratq; animos ad instauranda sobrietatis officia extimauit: redditosq; sen sim lætiores ad intentiones sursum capeffendas fieri habiliores: & simul siqui penitus in his affectuonum cupiditatēq; errores inessēt quos celaret alioquin pudor reuerēs: ea omnia sine graui periculo libertate per uinū data detegit: & ad corrigendū medendūq; fieri opportuniōra. Atq; hoc ēt Plato ibidem dicit nō diffugiēdas esse huiusmodi exercitatiōes aduerius propulsandam uini uolentia: neq; illū unquā cōtinentem prorsū aut tēperatē fatis fideliter uisum esse: cui uita nō inter ipsa errorū pericula & in mediis uoluptatū illecebris explorata sit. Nam cui libēriæ gratiæq; oēs cōuiuiorū icognitæ sint: quæ illaq; oīo expes sit. si eū sorte ad participandas huiusmodi uoluptates: aut uolūtas tulerit: aut catus iduxerit: aut necessitas ipulerit: mox deliniri & capi neq; mētē eius a iumq; cōsistere. Cōgre diendū igit. & tāq; in acie quadā cū uoluptariis rebus cūq; ista uini licētia cōminis decernendū ut aduerius eas nō fuga nec absentia simus tuti: sed a uigore & cōstanti p̄sētia moderatoq; usu tēperantiā cōtinentiaq; tueamur: & calefacto simul refotoq; aio si quid ἰ eo uel frigidæ tristitiæ: uel torpentis uerecūdiæ fuerit: deluamus. Sed quia uoluptatū fecimus mentionē: docet Aristoteles a quibus uoluptatibus sit cauendū. Quiq; n. sunt sensus hoīum: quos græci αἰσθησεις appellānt: per quos uoluptas aio aut corpori quæri uidetur. tactus gustus odoratus uisus auditus Ex his oibus uoluptas quæ imodice capitur: ea turpis atq; improba est Sed. n. que nimia ex gustu atq; tactu est: ea igitur gemina uoluptas sicut sapientes uiri censuerunt: oīum regē sordidissima est eoiq; maxime qui sele duabus istis uoluptatibus dederūt: grauissimū uitii uocabulis græci appellauerūt uel ἄκρατεῖς uel ἀκόλαστον. Nos eos uel incōtinentes dicimus uel immoderates. Ictas autem uoluptates duas: gustus atq; tactus idēst cibi atq; ueneris: solas hominibus communes uidemus esse cum belluis. Et iccirco in pecudum ferorumq; animaliumq; numero habetur quisquis est his ferarum uoluptatibus occupatus. Cætera ex tribus aliis sensibus proficēntes hominum tantum propria sunt. Verba super hac re Aristotelis philosophi in medium proferat ut quid de his infamibus uoluptatibus tam clarus atq; inclutus uir sentiat publicetur: Διὰ τικλάτην ἀφῆς ἡ γέυστος ἡδονῆν ἐγγειομένην ἐάν ὑπερβάλλωσι ἀκρατεῖς λέγονται

uoluptates
Duæ

δῖτε γὰρ περὶ τὰ ἀφροδίσια ἀκόλαστοι τοῖ οὗτοι οἱ περὶ τὰς τῆσ τροφῆσ ἀσολαυσεῖσ τῶν Δε κατατὴν τροφὴν ἀπένειων μέντη γλωττη ἀπένειων Δε ἔντη λάρυγγι ἠύχετο εὐχεῖν Διὰ τὸτασ ἀπότου του γενομένουσ κόνινασ εἶναι ἡμῖν καὶ τοῖσ ἀλλοῖσ ζωοῖσ των Δε οὐσων κοι νων αἰσχροῖν εἶναι τὴν αὐτικὰ ἠττωμένησ λεγόμενον καὶ ἀκρατή καὶ ἀκόλαστον Διὰ τούτου τῶν χειρῖσ αἰν ἡδονῶν ἠττᾶσθαι τῶν Δε αἰσθησεων πέντετα ἀλλάσσωσ ἀσολυο μό νον ἡδέται κατὰ Δε τὰσ ἀλλασ ἡλωσούχη Δε ται ἠκατὰ τὸ συμβεβηκόσ τούτο πασσαι.
Quis igitur habens aliquid humani pudoris uoluptatibus istis duabus coeūdi atq; comedendi: quæ homini cū sue atq; asino cōmunes sūt: gratulef̄ Socrates quidē dicebat homines multos propterea uelle uiuere: ut ederent & biberēt: se bibere atq; esse ut uiueret. Hippocrates autē diuina uir sciētia de coitu uenereo ita existimabat. partē esse quadā morbi teterrimā: quē nostri comitalem dixerūt. Nam q; ipsius uerba hæc tradunt: τὴν συνουσιάν εἶναι μικρὰν ἐπιλήψιαν ἡ. coitum esse paruū morbum comitalem.

MACROBII AVRELII THEODOSII VIRI CONSVLARIS ET ILLVSTRIS SATVR NALIORVM LIBER .III.

IOLATVM CVM SE NOSCET AENEAS MVLTA cæde pollutum ait.
Tu genitor cape sacra manu patriosq; penates.
Me bello e tanto digressum & cæde recenti.
Atractare nephas: donec me flumine uiuo.

Ablueto. Post Caietæ quoq; nutricis sepulchram quo potissimū nauigās appellitur. quā ad eā prem p̄ quā fluuio thyberinus amœno ἰ mare p̄rupit: ut confesti in ipso italiae limine fluuiali unda abluat: posset q; purissime Ioue phrygiāq; ex ordine matrē inuocare. Quid q; Euandru aditurus p̄ thyberina uigat: q; eū esset repletus Herculi sacra celebrātē: ut sic purificatus sacris posset hospitalibus interesset: Hinc & Iuno ipsa cō

Coitus qd est

in facris superorum lauat

In sacris iferoze asperguntur

Porricere

Reus Damna:

Tangere aras Ara

grif: nō magis q; Aeneā cōtigisset & cōtra suū uelle ἰ italia puenire: q; q; optato potiref̄ thybridis: alueo: qa sciret eū hoc amne purificatū posse sacra ēt sibi rite p̄ficere. Nā te supplicari qdem sibi ab eo uellet. Nūc quoniā purificationē ad sacra supoge p̄tinētē deorum ἰ uirgiliana obseruatiōe mōstrauimus uideamus utrū ēt circa iferoze deozē cultū p̄prietatē moris idē poeta seruauerit. Constat diis superis sacra factūq; corpis ablutiōe purgari: cū uero inferis litandum ē: fatis actū uidetur: si aspersio sola contingit. De sacris igitur superiorū ait Aenea sidonec me flumine uiuo abluero. At Dido cum sacra diis inferis instituit: ait.

Annam chara mihi nutrix huc siste sororem.
Dic corpus properet fluuiali spargere lymphæ. Et alibi Sparferat & latices simulatus fontis auerni
Nec non cū Misenū sepultura mandari refert idem. Ter socios pura circūtulit unda Spargens rore leui. Sed & cum facit. Aeneā apud inferos ramū Proserpine cōsecratūq; ita infert. Occupat Aeneas aditum: corpulq; recenti

Spargit aq; Verbozē p̄prietas tā poetæ huic familiaris est: ut talis obseruatio ἰ Virgilio eē iā desinat: nullis tamē magis p̄prie usus ē q; sacrus uel sacrificalibus uerbis. Et p̄rio nō omiferi ἰ quo pleriq; fallunt: Extaq; salos p̄icit ifluētus: nō ut qdā p̄icit: existimātes dixisse Virgiliū p̄icieda exta: q; adiecit ἰ fluctus sed nō ita ē. Nā ex disciplina aruspiciū & ex p̄cepto p̄tificū uerbu hoc solēne sacrificatibus ē: sicut Veranius ex p̄rio li. Picoris ita dissertationē huius uerbi executus ē: Extā porriciūto diis tāto ἰ altaria: arāue: focūue: eoue quo exta dari debebūt. Porricere ergo nō p̄iice re p̄priū sacrificii uerbu ē. Et qa dixit Veranius ἰ arā focūue eoue quo exta dari debebunt: nūc p̄ ara & p̄ foco mare accipiendū est: cum sacrificium diis maris dicat. Ait enim.

Dii quibus imperium est pelagi: quorum æquora curro
Vobis lætus ego hoc candentem in littore taurum

Constituam ante aras uoti reus: extaq; salos Porriciā in fluctus: & uina liquētia fundam.

Ex his docef̄ ἰ maī rite potuisse porrici exta: nō p̄ici. Cōstitua āte aras uoti reus Hæc uox p̄pria sacrozē: ut reus uocef̄: q; suscepto uoto se numibus obligat. dānatus at q; p̄missa uota iā soluit. Sed de hoc nō opus ē a me plura p̄ferri: cū uir doctissimus Eustachius paulo ante hanc prem plenius executus sit.

De proprietatibus uerborum. Cap.
St p̄fundā scientiā huius poetæ in uno s̄ape repire uerbo: qd̄ fortuito dictū uulgas putaret. Multifaria. n. legimus q; litare sola nō possit oratio: nisi ut is q; deos p̄caē: ēt arā manibus app̄hēdat. Inde Varro diuinazē lib. q̄nto dicit aras primū anfas dcās: q;

Anfa

esset necessariū a sacrificiūbus eas teneri. Ansis aut teneri solere uasa q̄s dubitet? Cōmutatione ergo s̄farum aras dici cōceptas: ut ualesios & s̄fusios dictos prius: nūc ualerios & furios dici. Hęc oīa illo uersu poeta executus ē: Talibus oratē dicitis: arasq̄ tenetē Audiit oipotēs, Nō ne eo additū credideris: nō q̄a orabat tātū sed q̄a & aras tenebat auditū: Nec nō cū ait. Talibus orabat dcis araq̄ tenebat. Itē Tāgo aras medios ignes & numia testor eādē uī noīs ex apphēsiōe significat.

Vitulari

Dcm poeta tā scia pfundus: q̄ amēnus īgenio nōnulla de ueteribus uerbis: q̄ ad proprietatē sacroz nouerat prinere: ita īterpratus ē: ut mutato uerbi sono īteger intelletus maneret. Nā primo pōtifici libro apud Pictorē uerbū hoc positū ē uitulari. De cuius uerbi significatu Titius ita rettulit. Vitulari ē uoce lētari. Varro ē ī libro q̄n-

Vitula Dea

todecimo rege diuinage ita refert: q̄ pōtīfex ī sacris quibsdā uitulari soleat: qd̄ gr̄ci ωουναίην uocat. Has tot īterpratiōis ambages q̄ paucis uerbis docta Masonis elegātia expōsit: Lētūq̄ cho ro p̄ana canētes. Nā hī uitulari ē uoce lētari: qd̄ est ωουναίην: non ne in cantu lētī ωουναίην enarratio uerbi p̄fecta seruata est? Et ut huic uocabulo diutius īmoremur: Hylus libro quē de diis cōposuit ait Vitulā uocari deā: q̄ lēticiā p̄est. Poso ait uitulā uictoriā noiari. Cuius rei hoc argumētū p̄fert: q̄ post die nonas iulias re bene gesta: cū pridie populus a tuscis in fugā uersus sit: unde populifugia uocant: post uictoriā lequēte certis sacrificiis fiat uitulatio. Quidā nomē eius aiaduērsū putat: q̄ potēs sit uitā tolerādā. Ideo huic deā p̄ frugibus fieri sacra dicūf: q̄a frugibz uita hūana tolerat. Vnde hoc ē aiaduertius: q̄ ait Virgilius: Cū faciā uitula p̄ frugibz ipse uenit: ut uitula dixerit p̄ uitulatiōe: qd̄ nomē eē sacrificiū ob lēticiā facti supius expressimus. Meminerimus tamē sic legendū p̄biatiuū: cū faciā uitula p̄ frugibus. i. cū faciā rē diuinā nō oue: nō capra: sed uitula: tanq̄ dicat: cū uitulā p̄ frugibus sacrificauero: qd̄ est: cū uitula rem diuinā fecero. Pontificē Aeneā uel ex noīe referendoz laboz eius ostēdit: Pontificibus. n. p̄mis fa est potestas memoriā rege gestarū in tabula cōserēdi: & hos annales appellant egdē maximos: q̄ si a pontificibus maximis factos. Vnde ex plona Aeneā ait: Et uacet ānales nostroz audire laboz. Et q̄a inter decreta pontificū hoc maxime q̄ritur: qd̄ sacrū: qd̄ sanctū: qd̄ religiosū: quā rē dū: utruis secūdū diffinitionē suam Virgilius usus sit. & singulis uocabuli sui p̄rietatem more suo seruaerit.

Quid sacrum: quid sanctum: quid religiosum: quid profanum. Cap.

Actum est: ut Trebatius lib. primo de religionibus refert: q̄ qd̄ ē qd̄ deoz habetur. Huius diffinitionis poeta memori: ubi sacrum noiāuit: admonitione deoz pene semp adiecit Sacra dionez matri diuisq̄ ferēbā. Itē Sacra tōui stygio q̄ rite īcepta pauī. Itē.

Quid sit profanum

Tibi. n. tibi maxia iuno Maetat sacra ferēs. Profanū oēs pene consentiūt id eē: qd̄ extra fanaticā cām sit: q̄ si porro a fano & religione secretur. Cuius significatus ex plū cōiēcūsus ē: cū de luco & ady tu īferoz sacro utroq̄ loq̄ref: Proculo pcul este pfani Cōclamat uates: totoq̄ abssitite luco. Eo accedit qd̄ Trebatius p̄sanū id p̄prie dici ait: qd̄ ex religioso uel sacro ī hoīm ulū p̄rietatēq̄ cōuersū ē. Quod ap̄issime poeta seruaerit: cū ait: Faune p̄cor miserere inq̄: tuq̄ optia ferrū Ter ra tene: colui uos si semp honores: Quos cōtra aeneadē bello fecere p̄sanos. Dixerat. n. Sed sit pē teucris nullo discrimie sacra lusterāt. Vnde ostēdit p̄prie p̄sanatū qd̄ ex sacro p̄miscuū hūa nis actibus accomodatū ē. Sanctū ē: ut idē Trebatius lib. x. religionū refert: iterdū idē qd̄ sacru idēq̄ qd̄ religiosū: iterdū aliud: hoc ē nec sacru nec religiosū ē. Quod ad secūdā spēm p̄net: Scā ad uos aīa atq̄ istius īscia culpa. Defcēdā. Nō. n. sacro aut religio eius aīa tenebat. quā lēctā hoc est icorruptā uoluit ostēdere: ut ī illo quoq̄: Tu o scīssima cōiunx Fœlix morte tua: ī quo castita tis honorē icorruptz uxoris āplexus ē. Vnde & sanctz leges: q̄ nō debeāt poene sanctōe corrupi Quod āt ad priorē spē: diffinitionē de scō attinet. i. nō ut aliud sit q̄ sacru aut religiosū: Ecce leuis tūmo de uertice uisus iuli Fūdere lumē apex. Et paulopost: Nos pauidi trepidare: crinēq̄ fla grātē Excutere & sanctos restiguere fontibus ignes. Hic. n. scōs ac si sacros accipiemus. q̄a diuini tus cōtigerūt Itē Tuq̄ o scīssima uates Praesca ueturi: nō aliud nisi sacz uocat: quā uidebat & uatē & deo plenā & sacerdotē. Supest ut qd̄ sit religiosū cū Virgilio cōicemus Seruius Sulpitius re ligionē eē dictā tradidit: q̄ pp̄ sanctitatē aliquā remota ac seposita a nobis sit: q̄ si a relinquēdo di ēta: ut a carēdo czerimōia. Hoc Virgilius seruās ait: Et ingēs gelidū lucus p̄pe ceritis annē Reli giōe patz late facer. Et adiecit quo p̄prietatē religioīs exprimeret: Vndiq̄ colles Includere caui: & nigra nemus abete cingit. Quz res utiq̄ faciebat lucū a cōiōne populi secretur. Et ut relictū locū ostēderet nō solū adeūdi difficultate: adiecit & scītatē: Siluano fama est ueteres sacrasse pe lasgos Agroze pecoriq̄ deo. Scdm̄ Pōpeiū festū: Religiosi sūt: q̄ faciēda & uitāda discernūt. Hic Maro ait: Ri uos deducere nulla Religio ueter. Quod āt ait deducere: nihil aliud ē q̄ detergere. Nā festis diebz uos ueteres sordidatos deterger licet: nouos fodere nō licet. In trācurfu & hoc notandū est: quod & ipse uelat p̄teriens sub umus uerbi significatiōe piecit. Cauē. n. ī iure pō-

Quid sit religiosum Religio Czerimonia

Deducere

tifico: ut quoniā oues duabus ex causis lauari solēt: aut ut curet scabies: aut ut purget lana: festis diebus purgādā lanā gratia oues lauari nō liceat: liceat autē si curatiōe scabies abluenda sit. Ideo hoc quoq̄ iter cōcessa numerauit: Balātūq̄ grāgē fluuio mersare salubri. Quod si huc usq̄ dixit set licita & uetita cōsūdere: sed adieciēdo salubri: cām cōcessa abluionis expressit.

Quid delubrum. Cap.

Omnia & sacroz locoz sub cōgrua p̄prietate p̄ferre pōtificialis obseruatio ē Ergo de lubrū quid pōtīfices p̄prie uocent: & qualiter hoc noīe Virgilius usus sit regramus: Varro libro. viii. rerū diuinag: Delubrū ait alios extimare: ī quo p̄terter aēdē sit area

assumpta deū cā ut est in circo flamio Iouis statoris. alios in quo loco dei simulacrū dedicatū sit. Et adiecit: Sicut locū in quo figeret cādelā cādelabrū appellatū: ita in quo deū poneret noiatum delubz. His a Varrone p̄scriptis possimus ītelligere id potissimū ab eo p̄batū: quod ex sua cōsuetudīne in ultimo posuit: ut a dei dedicato simulacro delubz cōp̄erit nūcupari. Virgilius tamen utraq̄ rōnē diligenter est executus. Vt. n. a postrema īcipiamus: obseruaui delubrū nominaturus: aut p̄prie deoz noīa aut ea que diis accomodantē īferere. At gemini lapsu delubra ad sūma dracones. Effugiūt. Et ut mox simulacrū noiaret subtexit: seueq̄ petunt tritōidis arcem Sub pedibusq̄ deaz elypeiq̄ sub orbe tegūf. Itē: Nos delubra deū miseri: q̄bus ultimus eēt Ille dies. Illā uero opinionē de area quā Varro p̄dixerat nō omisit: P̄cipio delubra adeunt pacēq̄ p̄ aras Exgrūt. Et mox: Aut ante ora deū pigues spatiaf ad aras: Quid. n. ē spatiaze: q̄ spatio lati itineris ob ābulare. Quod adieciēdo ante aras: ostēdit area assūptā deoz causas ob lta suo more uel aliud agendo implet arcana.

Quid dii penates. Cap.

E diis quoq̄ romanorū p̄prie id est penatibus aspsa est huic operi nō icuriosa subtilitas. Nigidius. n. de diis libro. xix. requirit: nū dii penates sint troianoz Apollo & ne ptunus qui muros eis fecisse dicūf: & nū eos ī italiā Aeneas aduxerit. Cornelius quoq̄

labeo libro de diis penatibus eadē extimat. Hanc opinionē sequit Maro cū dicit: Sic fatus me ritos aris maetabat honores. Taurū neptuno: tauz tibi pulcher apollo. Varro humanag secundo Dardanū refert deos penates ex samothrace in phrygiā: & Aeneā ex phrygia ī italiā derulisse. Qui sint autē dii penates in libro quidē memorato Varro nō exprimit. Sed qui diligtius eruunt ueritatē: penates esse dixerūt: per quos penitus spiramus: per quos habemus corpus: per quos rōnē ai possidemus. Esse autē mediū aetherā louē: lunonē uero imū aera cū terra: & Minerū sūmū aetheris cacumē: Et argumento utunf: q̄ Targnus Demarathi corinthii: filius samothracis religioībus mysticā s̄butus uno tēplo ac sub eodem tēcto numia memorata coniūgit. Cassius: uero Hemina dicit samothracas. deos eosdēq̄ romāoz penates p̄prie dici θεουσ̄ μεγάλουσ̄. Noster hęc sciens ait: Cū sociis natoq̄ penatibus & magnis diis: quod exprimit θεοῡ μεγάλουσ̄. Sed & oīa hęc noīa cū ī uno de supradictis numibus seruat doctrinā: p̄cul dubio suā de hac oī opinioē cōfirmat. Cū. n. ait lunonis magnz primū p̄rce numē adora: τὴν μεγάλην nomiat. Ad sit lēcti cīz bacchus dator & bōa lunoz: τὴν Διωνα τὴν. Domināq̄ potentē τὴν κρησὴν. eodem noīe appel lauit. Et uestā quā de numero penatū aut certe comitē eorū esse māifestū est: adeo ut & cōsules & p̄tiores seu dictatores cū adeūt magistratū lauiii rem diuinā faciūt penatibus pariter & ue staz Sed & Virgilius ubi ex persona Hectoris dixit: Sacra suosq̄ tibi cōmēdat troia penates: mox adiecit. Sic ait & manibus uitas uestzq̄ potētē Aeternūq̄ adytis effert penentralibus ignē. Addidit Higinius in libro quē de diis penatibus scripsit: uocari eos θεουσ̄ πατρῶους Nec hoc Virgilius ignoratū reliq̄. Dii patrii seruate domū seruate nepotē: Et alibi Patriiq̄ penates.

Historiarum genera Cap.

Ec minus de sacrificiorū usu: quā de deorū scīetia diligentiā suā padit. Cū. n. Trebatius libro primo de religioibus doceat hostiaz genera esse duo. Vnū in quo uolūtas dei per exta disq̄ritur. Alterz in quo sola aīa deo sacraf. Vnde & Aruspices aīales has hostias uocat. Vtrūq̄ hostiarū genus Virgilius in carmie ostēdit: Et primo quidē illud quo uolūtas numinum per exta mōstrat. Maetat lectas de more bidentes. Et mox pecudumq̄ reclusis Pectoribus inhians spirantia consulit exta. Alterum illud in quo hostia animalis dicitur: q̄ eius tantum anima sacrafur: ostendit: cū facit Entellum uictorē eryci maetare taurum. Nam ut expleret animalis hostiaz causas: ipso usus est nomine. Hanc tibi eryx meliorē animam pro morte daretis: Et ut nūcupata uota significaret ait. persoluo: quod de uoto proprie dicitur Vtq̄ ostēderet psolutū diis significauit dicēs. Sternis exanimiq̄ tremēs p̄cubit humi bos. Vidēdū ēt ne & illā hostiā ostēdat aīalē: Sāguine placastis uetos & uirgie caesa: Cū primū iliacas danai uenistis ad oras: Sanguine quārēdi reditus aīaq̄ litandū argolica. Nā & animam idest hostiā nomen p̄o sūt: & litare quod significat sacrificio facto placasse numen. In his ipsis hostiis uel animalibus

Cādelabrū

Penates

Magni dei Iuno magna Iuno Bona Iuno Potēs Dii Patrii

hostia an.

Persoluo

hostia magis

uel consulatoris qdā sunt: quæ hostiæ iniuges uocant. i. quæ nūq̄ domitæ ac iugo subditæ sū. Harum quoq; noster poeta sic meminit: Nunc grege de intacto septem mactare iuuenos. Præsterit: totidem lectas de more bidentes. Et ut iniuges euidentius exprimere adiecit: & intacta totidem ceruice iuuenos. Eximia quoq; i sacrificiis uocabulum non poeticum ἐξίμια: sed facta totale nomen est. Veratius enim i potificalibus q̄nibus docet eximias dictas hostias: q̄ ad sacrificium destinatae eximant egrege: uel qd̄ eximia spē quasi offerendæ numinibus eligant. Hic ait: Quattuor eximios p̄stanti corpore tauros. Vbi q̄ eximuntur eximios q̄ eligunt p̄stanti corpore inōstrauit. Ambaruallis hostia est: ut ait Pompeius Festus: quæ rei diuinæ causa circū arua ducit ab hiis qui p̄ frugibus faciunt. Huius sacrificii mentionem i bucolicis habet: ubi de apothecōsi daphnidis loquitur. Hæc tibi semper erūt: & cū solemnia uota Reddemus nymphis: & cū lustrabimus agros: ubi lustrare significat circuire. Hic. n. uidelicet & nomen hostiæ acquiritur est ab ambiendis aruis. Sed & i georg. lib. i. Terq; nouat circū cœli eat hostia fruges. Obseruatum est a sacrificantibus: ut si hostia q̄ ad aras duceretur fuisse uehementius reluctata: ostēditq; se i uitā altaribus admoueri: abnueretur: quia iuito deo offerri eam putabant. Quæ autē stetit oblata: hanc uolenti numini dari existimabāt. Hic noster: Et ductus cornu stabit facer hircus ad aras. Et alibi Et statuā ante aras aurata fronte iuencū. Adeo autem omne pietatē i sacrificiis: quæ diis exhibenda sunt: posuit: ut propter contrariā cām Mezentii uocaret cōtemptorū deorū. Neq; n. & ut Aspro uidet: ideo contemptor diuū dictus est: q̄ sine respectu deorum. in hoies impius fuerit. Alioquin multo magis hoc de Busiride dixisset: quē longe crudeliorem illaudatū uocasse contētus est. Sed ueram huius cōtumacissimi nois causam i primo libro originum Catonis diligens lector inueniet. Ait enī Mezentii tutulis iperasse ut sibi offerret quas diis primitias offerbant: & latinis oēs similis iperii metu ita nouisse: luppiter si tibi magis cordi est nos ea tibi dare potius qui mezentio uti nos uictores facias. Ergo q̄ diuinos honores sibi exegerat merito dictus est a Virgilio cōtemptor deorū. Hic pia illa i sultatio sacerdotis. Hæc sūt spolia: & de rege superbo primitiæ: ut noie contumaciæ: cui penas luit raptas de eo notaret exu uias. Mirādum est huius poetæ & circa nostra & circa externa sacra doctrinam. Neq; enim de nihilo est: q̄ cum delon uenit Aeneas: nulla ab eo cæla est hostia: nisi cū p̄ficisceretur: Apollini & Neptuno res diuina facta est. Constat enī sicut Gloatius Verus ordinatorū libro secundo docet: esse deli aram: apud quā hostia nō ceditur: sed tantū solēni deū prece uenerant: Verba Cloatii hæc sunt: Deli ara est Apollinis γεινιτοπος. i qua nullum aīal sacrificiat: quā Pythagoram uelut i uiolatā adorasse p̄dūt. Hanc ergo esse quæ adoratur ab Aenea γεινιτοπος aram poeta demonstrat: siquidē templū igressus pontifex nullo acto sacrificio statū i choat p̄cem. Et ut genitora exp̄ssius noīaret: Da pater auguriū. At uero cū taug; mox imolat Apollini & Neptuno apud aliā utiq; aram factū intelligimus. Et bene supra tantūmō p̄fem: qd̄ ibi p̄priū est: & i fra qd̄ cōe ē Apollinē noīat. Meminit huius aræ & Cato de liberis educandis i hæc uerba: Nutrix hæc oīa faciebat i uerbis ac tubis sine hostiis: ut deli ad Apollinis genitui arā: Eodē uerū nō omittendum puto: cur saxo uetusto dixerit extructū templū. Vlti longus imuratio est iquit epitheti: Velut enī dicere uetustatē tēpli. Hūc multi alii cōmētatores secuti sunt: sed frigidū est ædificiū ætatē notare. Epaphus autē uir plurimæ lectōis libro. xvii. ait: delphus quodā tēpore euenisse: ut tēplū religiosum antea & i tactū spoliatū icenlumq; sit: & adiecit: multas circa corinthum urbes i sulasq; p̄ximas terremotu haultas: delon neq; antea neq; postea hoc icōmodo uexatā: sed semp eodē manere saxo. Tucidides ēr historiæ li. iii. idē docet. Non mix; ergo si p̄sidio religionis tutā i sulā semp ostēdens & reuerentiā sibi locorū accessisse dicit continuā laxi ei uisidē id ē i sulæ firmitatem. Vt seruauit Apollinis genitoris p̄prietatem patrē uocando. Idem curauit Herculem uocando uictorē. Hæc iquit limina uictor Alcides subiit. Varro diuinarū li. iiii. uictorē. Herculem putat dictū m: q̄ omne aīalium genus uicerit. Romæ autem uictoris Hercules ædes duæ sunt: una ad portam trigeminā: altera i foro boario. Huius cōmenti causam Massurius Albinus memorabilium lib. ii. aliter exponit. M. inquit Octauius Herenus prima adolescentia tibi: bicen: postq̄ arti suæ distūsus est: instituit mercaturam: & bene re gesta decimam Herculi profanauit. Postea cū nauigans hoc idē ageret: a p̄donibus circūuētus fortissime pugnauit: & uictor recessit. Hūc i somnis Hercules docuit sua opa seruātū. Cui Octauius ipetrato a magistratibus loco ædē sacrauit: & signū uictorēq; icis litteris appellauit. Dedit ergo. epitheton deo: quo & argumentum uetere uictoriæq; Hercules: & cōmemoratio nouæ historie: quæ recenti romano sacro causam dedit continere. Nec frustra i eodē loco dixit: Et domus herculei custos pinaria sacri. Quidam enī arā maximā cū uicino flagraret incendio: liberata a pinariis serunt: & iō sacri custodē domū pinaria dixisse Virgiliū κατὰ Διαισολην iqt potitioq; q̄ ab Appio Claudio p̄nio corrupti sacra seruis publicis p̄diderūt. Sed Veratius potificalis i eo libro quē fecit de suppli-

cationibus: ita ait Pinariis qui nouissimi comeso pradio uenissent. cū iam manus pransores lauerent: præcepisse Hercule: ne quid postea ipsi aut p̄genies ipsorū ex decima gustaret sacra sibi: sed ministradi tantūmodo causa nō ad epulas conueniret. Quasi ministros ergo sacri custodes uocari: ut ipse Virgilius alibi: At triuiae custos iam dudum i montibus opis: id est ministra. Nisi forte custodē dixit eā: quæ se p̄hibuerit & continuerit a sacris: ut ipse alibi. Et custos furum atq; auium cū falce saligna Hellepōtiaci seruet tutela priapi. Hic utiq; custodē p̄hibitorēq; auium furumq; significat. Hæc ubi dicta: dapes iuber & sublata reponi Pocula: gramineoq; uiros locat ipse sedili. Non uacat quod dixit sedili. Nam propria obseruatio est Herculis sacris epulari sedes. Et cornelius Balbus ἐξηγῆτικῶν libro. xviii. ita ait: Apud arā maximam obseruatum: ne lectisterniū fiat. Custoditur in eodem loco ut omnes aperto capite sacra faciant. Hoc fit ne q̄ i æde dei habitum eius imiteretur. Nā ibi operto ipse capite est. Varro ait græcum hūc esse morem quia siue ipse siue ab eo relictū qui aram maximā statuerunt: græco ritu sacrificauerūt. Hoc amplius addidit Caius Bassus Iccirco enī hoc fieri dicit: quia ara maxima ante aduētum Aenæ in italia constituta est qui hunc ritum uelandi capitis inuenit. Ea quoq; quæ incuriose transmittuntur a legentium plebe: non carent profunditate. Nam cum loqueret de filio Polliōis: id qd̄ ad principem suum spectaret adiecit: Ipse sed in pratis aries iam suaue rubenti Murice iam croceo mutabit uellera luto. Traditur autem in libro betruscorū. si hoc animal insolito colore fuerit indutum: portendi imperatori rerum omnium cum foelicitate largitatem. Est super hoc liber Tarquinii trāscriptus est ostētario tusco: ibi reperitur: purpureo aureo uel colore ouis aries: uel si aspergetur: principi ordinis & generis summa cum foelicitate largitatem auget genus progeniem propagat in claritate: latiore quæ effecit. Huiusmodi igitur statum imperatori i trā situ uaticinatur. Verbis etiam singulis de ritu sacro q̄ ex alto petita significet: uel hinc licebit ad uertere: Iniecerit manum præce: telisq; sacrarunt Euandri. Nam quicquid destinatum est diis: sacrum uocatur. Peruenire autem ad eos non potest: nisi libera ab onere corporis fuerit anima qd̄ nisi morte fieri nō potest. Ita ergo opportune sacrum Halesum facit: quia erat appetiturus. Et hic proprietatem & humani & diuini iuris executus est. Nam ex manus iniectione pene mancipiū designauit: & sacrationis uocabulo obseruantiam diuini iuris impleuit. Hoc loco non alienum uidetur de conditōe eorum hominum referre: quos leges sacros esse certis diis iubent: quia nō ignoro quibusdā mirum uideriq; cū cætera sacra uolari nefas sit. hominē sacrum ius fuerit occidi. Cuius rei causa rei causa hæc est. Veteres nullum animal sacrum in sinibus suis esse patiebantur: sed abigebāt ad fines deorum. quibus sacrum esset. Animas uero sacrorum hominū quos ζώωνας græci uocāt: diis debitas existimabant. Quæ admodum igitur quod sacrum ad deos ipsos mitti non poterat: se tamen demittere non dubitant sic animas quas sacras in cælum mitti posse arbitrati sunt uiduatas corpore q̄ primum illo ire uoluerūt. Disputat de hoc more etiā Trebatius religiōum libro. ix. Cuius exemplum ne simplorū omisi. Cui cordi est legere: satis habeat & auctorem & uoluminis ordinem esse monstratū.

Quæ scientissime plata a nonnullis male enūciando corrupatur. Cap. Onnullorum quæ scientissime prolata sunt: male enūciando corrupimus dignitatem: ut quidam legunt. Discendo hæc ducente dea flammā inter & hostes Expedior cum ille doctissime dixerit: ducente deo: non dea. Nam & apud Galuū Aetherianus affirmat legendum: Pollentēq; deum uenerem nō deam. Signum etiam huius est cypri barbarū corpore sed ueste muliebri cum sceptro ac statura uiri. Et putant eandem marem ac foeminam esse. Aristophanes eam ἀφροδιτων appellat. Leuinus etiam sic ait. Venerem igitur alium adorans siue foemina siue mas est. ita uti alma noctiluca est. Philocorus quoq; in athide eandē affirmat esse lunam: & ei sacrificium facere uiros cum ueste muliebri mulieres cum uirili. q̄ eadem & mas existimatur & foemina Hoc quoq; de prudentia religionis a Virgilio dictum est. Decidit exanimis uitamq; reliquit i astris Aereis. Iginus enim cum de proprietatibus deorum cum de astris ac stellis loqueretur ait oportere his uolucres imolari. Docte ergo Virgilius dixit apud ea numia aiām uolucris remāsisse: quibus ad litandum data est. Nec nomen apud se quod fortuitum esse poterat: uacare permittit: Matrisq; uocauit Nomine casmille mutata parte camillā. Nam Scatius Tullius de uocabulis rerum libro primo ait dixisse Callimachū: tuscos Camillū appellare Mercurium: quo uocabulo significat præministrum deorū. Vnde Virgilius ait Metabū Camillā appellasse filiā Dianæ. i. p̄ministrā. Nā & pacubius cū de medea loqueret: Cælitū camilla expectata aduenit salue hospita. Rōani quoq; pueros puellæ nobiles & iuestes camillos & camillas appellat flaminicæ & flaminū ministros Hæc quoq; obseruationē eius nō cōuenit præterire. Mos erat. inquit helperio in latio: quem protinus urbes Albanæ coluere factum

Pinarii
Potirii sacerdotis
Her.

Custos

In sacris
herculis epulantur sedentes

Aries indutus i solito colore portedit imperatori foelicitatem

Quid sacre

Venus mas & foemina
aphroditio

Camillus premini stris deorū
Quid sit mos & consuetudo

nunc maxima rerum Roma colit. Varro de moribus morē esse dicit in iudicio animi: quem seque debeat cōsuetudo: Iulius Festus de uerborū significatiōibus libro. xlii. Mos est inquit institutū patriū pertinens ad religiones ceremoniasq; maiorū. Ergo Virgilius utrunq; auctorem secutus: & primo quidem Varronem: quoniam ille dixerat morē præcedere: sequi cōsuetudinem: postq; dixit mos erat: subiunxit quē protinus urbes Albanæ coluere: & nūc maxima rerū Roma colit: quo perseverantiam cōsuetudinis monstrat. Et quoniam Festus pertinere ad ceremonias ait: hoc idem docuit Maro adiiciendo sacrū quem protinus urbes Albanæ coluere sacrū. Mos ergo præcessit: & cultus moris secutus est: quod est cōsuetudo. Et hic diffinitionem Varronis impleuit. Adiciendo deinde sacrū ostendit morem ceremonias dicatum quod Festus asseruit. Idem seruauit & in. xlii. libro cū ait. Morē ritusq; sacrōrum adiiciam: in quo ostendit aperte morem esse ritus sacrōrum. Sed hystoria quidem fidem in his uerbis secutus est. Mos erat hesperio latio: & reliqua. Seruauit enim regnorū successionē. Quippe primū regnauerunt latini: inde albanī: & inde romani. Ideo mos erat primū dicit hesperio in latio: & postea quē protinus urbes Albanæ coluere sacre deinde subiecit nūc maxima rerū roma colit. Excessere omnes adytis arisq; relictis Dii quibus imperiū hoc steterat. Et de uetustissimo romanorū more & de occultissimis sacris uox prolata ē. Constat enim omnes urbes in alicuius dei esse tutela: morēq; romanorū arcanū & multis ignotum fuisse: ut cū obsiderent urbem hostium: eamq; iam capi posse cōsiderent: certo carmine uocarent tutelares deos: q; aut aliter urbem capi posse nō crederēt: aut etiam si posset: nefas existimarent deos habere captiuos. Nam propterea ipsi romani & deū in cuius tutela urbs roma ē: & ipsius urbis latinū nomen ignorū esse uoluerunt. Sed dei quidem nomen nōnullis antiquorum inter se diffidentū libris inlitum: & ideo uetustas persequentibus quicquid de hoc putatur innotuit. Alii enim Iouem crediderunt alii lunā: sunt qui Angeronam quæ digito ad os admoto silentium denuntiat. Alii aut quorū mihi fides uidetur firmior Opem Cōsuetudinem esse dixerūt. Ipsius uero urbis nomen etiam doctissimis ignoratū est: cauētibus romanis ne quod saepe aduersus urbes hostiū fecisse se nouerāt: idem ipsi quoq; hostili euocatione paterentur: si tutelæ suæ nomen diuulgaretur. Sed uidentur ne quod nōnulli existimauerunt: nos quoq; confundat: opinantes uno carmine & uocari & ex urbe aliqua deos & ipsam deuotam fieri ciuitatem. Nam repperi in libro quinto recūditarum Sammonici Sereni utrunq; carmen: quod ille se in cuiusdam Farri uetustissimo libro repperisse professus est. Et autem carmen huiusmodi quo dii euocantur: cū opugnatiōe ciuitatis cingitur. Si deus: si dea est: cui populus ciuitasq; carthagenensis est in tutela: teq; maxime ille qui urbis huius populiq; tutelam recipisti: precor: uenerorq; ueniamq; a uobis peto: ut uos populum ciuitatemq; carthagenensium deseratis: loca templa sacra urbemq; eorum relinquatis: ab his abeat: eisq; populo ciuitati metū formidinem obliuionem iniiciatis: pediti que romā ad me meosq; ueniat: nostraq; uobis loca templa sacra urbs acceptior: pbatiorq; sit: mihi quoq; populoq; romano militibusq; meis præpositi sitis: ut sciamus intelligamusq;. Si ita feceritis: uoueo uobis templa ludosq; facturum. In eadem uerba hostias fieri oportet: auctoritateq; uideri extorū ut ea pmittant futura: Vrbes uero exercitusq; sic deuouetur iam numibus euocatis. Sed dictatores imperatoresq; soli possunt deuouere his uerbis. Dis pater siue Iouis manes siue quo alio nomine fas est nominare: ut omnes illam urbem carthaginem exercitumque quem ego me sentio dicere fuga formidine terrore cōpleatis: qui que aduersus legiones exercitū que nostrum arma tela que ferent: uti uos eos exercitus eosq; hostes eosq; homines urbes agrosq; eorum & qui in his locis regionibusq; agris urbibusq; agris urbibusq; habitant: abducatis: Iu mine supero priuetis. Exercitumq; hostiū urbes agrosq; eorū quos me sentio dicere: uti uos eas urbes agrosq; capita ætateq; deuotas cōsecratasq; habeatis eorū ollis legibus quibus quandoq; sunt maxime hostes deuotiz: eosq; ego uicarios pro me fide magistratūq; meo & p populo romano exercitibus legionibusq; nostris deuoueo: ut me meamq; fidem iperiumq; legiones exercitumq; nostrū: qui in his rebus gerendis sūt bene saluos nos iri finetis esse: Si hæc ita faxtis: ut ego sciam sententiam intelligamq;. Tunc quisquis uotū hoc faxit ubi faxit recte factū esto. Ouis bus atris tribus tellus mater teq; Iuppiter obtestor. Cum tellurem dicit: manibus terram tãgit: cū Iouem dicit: manus ad cælum tollit: cū uotum recipere dicit: manibus pectus tangit. In antiquitatibus autem hæc oppida inueni deuota stonios fregellas gabios: ueios: fidenas. Hæc itra italiã præterea carthaginem & corinthū. sed & multos exercitus oppidaq; hostiū gallorum hispanorum afrorum maurorū aliarūq; gentium quas prisca loquuntur annales. Hinc est ergo q; propter eiusmodi euocationem numinumq; discessionem ait Virgilius: Excessere omnes adytis arisq; relictis Dii: Et ut tutelares assignaret adiecit: quibus imperium hoc steterat. Utq; præter euocationem etiam uim deuotionis ostenderet: in qua præcipue Iuppiter ut diximus uocatur: ait Ferrus omnia Iuppiter argos Transtulit. Videtur ne uobis probatū sine diuini & humani iuris sciē-

angerona

Carmen
quo dii euo
cāf ut uirg.
Excessere
oēs adytisDeuotio
urbū & ex
ercituumCiuitates
uotæ a po
pulo ro.
Virgilius
doctus iu
ris humani
& diuini

tia non posse profunditatem Maronis intelligi: Hic cum omnes concordī testimonio doctrinā & poetæ & narrantis æquarent exclamauit Euangelus diu se succubuisse patientiæ: nec ultra dis simulandum. quin in medium detegat in sciētiae uirgilianæ uulnera. Et nos inquit manum feru lae aliquando subduximus: & nos cepimus pontificii iuris auditum: & ex his quæ nota sunt nobis. Maronem huius disciplinam iuris nescisse constabit. Quando enim diceret: Cælicolū regi maētā in littore taurum: si sciret taurum immolari huic deo uetiturum: aut si didicisset quod Atteius Capito comprehendit. Cuius uerba ex libro primo de iure sacrificorum hæc sunt. Itaq; Ioui tauro uerre ariete imolari nō licet. Labeo uero. lx. & viii. libro intulit: nisi Neptuno Apollini & Marti taurū non imolari. Ecce pontifex tuus quidem apud quas aras maētetur ignorat: cum uel æditus hæc nota sint: & ueterum non tacuerit industria. Ad hæc Prætextatus enidēs. Quibus deorum imoletur tauro: si uis cū Virgilio cōmunicare: ipse te docebit: Taurum neptuno taurum tibi pulcher apollo. Vides in opere poetæ uerba Labeonis? Igitur ut hoc doctē: ita il lud argute. Nam ostendit Ideo nō litatum: ideo secutum Horiendū dictū & uisu mirabile monstrum. Ergo respiciens ad futura hostiam contrariā facit. Sed & nouerat hūc errorē non esse in expiabilem. Atteius enim capito: quē in acie cōtra Maronē locasti: adiecit hæc uerba. Si qs forte tauro fecerit: piaculum dato. Comittitur ergo res non quidem impianda insolita tamē. Et cōmittitur non ignorantia: sed ut monstro locum faceret futuro. Subiecit Euāgelus: si euentu excusatur illicita: dic quæso: quod erat monstrum secutus: & cum Cæleri libari uino iuberet: qd omnibus sacris uetaf: Cui tu lacte fauos & mitti dilue baccho. Vinum autem Cæleri nō libari: debuit illū uel Plautus docere: qui in aulularia ait: Cæreni mi Srobile hi sunt facturi nuptias: quæ temeti nihil allatum uideo. At hic uester flamen & pontifex & omnia tam qd imoletur: qd quid libetur ignorat. Et ne non ubiq; in libando pari errore sit deuius: in octauo ait. In mensam læti libant: diuosq; p̄cantur: cū non in mēsam: sed in aram secundū morē libare debuerint. Ut prius tibi pretextatus inq; de posteriore quæstione respondeat Fateor te non fimerito usurpata in mēsam libatione quæsiisse: ampliusq; speciē difficultatis auxeras: si magis Didonē in mensam similiter libantē notasses. Dixit: & in mensam laticū libauit honorem. Nam & Publius Tertius cum de ritu sacrōrum multa differeret: ait sibi hunc locum in qōne uenire: nec tamen hæitationem suā requisita rōne dissoluit. Ego aut qd mihi magistra lectōe cōpertū est: publicabo. In patria: no enim iure euidenter relatū est Aræ uicē præstare posse mensam dicatā: ut i templo inquit iu nonis populoniæ augusta mensa est. Nanq; in fanis alia uasorū sunt & sacre suppellectilis: alia ornamentorum. Quæ uasorum sunt: instrumēti instar habet: quibus semp sacrificia cōficiunt: Quorum rerū principē locum optinet mensa: in qua epulæ libationesq; & stipes reponunt. Ornamenta uero sunt clypei coronæ & huiusmodi donaria. Neq; enī donaria dedicantur eo tpe quo delubra sacrantur. At uero mensa arulæq; eodē die quo ædes ipsæ dedicari solēt. Vnde mēsa hoc ritu dedicata in templo aræ usum & religionem optinet puluinaris. Ergo apud Euādrū quidē sit iusta libatio. Quippe apud eam mensam quæ cū ara maxima more utiq; religionis fuerat dedicata: & in loco sacrato & inter ipsa sacra in quibus epulabantur Incōuiuio uero Didonis quidē tantū regium cōstat non etiā sacrū fuisse apud humanā mēsam in triclinio non in tēplo: quia non erat religio: sed usurpata libatio solam fecit libasse reginā: in cuius psonā nulla obseruationis necessitas: & multo ad usurpandum in potestate permissio. At uero hic omnes i mensa læti libant diuosq; præcantur: quia quod recte fieri nouerat: ab omnibus simul in templo epulātibz & uni sacratæ assidentibus mensæ factum esse memorauit: de illo autē uersu: Cui tu lacte fauos & mitti dilue baccho: paucis quod Maro accusatur absoluam. Poeta enim æque in rebus doctrinæ & i uerbis sectator elegantiz sciens Cæleri mulso libari: adiecit: miti baccho fauos dilue scilicet mitescere uinum dicens cū mulsum cœperit fieri. Nam mite hic uinum ita dicit: ut alibi ait domitum & durum bacchi domitura saporem. Notum autem esse non diffitebere: qd ad diem duodecimam kalendas ianuaras Herculi & Cæleri faciūt sue prægnate panibus mulso: Opportune me Hercule Prætextate fecisti Herculis mentionem. In cuius sacra hic Virgilius gemino errore commisit.

Tum salii ad cantum incensa altaria circum
Populeis adfunt euincti tempora ramis.

Nam & salios Herculi dedit: quos tantum Marti dicauit antiquitas: & populeas coronas nominat cum ad aram maximā sola lauro capita & alia fronde non uinciant. Videmus in capite prætoris urbani lauream coronam cum rem diuinam Herculi fecit. Testatur etiam Terentius Varro in ea satyra: quæ inscribitur *ἄπει κέρπονιου* maiores solitos decimam Herculi uouere. Nec decem dies intermittere: quin pollucerent populum ad *ἀστυβόλον* cū corona laurea demitterent cubitum. Hic incē est Vectius ait error geminus: At ego in neutro dico errasse Virgiliū.

Quibus
deis imola
tur taurusVinū nō li
bat CæleriSecūda re
solutio de
uino i Cæ
leri

De Saliis

Nam ut primum de frondis genere dicamus. constat quidem nunc lauro sacrificantes apud aram maximam coronari. Sed multo post romam conditam hæc consuetudo sumpsit exordium: postquam in aentino laurum cepit uiuere. Quam rem docet Varro humanarum libro secundo. Emonte ergo proximo decempra laurus sumebatur operantibus: quam uicina offerebat occasio. Unde recte Maro noster ad tempora respexit: quibus Euander ante urbem conditam apud aram maximam sacra celebrabat: & utebat populo utique Alcide gratissima. Salios autem Herculi propter ubertatem doctrinae altioris assignat: quia is deus & apud pontifices idem qui & Mars habetur. Et sane ita menippea Varronis affirmat quæ inscribitur ἄλλος οὗτος ἠρόκλῆος quia cum de Hercule multo loqueretur eundem esse ac Martem probauit. Caldei quoque stellam Herculis uocant: quam reliqui omnes Martis appellant: Est præterea Octaui Herfentii liberi: qui inscribitur de sacris saliaribus Tiburtium in quo salios Herculi institutos operari diebus certis & auspiciato docet. Item Antonius Enipho uir doctus: cuius scholam Cicero post laborem fori frequentabat: salios Herculi datos probat in eo uolumine: quo disputat quid sit fenestra: quod est hostium minusculum in sacratio: quo uerbo Ennius etiã uisus est: idoneis (ut credo) auctoribus certisque rationibus error qui utebatur uterque defensus est. Si qua sunt alia quæ nos commouent: in medium proferamus: ut ipsa collatio nostrum non Maronis absoluat errorem. Tunc euangelus: Nunquam ne tibi Prætextate uenit in mentem: inquit lectas de more bidentes Legifere cereri proboque patrique Iyæo. Et quasi expgefactus adiecit: Iunonis ante omnes cui uicula iugalia curæ: Accipite. Et. M. Varronis uerba de agricultura libro tertio: qui cum de pauonibus in uilla nutriendis loqueretur: sic ait. Primus hos Quintus Hortensius augulari cœna dicitur possidisse. Quod potius factum tum luxuriose quam se uere boni uiri laudabant. Quem cito secuti multi extulerunt eorum præcia: ut oua eorum denariis ueneant quinque: ipsa facile quinquagenis. Ecce res non admiranda solus: sed & pudenda ut oua pauonum quinque denariis ueneant quæ hodie non decem uilius: sed omnino nec ueneunt. Is Hortensius platanos suas uino irrigare consueuit adeo ut in quadam actione quam habuit cum Ciceronis suscepta præcario a Tullio postulasset: ut locum dicendi permutaret secum. Abire enim in uillam necessario se uellet in uinum platanum quam in tusculano posuerat: ipse suffunderet. Sed forte ad notam seculi sui non sufficit Hortensius: uir alioquin ex professo molis & in præcinctu ponens omnem decorem. Fuit enim uestitum ad mundiciem curioso. Et ut bene amictus iret: faciem in speculo quærebat: Vbi se intuens: togam corpori sic applicabat: ut rugas non forte sed industria locatas artifex nodus astrigeret: & sinus ex composito defluens modum lateris ambiret. Is quondam cum incederet elaboratus ad speciem collegæ de iniuriis diem dixit quod sibi in augustis obuius offensus fortuito stricte togam destruxerat: & capitale putauit: quod in humero suo locum ruga mutasset. Ergo hoc prætermisso ad uiros uenios triumphales quos uictores gentium luxuria uicit. Erat ut taceam Gurgitem a deo orato patrimo cognoimatum: quia insignibus uirtutis secutæ uitia prioris compefauit ætatis. In qua foveam luxus & superbiam Metellus Pius peruenit continuationem successuum. Et ne multis moret, ipsa de eo Salustii uerba subieci. At Metellus in ulteriori hispaniam post annum regressus magna gloria concurrens undique uirilium & muliebri sexu per uias & tecta omnium uisibatur. Eum quæstor Cælius Vrbinus alitque cognita uoluntate eum ad coenam iuitauerat. Ultra somanum ac mortalium etiam morem curabant oxornatis aedibus per aulea & insignia scænicque ad ostentationem histrionum fabricatis. Simul croco sparfa humus: & alia in modum templi celeberrimi. Præterea cum sedenti in transemia demissum uictoriae simulacrum cum machinato strepitu tonitruum coronam ei imponebat. Tum uenienti thure: quasi deo supplicabat. Toga picta plerumque amiculo erat ei accumbenti. Epulæ quæssissime neque per omnem modum puincia sed trans maria ex mauritania uolucrum & ferarum incognita antea plura genera: quibus rebus aliquam partem gloriae demperat: Maximeque apud ueteres & sanctos uiros superbia illa grauius indigna romano imperio extimatas. Hæc Salustius grauiissimus alienæ luxuriæ obiugator & censor Accipite inter grauiissimas personarum non defuisse luxuriam. Refero enim pontificis uetustissimam coenam: quæ scripta est indice quarto Metelli illius pontificis maximi in hæc uerba: Ante diem nonum kalendas septembris quo die Lentulus flamem martiali inauguratus est domus ornata fuit triclinia lectis eburneis strata fuerunt. Duobus tricliniis pontifices cubuerunt. Quæ Catullus. M. Aemilius Lepidus. D. Syllanus. C. Cæsar rex sacrorum P. Sceuola sextus. Quæ Cornelius. P. Voluntius. P. Albi nouamus: & lucius iulius Cæsar augur: qui eum inaugurauit. In tertio triclinio Popilia perpenia Licina Arrucia uirgines uestales: & ipsius uxor Publicia flaminica & semproniam fœcus eius. Cœna hæc fuit. Ante coenam echinos ostreas crudas quantum uellent: pelloridas sphenodilos turdum a sparagos: subtus gallinam altile: patina ex ostrearum pelloridæ balanos nigros balanos albos. Iterum sphenodilos glycomaridas uirricaficetulas lumbos caprigis aprugnos altilia ex farina iuoluta ficedulas murices & purpuras

Hercules
idem &
Mars
Antonius
Enipho
Fenestra

Pauonum
primus
uirus
Q. Hortensius
De mollicie
Hortensii

Gurgis
gulosus
Metellus
Pius

Coena laurissima
pont.

Descriptio
coenæ

in coena sumina sineput aprugnum: patina piscium: patina suminis: anates: quæ quedulas elixas: lepores altilia assa amilium panes picentes. Vbi iam luxuria tunc accusaretur: quando tot rebus facta fuit coena pontificum? Ipsa uero edulium genera que dicta turpia Nam Cincius in uasione legis sanæ obiicit saeculo suo: quod porcum troianum mensis inferant. Quæ illi ideo sic uocabatur: quali aliis inclusis animalibus grauidum. ut ille troianus equus grauidus armatis fuit. Exigebar hoc quoque illa gulae intemperantia. ut & lepores saginarentur teste Varrone: qui de agricultura libro tertio cum de leporebus loqueretur: sic ait. Hoc quoque nuper institutum ut lepores saginarentur: cum ex ceptos & leporario quondam in caueis & loco clauso faciant pingues. Si cui hoc mirum uideatur quod ait Varro lepores ærate illa solitos signari: accipiat illud quod maiore admiratione sit dignum. Cocleas saginatas: quod idem Varro in eodem libro refert. Verba ipsa qui uolet legere: ubi debeat quærere indicaui. Neque ego nunc antiquitati nos preferendos uel comparandos dico: sed responsum obiurganti Horo asserens uti res habet maiorem illis saeculis deliciarum curam fuisse quam nostris. Subiecit Furius Albinus antiquitatis non minus quam Cecinna peritus. Miror te inquit non retulisse quanta illis affluentia marinarum procurari solita fuerit copiarum: cuius relatu maximam conuiuiorum nostrorum sobrietatem doceres: Et Cecinna profer inquit in medium quæ dicitur hac quoque parte luctu comperisti. Ultra omnes enim polles memoria uetustatis. Et Furius sic ingressus est: Uetustas quidem nobis semper (si sapimus) adoranda est. Illa quippe saecula sunt: quæ hoc imperium uel sanguine uel sudore pepererunt. Quod non nisi uirtutum faceret ubertas. Sed quod fatendum est: in illa uirtutum abundantia uitia quoque ætas illa non caruit: Equibus nonnulla nostro saeculo morum sobrietate correctæ sunt. Et de luxu quidem illius temporis circa marinas copias dicere institueram: sed quia in assertionem nostræ emendationis alia ex aliis proferenda se suggerunt: de piscibus non omitto: sed differo dum de alia lasciuia qua nunc caremus: admonere. Dic enim Hore qui antiquitatem nobis obiicit: ante cuius triclinium modo saltatricem uel saltatorem te uidisse meministi? At inter illos saltatio certatim uel ab honestis appetebatur. Ecce enim ut ab illo ordiar tempore: quod fuit optimis moribus. Inter duo bella punica ingenium quid dicam ingenium: filii senatorum in ludum saltatorium comeabant: & illic crotala gestantes saltare disciebant. Taceo quod matronæ etiam saltationem non inhonestam putabant. Sed iter probas quoque earum erat saltandi cura: dummodo non curiosa usque ad artis perfectionem. Quid enim ait Salustius. Pfallere saltare elegantius quam necesse est probare. Adeo & ipse Semproniam reprehendit: non quod saltaret: sed quod optime scierit. Nobilium uero filios: & quod dictum nefas est filias quoque uirgines inter studiolum numerasse saltandi meditationem: testis est Scipio Africanus Aemilianus: qui in oratione contra legem iudiciariam. Tyberii Gracchi sic ait. Docentur præstigias inhonestas cum cynedulis & sabaucis palterioque eunt in ludum histrionum: discunt cantare: quæ maiores nostri ingenium pro ducier uoluerunt. Eunt inquam in ludum saltatorium inter cynedos uirgines puerique ingenium. Hæc cum mihi quisquam narrabat: non poteram animum inducere ea liberos suos nobiles homines docere. Sed cum ductus sum in ludum saltatorium: plus medijsfidijs in eo ludo uidi pueris uirginibusque quingentis. In his unum (quod me reipublicæ misertum est) puerum bullatum petitoris filium non minorem ætatis duodecim cum crotalis saltare: quæ saltationem ipudicus seruulus honeste saltare non posset. Vides quæ admodum igemuit Africanus: quod uidisset cum crotalis saltare filium petitoris idem caditatis: quæ ne tu quæ spes & adipiscendi ratione poterat coercere magistratus: quo tempore suisque ab omnibus pro debuit uindicare: quo minus faceret quod. In tempore non habebat: Cæterum superius plerumque nobilitate hæc propudia celebrare conuictus est Caro. Sic nimium. M. senatorem non ignobilis Cecilium Spaciatorem & Fescenium uocat eumque staticulos dare iis uerbis ait. Descendit de cantherio: inde staticulos dare: ridicularia fundere. Et alibi in eundem. Præterea cantat: ubi collibuit: interdum graecos uersus agit: iocos dicit: uoces demutat: staticulos dat. Hæc Cato: cui ut uidetis etiã cantare non ferii hominis sic uidetur quod apud alios adeo non inter turpia numeratum est: ut Decius Sylla uirtanti nominis optime cantasse dicat. Cæterum histriones non inter turpes habitos. Cicero testimonio est: quem nullus ignorat. Roscio & Aesopo histrionibus tam familiariter usum ut res rationeque eorum sua solertia tueretur. Quod cum aliis multis tunc exemplis quoque eius declaratur. Nam illam orationem quis est qui non legerit: in qua populū romanum obiurgat: quod Roscio gestum agente tumultuarit? Et certe satis constat contendere eum cum ipso histrione solitum: utrum ille saepius eandem sententiam uarijs gestibus efficeret: an ipse per eloquentiam copiam sermone diuerso pronuntiauerit? Quæ res ad hæc artis suæ fiduciam Roscium abstruxit ut librum conscriberet: quo eloquentiam cum histrionibus compararet. Is est Roscius: qui etiam lucio Syllæ carissimus fuit: & anulo aureo ab eodem dictatore donatus est. Tanta autem fuit gratia & gloria: ut mercedem diurnam de publico mille denarios sine gregalibus solus acceperit. Aesopum uero ex pari arte ducentes sextertium reliquisse filio constat. Sed quid loquor de histrionibus: cum Appius Claudius uir

porcus troianus

Saltatio in mensa
Crotala
Exprobratio saltationis

Cecilius spartiator

Roscio
Histriones
aëtopus

Aesopus
histrionum dicitur
Appius
Claudius

triumphalis: qui salus usque ad senectutem fuit: pro gloria obtinuerit: & inter collegas optime saltabat. Ac prius quam a saltatione discedo: illud addicam uno eodemque tempore tribus nobilissimis ciuibus non modo studium saltandi: sed etiam (si diis placet) peritiam qua gloriarentur fuisse Gabinio consulari Ciceronis inimico: quod ei & Cicero non dissimulater obiecit: & M. Cecilio noto in turbas uiro: quem idem Cicero defendit: & Licinio Crasso Crassi eius: qui apud parthos extinctus est: filio.

Nonnullos ex piscibus traxisse cognomina.

Cap.

Ed de saltatione ueterum ad praepraem marine transire luxum Liciniorum me nomen admonuit: quos Murenas: cognominatos: quod hoc pisce effusissime delectati sunt: satis constat Huic opinioni. M. Varro consentit asserens eodem modo Licinios appellatos Murenas quo Sergius Orata cognominatus est: quod ei pisces qui auratae uocantur: carissimae fuerint. Hic est Sergius Orata qui primus balneas pensiles habuit: primus ostreae in baiano locauit: primus optimum saporem ostreis lucrinis ad iudicauit. Fuit autem aetate Lucii Crassi illius disertus: qui quod grauis & ferus habitus sit: etiam Cicero docet. Is tamen Crassus uir censorius. Nam cum Cn. Domitio censor fuit: cum supra ceteros desertus haberetur: essetque iter clarissimos ciues princeps: tamen murenam in piscina domus suae mortuam atratus tanquam filiam luxu Neque id obscurum fuit: quippe collega Domitius in senatu hoc ei quasi deforme crimen obiecit. Neque id consiteri Crassus erubuit: sed ultro etiam si diis placet gloriatus est censor pia affectu famoque rem fecisse se iactans Piscinas autem quae refertas habuerint praeciosissimis piscibus romani illi nobilissimi principes Lucius Philippus & Hortensius: quos Cicero piscinarios appellat etiam illud indicium est: quod M. Varro in libro de agricultura refert: M. Catonem: qui post uticae periit cum haeres testamento Lucilii esset relictus: pisces de piscina eius. xl. milibus uendidisset. Accersiebantur autem murenas ad piscinas nostrae urbis ab usque freto siculo: quod thegium a melfana respicit. Illic enim optime a prodigijs esse creduntur tam hercule: quam anguilla: & utraque ex illo loco graece plotae uocantur: latinae stutae quod in summo super nantes sole torrefactae curuare se possunt: & in aquam mergere desinunt: atque ita faciles captu fiunt. Et si enumerare uelim: quod multi magnique auctores murenas e freto siculo nobilitarint: longum fiet. Sed dicam quid. M. Varro in libro qui inscribitur Gallus de admirandis dixerit uis uerbis. In sicilia quoque inquit manu capi murenas stutas quod hoc in summa aqua praecipua pinguitudine fluitent. Haec Varro. Sed quis neget indomitam apud illos (et ut ait Cecilius) uallatam gulam fuisse: qui ex tam longinquo mari instrumenta luxuriae compararet. Nec rarus hic romae piscis ut peregre accitus erat. Auctor est Plinius. C. Caesarem dictatorem cum triumphales coenas populo daret: sex milia murenarum a C. Horio ad pondus accepisse. Huius Hirii uillam quam uis non amplam aut latam constat: propter uiuaria quae habuit: quadragies sextertium uenundatam.

De Accipensere.

Cap.

Ecce accipenser quae maria prodigijs nutriunt illius saeculi delicias euasit. Et ut liqueat secundo punico bello celebre nomen huius piscis fuisse. Accipite ut meminerit eius Plautus in fabula. quae inscribitur baccharia ex persona parasiti.

Quis est mortalis tanta fortuna affectus unquam:

Qua ego nunc sum: cuius haec uentri portatur pompa.

Vel nunc qui mihi in mari accipenser latuit antehac:

Cuius ego latus in latebras reddam meis dentibus & manibus. Et ne uilior sit testis poeta: accipite assertore Cicero: in quo honore fuerit hic piscis apud Publium Scipionem Africanum illum & Munatium. Haec sunt in dialogo de fato uerba Ciceronis. Nam cum esset apud Lauernium Scipio unaque Pontius: allatus est forte Scipioni accipenser: qui admodum raro capitur. Sed est piscis (ut ferunt) in primis nobilis. Cum autem Scipio unum & alterum ex his: qui eum salutatum uenerant inuississet: pluresque etiam inuissurus uideretur. in aurem Pontius Scipio inquit uide quid agas: accipenser iste paucorum hominum est: Nec inficias eo temporibus Traiani hunc piscem in magno precio non fuisse teste Plinio Secundo: qui in naturali historia cum de hoc pisce loqueretur sic ait: Nullo modo in honore est: quod quidem miror cum sit paruus inuentu. Sed nec diu stetit haec parsimonia. Nam temporibus Seueri principis: qui ostendebat duritiam morum: Samonicus Serenus uir ut saeculo doctus: cum ad principem suum scriberet: faceretque de hoc pisce sermonem: uerba Plinii quae superius posui: praemisit: & ita subiicit. Plinius (ut scitis) ad usque Traiani imperatoris uenit aetatem. Nec dubium est: quod ait nullo honore hunc piscem temporibus suis fuisse: uerum ab eo dici. Apud antiquos autem in precio fuisse ego testimonijs palam facio: uel eo magis quod gratiam eius uideo ad epulas quasi post liminum redisse. Quippe qui dignatione uestra cum interuio conuiuio sacro: animaduerto hunc piscem coronatus ministris cum tibicine in-

troferri. Sed quod ait Plinius de accipensere (squamis: id ueget esse maximus rerum naturalium indagator Nigidius Figulus ostendit. in cuius libro de animalibus quod ita positum est. Cur alii pisces (squama secunda accipenser aduersa sit. Haec Samonicus qui turpitudinem conuiuii principis sui laudando notat: pides uenerationem quae piscis habebatur: ut a coronatis inferretur cum tibicinibus cantu: quasi quaedam non deliciarum sed numinis pompa. Sed ut minus miremur accipensere graui precio taxari solitum: Alinius Celer uir consularis (ut idem Samonicus refert) multum unum septem milibus numum mercatus est. In qua re luxuria illius saeculi eo magis licet aestimare: quod Plinius secundo temporibus suis negat facile mulum repertum: qui duas pondo libras excederet. At nunc & maioris ponderis passim uidemus & praecipua haec insana nescimus. Nec contenta illa ingluuies fuit maris sui copiis. Nam Optanus praefectus classis sciens sacrum adeo italicis littoribus ignotum. ut nec nomen latinum eius piscis habeamus: incredibilem multitudinem in uariis nauibus huc aduectam inter hostiam & campaniae litus in mare sparsit: miroque ac nouo exemplo piscis in mari tanquam in terra fruges aliquas seminauit. Idemque tanquam summa in hoc utilitatis publicae uerteretur: quinqueennio dedit operam: ut si quis inter alios pisces scarum forte coepisset: incolumem confestim & inuiolatum mari redderet. Quid extimemus captiuam illius saeculi gulam feruisse mari: cum magno uel dicam maximo apud praedigos honore fuerit etiam thyberinus lupus & omnino omnes ex hoc amne pisces: quod equidem cur illis ita uisum sit ignoro. Fuisse autem etiam M. Varro ostendit: qui enumerans quae in quibus italiae partibus optima ad uictum gignatur: pisci thyberino palmam tribuit his uerbis in libro rerum humanarum. xi. Ad uictum optima fert ager capanus frumentum: salernus uinum: cassinas oleum: tusculanus ficum: mel tarentinus: piscem thyberis. Haec Varro de omnibus scilicet huius fluminis piscibus: sed inter eos ut supra dixi praecipuum locum lupus tenuit: & quidem is qui inter duos pontes captus esset. Id ostendunt cum multi alii: tum etiam Caius Titius uir aetatis lucilianae in oratione: qua legem famiam suam: cuius uerba ideo pono: quia non solum de lupo inter duos pontes capto erunt testimonio: sed etiam mores quibus plerique tunc uiuebant facile publicabunt. Describens enim homines praedigos in focum adiudicandum ebrios comitantes quaeque soleant in se sermocinari: sic ait. Ludum alea studiose unguentis delibuti scortis stipati. Vbi horae. x. sunt iubent puerum uocari: ut comitium eam percussat: quid in foro gestum: sit quid suaserint: quid dissuaserint: quid tribus iusserint: quid uetuerint. Inde ad comitium uadunt: ne litem suam faciant. Dum est: nulla est in angustia portu amphora: qua non implicant: quippe qui uesitam plenam uini habeant. Veniunt in comitium tristes: iubent dicere. Quorum negotium est: narrant. ludex testes poscit. Ipsi inter mictum. Vbi redit: ait se omnia audiuisse. Tabulas poscit. Litteras inspicit. Vix praecipua uino sustinet palpebras. Eunti in consilium ibi haec oratio. Quid mihi negotii est cum istis nugatoribus: potiusque potamus mulsum mixtum uino graecorum: edimus turdum pingue: bonumque piscem: lupum germanum qui inter duos pontes captus fuit. haec Titius. Sed & Lucilius acer: & uolentus poeta ostendit scire se hunc piscem egregij saporis: qui inter duos pontes captus esset: eumque quasi liguritem catilonem appellat: scilicet qui proxime ripas sterces insectaretur. Proprie autem catilones dicebantur: qui ad polutum Herculis uertim cum uenissent catillos liguribant. Lucilii uersus hi sunt.

Fingere praeterea afferri quod quisque uolebat:

Illum summa ducebant: atque altitium lanx:

Hunc pontes thyberinos duo inter captos catillo.

Longum fiat si enumerare uelim quot instrumenta gulae inter illos uel ingenio excogitata sint uel studio confecta. Et haec nimirum causae fuerunt: propter quas tot numero leges de coenis & sumptibus ad populum ferebantur: & imperari coepit: ut patentibus ianuis praesentaretur & coenitaretur. Sic oculis ciuium testibus factis luxuriae modus fieret. Prima autem omnium de coenis lex ad populum orchia peruenit: Quae tulit. C. Orchus tribunus plebis de senatu sententia. iiii. anno quam Cato censor fuerat. cuius uerba (quia prolata sunt) praetereo. Summa autem eius praescribatur numere conuiuagum. Et haec est lex orchia: de qua Cato mox orationibus suis uociferabatur: quod plures: quam praescripto eius cauebatur: tum ad coenam uocarentur. Cumque auctorem nouae legis aucta necessitas imploraret post annum uicesimum secundum legis orchiae sania lex lata est anno post romam conditam secundum Gelij opinionem quingentesimo octogesimo octauo. De hac lege Samonicus Serenus ita refert. Lex sania sanctissimi Augusti ingenti omnium ordinum consensu peruenit ad populum. Neque eam praetores aut tribuni: ut plerisque alias: sed ex omnium bonorum consilio & sententia ipsi consules pertulerunt: cum republica ex luxuria conuiuiorum maiora quam crederetur detrimenta pateretur. Si quidem eo res redierat: ut gula illecti plerique ingenui pueri pudicitiam & libertatem suam uendiderunt. Plerique ex plebe romana uino madidi in comitijs uenerunt:

Afinius celer
Mulus piscis
Optanus praefectus
Scarius piscis

Lupus thyberinus
Lupus captus inter duos pontes de quibus Hor. li. ii. sermo. saty. Lex famia

Catilone

Lex ut coenaretur patentibus ianuis
Leges istae sumptuariae
Lex orchia

Lex sania

& ebrii de reipublicae salute consulere. Hæc Samōichus. Faniæ autem legis severitas in eo fu-
 perabat orchiam legem: q̄ in superiore numerus tantummodo cœnantium cohibebat: licebatq̄
 secundum eam unicuiq̄ bona sua inter paucos consumere. Fania autem & sumptibus modum
 fecit assibus centū. Vnde a Lucilio poeta festiuitatis suæ more centussis uocatur. Fanniam legē
 post annos decem & octo lex didia cōsecuta est. Eius serundæ duplex fuit causa. Prima & potissi-
 ma: ut uniuersa italia nō sola orbe lege sumptuaria teneretur. Italicis æstimantibus: faniam legē
 nō in se: sed in solos urbanos ciues esse cōscriptā. Deinde ut nō soli qui prandia cœnæ suæ mato-
 re sumptu fecissent: sed etiam qui ad eas uocati essent atq̄ omnino interfuissent. pœnis legis te-
 nerentur. Post didiam licinia lex lata est a Publio Licinio Crasso diuite. Cuius serundæ pbādæq̄
 tantum studiū ab optimatibus impensum est: ut cōsulto senatus iuberetur: ut ea tantummodo p̄
 mulgata priusq̄ trinundino confirmaretur: ita ab omnibus obseruaretur: quasi iam populi sen-
 tentia comprobata. Lex uero hæc paucis mutatis in plerisq̄ cū fania congruit. In ea enim feren-
 da quæ sita est nouæ legis auctoritas exolefcēte metu legis atiquioris. Ita hercules ut de ipsis. xlii.
 tabulis factū est: quarum ubi cōtemni antiquitas cepit. eadem illa: quæ illis legibus cauebatur:
 in alia latorum nomina transferunt. Sed legis liciniæ summa: ut kalendis nouis nundinis roma-
 nis cuiq̄ in dies singulos. xxx. dumtaxat asses edūdi causa cōsumere liceret: Cæteris uero diebus
 qui excepti nō essent: ne amplius apponeretur q̄ carnis aridæ pondo tria & salsamentorū pondo
 libra: quod ex terra uite arboræ natum sit. Video quid remordeat. Ergo iudiciū sobrii sæculi
 est: ubi tali præscripto legum coerceretur expensā cœnarū. Non ita est. Nam leges sumptuariae
 a singulis seruebantur. qui ciuitatis totius uitia corrigerēt. Ac nisi pessimis effulsissimisque moribus
 uiueretur: profecto opus serundis legibus nō fuisset. Vetus uerbum est. Leges inq̄ bonæ ex mā-
 lis moribus procreantur. Has sequitur lex cornelia & ipsa sumptuaria: quam tulit Cornelius Syl-
 la dictator: in qua non cōuiuiorū magnificentia prohibita est: nec gulæ modus factus: uerū mi-
 nora precia rebus imposta. & quibus rebus dii boni q̄q̄ exquisitis & pene incognitis generibus
 deliciarū: quos illic pisces: qualesq̄ offulas nominat: & tamen precia illis minora cōstituit: ausim di-
 cere ut uilitas eduliū animos hominum ad parandas obsoniorū copias incitaret: & gulæ seruire
 etiam qui paruis essent facultatibus possent. Dicam plane quod sentio. Aprime luxuriosus mi-
 hi uidetur & prodigus: cui hæc tanta in epulis uel gratuita ponatur. Itaq̄ tanto hoc sæculum ad
 omnem incōtinentiam promptius ut pleraq̄ harum rerū quæ syllana lege ut uulgo nota cōpre-
 henduntur: nemo nostrum uel fando cōpererit. Sylla mortuo Lepidus consul legem tulit & ipse
 cibariam. Cato enim sumptuaria leges cibarias appellat. De hinc paucis interiectis annis alia lex
 peruenit ad populū ferene. Antio Restione: quam legem quauis esset optima: obstinatio tamen
 luxuriæ & uitiorū firma concordia nullo obrogante irritam fecit. Illud tamen memorabile de
 Restione latore ipsius legis fertur: eum quod uixit foris postea nō recognosse: ne testis fieret con-
 temptæ legis: quā ipse bono publico pertulisset. His legibus anumerare edictū de sumptibus ab
 Antonio propositū: qui post triumphum fuit: ni indignū crederem inter cohibentes sumptus Anto-
 nio locum facere: cuius expensæ in cœnam solitæ cōferri sola unionis a Cleopatra uxore con-
 sumpti æstimatio superate sunt. Nam cū antonius quicquid mari aut terræ aut etiam cælo gi-
 gneretur: ad satiamdam ingluuiem suam natū existimans faucibus ac dētibus suis subderet eaq̄
 re captus de romano imperio facere uellet ægyptiū regnum. Cleopatra uxor: quæ uinci a roma-
 nis nec luxuria dignaretur: sponione prouocauit in sumere se posse in unam cœnam sextertium
 centies. Id antonio mirū uisum nec moratus sponione cōtendit dignus culina Munatio Planco
 qui tam honesti certaminis arbiter electus est. Altera die Cleopatra pertentans Antonium pol-
 lucibilem sane cœnam parauit: sed quā nō miraretur Antonius: quippe qui omnia quæ appone-
 bantur ex quotidianis opibus agnosceret. Tunc regina aridēs sialam poposcit: cui aceti non ni-
 hil acris infudit: atq̄ illuc unionem demptum ex aure altera festinabunda demisit: eumq̄ ma-
 ture dissolutum uti natura est eius lapidis: absorbit. Et quauis eo facto sponione uicisset. quip-
 pe cum ipsa margarita centies sextertium sine cōtentione eualuisset: manum tamē & ad alterius
 unionis aurem similiter admouit: nisi Munatius Plancus iudex seuerissimus superatum Anto-
 nium mature pronūciasset. Ipse autem unio cuius magnitudinis fueris: inde colligi poterit: q̄ q̄
 superfuit postea uicta regis & capta ægypto romam delatus disectusq̄ est: & factæ ex una mari-
 ta duæ: impositæq̄ simulacro Veneris: ut monstruosæ magnitudinis: in templo qd̄ pantheū dī.

DE NUCE IUGLANDE. Cap.

Dhuc dicente furio secūdæ mensæ illata bellaria nouo sermone principiū dederunt.
 Symmachus. n. atrectās manu nuces uellē iqt̄ ex te audire Serui. tāra nucibus noia
 q̄ cā uel origo uariauerit: aut ūde tot mala cū hac una appellatiōe uocitēf. Fuit tamē

Lex Didia

Lex Licinia

Lex corne-
lia

Antias re-
stio

Cleopatra
Luxus i da
pibus

Iuglans

seorsū diuersa tā uocabulo q̄ sapore. Ac prius de nucibus abfoluas uolo q̄ tibi memoria crebræ
 lectōis occurrūt: Et Seruius: Nux ista iuglās secūdū nōnullos opinionē a iuuādo & a glāde di-
 cta existimatur. Caius uero in libro de significatiōe uerborū hoc refert: Iuglans arbor dicta est
 perinde ac iouis glans. Nam id arboris genus nuces habet: quæ sunt suauiore sapore q̄ glans est.
 Hunc fructum antiqui illi: q̄ egregiū glandiq̄ similē ipsamq̄ arborē deo dignā existimabāt: Iou-
 is glandē appellauerunt: quæ nūc lris interlris iuglans noīatur. Cloatius aut Verius in libro a
 græcis tractatoꝝ ita memorat: Iuglās q̄ si diuglās: id ē Διός βάλανος: Sicut Theophrastus ait:
 Hanc græci etiam basilicam uocant.

De Nuce auellana.

Vx hæc auellana seu prænestina est eadem: ex arbore est: quæ corylus dicitur: de qua
 Virgilius dixit: corylū fere. Est aut natio hominū iuxta agrū prænestinū q̄ carsitani
 uocantur ἀσώτων κάρων Cuius rei meminit Varro in logistorico: qui inscribit:
 Marius de fortuna: inde. i. prænestinæ nuces. Est & illud apud Neuiū in fabula arriolo. Quis he-
 ri apud te prænestini & lanuini hospites suapte utrosq̄ decuit acceptos cibo: alteris inanē bullā
 madidā dari: alteris nuces in procliui psundere. Hanc autem nucē græci ponticā uocant: dum
 uuaquæq̄ natio indit huic nuci nomē ex loco: in quo nascit̄ copiosior.

De Nuce Castanea. Cap.

Vx castanea de q̄ Virgi: Castaneasq̄ nuces: uocat & heracleotica. Nā uir doctus Op-
 pius i libro quē fecit de siluestribus arboribus sic ait: Heracleotica hæc nux: quā qdā
 castaneā noīant. Itē pōtica nux atq̄ et q̄ dicunt̄ basalicæ iuglādes germia atq̄ flores
 agūt similiter iisdē t̄pibus q̄bus græcæ nuces. Nūc dicēdū ē q̄ sit græca nux: ac simul hoc dicēs
 amygdalā de lance tulit: & ostēdit: Nux græca hæc ē: q̄ & amigdala dicit̄. Sed & thasia eadē nux
 uocat̄. Testis est Cloatius in ordinatoꝝ græcoꝝ libro q̄rto: cum sic ait: Nux græca amygdala.
 Acca uero i supplicatione. nucē græcā ait faunūq̄ adde quātūlibet. Nucē molluscā licet hyemis
 nobis t̄ps inuideat. tamē qd̄ de nucibus loquimur: indiciā nō relinquimus. Plautus i calcedo sic
 eius meminit: Molluscā nucē sup̄ eius dixi ipendente tegulas. Ecce plautus noīat quidē sed q̄ sit
 mollusca nux nō exprimit. Est aut p̄sicū qd̄ uulgo uocat & mollusca nux dī. f. q̄ cæteris oibus
 nucibus mollior sit. Huius rei idoneus assertor est Sueuius uir longe doctissimus in idilio: qd̄ i-
 scribitur more cū. Nam cum loquitur de hortulano faciēte moretum inter cætera quæ eo mit-
 tit: & hoc pomum mitti ait his uerbis.

Admisce tu acca basilicis hæc nunc:
 Partim persica: quod nomen sic deniq̄ fertur
 Propterea: q̄ qui quondam cum rege ponti
 Nomine alexandro magno særa prælia bello
 In persas retulere suo. post inde reuentum
 Hoc genus arboris in prælatis finibus graīs
 Disseruere nouos fructus mortalibus dantes.
 Mollusca hæc nux est: ne quis forte inscius erret.

De Nuce tarentina. Cap.

Vx tarentina dicitur: quæ ita mollis est ut uix atrectata frāgatur. De qua i libro Fa-
 borini sic reperitur. Itemq̄ quidam tareninas oues uel nuces dicunt: quæ sunt taren-
 tinæ a tarento: quod est sabinorum lingua molle. Vnde tarentinos quoq̄ dictos pu-
 tat Varro ad Libonem primo. Quam in culpam etiam Oratius potest uideri incidere qui ait
 Et molle tarentum.

De Nuce Pineæ. Cap.

Vx pinea hos nobis: qui appositi sunt: nucleos dedit. plautus in cistellaria: qui e nu-
 ce nucleos esse uult: frangat nucem Et quia mala uidemus admixta bellariis: post nu-
 ces de malorum generibus differendum est. Sunt de agricultura scriptores: qui nu-
 ces & mala sic diuidunt: ut nuces dicant omne pomum: quod foris duro tegatur: & intus habet
 quod esui est. malum uero quod foris habeat quod est esui: & durum intus includat. Secundum
 hanc diffinitionem persicum: quod Sueuius poeta superius inter nuces numerat: magis erit iter
 mala numerādū. His p̄missis malorū enumerāda sūt genera: q̄ Cloatius ordinatoꝝ græcoꝝ lib.
 iiii. ita diligēter enumerat. Sūt at̄ genera malorū armeniū cotoniū citreū couimelliū cōditū ēω
 musteū martianū orbiculatū ogrānū p̄cox p̄nuceū panicū p̄sicū q̄rianū p̄siū rubrū scādianū
 siluestre si rutiū scantianū tybur uerianū. Vides p̄sicū a Cloatio inter mala numeratū: qd̄ no-
 men originis suæ tenuit: licet iam dudū nostri soli germen sit: Quod autem ait idem Cloatius:
 Citreum & ipsū persicum malū est secundū Virgiliū: Fœlicis mali quo non p̄stantius ullum:

Nux basili-
ca
Nux auel-
lana siue
Corylus
Prænestina
Carsitani
populi
Nux pōti-
ca
Nux casta-
nea q̄ & he-
racleotica
Nux græca
q̄ & amy-
gdala
Thasia nux
Mollusca
nux
Persicum

Nux taren/
tina
Tarentum

Nux pinea
inter nuces
& mala

Genera ma-
lorum
Persicū

De Citreo

SAT

& reliqua. Et ut nemo dubitet hæc de citreo dixisse Virgilium: accipite quæ Oppius i libro de siluestris arboribus dicat. Circa idē malus & persica: altera generatur in italia: & i media altera. Et paulopost de citreo loquens ait: Est aut odoratissimū. Ex quo interiectum uesti tineas necat. Fertur autem uenenis contrarium: quod tritū cum uino purgatione uirium suarū bibentes feruat. Generantur autem i perfide omni tempore mala citrea. Alia enī præcarpunt: alia iterim maturefcunt. Vides hic & citreū nominari: & omnia signa pomi quæ de eo Virgilius dixit: licet nomen citrei ille nō dixerit. Nam & Homerus q citreū τιον appellat: ostēdit esse odoratū pomū αρωκαλον δλωδω. Et quod ait Oppius inter uestem poni citreum: idē significat & Homerus: cum dicit εμαστα. Hinc & Neuius poeta in bello punico ait: Citrosam uestem.

Citrosa uestis

De Piris. Cap.

Pyroge genera

Ira hæc quæ uidemus: uarietas nominū numerosa discernit. Nam idē Cloatius sic eorum uocabula describit: antianum cucurbitinū citriū ceruisca calculosum crustumū decimæ græculū lollianū lauiniū laureū lateresianū marapiū milesiū myrteū neuianum orbiculatum præcianū rubile signinum tullianū ticianū turritianum præcox uolemium mespilusierum lementinū serum tarentinum serum ualerianū serum.

De Ficis. Cap.

Ficoge genera

Dmonēt nos & fici aridæ: ut enumeremus genera ficorum eodē Cloatio nos de his ut de aliis instruente. Sic enī diuersas ficos diligentia suæ moræ dinumerat: africa alba harūdicea a sinistra atra palusca augusta bisera carica caldica alba nigra chia alba nigra cucurbitina duricorea herculanea lauiana ludia leptoludica martica nudica pulla pōpeiana præcox tellana atra. Sciendum q fici alba ex foelicibus sit arboribus: contra nigra ex infœlicibus. Docent nos utrūq; pontifices: ait enī Veranius de uerbis pontificibus: Foelices arbores putant esse: quercos æculus ilex superius fagus corylus sorbus ficus alba pyrus malus uitis prunus cornus lotus. Targnus aut præicus i ostentario arborario sic ait. Arbores quæq; inferum deorū auertentiūq; in tutela sunt: eas infœlices nominat. Alternū sanguinē foelicem sicū atrā quæq; baccā nigrā nigrosq; fructus ferūt: itēq; acrisoliū pyge saluaticū pruscū rubū sentesq; qbus portēta pdigiaq; mala: cōburi iubere oportet. Quid qd sicū tanq nō pomū fecerni a pomis apud idoneos repimus? Afranius in selia: Pomū holus ficu uuā. Sed & Cicerō œconomicon libro tertio: Neq; ferit uitē: neq; quæ sara est diligenter colit: oleum ficos poma nō habet. Nec hoc ignorādū ē: sicū solā ex oibus arboribus nō florere. Lactis pprie ficoge dī.

Lactis Fici grossi

Grossi appellant fici: quæ non maturefcunt. Hos græci dicunt ὀλίγουσ. M. Attius: in milibus tot ficoge nō uidebitis grossum. Et paulopost ait. Sumas ab alio lacte distillos grossos. Et postūmius Albinus ānali prio de bruto. Et cā selestuū Brutūq; faciebat: grossulos ex melle edebat.

De Oleis & uuis. Cap.

Oleage genera

Learū genera hæc enumerant: africana albigerus aquilia alexandrina ægyptia culmina cōditua liciniana orchas oleaster paulia paulia radius salentina sergiana ternutia. Sicut uuarū ista sunt genera aminea. s. a regiō: nā aminei fuerūt: ubi nūc salernū ē. a sinusca atrusca albuierus abena apiana apicia bumama: aut ut græci dicūt βυυαοσοο dura cina labrusca melapithia maronia maræotis numetana pōcia prænia plithia pilleolaca rhodia stephanitis uenūcula uariola lagea. Inter hæc prætextatus: Vellem Seruiū nostrum diutius audire: sed hora nos quietis admonet: ut exorto iubar e eloquio Symmachi domi suæ fruamur: atq; ita facta discessio est.

Aminei ad salernum

MACROBII AVRELI THEODOSII VIRI CONSULARIS ET ILLUSTRIS SATURNALIORVM LIBER. IIII

EC MAGIS INCEPTO VULTVM SERMONE mouetur. Quā si dura silex aut steter marpelia cautes. Tandē corripuit sese: atq; inimica refugit. Item pathos est & i hoc uersu. Obstupui: steterūtq; comæ: & uox faucibus hæsit: Sed tota Daretis fatigatio habitu depingitur. Ast illū indī æquales genua ægra trahentē. Quasi antēq; utroq; caput cassūq; cruore Ore eiestantem. Sociorūq; eius trepidationē breuiter ostendit. Galeæq; ensēq; uocati accipiūt qsi non spēte accepturi munus: quod erat damnū uerecundia. Ex eodem genere est illud. Totoq; loquetis ab ore Scintilla absistunt: oculis micat acris ignis. Est & in descriptione lāgoris hitus: ut ē tota descriptio pestilentia apud Tucididem. Et labi infœlix studioq; atq; imemor herbæ Victor

equus. Et demissa aures: incertus ibidē sudor: & ille quidē moriturus frigidus. Est iter pathe & pudor ut circa Deiphobum pauitate & dira tegetē supplicia. Et luctus habitu proditur: ut in Euryali matre: Excussi manibus radii: reuolutaq; pensa Euolat infœlix. Et latinus quia miras: de fixa obrutu tenet ora. Et Venus quia rogatura est: Tristior & lachrymis oculos suffusa nitētes. Et sybilla quia insani: Subito nō uultus nō color unus: Non comptæ mansere comæ.

Oratio pathetica. Cap.

Vnc uideamus pathos quo tenore orationis exprimif. Ac primū quæramus qd de tali oratione rhetorica arte picipitur. Oportet enim ut oratio pathetica aut ad indignationē aut ad misericordiā dirigatur: quæ a græcis οἰκτροσ καὶ δεινωσις appellatur: Horum alterū accusatori necessariū est: alterū reo: Et necesse est initiū abruptum habeat: quoniā satis indignantibus leuiter incipere nō conuenit. Ideo apud Virgilium Iuno sic incipit. Quid me alta silentia cogis Rumpere? Et alibi Me ne incepto desistere uictā: Et alibi: Heu stirpem inuisam & fatis cōtraria nostris Fata phrygū. Et Dido: Moriemur inultæ: Sed moriamur ait. Et eadē: Proh iuppiter ibit: Hic ait. Et priamus. At tibi pro scelere exclamat p talibus ausis Nec initiū solum tale esse debet. sed omnis (si fieri pōt) oratio pathetica & breuibis sententiis & crebris figurarum mutationibus debet: uelut inter æstus iracundia fluctuare. Vna ergo nobis uirgiliana oratio pro exemplo sit. Heu stirpem inuisam Initiū ab ecphoneli. Deinde sequuntur breues interrogatiūculæ. Num sygeis occūbere campis: Num capti potuere capi? num incensa cremauit Troia Viros: Deinde sequitur hyperbole: Medias acies mediosq; pignes Inuenere uiā. Deinde ironia: At credo mea numina tandē Fessa iacēt: odiis haud exaturata quieui. Deinde ausus suos inefficaces queritur. Per undas ausa seq: & pfugis toto me opponere ponto. Secūda post hæc hypbole. Assumptē i teucro: uires cæliq; marisq;. Inde dispersæ querelæ. Quid syrtēs aut sylala mihi: quid uasta carybdis. Profuit: lungitur inde argumentum a minore: ut pathos augeatur: Mars pdere gentē Immanē lapithū ualuit. Minor scilicet. persona ideo illud sequit: Ast ego magna iouis coniunx. Deinde cum causas quoq; contulisset: quanto ipetu dea dixit: Infœlix q me met i oia uerti. Nec dixit nō possum perdere Aeneam: sed uincor ab Aenea. Deinde cōfirmat se ad nocendū: & quod propriū est irascentis: & si desperet pfici posse: tamē ipedire cōtenta est. Flectere si nequeo superos: acheronta mouebo. Non dabitur regnis esto prohibere latinis Attrahere. atq; moras tantis licet addere rebus At licet amborum populos excindere regum. Post hæc in nouissimo: quod irati libenter faciūt: maledicit. Sanguine troiano & rutulo dotabere uirgo. Et prius argumentū a simili cōueniēs ex pcedētibus: Nec face tantū Cysseis prægnans ignes enixa iugales: Vides q sæpe orationē mirauerit: ac frequētibus figuris uariauerit: quia ira quæ breuis furor est: nō pōt unū cōtinuare sensum in loquēdo. Nec desunt apud eūdem orōnes misericordiā cōmouētes. Turnus ad lutarnā. An miseri fratris letū ut crudele uideres? Et idē cū augeat inuidiā occisog. p se amicog. Vidi oculos ante ipse meos me uoce uocātē Muranū. Et idē cū miserabile fortunā suā faceret: ne uictō sibi pascere: Vicisti: & uictū tendere palmas Ausonii uidere. Idē. Quos minime uellē. Et alioq; pces orantium uitā: Per te per qui te talē genuere parētes: & similia.

Pathetica orationes οἰκτροσ miserabilis οἰσ δεινωσις grauitas

De Habitu. pathos. Cap.

Vnc dicamus de habitu pathos: qd ē uel in ætate uel in debilitate & cæteris q sequuntur. Eleganter hoc seruauit: ut ex oī ætate pathos misericordiā mouere. Ab infantia. Infantūq; aiæ flentes in limine primo. A pueritia: Infœlix puer atq; impar cōgressus achilli. Et parūq; pī tēdebat iulū. Vt nō minus miserabile sit piculū i paruo q i filio. Et Superst cōiunx necreusa: alcaniūq; puer: Et alibi parui casus iulii. A iuuenta uero. Impositiq; rogis iuuenes ante ora parentum: Pugētesq; genæ iuuenili in corpe pallor. A senectā Danai miserere senectæ. Et ducif infœlix æuo cōfectus aletes: Et caniciū multo deformat puluere. Mouit & a fortūa mō misericordiā mō indignationē. Misericordiā: Tot quōdam populis trisq; supbū Regnatorē aiæ. Et Sinon: Et nos aliq; nomēq; decusq; Gessimus: Et Ausoniiq; oli ditissimus aruis. Indignationem uero ex uerbis Didonis: Et nris illuserit aduena regnis. Elegāter. n. ex cōtēptu Aeneæ auget iniuriā suā. Et amata: Exulibus ne daf ducēda lauinia teucris: Et Numanus: Bis capti phryges. Mouit pathos misericordiā & ex debilitate. Ex quo me diuū pī atq; hoīum rex Fulmis afflauit uētis: & cōtigit igne Et alibi: Et trūcas inhonesto uulnere nares. Et de Mezētio: Attollit in ægrū se foemur. Et Huc caput atq; illuc humero ex utroq; pependit. Et te decisa suum laride dextera quærit. Et acerq; cruento Puluere: perq; pedes traiectus lora tumentes. Mouit pathos misericordiam frequen & a loco: Cū uitā in siluis inter deserta ferarū Lustra domosq; traho: & libyæ deserta pagro.

Pathos a misericordia Pathos ab oī ætate

A fortuna

A debilitate

A loco

Et At nos hinc alii sitiētes ibimus afros. Pars scythia & rapidum cretæ uenimus oaxē. Et illud egregie & breuiter: Ter circū illiacos raptauerit hectora muros. Illiacos id ē primæ muros quos ipse defenderat: pro quibus efficaciter p decem ānorū spatia pugnauerat. Et illud: Nos patriā fugimus. Et Littora cū patriæ lachrymans por tusq; relinquo: Et dulces moriens remimicitur agros. Et Ignarum laureus habet ora minanta Lyrnesi domus alta solo laurente sepulchrū. Et ut Agamēnonem indigne ostenderet occisum: assumpfit locum: Prima inter limina dextra oppetit. Et illud mōtibz in patriis atq; inter tuta domorum: Sacer uero locus præcipue pathos mouet. Occisum inducit Orpheus: & miserabiliorē interitum eius a loco facit: Inter sacra deum nocturniq; orgia bacchi: Et in euersiōe troiæ Percq; domos & religiosa deoz limina. Cassandræ quoq; raprū uel diminutionem q̄ miserabilē facit iacer locus: Ecce trahebatur a tēplo adytisq; minere: Et alibi: Diue armipotētis ad ara ꝑcubuit. Et andromache cū de Pyrrhi nece diceret: ut inuidiā occidentis exprimeret. Excipit incautū patriasq; obtruncat ad aras. Et Venus quot Aeneas in mari uexatur ita lunonis quā iuidiose quæritur de loco Neptuno. In regnis hoc ausa tuus. Fecit sibi pathos sæpe ex tempore: Prius q̄ Pabula gustassent troiæ xanthūq; bibissent. Et Orpheus miserabilis ex longo dolore. Septē illum totos phibent ex ordine mēies. Et palinurus Vix lumine quarto prope xi italiā. Et Achimēnides: Tertia iam lunæ se cornua lumine cōplēt. Et septima post troiæ excidium iam uertitur ætas. Frequens apud illum pathos a causa: re uera enim causa ut res aut atrox aut miserabilis uideatur. ut Cicero i Verrem. Qui ob sepulturam i carcere necatorum a parentibus rogabatur. Hoc enim non tam rogari aut pecuniā exigere q̄ ob hanc causam. indignum erat. Et Demosthenes cum quæritur quendā inuidia circūuentum. ex causa auget inuidiam. Circūuenit inquit arbitru: qui inter me atq; se integre iudicauerat. Ergo & Virgilius egregie sæpe ex hoc loco traxit affectū. Occidit inquit i acie Galeus. Hoc ꝑ se nō ē dignum misericordia belli tempore: sed admouit causam: dum paci medium se offert. Idem alio loco Sternitur infelix. Deinde subiicit causam miserabilem alieno uulnere id ē cū ad aliū telū esset emissum. Et cum palamedē indigne occisum uellet: Quē falsa sub prōditiōe pelagi Inson tem infando iudicio quia bella uetabat Demisere neci: Et Aeneas ut ostenderet magnitudinem timoris sui: bene causam posuit. Et pariter comitq; oneriq; timēre: Quid lapix ut cōtēptis cæteris artificiis inglorius (quē admodū poeta ait) uiueret q̄lis cā ꝑponit. Ille ut depositi ꝑferret fata parentis. Ex eodem genere est: Fallit te incautū pietas tua. Hæc epim cā illum hostibus. Et sic miserabilē fecit. Sed Aeneas cū hortatur: ut sepeliantur occisi. quā causam proponit. Qui sanguine nobis Hanc patriam peperit Nec suo non & indignatio demonstratur a causa: ut illic Multa gemens ignominia plagasq; supbi Victoris: Tum quos misit inultus amores. Et illud a causa ex affectu indignantis An solos tangit atridas iste dolor. Iolissq; licet capere arma mycenis: Et illud. At tu dictis albane maneres. Et illa oia: Vendidit hic auro patriā. Quiq; ob adulteriū cæsit Nec partē posuere suis. Ad pathos mouendū nec duos illos ꝑtermisit locos: quos rhetores appellant a mō & a materia. Modus est cū dico: occidit manifeste uel occulte. Materia ē: cū dico: sero an ueneno. Demosthenes de mō iuidiā: Midia facit se pulsarū eothurno: Cicero Vetri cū nudū quendā dicit ab eo statua ipositu. Virgilius nō minus euidenter Altaria ad ipsa tementē Traxit & in multo lapsante sanguine nati. Et capulo tenus abdidit ensem. Et illa oia a mō sūt. R. ostroq; imanis uultur adunco Immortale iecur tondens: & reliqua. Et quos sup atra filex iam iā lapsura cadenti iminet assimilis. Sed & misericordia a mō sæpe cōmouet: ut de orpheo Latos iuuenem sparsere ꝑ agros Et illud Obruit auster aqua inuoluēs nauēq; uirosq;. Et laxū ingēs uoluūt alii. Et Mortua quin etiam iugebat corpora uiuis. Et i georgicis: Nec uia mortis erat simplex: & cætera de inscriptione morbi. Sed & materia apud rhetores pathos mouet: ut dū queritur Cicero flāmā ex lignis uiridibus factā: atq; ibi inelustum fumo necatū Hoc enī a materia ē: quoniam hic usus est fumo materia ad occidendū: ut alius gladio: alius ueneno. Et ideo acerrimū pathos ex hoc motū est. Idē facit: & cū flagellis cæsum querit ciuē romanū. Inuenies idē apud Virgilium. At pater omnipotēs densa inter nubula telū Contorlit nō ille faces & fumea thædis: & reliqua; Elegāter at illius qdē materiā elusit Ex huius aut uera & uehementi materia exꝑssit iracūdia. Et singula quidē enumerabimus: ex quibus apud rhetores pathos nascitur quibus ostēdimus usū Maronem sed nonnunq̄ Virgilius in una re ad augendum pathos duobus aut pluribus locis coniunctis uti: ut in Turno ab ætate: Miserere parentis Longeui. A loco: Quē nūc mœstū patria ardea lōge diuidit. Et circa Cassandræ mō: Ecce trahebas. Ex hīu corpis passis priameia uirgo crinibus. Ex loco. A tēplo adytisq; minere: Et circa agamēnonē a priā: ꝑe myceneus. A fortua: Magnoz ductor achiuū. A neci situdie Cōiugis. A loco Priā iter limia subiecit adulter. Tacite quoq; quasi per diffinitionē pathos mouere solet: cū quæres miserationē mouet: nō dilucide dicitur: sed datur intelligi: ut cum Mezentius dicit. Nunc altē uulnus adactū. Quid. n.

A loco factro

A tempore

A causa

A mō & a materia

aliud ex hoc intelligendū est: q̄ hoc altum uulnus esse amittere filium. Et rursus idē: Hæc uia sola fuit qua perdere posses. Sed hic scilicet accipiendū est perire esse amittere filiū. Et luturna cū querit: q̄ adiuuare fratrem phibeas: Immortalis ego. Quid enī sequitur non est immortalis in lætu uiuere: Hæc ut dixi uim diffinitionis habet: & a poeta eleganter introducta sunt. Sunt & i arte rhetorica ad pathos mouendū etiā hi loci qui dicuntur circa rem: & mouendis affectibus ꝑ oportuni sunt: ex quibus primus est a simili. Huius species sūt tres exemplū: parabola: imago:

Græce παροιμία: μεταφορική εἰκων.

Ab exemplo Virgilius

Si potuit manes accerere coniugis orpheus

Threicia fretus cythara fidibusq; canoris.

Si fratrem pollux alterna morte redemit.

Quid thesea: magnum quid memorem alcidem.

Antenor potuit mediis elapsus achuis. Hæc enim omnia misericordiā mouet: quodniā indignū uidetur negari sibi quod aliis indultum est. Deinde unde uideat auget inuidiam: Si potuit manes accerere cōiugis orpheus. Habes causam disparem manes illic cōiugis: hic patris: illic accerere: hic uidere threicia fretus cythara. Hic misericordiā eius irrisit: Si fratrem pollux alterna morte redemit. Itq; uiam toties. Hoc iam a modo. Plus est enim sæpe ire: q̄ semel. Quid thesea: magnum quid memore alcidē. Hic propter egregias ꝑsonas nō habuit quid minueret: uel quid auget. Verum quod illis elucebat: hoc sibi iactat cum iis esse cōmune. Et mi genus ab ioue sūmo. Simile est & illud ab indignatione. Quid enī ait luno Pallas ne exurere classem Argiuū. Iam hoc plus est classem uicticem: q̄ reliquias fugientū. Deinde causam minuit. Vnius ob noxam & furias aiacis olei. Quā minuit ut noxam diceret: quod leuis culpæ nomē est. Et unius quod facile pos sit ignoscere: & turentis: ut nec culpa sit. Et alibi. Mars perdere gentē immanē lapithum ualuit. uides eadē obseruatōes: gentem & immanē. Deinde aliud exemplū: Concessit in iras ipse deū antiquā genitor calidona dianæ: Antiquā ut plus honoris accederet ex uetustate. Deinde i utroq; causam minuit. Quod scelus aut lapithis tantū aut calidone mœrente.

Arabola uero: quoniam magis hoc poetæ conuenit: sæpissime pathos mouit. Cū aut miserabilem aut iracundum uellet inducere. Miserabilem sic.

Qualis populea mœrens philomena sub umbra:

Qualem uirgineo demessum pollice florem. Et aliæ plurimæ patheticæ parabola: i quibus miseratus est. Quid de ira: Ac uel uti pleno lupus insidiatus ouili Dum fremit ad caulas

Et Mugitus uel uti fugit cū sautius arā Taurus. Et alia plura similia q̄ quærit inueniet.

T imago quæ est a simili pars: tertia: idonea est mouendis affectibus. Et fit cum aut forma corporis absentis describitur aut omnino quæ nulla est fingitur. Vtrūq; Virgilius eleganter fecit.

Illud prius circa Alcanium

O mihi sola mei super astynactis imago.

Sic oculos sic ille manus sic ora ferebat: Fingit uero cū dicit: quā fama secuta est. Candida succi etiam latrantibus iuina monstis. Sed prior fama δίκτυον hæc Δέινοςτιν id est prior misericordiam cōmouet: horrorē secūda. Sicut alibi. Et scissa gaudens uadit discordia: palla: Quā cū sanguineo sequit bellona flagello. Et oia illa q̄ de forma dixit. Sed illud nimjū patheticæ. Furor ipius itus sæua sedēs sup arma: & centū uictus aenis Post tergū nodis: fremet horridus ore cruēto.

Iximus a simili: nūc dicamus a minore pathos a poeta positū. Nēpe cū aliqd ꝑponit qd ꝑ se magnū: sit deinde minus ostēdit q̄ illud qd uolumus augeri: sine dubio infinita miseratio mouet. Vt ē illud: O foelix una æte alias priameia uirgo Hostilē ad tumulū troiæ sub mœnibus altis lussa mori.

Primū q̄ ait foelix cōparationē sui fecit: deinde posuit a loco: hostilē & ad tumulū. Et a mō qd nō minus acerbū ē: lussa mori: Sic ergo hæc accipiēda sunt quibus hostilē ad tumulū: quibus iussa mori: foelicioꝝ tamē q̄ ego: quia fortitus non ꝑtulit ullos. Simile ē & illud O terq; q̄terq; bti. Et qd de pasiphe dicit: Prætides iplerūt falsis mugitibus agros: Deinde ut minus hoc eē mōstraret: at nō tā turpes pecudū tamē ulla secuta ē Cōcubitus. Quid illud nonne uehementer patheticū est a minore: Nec uates helenus: cū multa horrenda moneret: Hos mihi prædixit luctus nō dira celæno. Quid hic intelligimus. nisi oia quæ passus erat minora illis uisa q̄ patris mortem.

Maiore negauerūt quidā rem augeri posse. Sed elegāter hoc circa didonē Virg. induxit. Non a liter q̄ si immissis ruar hostibus omnis carthago: aut antiqua tyrus. Dixit. n. non minorem luctu fuisse ex unius morte q̄ si tota urbs qd sine dubio esset maius ruisset. Et Homerus idē fecit. Est apud oratores & ille locus idoneus ad pathos mo

Pathos ab exemplo

Pathos parabola

Pathos ab imagine

Pathos a minori

Pathos a maiore

a loco ꝑter spem

uendum: quid dicitur: prater: spem. Hunc Virgilius frequenter exercuit: Nos tua pgenies caeli q bus annuis arcem. & caetera. Et dido.

Hunc ego si potui tantum sperare laborem Et pferre soror potero aeneas cuandro. Et nuc ille quide spe multu captus inani Fors & uota fa cit. Et illud: Avena nri. Quod nunq ueriti sumus: ut possessor agelli Diceret haec mea sut uete res migrate coloni. Inuenio tamen posse aliq ue ex eo: qd ia sperauerit: mouere pathos: ut Euan der: Haud ignarus era quantu noua gloria in armis Et praedulce decus:

δυσιοπρά
ειον
Pathos de
similitudie
Passionis

Ratores δυσιοπράειον uocant: quotiens de similitudine passionis pathos nascit: ut apd Virgiliu: Fuit & tibi talis Anchises genitor, Et patriae strixit pietatis imago. Et dido: me quoq; p multos similis fortuna labores Est & ille locus ad permouendum pathos in quo iermo dirigif uel ad inanimalia uel ad muta: quo loco oratores fre quenter utuntur. Veruq; Virgilius bene pathetice tractauit: uel cu ait dido: Dulces exuiat dum fata deusq; sinebant uel cu Turnus: Tuq; optima ferru terra tene. Et ide alibi: Nunc o nunq fru strata uocatus hasta meos. Et Rhebe diu res h qua diu mortalibus ulla est: uiximus. Facit apud oratores pathos etiā addubitatio: qua graeci ἀπορησιον uocat. Est eni uel dolentis uel irascētis dubitare quid agas. En quid ago. Rursus ne pcos irrisa priores experiat? Et illud de Orpheo: Quid faceret: quo se rapta coiuge ferret? Et de Niso. Quid faciat: qua ui iuuenē quibus audeat armis eripere? Et anna permouetur: Quid primum delerta quærar: comitem ne sororem. Et at testatio rei uis apud rhetores pathos mouet. Hoc Virgilius sic exequitur.

A dubita
tione

Ipsē caput inueti fultum pallantis & ora: Ut uidit leuq; patens in pectore uulnus. Et illud. Impleuitq; sinum sanguis Et moriensq; uo se in sanguine uersat. Et Crudelis nati monstrantem uulnera cernit. Et Ora uirum tristi pendebant pallida tabo. Et Voluitur eurialus leto: pulchroq; per artus It cruor. Et Vidi egomet duo de numero cum corpora nostro.

Ab atesta
tione

Acit hyperbole: id est nimietas pathos: p qua exprimif uel ira uel misericordia. Ira ut cum sorte dicimus miles ille pure debuerat: quod e apud Virgilium. Omnes p mor tes animā fontē ipse dedissem Miseratio cu dicit: Daphni tuū pēnos etiā ingenuisse leones Interitū. Nascitur pter haec de nimietate uel amatoriū uel alterius generis pa thos. Si mihi nō haec lux toto ia longior anno est. Et illud seorsum: Maria ante exurere turno: q sacra dabitur pinus. Et non si tellurem effundat in undas.

Pathos per
hypbolē

Xclamatio quæ apd graecos ἐκφώνησις dicit: mouet pathos. Haec fit iterdū ex pso na poeta: nōnunq ex ipsius que inducit loquentē. Ex poetæ quide persona est. Mantua ue miseræ nimium uicina cremonæ

Pathos per
exclamatio
nem
Per silentiū

Infoelix ut cūq; ferent ea facta nepotes. Crimen amor uelstrū & alia similia. Ex psona uero alterius: Dii capiti ipsius generiq; referuēt. Et Dii talia grauis Instaurate: pio si poenas ore re posco. Et Dii talē terris auertite pestē. Cōtraria huic figuræ ἀπόσιωπησις quod e taciturnitas. Nam ut illic aliqua exclamādo dicimus: ita hic aliqua tacendo subducimus. Quæ tamē intelli gere possit auditor. Hoc aut pcpue irascentibus conuenit: ut Neptunus. Quos ego sed motos praestat componere fluctus. Et Mnestus: Nec uincere certo. Quāq; o sed lupent: quibus hoc neptune dedisti. Et Turnus: Quāq; o si solitæ quicq; uirtutis adesset. Et in bucolicis: Nouimus qui re trāuerla tuentibus hircis: Et quo: sed faciles nymphæ irrisere: sacello. Sed & miseratio ex hac figura mota e a Sinōe: Dōec calchate ministro Sed qd ego haec aut neq; q; igrata reuoluo. Nascit pathos & de repetitōe: qua graeci ἐπανάληψις uocat: cum sententiæ ab uisdem nominibus incipiūt.

Pathos ex
repetitione

Hinc Virgilius: Eurydicem uox ipsa & frigida lingua. Ah miseram eurydicem anima fugente uocabat; Eurydicem toto referebat flumine ripæ. Et illud: Te dulcis coniunx: te solo in littore secum: Te ueniente die: te decedente canebat. Et illud: Te nemus angustiae: uitrea te fucinus unda Te liquidū fluere lacus. ἐπιτίμησις que: est obiurgatio: habet & ipsa pathos: id est cum obiecta uisdem uerbis resutamur: Aeneas ignarus abest: ignarus & ablit.

Per obiur
gationem

MACROBII AVRELI THEODOSII VIRI CONSULARIS ET ILLUSTRIS SATVR NALIORVM LIBER. V

OST HAEC CVM PAULISPER EVSEBIVS Q. VIE uisset: omnes inter se cōsono murmure Virgilium nō minus oratorē q poetā habendū pnūciabāt: in quo & tanta ornan di disciplina: & tam diligens obseruatio rhetoricæ artis osten deretur. Et Auienus dicas mihi sicut uolo doctoz optime: si concedimus (sicut necesse est) oratorē fuisse Virgilium: si quis nunc uelit orandi artē conlequi: utrū magis ex Virgilio: an ex Cicerone proficiat. Video quid agas inquit Eusebius: quid in tendas: quo me trahere coneris: eo scilicet quo minime uolo ad comparationē Maronis & Tullii. Verēcūda enim interro gasti uter eoz; praestantiorē: quādo qdē necessario is plurimū collaturus sit: qui ipse plurimū pstat. Sed istam mihi necessita tem altam & pfundā remittas uolo: quia nō nostrū inter illos tantas componere lites: nec aut in utrauis partē talis sententiæ auctor uideri. Hoc solum aude do dixisse: quia facundia mantuani multiplex & multiformis est: & dicendi genus omne cōple ctitur. Ecce eni in Cicerone uestro unus eloquentiæ tenor est: ille abundas & rotens & copio sus. Oratorum aut nō simplex nec una natura est: sed hic fluit & redundat: contra ille breuiter & circūcise dicere affectat. Tenus quidam & siccus & sobrius amat quādam dicēdi frugalitatē: alius pinguis & luculenta & florida oratiōe lasciuuit. In qua tanti omnium dissimulatōe unus oīno inuenitur Virgilius: qui eloquentiā ex omni genere confluauerit.

Quot genera dicendi.

Espondit Auienus: Apertius uellē me has diuersitates sub psonarū exēplis doceres. Quattuor sunt inquit Eusebius genera dicendi. copiosum in quo Cicero dominat: Breue in quo Salustius regnat. Siccum quod Frōcom ascribitur. Pingue & floridum in quo Plinius secundus quondam: & nuc nullo uerege minor noster Symmachus luxuriat. Sed apud unum Maronem haec quattuor genera reperies. Vis audire illū tanta breuitate dicentē: ut artari magis & contrahi breuitas ipsa non possit? Et campos ubi troia fuit. Ecce paucissimis uerbis maximā ciuitatem hausit & absorpsit: non reliquit ille nec ruinā. Vis hoc ipsum copiosif sine dicat? Venit summa dies & ineluctabile tempus Dardaniz: suimus troies: fuit illū & igs Gloria teucroz; ferus omnia iuppiter argos Trāstulit: incensa danai dominatur in urbe. O priat o diuū domus illū: & inelyta bello Mœnia dardanidū. Quis clades illius noctis: q; funera fado Explicet: aut possit lachrymis æquare labores. Vrb; antiqua ruit multos dominata per annos: Quis fons: quis torrens: quod mare tot fluctibus: quot hic uerbis inundauit. Cedo nuc siccum illud genus elocutionis: Turnus ut ante uolās tardum pcesserat agmen: V ginti lectis equitum comitatus: & urbi Improuisus adest: maculis que thracius albis Portat equus cristaq; tegit ga lea aurea rubra. Hoc idē quo cultu: q; florida oratione cum libuerit profertur: Forta sacer cibe le choreus olimq; sacerdos Insignis longe phrygiis fulgebat in armis. Spumantēq; agitabat equū: que pellis ahenis In plumā squāmis auro conferta tegebat. Ipse pegrina ferrugine clarus & ostro Spicula torquebat Lycio gortinia cornu: Pictus acu tunicas & barbar tegmina crurū. Sed haec quidem inter se separata sunt. Vis autem uidere quēadmodū haec quattuor genera dicendi Vir gilius ipse permisceat? & faciat unum quoddā ex omni diuersitate pulcherrimū temperamētū: Sæpe etiam steriles incendere profuit agros: Atq; leuē stipulā crepitantibus urere flāmis. Siue inde occultas uires & pabula terræ Pingua cōcipiunt: siue illis omne per ignē Excoquit uirtū: atq; exudat inutilis humor. Seu plures calor ille uias & cæca relaxat Spiramēta: nouas ueniat q; succus i herbas. Seu durat magis & uenas astringit hiantes: Ne tenues pluuiz rapidiue potētia solis Acrior: aut boreæ penetrabile frigus adurat. Ecce dicendi genus: quod nusq; alibi deprehē des: in quo nec pceps breuitas: nec infinita copia: nec ieiuna siccitas: nec lætitia pinguis.

Stili dicendi.

Vnt præterea stili dicēdi duo dispari moralitate diuersi. Vnus est maturus & grauis qualis Crallo assignat. Hoc Virgilius utif: cū latinus pcpit Turno. O pstantis animi iuuenis quātū ipse feroci Virtute exuperas: tāto me impēsus æquū est Consulere: & reliqua. Alter huic cōtrarius ardens & erectus & insensus: q; est usus Antonius. Nec hūc apud Virgiliū frustra desideraueris. Haud talia dudū Dicta dabis: morere & fratrem ne desere frater. Vides ne eloquentiā oīum uarietate distinctā: quā quidē mihi uidef Virgilius nō sine quodam

Abund
bus orat
restituit
abauit

Dicendi ge
nera quat
tuor
Copiosum
Breue
Siccum
Floridū &
Pingue

stili dicēdi
duo
Maturus &
Grauis
Ardens &
Insensus

De laudi-
bus operis
uir. inftar
mundi

præfagio quo se omnium profectibus præparabat; de industria permisuisse. Idque non mortali sed diuino ingenio præuidisse: atque adeo non alium ducem secutus quam ipsam rerum omnium matrem naturam. Hinc prætexit uelut in musica concordia dissonorum. Quippe si mundum ipsum diligenter inspicias: magnam similitudinem diuini illius & huius poetici operis inuenies. Nam qualiter eloquentia Maronis ad omnium mores integra est: nunc breuis: nunc copiosa: nunc sicca: nunc florida: nunc simul omnia: interdum lenis aut torrens: sic terra ipsa hic læta segetibus & pratis: ibi siluis & rupibus hispida: hic sicca arenis: hic irrigua fontibus: pars uasto aperit mari. Ignoscite: nec nimium me uocetis: qui naturæ rerum Virgilium comparauit. Intra ipsum enim mihi uisum est: si dicere decem rhetorum qui apud athenas atticas floruerunt: stilos inter se diuersos hunc unum permisuisse. Tunc Euangelus irridenti similis: Bene inquit opifici deo a rure mantuano poetam comparas: quem græcos rhetores quorum fecisti mentionem: nec omnino legisse affueuerim. Vnde enim uenero rusticis parentibus nato inter siluas & frutes educato uel leuis græcarum notitia litterarum? Et Eustachius: Caue inquit Euangele græcorum quemque de summis auctoribus tantam græcæ doctrinæ haulisse copiam credas: quantam solertia Maronis uel assecuta est uel in suo opere digessit. Nam præter philoſophiæ & astronomiæ amplam illam copiam: de qua supra disseruimus: non parua sunt alia quæ traxit a græcis: & carmini suo tamquam illic nata conseruit. Et Prætextatus oratus sis inquit Eustachii: ut hæc quoque cõmunia nobiscum uelis quantum memoria repetite incitata suffecerit. Omnes Prætextatum secuti ad differendum Eustachium prouocauerunt. Ille sic incipit. Quæ Virgilius traxit a græcis dicturum ne me putes ea quæ uulgo nota sunt: quæ Theotricum sibi fecerit pastoralis operis auctor: ruralis Hesiodum: & quæ in ipsis georgicis tempestatis ferentatibus signa de Arati phænomenis traxerit: Vel quæ uersionem troiæ cum sinone suo & equo ligneo cæterisque omnibus quæ librū secundū faciunt: a Pisandro pene ad uerbum transcripserit: qui inter græcos poetas eminent opere quod a nuptiis Iouis & Iunonis incipiens uniuersas historias quæ mediis omnibus sæculis usque ad ætatem ipsius Pisandri cõtingerunt: in unam seriem coactas redegerit: & unum ex diuersis hiatus temporum corpus effecerit. In quo opere inter historias cæteras interitus quoque troiæ in hunc modum relatus est. Quæ fideliter Maro interpretando fabricatus est sibi iliacæ urbis ruinam. Sed & hæc & talia ut pueris decantata prætereo. Iam uero æneis ipsa ab Homero sibi mutuata est. Errorem primū ex odyssæa: deinde ex iliade pugnas: quæ operis ordinem necessario rerum ordo mutauit. Cum apud Homerum prius iliacū bellū gestum sit: deinde reuertenti de troia error cõtingerit Vlyxi. Apud Maronem uero Aeneæ nauigatio bella quæ postea in italia sunt gesta: præcesserit. Rursum Homerus cum uellet iniquum græcis Apollinem facere: causam struxit de sacerdotis iniuria. Hic ut troianis Iunonem faceret insectam: causam sibi congerit comparauit. Nec illud cum cura magna relaturus sum: licet ut existimo non omnibus obseruatum: quod cum primo uersu promississet perducitur se de troiæ littoribus Aeneam. Troiæ qui primus ab oris italiæ fato profugus Iunonem quæ uicit Littora. Vbi ad ianuam narrandi uenit: Aeneæ classem non de troia sed de sicilia perducit. Vix e cõspectu siciliæ telluris in altum. Vela dabat læti quod totum homericis silis texuit: ipse enim uitans in poemate historicorum similitudinem quibus lex est incipere ab initio rerum: & continuam narrationem ad finem usque perducere: ipse poetica disciplina a rerum medio coepit: & ad initium post reuersus est. Ergo Vlyxis errorem non incipit a troiano littore describere: sed iacit eum primo nauigantem de isula calipsonis: & ex persona sua perducit ad phæacas. Illic in conuiuio Alcinoi regis narrat ipse quemadmodum de troia ad calipsonem usque peruenerit. Post phæacas rursum Vlyxis nauigationem usque ad ithacæ ex persona propria poeta describit. Quem secutus Maro Aeneam de sicilia perducit: cuius nauigationem describendo perducit ad lybiam. Illic in conuiuio Didonis narrat ipse Aeneas usque ad siciliam de troia nauigationem suam: & addidit uno uersu: quod iam copiose poeta descriperat: Hinc me digressum uelut de quodam homerici operis speculo formatum est: Nam & tempestas mira imitatione descripta est. Versus utriusque qui uolet conferat: ut Venus in nauicæ locum Alcioi filia successit. ipsa autem Dido refert spectat regis Alcinoi conuiuii celebratis. Scylla quoque & charibdis & circe decenter attingit & per solis armatis strophades insulæ fingitur. At pro cõsultatione inferorum descendit ad eos cum comitatu sacerdotis inducit. Ibi Palinurus Elpenori: sed & in festo Aiæ infesta Dido: & tyrefiæ cõsiliis Anchisæ monita respondet. Iam prælia iliadis & uulnerum non sine disciplina pfectiōe descriptio: & enumeratio auxiliorum duplex: & fabricatio armorum: & ludicri certaminis uarietas: iustumque inter reges & ruptum socius: & speculatio nocturna & legatio reportata a Diomede repulsa Achillis exemplo: & super Pallante ut patroclo lamentatio & altercatio ut Achillis & Agamemnonis: ita Draconis & Turni. Vtrobique alter suum alter publicum commodum cogitabat. Pugna singularis Aeneæ:

atque turni: ut achillis & Hectoris: & captiui inferis destinati: ut illic Patroclo: hic Pallatis: Sulmone creatos. Quatuor hic iuuenes. totide quos educat uersus. Viuentis rapit inferias: quos imolet umbris. Quid quod per Lycaone homerico: quod iter fugientes dephesus non misce si ad præces confugerat: nec ramè Achilles propter occisi patroclo dolore peccit: simili cõditione Magus in medio tumultu subornatus est. Inde mago perculisensam cõtederat hastam. Et cum ille genua aplectens uitam supplicem petisset: respondit: Belli cõmertia turnus sustulit ista prior iam tum pallate preempto. Sed & in iultatio Achillis in ipsum Lycaonem iam preemptum in Tarquitum a Marone transferret: ille ait.

ΕΝΤΑΥΘΟΙ ΝΥΝ ΚΕΙΣΟ ΜΕΤΙΧΘΙΣΙΝ ΟΙΣΩΤΕ ΙΛΗΣ
ΑΙ ΜΑ ΠΟΛΙΧΜΗΣΟΝΤΑΙ ΑΙΚΗΔΕΟΣ ΟΥΔΕ ΣΕ ΜΗΤΗΡ
ΕΝΤΕΜΕΝΗ ΛΕΧΕΕΣΙ ΓΟΗΣΕΤΑΙ ΑΛΛΑ ΣΚΑΜΑΝΔΡΟΣ
ΟΙΣΕΙ ΔΕΙΝΗΕΙΣ ΕΙΣΩ ΑΛΟΣ ΕΥΡΕΑ ΚΟΛΠΟΝ:

Istic nunc metuenda iace: & reliqua. Et si uultis me & ipsos perferre uersus ad uerbum pene translatos: licet omnes sensus memoria non suggerat: tam quod se dederint obuios annotabo.

ΝΕΥΡΗΝ ΜΕΝ ΜΑΧΩΠΤΕ ΛΑΣΕΝ ΤΟΞΩ ΔΕ ΣΙΔΗΡΩΝ

Toram rem quanto cõpendio lingua ditior explicauit. Vester licet piodo usus idem tamè dixit.

Adduxit longe: donec curuata coiret

Inter se capita: & manibus iam tangeret æquis

Leua aciem ferri: dextra neruorum papillam.

ἀλλόθεν ΔΗ ΤΗΝ ΝΗΣΟΝ ΕΛΕΙ ΤΩ ΜΕΝ ΟΥΔΕ ΤΙΣ ΑΛΛΗ

ΦΑΙΝΕΤΟ ΓΑΙΑΩΝ ΑΛΛΟΥΡΑΝΟΣ ΗΔΕ ΗΙ ΑΛΑΤΤΑ

ΔΗ ΤΟΤΕ ΚΥΑΝΕΗΝ ΝΕΦΕΛΗΝ ΕΣΗΣΕ ΚΡΟΝΙΩΝ

ΝΗΟΣ ΥΠΕΡ ΓΛΑΦΥΡΗΣ ΗΧΛΥΣΕ ΔΕ ΠΟΝΤΟΣ ΥΠΑΥΤΗΣ

Nec iam amplius ulla Apparet tellus cælum undique & undique pontus

Curuata in molis faciè circumstetit unda. Et de tartaro ille ait.

Τόσον ἐνεράει Δεω ὅσον οὐρανοσ ἐστί από γαίης

Bis patet in preceptis tantum: renditeque sub umbras

Quantus ad ætherum cæli suspensus olympum.

αὐτὰρ ἐπεὶ ποσιος καὶ ἐλιτύος ἐξ ἔρον ἐντο

Postquam exempta fames: & amor compressus edendi.

ὡσ ἐφατεύχόμενος του ἐκλυε μητιετα γέυσ

Τὸ Δετέρον μὲν ἔδωκε πατήρ. ἔφερον Δα νένευσεν

νηῶν μὲν οὐ ἀπώσασθαι πώλεμον τε μάχην τε

Δωκε σόον Δανένευσσε μάχης ἐξ ἀπτονέσθαι

Audiit & uoti phæbus succedere partem

Mente dedit: partem uolucres disperfit in auras.

καὶ πάλαιων πάλαιος τοίκεν μετόπισθε γέγονται

Hic domus æneæ cunctis dominabitur oris:

Et nati natorum & qui nascentur ab illis.

Et alibi ille ait:

καὶ τὸτ ὀλυσοσμος λυτο γούνατα καὶ φίλον ἦεσ

ὄχησασ Δάραι ἐπε πρόσ ὄν μεγαλήτορα τυμόν

Hic de duobus unum fabricatus est.

Exemplo æneæ soluuntur frigore mēbra:

ἄξον Δη ἔγχος Διομήδεος ἴδε καὶ αὐτόν

πρήνεα Δοσ πωσείεν σάϊων πρόσάρποιε πωλάων

Armipotens præfens belli tritonia uirgo

Frangit manu telum phrygiæ prædonis: & ipsum

Pronum sterneret solo: portisque effunde sub ipsis.

ἦθὸ λίγη μὲν πρῶσθα κόρυσσεσθαι αὐτὰρ ἔπειθα

οὐρανώ ἐσρήξε κάρη καὶ ἐπὶ χθονὶ βαινει

Ingiturque solo & caput inter nubila condit.

Ille de somno ait.

Dulcis & alta quies placidæque simillima morti.

καὶ μὰτὸ Δε σὺησπον. Τὸ μὲν οὐσσοε φύλλα καὶ ὄϊους

k ii

φύσσει: επειδή πρώτα τόμην εν όρεσι λελοισεν
 οδώνων λήσει: περι γάρραι χαλκός ελεψε
 φύλλατε και φλοιον. νυν αυτεμιν υιεσ ακαιων
 εν παλάμησ φορεουσιν Δεκασπολοι οιτ ε βέμισσας
 προς Διοσ έρυσσται. οδαιο μεγασ εοσεται όρκος
 Ut sceptrum hoc (dextra sceptrum nam forte gerebat)
 Nunq̄ fronde leui fundet uirgulta neq̄ umbram;
 Cum semel in siluis immo de stirpe recisum
 Matre caret: posuitq̄ comas & brachia ferro:
 Olim arbor nunc artificis manus are decoro
 Includit. patribusq̄ dedit gestare latinis.

Ed id si uidet a collatiōe uersuū trāslatorū faceffor: ut nec uniformis narratio pariat
 ex fatietate fastidiū: & sermo ad alia non minus præsenti causæ apta uertatur. Perge
 quæso inquit Auienus oia quæ de Homero subtrahit iuestigare. Quid enī suauis
 q̄ duos præcipuos uates audire idem loquētes: Quia cum tria hæc ex æquo impossibi-

Tria impos-
 sibilis

lia putentur: uel loui fulmē: uel Herculi clauam: uel uersum Homero subtrahere. Quod & si
 fieri possēt: aium tamen nullum deceret: uel fulmen p̄ter louem iacere: uel certare p̄ter Hercu-
 lem robore: uel canere quod cecinit Homerus. Hic opportune in opus suū quæ prior uates di-
 xerat transferendo fecit ut sua esse credantur Ergo pro uoto omnium feceris: si cum hoc cœtu
 cōmunicata uelis quæcunq̄ uestro noster poeta mutauit est. Cedo igitur Eustachius ait. uir-
 gilianum uolument: quia locos eius singulos inspiciens homericorum uersuum promptius ad-
 monebōr. Cūq̄ Symmachi iussu famulus de bibliotheca petitū librū derulisset: te mere uoluit.
 Eustachius. Er dum uersus quos fors obtulisset inspiceret: uidete inquit portum ad ciuitatem
 Didonis ex itacha migrantem:

Est in secessu longo locus: insula portum
 Efficit obiectu laterum: quibus omnis ab alto
 Frangitur inq̄ sinus scindit sese unda reductos:
 Hinc atq̄ hinc uastæ rupes geminæq̄ minantur
 In cælum scopuli: quorum ius uertice late
 Acquora tuta silent: tū siluis scæna cor scis
 Deluper: horrentiq̄ atrum nemus imminet umbra:
 Fronte sub aduersa scopulis pendentibus antrum:
 Intus aquæ dulces: uiuoq̄ sedula saxo.

Nympharum domus. hic festas nec uincula naues
 Villa tenent: unco nec alligat ancora moriu.
 φόρκυος Διοσέσι ληνή αλίσιο γέροντος
 εν δηλω ίθακησ Διοσδε περβλητες εν αυτω
 ακται ασυρρωγες λιμενος ωστι πωπηθοιας
 αι τάνεμων ορι. πόωσι Δυσσαων μεγα κύμα
 έκτοσθηντοσθου Δετάνυ Δετ. μείο μενοσσι
 νητευσ έλμοιόταν όριου μετρον ικονται
 αυταρ έσι κρατός λιμενος τανύς υλλος έλαίη
 αγχονη Δαυτησ άρσρον έσηρα: ον ηερση Δέσ
 ίερων νυμαρών αι νησάδεσ καλέονται
 εν Δέ κρηνησ και αυφιφορησ έασσι
 λαίνοι ενσάδεσε ιθασιθεβωσουσι μελίωσα

T cum rogasset Auienus: ut nō sparsim sed ab initio per ordinē annotaret: ille manu
 retractis in calcem foliis sic exoritur est.

Aeole nāq̄ tibi diuum pater atq̄ hominum rex

Et mulcere dedit fluctus & tollere uento:

Sunt mihi bis septem præsanti corpore nymphae:

Quarum quæ forma pulcherrima deiopæam

Conubio iungam stabili: propriamq̄ dicabo:

Tempestas Aeneæ Aeolo concitante cū allocutione ducis res suas cōclamātis de Ulixis tempe-
 state & allocutione descripta est: in qua Aeoli Licum Neptunus optinuit. Versus quoniam utro-
 biq̄ multi sunt: nō inferui Qui uolet legere ex hoc uersu habebit exercidium.

Hæc ubi dicta: cauum conuersa cuspide montem

Et apud Homerum de quinto ody sseæ

ας έιτων συναγε νεφέλασ εσάρραξε Δέ πόντον
 χερσιν τρίασαν έλων πασσασ Δόρουσνευ εν ανέλλασ
 πωντόων ανέμων.

Ut primum lux alma data eum: exire locosq̄

Explorare nouos: quas uento accesserit oras:

Qui teneant (nam inculta uidet) homines ne ferae ue:

Quætere constituit: sociisq̄ exacta referte.

έρόμενος Δόρωμαινε κατά φρενα και κατά θυμόν

ωμοι έγω τεωσάντε βρωτων έσ γιαια νικάνω

ηρόι γυβρισαι γε και αγρισι ουδε λικαιοι

ηέ φιλοφεινοι και σφιννώσ έσθεου Δησ

αλλά γε γω αυτος πειρησωμαι ηδε ιδωμαι

Nulla tuarum audita mihi neq̄ uisa sororum:

O q̄ te memorem uirgo: nāq̄ haud tibi uultus

Mortalis nec uox hominem sonat: o dea certe

An phæbi soror: an nympharum sanguinis una.

γουνωμαι σε άνασσα θεός νύτοι ηβροισσ έοσι

έι μέν τις θεός έοσι τοι ουρανον ευρύη έχουσση

άρτεμυδι σε έγω γε λιός κούρη μεγαλειο

έιδουσε μέγεθσε φυή ταγγισα έισκω

O dea si prima repetens ab origine pergam:

Et uacet annales nostrorum audire laborum:

Ante diem clauso componet uesper olympo

At uenus obscuro gradientes aere sepfit:

Et multum nebulae circum dea fudit amictum:

Cernere nequis eos neu quis contingere possit:

Moliriue moram: aut ueniendi poscere causas

και τότο Δουσέσ όρτο πόλιν διμεν αυταρ άθηνη

πολλήν ήρα χέυε φιλα φρονέουσ οδουσση

μήτισ φαίηκων μεγαθύμων άντιβρολησασ

κερτο μεοι τε πρεσσι και έξερεοι τότισ ειη

Qualis in eurotæ ripis aut per iuga cynthi

Exercet diana choras: quam mille secuta

Hinc atq̄ hinc glomerantur oreades: illa pharetrâ

Fert humero: gradientesq̄ deas supereminet omnes

Latonæ tacitum pertèrant gaudia pectus.

Talis erat dido: talem se læta ferebat.

οιη Δάρτεμυς έισικα τούρεα ίοχέαίρα

ηικατα θυ γετον περι μηκετον η έρυμάνθον

τερωομένη κάπροισσι και ώκειης έλάφοισσι

τη Δεσά μακούραι νύμφαι Διός αι γιοσχοιο

άγρονωμοι παηουσι γέγηθε Δέτ εφρενα λήτω

πασσαων Δύπερ ή γε καρη έχει ηδε μετωπα

ρεισάρι γνώτη πωλεται καλαί Δέ τε πάγαί

έσ η γάμφισ πόλοισσι μετε πρεπε παρηένος αδμης

Restitit æneas: calarq̄ in luce refulsit

Os humerosq̄ deo similis: nāq̄ ipsa decoram

Cæsariam nato genetrix: lumenq̄ iuuentæ

Purpureum & lætos oculis afflaret honores.

Quale manus addunt ebori decus: aut ubi flauo

Argentum pariuus lapidis circūdatur auro.

Τὸν μὲν αἰθνήσιν ἤκε Διὸς ἐκγεγαυῖα
 μέγιστον αἰετῶν Δεῖν καὶ πρῶτον κατὰ Δεῖν κάρητος
 οὐλοῖσθαι ἤκε κόμασ' υακινθῶν ἄνθει ὁμοίασθαι
 ὡς δότε τίς χρυσὸν περὶ χεῖρεσσι ἀργύρεον ἀνὴρ
 ἴδρῖς, ὃν ἠφροσθ' Δεῖν καὶ πάλλασθαι αἰθνή
 τεχνὴν πάντοτε χαριέντα Δεῖν ἔργα τε λείπει
 ὡς ἄρα τῷ κατέχευε χόρην κεφαλήν τε καὶ ὠμοῖσθαι
 Coram quem quaeritis adsum
 Troius aeneas libicis creptus ab undis.

Conticuere omnes intentiq; ora tenebant.
 Infandum regina iubet renouare dolorem:
 Troianas ut opes & lamentabile regnum
 Eruerint danai.

σοὶ Δεῖν κηδεῖα τυμὸς ἔσπετραῖσθε ζονόεντα
 εἰρεθίζεσθαι μάλλον ὀδυρομένοσ' ζοναχίζεσθαι
 Pars stupet innuptæ donum exiciale minervæ
 Et molem mirantur equi: primusq; thymæetes
 Duci intra muros hortatur in arce locari:
 Siue dolo seu iam Troiæ sic fata ferebant:
 At capys & quorum melior sententia menti
 Aut pelago danaum insidias suspectaq; dona
 Præcipitare iubet, subiectisq; urere flammis:
 Aut terebrare cauas uteri & tentare latebras:
 Scinditur incertum studia in contraria vulgus,
 ὡς ὁμὲν εἰσῆκει τοὶ δάριτα πῶλλ' ἀγόρευον
 ἠμενοὶ ἀγχαῦτ' ὀτρύνοντες ἠδ' ἀνεβουλή
 ἢε διασπῆσαι κοῖλον δόρυνη λείχαλκῶ
 ἢ κατὰ σπῆλαιον βαλεῖν ἐρύσαντας ἐπακρησθαι
 ἢ ἑσάν μεγαγάλα θεῶν θελκτικῶν εἶναι
 Vertitur interea cælum & ruit oceano nox
 Inuoluens umbra magna terrâq; polumq;.

Hei mihi qualis rat: quantum mutatus ab illo
 Hecstore: qui rediit exuuiis indurus achillis:
 Vel danaum phrygios iaculatus pupibus ignes.

Iuuenisq; corebus

Migdonides illis qui troiam forte diebus
 Venerat infano castandæ incensus amore:
 Et gener auxilium priamo phrygibusq; ferebat:

Sic animus iuuenum furor additus, inde lupi ceu
 Raptores atra in nebula: quos improba uentris
 Exegit cæcos rabies: catulicq; relicti
 Faucibus expectant siccis: per tella per hostes
 Vadimus haud dubiam in mortem: mediâq; tenemus
 Urbis iter: nox atra caua circūuo lat umbra.
 Improuisum a prispi ueluti qui sentibus anguem
 Pressit humi nitens: trepidusq; repente refugit

Attolentem iras & cæcula colla tumentem
 Haud secus androgeus uisu tremefactus abibat.
 ὡς δότε τίς Δράκοντα ἰδὼν παλινδρος ὡσὲς
 ὄυρεος ἐνβήσῃσθαι ὑπὸ τὸ τρομὸς ἔλλαβε γυῖα
 ἀψάσθαι χάρησεν ὄχρῳσθαι μινεῖλε παρειας
 ὡς αὐτὸσ' κομῖλον ἐλυτρώων ἀγερῶχων
 Δείσας ἀτρέως υἱὸν ἀλέξανδρος θεοειδῆσθαι
 Qualis ubi in lucem coluber mala gramina passus
 Frigida sub terra frigidum quem bruma tegebat:
 Nunc positus nouus exuuiis nitidusq; iuuenta
 Lubrica conuoluit sublato pectore terga
 Arduus ad solem: & linguis micat ore trifulcis:

Non sic aggeribus ruptis cum spumeus amnis
 Exiit: oppositaq; euicit gurgite moles
 Ferrur in arua furens cumulo: camposq; per omnes
 Cum stabulis armenta trahit.

Ter conatus sibi collo dare brachia circum
 Ter frustra comprehensa manus effugit imago
 Par leuibus uentis uolucricq; simillima somno,
 τρῖς μὲν ἐφορμήσθαι ἔλαειν τε με θυμὸσ' ἀνώγ
 τρῖσ' Δεῖμοι ἐκ χειρῶν σκῆν' εἰκελον ἢ καὶ ὄνειρόσθαι
 ἔσπαστο

Alia tempestas Aeneæ hic, & illic Vlyxis nûcr osis ambæ
 uerisibus.
 Sed hæc incipiunt ita.
 Postq; altu tenuere rates: nec iam amplius ullæ.

Accipe & hæc manuū tibi quæ monumenta meorum
 Sint puer.

Tendunt uela nothi: fugimus spumantibus undis
 Qua cursum uentusq; gubernatorq; uocabant.

Dextrum scylla latus leuum implacata carybdis
 Obsidet: atq; imo barathri ter gurgite uastos
 Sorbet in abruptum fluctus: rursusq; sub auras
 Erigit alternos: & sydera uerberat unda.
 At scyllam cæcis cohibet spelunca latebris
 Ora exertantem: & naues in saxa trahentem:
 Prima hominis facies: & pulchro pectore uirgo
 Pube tenus: postrema imani corpore pisctis,
 Delphinum caudas utero commissâ luporum,
 Præstat trinacrii metas lustrare pachyni

Cessantem longos & circūflectere curuus:
 Quā semel informem uasto uidisse sub antro
 Scyllam & cæruleis canibus resonantia saxa.
 Homerus de charybdi & de scylla.
 ἔνθε ν. μὲν γὰρ σκύλλη ἐθέρωτι δέ δία χάριβδις
 δεινὸν ἀνεροῖβδισθε θαλάσσης ἀλμυρὸν ὕδωρ
 ἦτοι ὅτε φέμεσθε λέβης ὡς ἐν πυρὶ πολλῶ
 πᾶσ' ἀνάσωρ μύρεσκε κυκωμένη ὑψὸς δάχνη
 ἀκροῖσι σκωλεοῖσι ἐπ' ἀμφοτέροισιν ἔπιπτεν
 ἀλλότρην αὐθις ἀναβρωξείεγε ἀλμυρὸν ὕδωρ
 πᾶσ' ἐνεοσθε φάνεσκε κυκωμένη ἀμφὶ δέ πᾶτρη
 δεινὸν βεβρυχέει ὑπὲρθε δέ γαῖα φάνεσκε
 ψάμμω κυανῆ.
 O mihi sola mei super astynactis imago:
 Sic oculos sic ille manus sic ora ferebat
 Kevou γὰρ τοιοῖδε πῶδες τοιοῖ δέτ' εἰ χεῖρες
 ὄφθαλμῶν τε βόλαι κεφαλή τέφ' ὑπερθε χεῖρας
 Ter scopuli clamorem inter caua saxa dedere:
 Ter spumam elisam:& rorantia uidimus astra.

Qua lis coniecta cerua sagitta:
 Quam procul incautam nemora inter cretia finxit
 Paistor agens telis:liquitq; uolarile ferrum
 Nescius:illa fuga syluas saltusq; peragrat
 Dittazos:hæret lateri lætalis arundo.

Dixerat, ille patris magni parere parebat
 Imperio:& primum pedibus talaria necit
 Aurea:quæ sublimem aliis siue æquora supra
 Seu terram rapido pariter cum flamine portant,
 Tum uirgam capit, hac animas ille euocat orco
 Pallentes:alias sub tartara tristia mittit.
 Dat somnos adimitq; & lumina morte resignat,
 Illa fretus agit uentos:& turbida tranat
 Nubila.
 ὡς ἐφατόνδ' αἰθῆσ' ἐδίακτοροσ ἀργεῖφόντης
 ἀντικέπαιδὸν πῶσ' ὡσοῖνε δῆσ' ἀτο καλὰ πᾶδία
 ἀμύροσ' α χρῖσταισ' ἀμιν φέρον ἡμὲν ἐφύγρην
 ἠδ' ἐπ' ἀπὸ πῶρον γαῖαν ἀμα πωλοῖσ' ἀνέμοιο
 εἶλο δέ ρά βδον τητᾶν δρων ὀμματα ἐλγεί
 ὄν ἐβέλει τούσ' δ' αὐτε καὶ ὑπνώουτας
 τῆν μετὰ χερσὶν ἔχων πᾶσ' ἀτο κρατύσ' ἀργεῖφόντης.
 Ac ueluti anofam ualido cum robore quercum
 Alpini boreæ nunc hinc nunc flatibus illinc
 Erueret inter se certant:it stridor:& alte
 Consternunt terram concusso stipite frondes.
 Ipsa hæret scopulis:& quantū uertice ad auras
 Aethereas tantum radices in tartara tendit.
 Et iam prima nouo spargebat lumine terras
 Tithoni croceum linquens aurora cubile.
 ἡσ' δέ κλεχέων παραγαλου τιθωνοῖο
 ἀρνυτιν ἀτασοῖσι φῶσ' φέρη ἠδ' ἐβροτοῖσι
 Vt pelagus tenuere rates:nec iam amplius ulla
 Occurrit tellus:maria undiq; & undiq; cælum:

Olli cæruleus supra caput astitit imber
 Noctem hyememq; ferens:& inhorruit unda tenebris

Vinaq; fundebat pateris:animamq; uocabat
 Anchisæ magni:manesq; acheronte remissos,
 οἶνον ἀφουσα μενος χαμᾶδης χέε δέε δέ γαῖαν
 ψυχὴν κικλήσ' κων πᾶτροκλήσ' δειλοιο
 Leuibus huic hamis conlectam auroq; trilocem
 Loricam:quam demoleo detraxerat ipse
 Victor apud rapidum limoenta sub ilio alto,
 τῶ μὲν εγω δόσ' ὡ τὸ δέ φᾶσ' γάνον ἀργυρόηλον
 καλὸν ἄρηκίον τὸ μὲν ἀσ' ροσᾶιον ἀσῆυραν.
 Et cursorq; certamen utrobique simile:& quia uersibus est apud utriq; uicq;
 numerosis:locum loco similem lector inueniet, Initia hæc sunt.
 Hæc ubi dicta locum:capit:signoq; repente
 ὡς ἐρατῶρητο δ' αὐτικὸι ληο τᾶχυσ' αἰας
 ἀνδ' ὀδυσσεύσ' πωλύμητισ' ἔσει τὰ δέ νεσροσ' υἱόσ'
 Pugillum certamen apud hunc incipit:
 Constitit indigitos exemplo arreatus uterq;. Apud illum
 ἀντὸ δ' ἀσ' ασ' χουμνω χερσὶ σ' βραρησιν ἀμᾶμω
 σύρρεπασόν συνδέσφι βραρεῖαι χεῖρες ἐμῖ χεεν.
 Si uelis comparare certantes sagittas:inuenies hæc utriusq; principia.
 Protinus æneas celeri certare sagitta:
 αὐθερ ὁ τοξενῆσι θιθῆ ἰσένθα σ' ἰδῆρον
 καδ' δέ θιθῆ δέκα μὲν πτελέεσ' δέκα δ' ἠ μ' πτελέεσ'
 Capita locorum ubi longa narratio est:dixisse sufficere:ut quid unde
 natum sit:lector inueniet.
 Dixerat, & tenues fugit ceu fumus in auras:
 ψυχὴ δέ κατὰ χινοσ' ἡυτε καπνός' ὠχετο τετρίγυια
 Aeneas quo deinde ruis:quo proripis inquit:

Quæ fugis:aut quis te a nostris complexibus arceat:

Ter conatus erat collo dare brachia circum:
 Ter frustra compressa manus effugit imago,
 τρισ' μὲν ἐφ' ὤμῆσ' ἔλεειν δέ μὲ ἐνι μὸσ' ἀνωγε
 τρισ' δέ μοι ἐκ χερῶν σκῆν εἶκελον ἠ καὶ ὄνειρον
 ἔστωθῶ
 Sepultura Palinuri formata est de Patrocli sepultura. Hæc incipit.
 Principio pinguem thædis & robore secto. Ille sic ait:
 κηδὲ μόνος δέ παρᾶσ' ἡμὲν καὶ ἡνεον ὕλην
 πωλοισαν δέ πωρην ἑκαθὸμ πᾶδων ἐνεα καὶ ἐνεα, Et alibi
 Ipsa uero utriusq; tumuli insignia q; paria:
 At pius æneas ingenti mole sepulchrum
 Imposuit: suaq; arma uiro remumq; tubamq;
 Monte sub aërio: qui nunc misenus ab illo
 Dicitur: æternumq; tenet per sæcula nomen.
 αὐθερ ἐσείει νεκροσέκῆν καὶ τευχέα νεκρου
 τύμβρον χεῦανθεσ' καὶ ἐπὶ σῆδην ἐρυσ' ἀνεθες
 πῆσ' ἀμην ἀκροσῶα τύμβρον εὐηρες ἐρεμὸν
 Tum con sanguineus leti sopor:
 ἐνθ' ὄπων σ' ὑμβληθῶ κασι γνηθῶ θασιθῶσ' οἰο καὶ τῶ νῆδ' ὀ
 μος ὕπνος ἐσ' ἰβλεφάροισιν ἐσ' ὡπτεν ἐν νῆγρέτοσ' ἠδ' ὀ
 σος θασιθῶ ἀγχι σ' εἰοκᾶσ.

Quod te per cæli iocundum lumen & auras
 Per genitorem oro per spes surgentis Iuli
 Eripe me his iniuste malis: aut tu mihi terram
 Inice: namq; potes: portuq; requirere uelinos:
 νῦν Δέ σ' τῶν ὀπιθεῖν γουνοῖομαι ὄυ παρεόντων
 πρὸ τ' ἀλόχου καὶ πατρός ὄσ' ἔρεφε τυτθὸν ἔοντα
 τηλεμάχουδὸν μουνὸν ἐνὶ μεγάροισιν ἔλειπες
 μημ' ἀκλαυτὸν ἀπαθῶν ἰῶν ὄπιθεῖν κατ' ἀλείψης
 νοσφίθεῖς μῆτοί τι θεῶν μῆνιμα γένεσσι
 ἀλλά με κακῆσαι σὺν τέχεσιν ἀσάμοι ἐσὶν
 σμιατέμοι χεῦσαι πόλιος ἔσσι θήνη βαλαόσῃσ
 Nec non & tityon terræ omnipotentis alumnum
 Cernere erat: per tota nouem cui iugera corpus
 Porrigitur: rostroq; immanis uultur adunco
 Immortale iecur tondens: fœcundaq; pœnis
 Viscera: rimanturq; epulis: habitatq; sub alto
 Pectore nec fibris requies datur ulla renatis.
 καὶ τιτυὸν εἶδον γάησ' ἐρικυδέος υἱοῦ
 κεί μενον ἐν Δαυσεδάω ὄδε πέννεα κέττο πῆλερα
 γῦσεδέμιν ἐκάτερθε παρημένω ἢ παρ' ἐκείρον
 Δέρτρον ἐνώ δύνοντες ὄδοι κάππαμυνο χερσὶ
 λητῶ γὰρ ἔλκυσε Διὸς κυδρῆσ' ἀσάμοι τιν
 πυνώδ' ἐρχομένην Διὰ καλλιχόρον πανοσησ
 Non mihi si linguæ centum sint oraq; centum
 Ferrea uox: omnis scelerum comprehendere formæ:
 Omnia pœnarum percurrere nomina possem.
 πλὴθὺν Δουκάν' ἐγὼ μνησομαι οὐδ' ὄνο μῆνῶ
 οὐδέ μοι Δέκα γέν' ἔλωσαι Δέκα μὲν σμάτ' ἐν
 φωνῇ Δάρρηκ' Ἰος χαλκείον Δέ μοι ἢ Ἰορ' ἐνέη
 Hinc exaudiri gemitus iræq; leonum
 Vincla recusantum & fera sub nocte rudentum:
 Setigeriq; sues atq; in præsepibus urfi
 Sæuire: ac formæ magnorum ululare luporū:
 Quos hominum ex facie dea scæua potentibus herbis
 Induerat circe in uultus ac terga ferarum.
 εὐρον Δέν βηοσησι τετυγμένα Δώματα κίρκης
 ἔξοισιν λάεσι περισκέως τῶ ἐνὶ χώρῳ
 ἀμφὶ Δέ μιν λυκοὶ ἦσαν ἀρέστροι ἢ Δέ λέοντες
 τοῖσ' αὐτῆ κατ' ἐθε λῆεν ἔπει κακὰ φάρμακ' ἐδάσκεν
 Quid petitis? quæ causâ rates? aut cuius egentis
 Lirtus ad aufonium tot per uada cœrula uexit?
 Sive errore uizæ seu tempestatibus acti.
 Qualia multa mari nauæ pariuntur in alto:
 ὄφεινοι Τίεσ' ἐσέ πῶθεν πλεῖθυ γὰρ κέλευθα
 ἢ τικατὰ πρηξῆν ἢ μαψιδίωσ' ἀλάληθε
 ψυχὰσ' ἀσπόμενοι κακὸν ἄλλοδα ποῖσι φέροντες.
 Cum sese fastu referunt: & longa canoros.
 Dant per colla modos: sonat amnis & asia longe
 Pulsa palus.
 ὦν Δωσ' ὀρηθῶν πῶτε ἠνῶν ἔθνεα πῶλλα
 χηνῶν ἢ γεράων ἢ κύκων Δούλιχο Δείρων
 ἀσπίω ἐν λειμῶνι κάυσιου ἀμφὶ ρέερα
 ἐνα καὶ ἐνα ποτῶνται ἀγαλλόμενα πτεφύγες
 κλαγγυδὸν ποκάθηδῶν σμαργεὶ Δέτε λειμῶν.
 Illa uel intacta lægetis per summa uolaret
 Gramina: nec teneras cursu læsisset aristas:
 Vel mare per medium fluctu suspensa tumentī

Ferret iter: celeris nec tingeret æquore plantas.
 αἰλῶτε μὲν σκιρτῶεν ἔσσι γέιδωρον ἀρουραν
 ἀκρον ἐπ' ἀθηρίκων καρπῶν θεῶν ὄυ Δέ κατ' ἔλων
 ἀλλῶτε σκιρτῶεν ἐπέυρεα νῶτα βαλαόσῃσ
 ἀκρον ἐσσι ρηγμῖνος ἀλῶσ' ὁλοιο θεῶσ' κομ
 Vescitur æneas simul & troiana iuuentus
 Perpetui tergo bouis & iustalibus extis.
 τοῖσιν Δέ βουν ἱερέυσεν ἀναξάνδρῶν ἀγαμέμνων
 ἀρσενα πῶντα ἐθρον ὑπερμενέει κρονίων
 νῶτοισιν Δαίαντ' ἀ Διη νεκροσὶ γέραϊρεν
 Postq̄ exempta fames & amor compressus edendi:
 Rex euandrus ait.
 αὐτάρ ἐσσι πῶσσοσ' καὶ ἐλῆτ' ὄσοσ' ἔξ' ἔρον ἐντο
 τοῖσ' ὄ γέρον πῶσπρωτοσ' ὑφ' αἰνεῖν ἠρχετο μῆτιν
 Euandrum ex humili tecto lux suscitât alma:
 Et matutini uolucrum sub culmine cantus.
 Confurgit senior: tunicaq; inducitur artus:
 Et tyrrhena pedum circumdat uincula plantis:
 Tum lateri atq; humeris tegeum subligat enses:
 Demissa ab leua pantheræ terga retorquens.
 Nec non & gemini cultoræ limine ab alto
 Procedunt: gressuq; canes comitantur herilem.
 ἐγέτο ὄρωτέισ' μαλακὸν Δέν Δυσε χιθῶνα
 καλὴν νηγάτεον π' ἐρὶ Δαῦ' μέγα βάλλετο φάροσ
 πῶσσι Δυσά λισαροσὶ ἐλῆσατο καλὰ πῆληλλα
 ἀμφὶ Δάρρωμοισιν βάλλετο ξίφος ἀργυρόηλον
 βηρὶ μὲν εἰσ' ἀγορὴν πῶ λάμῃ Δέχε χαλκείον ἐγκὸσ
 οὐκ ὄιοσ' ἀμῶτα Δέ Δυσὸ κύνε ἀργοὶ ἐπῶητο
 Omni præteritis referat si iuppiter annos:
 Qualis eram cum primam accipem præneffe sub ipsa
 Straui: scutorumq; incendi uictor aceruos:
 Et regem hac herilem dextra sub tartara misi:
 Nascenti cui tris animas feronia mater
 Horrendum dictu dederat terna arma mouenda
 Ter leto sternédus erat: cui tum tamen omnis
 Abstulit hæc animas dextra: & totidem exiit armis.
 εἰδῶσ' ἱβρώδι μι βίη τέμοι ἐμπεδος εἶη
 ὄσ' ὄσση λέοισιν καὶ ἡμῖν νεῖκοσ' ἐτίχη
 ἀμφὶ βηλάσιν ὄτε γακτάγον ἰππομηνῶσ
 Qualis ubi oceani perfusus lucifer unda:
 Quem uenus ante alios astorū diligit ignes:
 Extulit hos sacrum cælo tenebraq; resoluit.

En perfecta mei promissa coniugis arte
 Munera: ne mox aut laurentes nate super bos
 Aut acrem dubites in prælia poscere turnum.
 Dixit: & amplexus nati cytharea petiuit:
 Arma sub aduersa posuit radiantia quercu.
 αὐτάρ ἐσσι Δὴ τεύξε σάκοσ' μέγασε σιχαρόντε
 τεύξερα ὄι κωρῆκα φαεινότερον πωρος ἀλγῆσ
 τεύξε Δέ ὄι κορυθα ἠραρῆν κροτάφοισ' ἀραρυῖαν
 καλὴν Δαιδλέην ἐσσι Δέ χρύσειον λόφον ἠκε
 Τύξε Δέ ὄι κνημίδας ἐσάνου καοσὶ τέροιο
 αὐτάρ ἐσσι πῶντῶλα κάμ' ἐκ λυτὸσ' ἀμφιγυθῆσ

hmo γρός ἀχιλλῆος ἔθηκε προτοσάροίβεν αείρας
Ille dece donis & tanto lætus honore
Expleri nequit: atq; oculos per singula uoluit
Miratur q; interq; manus & brachia uerfat

Nec folos tangit atridas iste dolor.

Sed uos o lecti: ferro quis scindere uallum
Apparat: & mecum inuadit trepidantia castra

Quod superest læti bene gestis corpora rebus
Procurare uiri: & pugnam sperare parati.
Sic ait illachrymans: humero simul exiit ensem
Auratum: mira quem fecerat arte lycaon
Gnossius: atq; habilem uagina aptarat eburna.
Dat nilo mnestheus pellem horrentiq; leonis
Exuuias: galeam fidus permutat aethes.
Protinus armati incendunt: quos omnis euntes
Primorum manus ad portas iuuenumq; senumq;
Prosequitur uotis: nec non & pulcher iulus
Egressi superant fossas: noctisq; per umbram
Exitio passim somno uiuocq; per herbam
Corpora sula uident arreptos littore currus
Inter lora rosafq; uiros simul arma iacere
Vina simul: prior hyrtacides sic ore locutus.
Euryale audendum dexetra: nunc ipsa uocat res
Hac iter est: tu ne qua manus se attollere nobis
A tergo possit: custodi: & consule longe.
Hæc ego uasta dabo: & lato te limite ducam
Egredere: hanc animam serues natoq; patricq;
Est domus altariacent penitus defossa talenta
Celati argenti: sunt auri pondera facti
Infelix mihi: non hic uictoria teucrurum

Sed non augurij potuit depellere pestem.
Et iam prima nouo spargebat lumine terras
Tithoni croceum linquens aurora cubile.
Mater Euryali ad dirum nunciu: ut excussos de manibus
radios: & pensa demitteret: ut per muros & uirosq; agmina
ululans & coma scissa decurreret: ut effunderet dolor in
lamentaionum querelas: totum de Andromacha sumptis
lamentante mortem mariti.
O uere phrygia: neq; enim phryges.
Quos alios muros aut que iam ultra moenia habetis
Vnus homo & uestris o ciues undiq; septus
Aggeribus tantas strages impune per urbem
Ediderit: iuuenum primos tot miserit orco
Et magni æneæ segnes miseretq; pudetq;

Tela manu iaciunt: quales sub nubibus atris
Strymonia dant signa grues: atq; æthera tranant
Cum sonitu: fugiuntq; notos clamore secundo.
Funditur: & uastos umbo mouet aureus ignes.
Non secus ac liquida siquando nocte cometæ
Sanguinei lugubre rubent: aut syrius ardor
Ille sitim morboiq; ferens mortalibus ægris
Nascitur: & leuo contristat lumine cælum.
Stat sua cuiq; dies: breue & irreparabile tempus
Omnibus est uitæ

Fata uocant: metamq; dati peruenit dæui.
Per partios manes & spes furgentis iuli
Te precor hanc animam serues natoq; patricq;
Est domus altariacent penitus defossa talenta
Celati argenti: sunt auri pondera facti
Infelix mihi: non hic uictoria teucrurum

Vertitur aut anima una dabit discrimina tanta
 Dixerat. aeneas contra cui talia reddit:
 Argenti atq; auri memoras: quæ multa talenta
 Natis parce tuis, belli cōmercia turnus
 Sustulit ista prior iam tum pallante perempto
 Hoc patris anchisæ manes: hoc sentit iulus,
 Sic fatus galeam leua tenet: atq; reflexa
 Ceruice orantis capulo tenuis abdidit ensem:
 ζωγρειας ρεος υιέ συδέ αξία Δεξαι άποινα
 πολλα Δέναντι μάχοιο δουδισ και μηλια και τας
 χαλκός τε χρυσός τε πολύκμητός σιδηρος,
 ζωγρείται άυταρ έγων έμέ λυσομαι έσι γάρ έν Δον
 καλκός τε χρυσός τε πολύκμητός σιδηρος
 Των χύμωιν χαρίσαι το πατήρα περιείσι άποίνα
 έκειν έμέζων πεπουθοι τέττι νησιν άχάϊων
 Impastus stabula alta leo cœa sæpe peragrans:
 Suadet enim uesana fames: sed forte fugacem
 Conspexit capream aut surgentē in cornua ceruum
 Gaudet hyans imane comasq; arrexit & hæret
 Visceribus semper incumbens: lauit improba tetes
 Ora cruor:
 Sic ruit in densos alacer mezentius hostes
 ώςε λέων έ χάρη μεγάλω έπί σώματι κυρτας
 ευρων ή έλαφον κεραόν ή άγριον άιγα
 σπινων
 Spargitur & tellus lachrymis: sparguntur & arma,
 Δέουνοτο ψάμματα Δέουνοτο Δε και τέυχρα φωτων
 Δάκρυσι
 Cingitur ipse furens ce rtatim in prælia tunus:
 Iamq; adeo rutulum thoraca indutus ahenis
 Horrebat squamis: furalq; incluserat auros:
 Tempora nudus adhuc: lateriq; accinxerat ensem
 Fulgebatq; alta decurrens aureus arce,
 κνημιά Δασ μέν πρώτα περι κνημνησιν έθηκει
 καλας άργυρέοσιν έτιφυροίς άραρυίας
 Δεύτερον Δασώρηκα περι σθησιν έδυνην
 άμφι Δάρωμοσιν βάλετο ρειφός άργυρόηλον
 χαλκον άυταρ έπειτα σάκος μεγατεσι βαρόντε
 ειλετο του Δασάνευθε σέλας γένητο ή ύτε μήνης
 Purpureus ueluti cum flos succius aratro
 Languescit moriens: lasioq; papauera collo
 Demisere caput: pluuia cum forte grauantur:
 μήκων Δώς έτέρωσε κάρη βάλεν ύτένι κήσω
 καρτω βριτομένη νοτιησι τε είαρι νησι
 Et hæc qd̄ iudicio legentiu relinquenda sūt: ut ipsi æsti-
 ment qd̄ debeat de utriusq; collatioe sentire. Si tamen me
 cōsulat: nō negabo, nōnūq; Virgiliū i trāsferēdo danū
 excoluisse: ut in hoc loco.
 Qualis apes æstate noua per florea rura
 Exercet sub sole labor: cum gentis adultos
 Educūt fœtus: aut cū liquentia mella
 Stipant: aut dulci distendunt nectare cellas:
 Aut onera accipiunt uenientum: aut agmine facto
 Ignauum fucos pecus a presepibus arcent.
 Feruet opus: redolētq; thimo fragrantia mella,
 ήυτέθνεα έσι μελιτοσων άδιναων
 πέτρησ εκ γλάφυρης αίεί νέων έρχομενάων

βοτρυδόν Δε πέτονται έπ' άνθεσιν είαρι νόσιν
 αμυεντέθνεα όλις πεποθησται αί Δέτε έντα
 Vides descriptas apes a Virgilio opifices ab Homero uas-
 gas: Alter discursum & solā uolatus uarietatē: alter expri-
 mit natiuæ artis officium.
 In his quoq; uerbis Maro extitit locupletior interpres:
 O socii (neq; enim ignari sumus ante malorum)
 O passi grauiora: dabit deus his quoq; finem
 Vos & scyllæam rabiem penitusq; fonantes:
 Accetis scopulos: uos & cyclopea saxa
 Experti: reuocate animos: moestūq; timorem
 Mittite: forsan & hæc olim meminisse iuuabit
 Per uarios casus: & reliqua.
 όφιλοι δυ γαρ ποτι κακων άδημόνες έμην
 ου μέν Δη τό γε μέζον έπεισι κακον ή ότε κύκλω ψ
 ειλει έν σπηι γλαφυρω κρατερηφι βίηφι
 άλλα και ένθεν έμη βουλη άρετητε νόσθε
 εκφύγομεν και που τωυ Δέ μήνησθεθαι δίω
 Vlixes ad socios unā cōmemorauit erumnā. Hic ad sperā
 dā p̄sentis mali absolutionē gemini casus hortat̄ euentū
 Deinde ille obscurius dixit: hic aptius: forsan & olim me-
 minisse iuuabit. Sed & hoc qd̄ nolter adiecit: solatii fortio-
 ris ē. Suos. n. nō tātū exēplo euadēdi: sed & spe futuræ faeli-
 citatis aiuit: p̄ hos labores nō solū sedes quietas sed & re-
 gna p̄mittens. Hos quoq; uersus inspiciat libet.
 Ac ueluti summis antiquam in montibus ornum
 Cum ferro accisam crebrisq; bipennibus instant
 Erueret agricolæ certatim: illa usq; minatur:
 Et tremefacta comam concusso uertice nutat:
 Vulneribus donec paulatim euicta supremū
 Congemuit: traxitq; iugis auulsa ruinam.
 ό Δέν κνησισι χαμαι πρέν αί γειρόσ ως
 ή ρα τέη είαμην έλεος μεγάλιο πεφύκει
 λειη άταρ τέ οι όζοι έπ' ακροτάτη πεφύσσι
 την μέν άρμα τοπήγος ανήρ αίθωνισι Δήρω
 έξέ ταμ όφρα ή τυν κάψη περικαλλεί Δίφρω
 Magno cultu uester difficultatē abscidendæ arboreæ mo-
 lis ex p̄ssit uege nullo negotio homerica arbor abscidit.
 Haud segnis strato surgit palinurus: & omnes
 Explorat uentos: atq; auribus aera captat.
 Sydera cuncta notat tacito labentia cælo
 Arcturum pluuias hyadas geminosq; triones
 Armatumq; auro circūspicit oriona.
 άυταρ ό πη Δαλιω ήυνητο τεχνήντως
 ή μενος ου Δε οι ύπηδσ έπί βλεφαροισιν έπιπτε
 πληια Δασ τε εισορόωνι κά ό ψέ Δύνον τα βοώτην
 άρκτον έδν άμξαι έπ' έκλησιν καλέουσιν
 ή ταυτους ρέφεται και τωρίωνα Δοκέυει
 Gubernator q̄ explorat cælū: crebro reflectere ceruicem debet caprādo de diuersis cæli regioni-
 bus securitatē sereni hoc mire & uelut coloribus Maro pinxit. Nam q̄a arcturus iuxta septētrio-
 nē ē: taurus uero i quo sūt hyades & orioni: regiōe austrī sūt: crebrā ceruicis reflexionē i palinu-
 ro sydera cōsulēte descripsit: Arcturū inq;: Ecce intuef̄ p̄r septētrionis. deinde pluuias hyadas
 ecce ad austrū flectit. Geminosq; triones. Rursus ad septētriones uertit aspectū. Armatusq; auro
 circūspicit oriona. Itēge. se ad austrum reflectit. Sed & uerbo circūspicit uarietatē sæpe se uicif-
 sim cōuertentis ostēdit. Homerus gubernatorē suū semel iducit intuētē pleiadas: quæ i australi
 regione sunt: semel booten & arcton: quæ sunt in septētrionali polo:
 Nec tibi diua parens generis nec dardanus auctor.

Perfide: sed duris genuit te cautibus horrens
 Caucasus: hircanæq; admorunt ubera tygres;
 νηλεές οὐκ ἄρα σοι γαστήρ ἦν ἵπποταπαλεύς
 εὐδαιμόνιος μήτηρ γλυκὴ δέ σ' ἔτ' ἐκεβόλασσα
 πῆτρα τῆτι λιβρατή ὅτι τοι νόος ἐστὶν ἀπηνής
 Plene Virgilius nō petitionē solat: sicut ille quē sequebat: sed educationē quoq; nutritiōis tanq̄
 belualē & asperā criminat: addidit. n. d. suo: Hircanæq; admorūt ubera tygres. quoniā uidelicet
 in moribus inolecēdis magnā fere ptē nutritis ingenū & natura lactis tenet: q̄ isula tenero &
 mixta parētū semini adhuc recentis: ex hac gemina cōcretōe unā indolē cōfiguratur. Hinc ē qd̄ pui
 dentia naturæ similitudinē natoꝝ atq; gignentū ex ipso quoq; nutritu pręparās fecit cū ipso
 partu alimonix copīa nasci. Nā postq̄ sanguis ille opifex in penetralibus suis oē corpus effinxit
 atq; aluit: aduentante iam partus tēpore idē ad corporis materni supna conscēdēs in naturā la
 ctis albescit: ut recēs notis idē sit alior: q̄ fuerat fabricatōr. Quāobrē nō frustra creditū est: sicut
 ualeant ad fingendas corporis atq; animi similitudines uis & natura feminis: nō secus ad eandē
 rē lactis quoq; ingenia & pprietates ualere. Neq; i hoibus id solū: sed i pecudibus quoq; ai aduer
 sum. Nā si ouiu lacte hādi aut capræ: agni forsitan alant. cōstat ferme in iis lanā duriorē: in iis
 capillū gigni teneriorē. In arboribus etiā & frugibus indolē uel detractādā uel augēdam maior
 plerūq; uis & potestas est aquæ & terræ: quæ alūt q̄ ipsius qd̄ iacit semis. Ac sæpe uideas lætā
 nitentēq; arborē si in locū alteꝝ trāsserat succo terræ deterioris elanguisse. Ad criminādos igit̄
 mores desuit Homero quod Virgilius adiecit.
 Non tam præcipites biuigo certamine campum
 Corripuerit: ruuntq; effusi carcere currus:
 Nec sic immisissis aurigæ undantia lora
 Concusserunt iugis: proniq; in uerbera pendent.
 μαστιγάδαί ἐν ἐλαυνε καταμαδόν οἱ δέ οἱ ἵπποι
 ὑψοσάειρέθην ριμφά πρήσοντες κέλευτον
 Graius poeta equoꝝ tantū meminit flagro animatē currentiū: licet dici nō posset elegantius q̄
 quod adiecit ὑψοσάειρέθην quo expr̄ssit: quem nā dare poterat impetum cursus. Verū Maro &
 currus de carcere ruētēs & campos corripiedo p̄cipites mira celeritate descripsit: & accepto bre
 uī semine de homerico flagro pinxit aurigas cōcutientes lora undantia & pronos in uerbera pen
 dentes: nec ullā quadrigæ partē intactā reliq̄t: ut eēt illi certaminis plena descriptio.
 Magno ueluti cum flamma sonore
 Virgea suggeritur costis undantis aheni:
 Exultantq; æstu latices: furit intus aquæ uis:
 Fumidus atq; alte spumis exuberat amnis:
 Nec iam se capit unda: uolat uapor ater ad auras.
 ζὼν δέ λείβης γεί ἐνδοῦπι γόμενος πυρί πολλῶ
 κνίσση μέλλομενος ἀπαλλάτ' ῥοφέος σιάλοιο
 πινδοθεν ἀμφολαλήν ὑπόδεξ' ἕλα καγκανα κείται
 Græci uersus aheni cōtinēt mentionē multo igne ebullientis: & totū ipsum locū hæc uerba or
 nant. Nam scaturigines ex omni parte emergentes sic elegāter expr̄ssit in latinis uersibus tota rei
 pompa descripta est: sonus flammæ. Et p hoc qd̄ ille dixerat: exultantes æstu latices & amnē fu
 midū exuberatē spumis atq; intus furētē (unius enī uerbi nō reperies similit̄ dignitatē cōp̄saut
 quod deerat copix uarietate descriptionis) adiecit post oīa: nec iam se capit unda: quo expressit:
 quod semp usu euenit: suppositi nimietate caloris. Bene ergo se habet poetix tubæ cultus: oīa
 quæ in hac re eueniunt comprehendens.
 Portamq; imperio ducis commissa recludunt
 Freti armis: ultroq; inuitant mœnibus hostem:
 Ipsi intus dextra ac leua pro turribus astant
 Armati ferro & cristis capita alta coruscis,
 Quales aeræ liquentia flumina circum
 Sive padi ripis athesim seu propter amœnum
 Confurgunt geminæ quercus: intonsaq; cælo
 Attolunt capita & sublimi uertice nutant.
 νηπίοι ἐνδὲ πύλῃσι δύο ἀν' ἐρε εὐρον ἀρίστῳ
 ὕψος ὑπερβύμοις λαπιβάων ἀρχμητάων
 ἔσσαν ὡς ὅτε δρυῖος οὐρεσὶν ὑπηκάρηνοι

αὐτὸν ἑμὸν ἀμύμονος καὶ ὑβόν ὕμνασαι ποταμοὶ
 ῥήσῃσι μεγάλῃσι διηνικέσσι ἀραρυῖσαι
 ὡς ἀρατῶ χείρεσσι πεποισθῆσσι ἡδέβηφι
 ἀμύμον ἔσπερχόμενον μέγα ἄστυον οὐδέ φέβοιτο
 Græci milites Polipoetes & leonteus stant p portis. & iam mobiles asium aduenientem hostem
 uelut fixæ arbores opperiantur. Hactenus est græca descriptio. Verum uirgiliana bitiam & pā
 darum portam ultro recludere facit oblaturos hosti: quod p uoto quærebāt: ut compos caltro
 rum fieret per hoc futurus in hostiū potestate. Et geminos heroas mō turres uocat: mō descri
 bit luce cristæq; coruscis. Nec arborū ut ille similitudinē p̄termisit: sed uberius eā pulchritudē
 descripsit. Nec hoc negaueri cultius a Marone plātū.
 Olli dura quies oculos & ferreus urget
 Somnus: in æternam clauduntur lumina noctem:
 ὡς ὁ μὲν αὐτῷ πρῶτων κοί μῆσαθο κάλκεον ὕπνον
 In aliquibus par pene splendor amborum est: uti
 Spargit rapida ungula rores
 Sanguineos: mixtaq; cruor calcatur arena.

Et luce coruscus aheni

Quærit pars femina flammæ.

σπέρματα πυρός
 Indum sanguineo ueluti uiolauerit ostro
 Si quis ebur.
 ὡς δότε τισ' ἔε λείφαντα γυνή φοίνικι μίην
 Si tangere portus
 Infandum caput ac terris adnare necesse est:
 Et sic fata iouis poscunt: hic terminus hæret.
 At bello audacis populi uexatus & armis
 Finibus extorris: complexu auulsus iuli
 Auxilium imploret: uideatq; indigna suorum
 Funera. nec cum se sub leges pacis iniquæ
 Tradiderit: regno aut optata luce fruatur:
 Sed cadat ante diem mediæq; inhumatus harena.
 δός μὴ ὀδῆσοσ πτόλι πόρῃον οἰκαδικέσθαι
 ἀλλεί ὁμοίρεσι φίλους εἰ δέειν καὶ ἰκέσθαι
 οἶκον εὐκτίμενον καὶ ἔην ἐσ πλιτ' ῥιδά γαίαν
 ὁ ψέκακῶσ ἔλτοι ὀλέσασσ' ἀπο πάντας ἐταίρου
 νῆος ἐπάλλοτρίσ' ἔυρη δέν πῆματα οἶκῳ
 Promissa circæ raduntur littora terræ:
 Diues inaccessos ibi solis filia lucos
 Assiduo resonat cantu: tectisq; superbis
 Vrit odoratam nocturna in lumina cædrum.
 Arguto tenues percurrens pectine tellas.
 ναίεν ἐπιλόκαμοσ τὴν δὲν δοθι τέτ μεν εἴουσιν
 πῦρ μὲν ἔπτο χαρόφιη πέγα καὶ ετο θηλοσε λέρδμη
 I iii

ΚΕΔΡΟΥΤΕ ΕΥΚΕΑΤ ΟΙΟ ΕΥΟΥ Τ ΝΑ ΝΗΣΟΝ ΟΔΩΔΕΙ
 ΔΑΙΟΜΕΝΩΝ Η ΔΕΝΔΟΝ ΑΟΥΔΙΑΣΟΥΣ Ο ΠΙ ΑΛΚΗ
 ΙΣΟΝ ΕΠΟΙΧΟΜΕΝΗ ΧΡΥΣΕΙΚ ΚΕΡΚΙ ΔΥΦΑΙΝΕΥ
 ΜΑΧΟΝΙΟ REGI QUEM FERUA IUCINIA FURTIM
 SUFTULERAT: UETITISQ; AD TROIAM MISERAT ARMIS.

Ille autem expirans: non me quicumq; es inulto
 Victor nec longum lætabere: te quoq; fata
 Prospectant paria: atq; eadem mox arua tenebis.
 ΔΥΘΗΝ ΔΥΔΑΥΤ ΟΣ ΔΗΡΟΝΙΒΑΙΗΙ ΑΛΛΑΤΟ ΗΔΗ
 ΑΓΧΙ ΠΑΡΕΣΗΚΕ ΙΘΑΝΑΤΟΣ ΚΑΙ ΜΟΙΡΑ ΚΡΑΤΑΙΗ
 ΧΕΡΣΙ ΔΑΜΕΤΑΧΙΛΗΟΣ ΑΜΥΜΟΝΟΣ ΑΙΑΚΙΔΑΟ
 Ad quem subridens mixta mezentius ira:
 Nūc morere ast de me diuū pater atq; hoīum rex uiderit.
 ΤΟΝ ΚΑΙ ΤΕΘΝΩΤΑ ΠΡΟΣΥΗΔΑ ΔΙΟΣ ΑΧΙΛΛΕΥΣ
 ΤΕΘΝΑΘΙ ΚΗΡΑ ΔΕΓΩ ΤΟΤΕ ΔΕΞΟΜΑΙ ΟΠΠΟΤΕ ΚΕΥΔΗ
 ΖΕΥΣ ΕΤΕΛΗ ΤΕΛΕΣΑΙ ΚΙΔΑ ΘΑΝΑΤΟΙ ΘΕΟΙ ΑΛΛΟΙ
 Qualis ubi aut leporē aut cadenti corpore cygnum
 Sustulit alta petens pedibus iouis armiger uncis.
 Quæ situm aut matri multis balantibus agnum
 Martius a stabulis rapuit lupus.
 ΑΡΜΗΣΕΝ ΔΕ ΑΛΕΙΣ ΩΣ ΑΙΕΤΟΣ ΨΙΠΕΤ ΗΕΙΣ
 ΟΣΤΕΙΣΙ ΠΕΔΙΟΝ ΔΕ ΔΙΑ ΝΕΦΕΩΝ ΕΡΕΒΕΝΩΝ
 ΑΡΠΑΞΩΝ Η ΑΡΝΑ ΜΑΛΗΝ Η ΤΩΤΩΚΑ ΛΑΓΩΝ
 Vndiq; clamor
 Tollitur, inuadunt & fossas aggere complent.

Et quia nō est erubescendū, si minorē se Homero uel ipse
 fateatur dicā in quibus mihi uisus sit gracilior auctor,
 Tum caput orantis nequicq; & multa parentis
 Dicere deturbat terræ: trūcumq; reliquit.
 Hi duo uersus de illo translati sunt:
 Η ΚΑΙ Ο ΜΕΝ ΜΙΝ ΕΜΕΛΛΕ ΓΕΝΕΙΟΥ ΧΕΙΡΙ ΠΑΧΕΙΗ
 ΑΨΑΜΕΝΟΣ ΛΙΩΘΕΘΑΙ ΟΔΑΥΧΕΝΑ ΜΕΟΣΟΝ ΕΛΑΟΣΕ
 ΦΑΣΓΑΝΩ ΑΙΦΑΣ ΑΩΟΔΑΜΒΩ ΚΕΡΣΕ ΤΕΝΟΝΤΕ
 ΦΘΕΓΓΟΜΕΝΟΥ ΔΑΡΑ ΤΟΥ ΓΕ ΚΑΡΑ ΚΟΝΙΗΣΙΝ ΕΜΙΧΘΗ
 Vide nimīā celeritatem saluo pondere: ad quā non potuit
 conatus Maronis accedere. In curruli certamine Home-
 rus alterū currum paululū antecedentē & alterū pene con-
 iunctum sequendo qua luce signauit.
 ΔΟΚΑΔΕΨΕΙΘΑ
 ΑΙΦΗΡΗΘΙΑΔΑΟ ΠΟΔΩΚΕΣ ΕΚΦΕΡΟΝ ΨΠΤΟΙ
 ΘΑΣ ΔΕ ΜΕΘΕΞΕΦΕΡΟΝ ΔΙΟΜΗΔΕΟΣ ΑΡΣΕΝΕΣ ΨΠΤΟΙ
 ΤΡΩΙΟΙ ΟΥΔΕΙ ΠΟΛΛΟΝ ΑΝΕΥΘΕΣΑΝ ΑΛΛΑ ΜΑΛΕΓΓΥΣ
 ΑΙΕΙ ΓΑΡ ΔΙΦΡΟΥ ΕΨΙΒΗΣΟ ΜΕΝΟΙΣΙΝ ΕΙΚΘΗΝ
 ΠΩΥΣΙΗ ΔΕΥΜΗΛΟΙΟ ΜΕΘΑΦΡΕΝΟΝ ΕΥΡΕ ΕΘΩΜΩ
 ΓΕΡΜΕΤΕΡΑΥΤΩ ΓΑΡ ΚΕΦΑΛΑΣ ΚΑΘΑΘΕΝΤΕ ΠΕΕΕΘΗΝ
 Humescunt spumis flatuq; sequentum.
 Mirabilior ē celeritas conlequētis priorē cursu pedū apud
 eundē uatem

ΙΧΝΙΑ ΘΥΠΤΕ ΠΟΔΕΟΣΙ ΠΑΡΟΣ ΚΟΝΙΝ ΑΜΦΙΧΥΘΗΝΑΙ
 Est aut huius uersus hic sensus. Si per solū puluerem forte curatur: ubi pes fuerit de terra a cur-
 rente sublatus: uestigiū sine dubio signatum uideritur: & tamen celerius cogitatioe puluis q̄ ic̄tu
 pedis fuerat excussus uestigiū supfunditur. Ait enī diuinus poeta: ita p̄ximū fuisse q̄ sequebatur:
 ut occuparet antecedētis uestigiū anteq̄ puluis ei superfunderetur. At hic uidetur idē significa-
 re cupiens quod ait: Calcēq; terit iam calcediores Vide & i hoc Homeri cultum η και ανακλιν
 θείσ τώσεν ΨΠΤΙΟΣ.

Ille ait: Cervicem inflexam posuit
 Hos quoq; uersus (si uideretur) comparemus.
 ΑΡΜΑΤΑ ΔΑΛΛΟΘΕ ΜΕΝ ΧΘΟΝΙ ΨΙΛΝΑΤΟ ΠΟΥΒΟΤΕΙΡΗ
 ΑΛΛΟΘΕ ΔΑ ΙΞΑΣΚΕ ΜΕΘΟΡΑ
 Iamq; humilis iamq; ætati sublimē uidetur
 Aera per tenerum ferri.
 ΠΑΣΑΩΝ ΔΥΠΕΡ Η ΓΕ ΚΑΡΗ ΕΧΕΙ ΗΔΕ ΜΕΤΩΠΑ
 Gradientēq; deas supereminet omnes:
 ΕΣ ΠΕΘΕ ΝΥΝ ΜΟΙ ΜΟΥΣΑΙ ΟΛΥΜΠΙΑ ΔΩΜΑΘΕΧΟΥΣΑΙ
 ΨΜΕΙΣ ΓΑΡ ΘΕΑΙ ΑΣΕ ΠΑΡΕΣΕΘΕ ΠΑΝΤΑ
 Et meministis enim diuæ: & memorare potestis.

Clamores simul horrendos ad sidera tollit
 Qualis mugitus fugit cum saucius aram
 Taurus: & incertam excussit ceruice securim,
 Inspecto hic utriusq; filo quantā distantiā deprehendes. Sed nec hoc minus eleganter: quod de
 tauro ad sacrificium tracto loquens meminit & Apollinis: sed Neptuni meminit. His autē duo
 bus præcipue rem diuinam fieri tauro testis est ipse Virgilius.
 Taurū neptuno taurum tibi pulcher apollo,
 Η ΨΘΕ ΠΥΡΑΙΔΗΛΟΝ ΕΠΙΦΛΕΓΕΙ ΑΣΤΡΕΘΟΝ ΨΛΗΝ
 ΟΥΡΕΟΣ ΕΝ ΚΟΡΙΦΗΣ ΕΚΑΘΕΝ ΔΕ ΦΑΙ ΝΕΘΑΙ ΑΥΓΗ
 ΩΣ ΔΘΘΕ ΧΕΙΜΑΡΡΟΙ ΠΟΘΑ ΜΟΙ ΚΑΘΘΡΕΣΦΙ ΡΕΘΗΘΕΣ
 ΕΣ ΜΙΣ ΓΑΓΓΕΙΑΝ ΣΥΜΒΑΛΛΕΘΟΝ ΟΜΒΡΙΜΟΝ ΨΔΦΡ
 ΚΡΟΥΗΩΝ ΕΚ ΜΕΓΑΛΩΝ ΚΟΙΛΗΣ ΕΝΔΕ ΧΑΡΑΔΡΗΣ
 ΤΩΝ ΔΕΤΕ ΤΗΛΟΣΕ ΔΟΥΠΟΝ ΕΝ ΘΡΕΣΙΝ ΕΚΛΥΕ ΠΟΙ ΜΗΝ
 In segetem ueluti cum flamma furentibus austris
 Incidit: aut rapidus montano flumine torrens
 Sternit agros: sternit fata læta boumq; labores
 Præcipiteiq; trahit siluas stupet incius alto
 Accipiens sonitum saxi de uertice pastor.
 Et duas parabolæ temeravit: ut unā faceret: trahens hic
 ignē inde torrentē & dignitatē neutris impleuit.
 ΩΣ ΔΑΘΕ ΜΟΙ ΔΥΩ ΠΟΝΤΟΝ ΘΡΙΝΕΤΟΝ ΙΧΘΥΣΕΝΤΟ
 ΒΟΡΕΗΣ ΚΑΙ ΚΑΙ ΖΕΦΥΡΟΣ ΤΩΤΕ ΘΡΗΚΗΘΕΝ ΑΗΤΟΝ
 ΕΛΘΟΝ ΤΕΞΑΠΙΝΗΣ ΑΜΥΔΙΣ ΔΕ ΤΕ ΚΥΜΑ ΚΕ ΛΑΙΝΟΝ
 ΚΟΡΘΥΕΤΑΙ ΠΟΛΛΟΝ ΔΕ ΠΑΡΕΞ ΑΛΑ ΦΥΚΟΣ ΕΧΕΥΑΝ
 Aduerſi rupto ceu quondā turbine uenti
 Confligunt zephyrusq; notusq; & lætus eois
 Euris equis: stridunt siluæ: saxitq; tridenti
 Spumeus atq; imo nereus ciet æquora fundo.
 Demet huic uitiū qd̄ supius incurrit: de duobus græcis
 parabolis unā dilucilius construendo.
 ΤΟΙΣΙΝ ΔΙΚΜΕΝΟΝ ΟΥΡΟΝ ΙΕΙ ΕΚΑΕΡΓΟΣ ΑΩ ΟΛΛΩΝ
 Prosequitur surgens a puppi uentuseuntis.
 Qd̄ nē dixit iκμενον: u r̄ ait: Surgēs a puppi satis decore.
 Sed extollunt epithēa quæ tot & sic apta uento nē iposuit
 ΣΥΗΔΕ ΔΥΩ ΜΑΡΨΑΣ ΩΣΕ ΣΚΥΛΑΚΑΣ ΠΟΤΙ ΓΑΙΗ
 ΚΟΠΤΕ Κ ΔΕΥΚΕΦΑΛΟΣ ΧΑΜΑΔΙΣ ΡΕΕ ΔΕΥΕ ΔΕ ΓΑΙΑΝ

τουσ δε Διαμελισι ταμων απλίστατο λόρπον
ηθε δώσε λείων όρεσι τροφου ουδ ατελειτην
εγκαι ατε σάρκασε και όρεα μυελόντα
Visceribus miserorum & sanguine uelcitur atro:
Vidi egomet duo de numero cum corpora nostro
Prahensa manu magna medio resupinus i antro Frangeret ad saxum: Narratione facti nudam
& breuem Maro poiuit. Contra Homerus παρον μίσγει: & dolore narrandi inuidiam cru-

delitratis aquauit.
την δε μεττι μεδιαν αλωησ παράκοιτιν
είσιδον ηδη φασκε ποσειδαωνι μιγηναι
και ρεθεκεν δυο παιδε μιγυβαλιω δε γενεθην
ωτωνταν τι θεόν τη λεκ λείτον τε φιαλτην
τους δη μηκισουσ ερε ψείζει δωροσ άρουρα
και πολυ καλλιουσ μεταγε κλιτόν φριωνα
εν νεοροι γάρ τοι γε και εννεαση χεσ ήσαν
ευροσ ατ αρμηκοσ γενεθην ενεοργυιοι
οα και αθανάτοισιν άπειλητην ενολυμωσ
φυλοσ δε σησειν πολυάκοσ πολέμοιο
δοσαν επόλυμωσ μεμασαν ήμεν αυτ άρ επόοση
σηλιον εννοσιφυλλον ενδουρανοσ άμβρατοσ ήη

Hinc & alioidas geminos immania uidi Corpora: qui manibus magnū rescidere cælū Aggressi:
superiusq; ioue detrudere regnis. Homerus magnitudinem corporū alte lateq; dimensus est: &
uerborum ambitu mēbra depinxit. Vester ait immania corpora: nihilq; ulterius adiecit, mensu-
rarum nomina non ausus attingere. Ille de construedis montibus conatum insanæ molitionis
expressit. Hic aggressus rescidere dixisse conatus est cælum. Postremo locum loco si compares:
pudendam inuenies differentiam.

ως δότεν αι γιαλω πολυη χει κωματα λάωσης
δρηυτέπαουτ ερον ζεφυρον υποκινησαντος
χόντω μέν τά πρώτα κορυόσεται αυταρ έσειτα
χέρσω φηγυμένον μέγαλα βρέμει άμφι δε τάρκρασ
κυρτόν εόν κορυφούται άποσπυνει δάλοσ άχνην

Fluctus uti primo cœpit cum albescere ponto: Paulatim sese tollit mare: & altius undas Erigit:
inde imo cōsurgit ad æthera fundo Ille cum marino motu & littoris fluctus ab initio describit:
hoc iste præteruolat. Deinde quod ait ille.

χόντω μέν τά πρώτα κορυόσεται

Maro ad hoc uertit Paulatim sese tollit mare. Ille fluctus incremento suo ait sublimē curuatos
littoribus illidi: & asperginē collectæ sordis expuere: quod nulla expressius pictura signaret. Ve-
ster mare a fundo ad æthera usq; perducit. Dixerat: idq; ratum stygi p flumina fratris Per pice
rotrentis atraq; uoragine ripas Annuit: & totum nutu tremefecit olympum.

η και κυανέσιν επόφρουσι νεύσε κρόνιων
μάβροσ αι δάραχαιται έπερρώσαντο άνακτοσ
κραδούσ απανανωιο μέγαν δε λελίξεν όλυμπον

Phidias cum louē olympium fingeret: interrogatus de quo exemplo diuinā imitaretur effigiē:
respondit archetypum Iouis i his se tribus Homeri uersibus inuenisse. Nam de superciliis & cri-
nibus totum se Iouis uultū collegisse: quod utruq; uidetis a Virgilio prætermisum. Sane con-
cussum olympum nutu maiestate non tacuit. Iusiurandum uero ex alio Homeri loco sumpsit:
ut translationis sterilitas hac adiectione compensaretur. Ora puer prima signans in tonfa iuuen-
ta Prætermissa gratia incipientis pubertatis minus gratā fecit latinā descriptionem.

ως δόταν έντε κύνεοσι και άνδράσι θηρευτήσι
κάπριος ήέ λέων σρέφεται θένει βλεμεάινων
οιδέτε πυργηδόν σφέας άουουσ άρηναντες
οντ ίοι ίσ αναη και άκονηζουσ έαμειςσ
αιχημάσ εκ χειρών τον δούπωτε κυδάλιμον κήρ
ταρβει οι δε φοβείηαι άγνωρίη δε μινέκτα
ταρφέα τέσρέφεται σιχασ άνδρων ζειρητ ήων
όπτητήύση τη ήείκουσι σίχασ άνδρων.

Vt fera: quæ densa uenantū septa corona Contra tela furit: seseq; haud nescia morti Iniicit & sal-
tu supra uenabula ferf. Videtis in angustū latinā pabolā sic esse cōtractā: ut nihil possit esse ieu-
nius: græcam contra & uerborū & rerū copia pompam ueræ uenatōis impleffe. In tāta ergo dif-
ferentia pene erubescendū est comparare.

φράξαντες Δόρυ Δούρι σακοσ σάκει προθε λύμων
ασπίσ Δάραχαι Δέρειδε κορυσ κορυν άνερα Δανήρ

Haud aliter troianæ acies aciesq; latinæ Concurrunt: hæret pedipes densusq; uiro uir Quanta
sit differentia utriusq; loci: lectori æstimandum relinquo

όρνισ γάρσφιν επηλεε περησέμεναι μεμαώσιν
αιετοσ υχιπέτησ επάρισερά λαόν έεργων
φοινηένθα δρα κοννα φέρων όνυχεσι πέλωρον
ζών έασώσ ιρονθα και όυπω γηθετο μάχησ
κόψέγαρ αυτόν έχοντα κατάσδη τοσ παρά Δειρήν
ιδώβείσ όσπίσω δδάσώ έθεν ήκεχασάτε
άλγησασ δδύνησι μέσω δένι κάβαλλόμιλω
άνθοσ δε κλάγασσ πεττετο σνοιησ άνέμοιο

Vtq; uolās alte raptū cū fulua draconē Fert aquila. implicuitq; pedes: atq; unguibus hæsit. Sati-
tius at serpens sinuosa uolumina uersat. Arrectisq; horret squamis: & sibilat ore Arduus isurgēs:
illa haud minus urget obunco Luçantē rostro: simul æthera uerberat alis. Virgilius solā aqlæ
prædā infert: nec homericæ aquilæ omē aduertit: quæ & sinistra ueniens uincentiū prohibe bat
accessum. & accepto a captiuo serpente morfu prædā dolore deiecit: factq; tripudio solistimo
cū clamore dolore testante præruolat quibus oibus uictoriæ puaricatio significabat. His præ-
missis quæ aiā parabolæ dabant: uelut exanime in latinis uersibus corpus remāsit. Parua me-
tu primo mox sese attollit in auras: Ingrediturq; solū: & caput iter nubila cōdit.

ητόλίγη μέν πρώτα κορυόσεται αυταρ έπειτα
δουρανω έσήριφε κάρη έσώ χρονίβαίγει

Homerus επιν: hoc é cōtentionē a paruo dixit incidere: & postea icremētū cælū usq; subcrefcere
Hoc idē Maro de fama dixit sed i cōgrue. Necq; n. αq; sūt argumēta cōtētōis & famæ. qā cōtētio.

de compa-
ratione cō-
tentionis &
famæ

& si usq; ad mutuas uastatōes ac bella pcesserit: adhuc cōtentionis est: & manet ipsa quæ creuit. Fa-
ma uero cū in imensum prodit: fama esse iam desinit: & sit notio rei iam cognitæ. Quis enim tā
famā uocet: cū res aliqua a terra in cælū nota sit? Deinde nec ipsam hypbolē potuit æquare. Ille
cælum dixit: hic auras & nubila. Hæc autē ratio fuit nō æquandi oīa quæ ab auctore tráscrispsit:
q; i oī operis sui parte alicuius homerici loci imitationē uolebat inserere: nec tamē humanis ui-
ribus illā diuinitatē ubiq; æquare: ut in illo loco quē uolo omniū nostrū iudicio in cōmune pē-
fari. Minerva Diomedi suo pugnatū dum taxat flammæ addidit ardorē: & inter hostiū cædes
fulgor capitis uel armogē p milite minatur.

Δαι έοι εκ κορυόσε και αρπιδοσ ακαμαστον πύρ
ασέρο πορι ηω έναλίγκιον όσε μάλισα
λαμπρον πομφανησι λελομμένοσ άουεανωιο
τοιόν οι πύρ δάτιεν αποκράτόστε και ώμων

Hoc miratus supra modum Virgilius imodice est usus. Modo enī ita de turno ait. Tremūt sub
uertice cristæ Sanguinæ: clypeoq; micantia fulmina mittunt. Modo idē poni de Aenea. Ardet
apex capiti cristisq; ac uertice flāma Funditur: & uastos umbo uomit æreus ignes Quod q; ipor-
tune positū sit: hinc apparet q; necdum pugnatat Aeneas sed tantū in nauī ueniens apparebat.
Alio loco: Cui triplici crinita iuba galea alta chimæra Sustinet: ætne os efflātem faucibus ignes.
Quid quod Aeneas recens allatis a Vulcano & in terra positus miratur Terribilem cristis ga-
leam flammisq; mouentem. Vultis aliam fruendi auuiditatem uidere loci huius: cuius supra me
minimus fulgore correptus? Seruo uoluit loquenti Ioui assignare parem reuerentiam Nam
cum & in primo uolumine: & in. iiii. & in. ix. loquitur quædā Iuppiter sine tumultu. Deniq; post
iunonis & ueneris iurgium infit eo dicente. Deum domus alta silescit: & tremefacta solo tellus.
silet arduus æther. Tum zephyri posuere: præmit placida æquora pontus: tanq; non idem. sit q;
locutus sit paulo ante sine ullo mundi totius oblequio. Similis opportunita. est in ciuidē Iouis
lance quam ex illo loco sumpsit.

καὶ τότε δι' χρύσεα πατήρ ἐθείσαινε βαλάνθρα
ἐδείξει λυό κηρε βαση λεγέσθ βαναβοιο
ΤΗΝ ΜΕΝ ΑΧΙΛΛΗΟΣ ΤΗΝ ΔΕΚΕΘΡΟΣ ἱπποδάμοιο
ἔλκε δὲ μέσσα λαβών ῥέσσε δέκθορος αἰσιμον ἠμάρ
ωχρο δέισ οἶδαο λιπε δέ ἐφοῖβος ἀπόλλων

Nam cum iam de Turno prædixisset Iuno,
Nunc iuuenem imparibus uideo cōcurrere fati:
Parcarūq; dies & lux inimica propinquat.
Manifestumq; esset: Turnum utiq; periturum: sero tamen,
Iuppiter ipse duas æquato examine lances,
Sustinet: & fata imponit diuersa duorum.

Sed hæc & alia ignoscenda Virgilio: qui studii circa Homerū nimietate excedit modū. Et re ue-
ra non poterat nō in aliquibus minor uideri: qui per omnē poesim suam hoc uno est præcipue
usus archetypo: Actiter enim in Homerū oculos intendit: ut æmularef eius non modo magni-
tudinem: sed simplicitatem & præsentia orationis & tacita maiestatem. Hinc diuersaq; inter he-
roas suos personarum uaria magnificatio: hinc deoꝝ interpositio: hinc auctoritas fabulosoꝝ
hinc affectuum naturalis expressio: hinc monumentorum persecutio hinc parabolarū exagger-
atio: hinc torrentis orationis sonitus: hinc reꝝ singularū cum splendore fastigiū. Adeo autem
Virgilio Homerū dulcis imitatio est: ut & in uersibus uitia quæ a nonnullis imperite reprehen-
duntur: imitatus sit: eos dico quos græci uocant.

Quos hic quoq; homericū stilū approbans non refugit: ut sunt apud ipsum a cephalis: arietat in
portas: parietibus textū cæcis iter: & similia. Vt est qui in medio uersu breues syllabas p longis
habent. Et duos obice postes. Consilium ipse pater & magna icepta latinus Syllabæ longiores
sunt. Quin protinus oia uulcano decoquit humorē. Et spumas miscet argenti ac sulphura. Et
arbutus horrida. Sunt apud Homerū uersus uulsis ac rasis similes & nihil differentes ab usu lo-
quendi. Hos quoq; tanq; heroicæ incomptos adamauit.

Omnia uincit amor: & nos cedamus amori,
Nudus in ignota palinure iacebis arena,
Sunt amœnæ repetitiones, quas non fugit,
Pan etiam arcadia mecum si iudice certet:
Pan etiam arcadia dicat se iudice uictum.

Homericæ quoq; epitheta quantū sit admirat imitando cōfessus est: & mille taliū uocabulorū:
quibus uelut syderibus micat diuini carminis uariata maiestas. Ad hæc a uestro respondet. Ma-
le suada fames. Aurichomos etumē geminus briareus. Adde & fumigerā noctē: & quicqd in sin-
gulis pene uersibus diligens lector agnoscat. Sæpe Homerus internarrādum uelut ad aliquē di-
rigit orationē. Nec hoc Virgilius omisit. Migrantes cernas: totaq; ex urbe ruentes. Totūq; istru-
cto marte uideres Feruere leucaten. Et pelago credas inare reuullas Cycladas. Et studio ī cassū
uideas gestire lauandi. Item diuinus ille uates res uel paulo uel multo ante transactas opportu-
ne ad narratōis iuxa seriem reuocat: ut & historicum stilū uitet nō p ordinē dirigendo quæ gesta
sunt: nec tamen pteritōꝝ nobis notitia subtrahat. Theben asiæ ciuitatē aliasq; plurimas Achil-
les anteq; irasceret euerterat. Sed Homerū opus ab Achillis ira sumpsit exordiū. Ne igif igno-
raremus: quæ prius gesta sunt sit eorū tempestiua narratio. Item ne ignoraremus: quo duce clas-
sis græcoꝝ: ignorū libi troiæ littus inuenerit: cū de Calchante quæreretur ait:

καὶ νηέσ η γησατά χαίων ἰλιὸν εἶσω
ἦν Διάμαντασὺν ἠν τὴν οἰ ἀρεφοῖβος ἀπόλλων

Et ipse Calchas narrat omen quod græcis nauigantibus de serpente passerū populatore conti-
gerit. Ex quo denunciatum est exercitum annos decem in hostico futurū. Alio loco senex idem
ut referendis fabulis amica & loquax: tas res refert uetustas.

& sequentia. Virgilius omne hoc genus pulcherrime æmulatus est. nā memini helenæ uisen-
tem regna sororis Laumedontiade priamum. Et atq; equidē memini tēucrū sidona uenire. Et
Qualis eram cū primā aciem prenefte sub ipsa Straui. Et de futuro uel pœna Caci rota narratio
nec uetustissima tacuit: quin & ipsa notitiæ nostræ auctoris sui imitator ingereret. Nāq; ferunt
luctu cygnū phœrontis amati: & similia. Vbi uero enumerant auxilia: quæ græci catalogū uo-
cant: eundem auctore suū conatus imitari: in nōnullis paululū a grauitate homerica deuiat.
Primū q; Homerus prætermisissis athenis ac lacedæmonis uel ipsis micænis: unde erat rector ex
exercitus: boetiā in catalogi sui capite locauit: nō ob loci aliquā dignitatē: sed notissimū p̄montō-
rium ad exordiū sibi enumerationis elegit. Vnde p̄grediens modo mediterraneam: mō maritimam
iuncta describit. Inde rursus ad utrūq; sitū cohærentiū locoꝝ disciplina descriptentis uelut iter
agentis accedit. Nec ullo saltu cohærentiā regionum in libro suo hiare p̄mittit: sed hoc hiandi
more p̄cedens redit unde digressus est: & ita finitur quicqd enumeratio eius amplectitur. Con-
tra Virgilius nullū in cōmemorandis regionibus ordinē seruat: sed locoꝝ seriē saltibus lacerat.
Adducit primū clusio & cosis Massicū. Abas hunc sequit: manu populoniæ iluzq; comitatus.
Post hos Asilā miseræ p̄isæ. Quæ in q̄ longinqua sint heturriæ parte notius est: q̄ ut annotādū
sit. Inde mox redit cærete & pyrgos & grauiscas loca urbi p̄xima: quibus ducē Asturem dedit.
Hinc rapit illum Cygnus liguriā Ocnus mantuā. Sed ne ī catalogo auxiliōꝝ Turni: si uelis sitū
locoꝝ mente p̄currere: inuenies illum continentia regionū secutū. Deinde Homerus omnes
quos in catalogo enumerat: etiā pugnantes uel prospera uel sinistra forte cōmemorat. Et cum
uult dicere occisos quos catalogo nō inseruit: non hominis sed multitudinis nomē inducit. Et
quotiens multā necē significare uult: messēm hominū factā dicit: nulli certū nomē facile extra
catalogum uel addens in acie uel detrahens. Sed Maro noster anxietatem huius obseruationis
omisit. Nam & in catalogo nominatos præterit in bello: & alios nominat ante non dictos. Sub
Massico duce mille manus iuuenum uenisse dicit: qui mœnia clusi quicq; cōsis liquere. Deinde
Turnus nauī fugit: q̄ rex clusinis aduectus osinius oris: quæ Osiniū nunquā ante noiāuit. Et nūc
ineptū est: regē sub Massico militare. Præterea nec Massicus nec Osinius in bello penitus appar-
ent: sed & illi quos dicit: fortēq; gyā fortēq; sergestum. Pulcher quoq; Equiculus & mauortius
hæmon & fortissimus. Vmbro & Virbius hippolyti p̄les pulcherrima bello nullū locū inter pu-
gnantiū agmina uel gloriosa uel turpi cōmemoratōe meruerūt. Astur: itēq; Cupauo: & Cygnus
in signis Cygni Phærontisq; fabulis nullā pugnæ operā p̄stant: cū Alesus & Sacror ignotissimi
pugnet: & Atinas ante nō dictus. Deinde in his quos noiāt: ut sæpe apud ipsum incauta cōfusio.
In nono Corinæū sternit Asilas. Deinde ī duodecim. Ebusum Corinæus iterficit Obuius ambu-
stum torretē corinæus ab ara Corripit: ut uenienti ebuso plagamq; ferētī Occupat os. Sic & Nu-
mam quæ Nilus occidit: postea Aeneas persequitur fortēq; Numam. Camertē in decem. Aeneas
sternit. At in. xii: uturna formā assumulata camertī. Clorea in undecim occidit Camilla: ī duode-
cim. Turnus. Plinurus lasides & lapix lasides. Quæro an fratres sint. Hyrtacides est Hippocon:
& rursus Hyrtacides Corinæū sternit Asilas. Sed potuerūt duo unū nomē habuisse. Vbi est illa
in his casibus Homerū cautio: apud quæ cū duo Aiaces sint modo dicit λοκρών διη γεμόνευε
δὴ ληοσ ταχὺς αἶα modo ελαμόνισσας. Item alibi

Nec desinit: quos iungit nomine insignibus separare: ne cogatur lector suspensiones de uarietate
appellationis agitare. Deinde in catalogo suo curauit Virgilius uitare fastidiū: quod Homerus
alia rōne nō cavit eadē figura sæpe repetita. Hic aut uariat: uelut dedecus aut crimen uitās repe-
titionē. Primus in bellū tyrrhenis asper ab oris: filius huic iuxta lausus. Post hos insignē fama
per gramina currū: Tum gemini fratres: nec preneftine fundator. At Mesappus equū domitor.
Ecce sabinorū p̄isco de sanguine. Hic agamēnonios. Et te montose. Quin & marubia uenit de
gente sacerdos. Ibat & hypolyti proles. Has copias fortasse putat aliquis diuinæ illi simplicitati
præferendas. Sed nescio quomodo Homerū repetitio illa unice decet. Et est genio antiq; poetæ
digna enumerationiq; cōueniēs. q; in loco mera nomina relaturus nō incuruauit se neq; minu-
te torfit: deducēdo stilū p̄ singuloꝝ uarietates: sed stat in consuetudine percensentium tanq; per
acie dispositos enumerans. Quod nō aliis q̄ numeroꝝ fit uocabulis. Et tamen egregie ubi oportet
de nominibus ducum uariat.

Illam uero enumerationis congestionem apud Homerum Maro admiratus ita expressit: ut penum dixim elegantius transtulisse.

Et similia. Ad quod exemplum illa uirgiliana sunt.
 Agmina densentur campis: argiuque pubes
 Aruncaque manus rutuli ueteresque sicani
 Et sacrae acies & picti scuta labici.
 Qui saltus thyberine tuos sacraeque numici
 Latus arat: rutulosque exercent uomere colles
 Circaeumque iugum: quis iuppiter anxuris aruis
 Praesidet: & caetera. Vterque in catalogo suo post difficultum rerum uel nominum narrationem infert fabulam uersibus amoenioribus: ut lectoris animus recreetur. Homerus inter enumeranda regionem & urbium nomina facit locum fabulis, quae horrorem facietatis excludant.

Et reliqua: quibus protraxit iocunditatem. Virgilius in hoc secutus auctorem in priore catalogo modo de auentino modo de Hippolyto fabulatur. In secundo cygnus ei fabula est: & sic amoenitas intertextu fastidio narrationum medetur. In omnibus uero georgicorum libris hoc idem summa cum elegantia fecit. Nam post praecipua quae natura res dura est: ut legentis animum uel auditum nouaret: singulos libros uel acciti extrinsecus argumenti interpositione concludit: primum de signis tempestatum: de laudatione rusticae uitae secundum: & tertius desinit in pestilentia pecorum: quarti finis est de Orpheo & Aristeo non ociosa narratio. Ita in omni opere Maronis homerica lucet imitatio. Homerus omnem poemam suam ita sententiis fasit: ut singula eius $\alpha\omega\delta\phi\epsilon\gamma\mu\alpha$ $\alpha\tau\alpha$ uice proverborum in omnium ore fungantur.

Sententiae
Virgili

Et alia innumerabilia quae sententialiter proferuntur. Nec haec apud Virgilium frustra desideraueris. Non oia possumus oes. Oia uincit amor. Labor improbus oia uincit. Vsq; adeo ne mori miserum est: Stat sua cuique dies. Dolus an uirtus quae in hoste reqret: Et quod quaeque ferat regio: & quod quaeque recuset. Auri sacra fames. Et ne obtundam nota referendo: mille iniuriam talium aut in ore sunt lingularum: aut obuia intentioni legentis occurrunt. In nonnullis ab homerica secta Haud scio casu ne an sponte discis fortunam: Homerus nescire maluit: & soli decreto quae $\mu\omicron\iota\rho\alpha\nu$ uocat oia regenda committit: adeo ut hoc uocabulum $\tau\upsilon\chi\eta$ in nulla parte homerici uoluminis non minetur.

Contra Virgilius non solum nouit & meminit: sed omnipotentiam quoque eidem tribuit: quae & philosophi qui eam nominant: nihil sua ui posse sed decreti: siue prouidentiae ministrum esse uoluerunt. Et in fabulis seu in historiis nonnumquam idem facit. Aegeo apud Homerum auxilio est Ioui. Hunc contra Iouem armant uersus Maronem. Eumedes. Dolonis proles bello praecleara animo manibusque parentem refert: cum apud Homerum dolo imbellis sit. Nullam commemorationem de iudicio Paridis Homerus admittit. Idem uates Ganymedem non ut lunonis pellicem a Ioue raptum: sed Ioui alium peculorum ministrum in caelum a diis ascriptum fert: uelut decorum. Virgilius tantam deam quae cuius de honestis sceminae deforme est: uelut specie uicta Paride iudicatum doluisse: & propter caramiti pellicatum totam gentem eius uexasse commemorat. Interdum sic auctorem suum dissimulater imitatur: ut loci inde descripti sola dispositione mutet: & faciat uelut aliud uideri. Homerus ingenti spiritu ex turbatione terrae ipsum Diem patrem territum pluuie & exclamare quodammodo facit.

Hoc Maro non narrationis: sed parabola loco posuit: ut aliud esse uideretur. Non secus ac si quae penitus in terra dehiscentes Infernas referet sedes & regna recludat. Pallida diis iniura. supque immane barathrum Cernatur: trepidetque immisso lumine manes. Hoc quoque simulando surripuit. Nam cum ille dixisset deos sine labore uiuere. $\theta\epsilon\omicron\iota \rho\epsilon\iota\alpha \tau\omicron\nu\tau\epsilon\gamma$ Hoc idem dixit occultissime: Diu Iouis in caelis iram miserant inane Amorum: & tantos mortalibus esse labores. quibus ipsi scilicet carent. Quid Virgilio contulerit Homerus: hinc maxime liquet: quod ubi regum necessitas exegit a Marone dispositione inchoandi belli: quae non habuit Homerus: quippe qui Achillis iram exordium sibi fecerit: quae decimo demum belli anno contigerit: laborauit ad rei nouae partum: ceruum fortuito faucium fecit causam tumultus. Sed ubi uidit hoc leue nimisque puerile: dolore auxit agrestium: ut impetus eorum sufficeret ad bellum. Sed nec seruos Latini & maxime stabulo regio curantes atque ideo quid foederis cum troianis Latinus iecerit: ex muneribus equorum & currus iugalis non ignorantes: bellum generis domini oportebat tamen ferre. Quid igitur deorum maxima deducit e caelo & maxima furiarum de tartaris aspicitur. Sparguntur angues uelut in icarna parturietes furor. Regina non solum de penetralibus reuerentiae matronalis educit: sed & per urbem mediam cogitur facere discursus. Nec hoc contenta filias petit accitis reliquis matribus in societate furoris Bacchatur chorus quondam pudicus & orgia insana celebrant. Quid plura? maluisse Maronem & in hac parte apud auctorem suum uel apud quolibet graecorum alium quod sequeretur habuisse. Alium non frustra dixit: quia non de unius racemis uindictam sibi fecit: sed bene in rem suam uertit: quicquid ubique inuenit imitandum: adeo ut de argonauticorum quarto quorum scriptor est. Apollonius librum aeneidos suae quarum torum pene formauerit: ad Didonem uel Aeneam amatoriā continentiam Medae circa Iasonem transferendo: quod ita elegantius auctore digessit: ut fabula laescentis Didonis: quae falsam nouit uniuersitas: per tot tamen saecula specie ueritatis obtineat. & ita pro uero per ora omnium uoluerit: ut pictores sicutoresque qui figmentis liciorum contextas imitantur effigies: hac materia uel maxime in efficiendis simulacris tanquam unico argumento decoris utuntur: nec minus histrionum perpetuis & gestibus & cantibus celebratur. Tantum ualuit pulchritudo narrandi: ut omnes phoenissae castitatis conciliu: nec ignari manu sibi iniectis reginam ne pareretur damnum pudoris: conuocant tamen fabulae: & intra conscientiam ueri fide frementes malint pro uero celebrari: quod pectoribus humanis dulcedo lingentis infudit. Videamus utrum attingerit & pindarum: quae staccus imitationi inaccessum fateretur. Et minuta quidem atque rotantia quae inde subtraxit. relinquo. Vnum uero locum: quae tentauit ex integro pene transcribere: uolo commutare uobiscum: quia dignus est: ut eum uelimus altius intueri. Cum pindari carmen quod de natura atque flagrantia montis aetnae compositum est: aemulari uellet: eiusmodi sententias & uerba molitus est: ut Pindaro quoque ipso qui nimis opima & pingui facundia existimatus est: insolentior hoc quidem in loco tumidiore sit. Atque uti uoluerit ipsos eius quod dico arbitros faciat: carmen Pindari quod est super monte aetna quantum mihi est memoria dicam.

Quartus
Aeneidos
sumptus a
pollonio ar
gonautico
rum scriptor
Summa laus.
iiii. lib.

De monte
Aetna iux
ta imitatio
nem Pin
dari

m

κίον Δούρανα σινέρεϊ νιφόσσι τὰ παρὰ νετὸς χίονος ὀφείσασθαι τὴν ἄπιστᾶ ἐρέοντο ἀσπλά
γίου πυροσ ὄγνησται ἐκ μυχῶν πηγαί ποταμοὶ δὲ μέρασι μὲν προχέοντι ῥῶον κἀσπ
ου ἀμῆνοσ ἀλλὲν ὄρφνοι σὶ πετρασ φόνισσασ κυλίη δὲ μενα φλόξασ βαθείαν φέρεϊ πόντου
πλάκα γὺν παττὰ γὰ κείη δὲ φόνισσασ κρουνοὺσ ἐρῶστων δειηο τᾶτουσ ἀνα πᾶσῶσ.

Audite nunc Virgi. uersus: ut incoasse eū uerius q̄ perfecisse dicatis.

Portus ab accessu uentorum immotus: & ingens

Ipse: sed horrificis iuxta tonat aëna ruinis.

Interdumq; atram prorumpit ad æthera nubem

Turbine fumantem piceo & candente fauilla:

Attollitq; globos flammaram: & sidera lambit:

Interdum scopulos auulsaq; uiscera montis.

Erigit eructans: liquefactaq; laxa sub auras

Cum gemitu glomerat: fundoq; exæstuat imo.

In principio Pindarus ueritati obscurus dixit quod res erat: quodq; illic oculis deprehenditur: interdum fumare ætnam noctu flammigare Virgilius autem dum in strepitu sonitūq; uerborū cōquirendo laborat: utruq; tempus nulla discretionē facta confundit. Atq; ille græcos quidē fontes imitatus ignes eructare: & fluere amnes fumi: & flammæ fulua & tortuosa uolumina i plagas maris ferre quasi quosdā igneos amnes luculente dixit. At hic uerter atram nubem turbine piceo & fauilla fumante ῥῶον κρουνοὺσ ἀπῶνα interpretari uolens crasse & imodice cōgessit. globosq; flammaram quod ille κρουνοὺσ dixerat: duriter posuit & ἀκίρως. Hoc uero inenarrabile est: q; nubem atram fumare dixit turbine piceo & fauilla candēte. Non enim fumare solent neq; atra esse quæ sunt cādentia: nisi forte cādente dixit peruulgate & improprie pro seruenti nō pro relucenti. Nam cādens scilicet a candore nō a calore dictum Quod autem scopulos eructari & erigi eisdemq; ipsos statim liquefieri & gemere atq; glomerari sub auras dixit: hoc nec a Pindaro scriptū nec umiq; fando auditū: & omniū quæ monstra dicuntur: monstruosissimū est. Postremo graiæ linguæ q̄ se libenter addiderit: de crebris: q̄ usurpat uocabulis æstimate. Ditus Vlyxis Spelæa ferage. Dædala tecta. Rhodopeiæ arces. Alraq; panchea: atq; gæthæ atq; hebrus: & adias orithya. Et Thyas ubi audito stimulat trieterica bacchō. Orgia. nocturnusq; uocat clamore cithero. Et nō tibi tyndaridis facies inuisa lacænæ. Et ferte simul ueribus pedē dryadesq; puellæ. Et hinc atq; hinc glomerant oreades. Et pars pedibus plaudūt choreas. Et Milesia uellera nymphae Carpebat hyalifa tyro fucata colore. Et Drunoq; xantocq; liceaq; phyllodeceq;. Et Melite panopeaq; uirgo: Nelaëa spioq; thaliaq; cymodeceq;. Ealcandriū quæ haliumq; noemonaq; prythaninq;. Et Amphion dircaus i attæo. Et Senior glauciq; chorus inoulsq; palæmon. Versus est Partheni: quo grammatico in græcis Virgilius usus est. Hic ait: Glauco & panopeæ & inoo melicerte: Et trit oneiq; citi imania cete. Adeo aut & declinationibus græcis delectatur: ut Mnesthea dixerit pro Mnestheum. Sicut ipse alibi: Nec fratre Mnestheo Et p Orpheo dicere maluerit Orphi græce declinādo: ut Orphi caliope a lino formosus apollo. Et uidimus o ciues diomedē. Et talium nominū accusatiuus græcus est in e desinens. Nam si quis eum putat latine dixisse Diomedem: sanitas metri i uersu desiderabitur. Deniq; omnia carmina sua græce maluit inscribere bucolica georgica æneis: cuius nominis figuratio a regula latinæ aliena ē. Sed de his haftenus quoq; plura omnibus aliqua nonnullis romanorum nota sunt. Ad alia uenio quæ de græcarum litterarum penetrabilibus eruta nullis cognita sunt: nisi quæ græcam doctrinā diligenter hauserūt. Fuit enim hic poeta ut scrupulose & anxie: ita dissimulāter: & quasi clanculo doctus: ut multa transfulerit: quæ unde translata sint difficile sit cognitu. In exordio georgicorum po-

De multis uocabulis græcis sibi usurpatis

Multa trāf lata a uirgilio & ignoratur inde

De acheloo amne pro aqua

bor inquit uino cui aqua non fuisset admixta. i. mero. Cur autem sic loqui soliti sunt: Ephorus notissimus scriptor historiarum libro secūdo: ostendit his uerbis:

Potest ne lucidius ostendi acheloum a græcis ueteribus pro quacūq; aqua dici solitum. Vnde doctissime Virgilius ait uinum acheloo Liberum patrem miscuisse. Ad quā rem & si satis testiū est: cum Aristophanis comici & Ephori historici uerba prodiderimus: tamen ultra progrædiemur. Didymus enim grammaticorum longe eruditissimus posita causa. quam superius Ephorus dixit: alteram quoq; adiecit his uerbis:

Licet abunde ista sufficiant ad probationem moris antiqui: quo ita loquendi usus fuit: ut achelous cōmune omnis aquæ nomen haberetur: tamē his quoq; & Euripidis nobilissimi tragœdiarum scriptoris addetur auctoritas: quam idem Didymus grammaticus in his libris. quos Ἰσχυροδουμένησ ἀέτεοσ scripsit: posuit his uerbis:

Sunt in libro septimo illi uersus: quibus hernici populi & eorū nobilissima ut tunc erat ciuitas anagnia enumerantur. Quos diues anagnia pascit: Quos amalene pater: non illis omnibus arma Nec clypei currusq; sonant. pars maxima glandis Liuentis plumbi spargit pars spicula gestat Bina manu: fuluofq; lupi de pelle galeros Tegmen habent capiti: uestigia nuda sinistri Instituire pedis: crudus tegit altera pero Hunc morem in italia fuisse. ut uno pede calciato altero nudo iretur ad bellū: nusq; adhuc qd̄ sciam repperi: sed eam græcorum nonnullis consuetudinē fuisse locupleti auctore iam palam sciam. In qua quidē re mirari est poetæ huius occultissimam diligentiam. Qui cum legisset hernicos quorum est anagnia: a pelagis oriundos appellatos quæ ita a pelago quodam duce suo: q; Hernicus nominabatur: morem quē de ætolia legerat hernicis assignauit: q; sunt uetus colonia pelagorū & Hernicū qd̄ hominē pelagū ducē hernicis fuisse Iulius Higinus i libro. ii. urbiū non paucis uerbis probat Morem uero ætolis fuisse uno tantūmō pede calciato in bellum ire: ostendit clarissimus Euripides scriptor tragicus. In cuius tragœdiæ quæ Meleager inscribitur: nuncius inducitur describens: quo quisq; habitu fuerit ex ducibus: qui ad aprū capiendum conuenerant. In eo hi uersus sunt.

Mos eundi in bellum Pelagus Hernicus

Animaduertitis diligētissime uerba Euripidis a Marone seruata. Ait enim ille:

Et eundem pedem nudum Virgilius quoq; dixit: Vestigia nuda sinistri instituere pedis. In qua quidem re quo uobis studium nostrorum magis comprobetur: non reticebimus rem paucissimis notam reprehensum Euripidem ab aristotele: qui ignorantiam istud Euripidis fuisse contendit. Quod ne affirmem potius q̄ probem Aristotelis uerba ponam ex libro quem de poetis secundo supra dixi. In quo de Euripide loquens ait: Cum hæc ita sint: uidetis tamen Virgilium Euripide auctore q̄ Aristotele uti maluisse Nam ut hæc ignorauerit tam anxie doctus minime crediderim. Iure aut prætulit Euripidem. Est enim ingens ei cum græcarum tragœdiarum scriptoribus familiaritas: quod uel ex precedentibus licet uel ex his quæ mox dicentur: opinari. In libro quarto in describenda Elissæ morte ait: q; ei crinis abscisus esset his uerbis: Nondum illi flauum proserpina uertice crinem Abstulerat: stygioq; caput damnauerat orco.

Crinis abscidit morientibus

Deinde Iris a lunone missa abscidit ei crinem: & ad orcum refert. Hanc Virgilius nō de nihilo fabulam fingit: sicut Aurelius uir alias doctissimus Cornutus extimat: qui ad notationem eiusmodi apposuit his uerbis uerba cornuti. Vnde hæc historia ut crinis auferendus sit morienti bus: ignorat Sed assueuit poetico more aliq; fingere: ut de aureo ramo. Hæc Cornutus. Sed me pudet q; tantus uir græcæ etiam doctissimus litterarum ignorauit Euripidis nobilissimā fabulam Alcestim: In hac enim fabula in scæna Orcus inducitur gladium gestans: quo crinē abscidit Alcestidi: & sic loquitur Proditum est (ut opinor) quem secutus Virgilius fabulam abscidendi crinis induxerit. ἀγνισσᾶ aut dicunt diis consecrare: unde poeta noster ait ex Iridis psona. Hūc ergo diti sacrum iussa fero: teq; isto corpore soluo. Nunc quia pleraq; & omnia quæ supradixi inuicta auctoritate tragicorum probauit: id quoq; quod a Sophocle tractum est: annotabo. In

Falx athena in sacris libere enim quarto Virgilius Elissam facit postquam ab Aenea relinquitur, uelut ad sacrificiorum sagarumque carmina & deuotiones fugientem: & inter cetera ait sedandi amoris gratia herbas quas aeneas falcibus secarentur. Hæc res nonne quaestione digna est? Vnde Virgilio Aeneas falces in mentem uenerint? Ponam itaque uirgilianos uersus mox & inde Sophoclis: quos Maro æmulatus est:

Falcibus & messæ ad lunam quæruntur athenis
Pubentes herbae nigri cum lacte ueneri.

Sophoclis autem tragœdia id de quo quærimus etiã titulo præfert. Inscritbitur enim rizotomoi in qua Medeam describit maleficas herbas secantem: sed auersam: ne ui noxi odoris ipsa interficeretur: & succum quidem herbarum in cados aeneos retundentem. Ipsas autem herbas aeneas falcibus execantem. Sophoclis uersus hi sunt:

Hæc Sophocles. Quo auctore sine dubio Virgilius protulit aeneas falces. Omnino autem ad rem diuinam plerumque aenea adhiberi solita multa indicio sunt & in his maxime sacris quibus delinere aliquos aut deuouere aut denique exigere morbos uolebant. Taceo illud palutinum cum ait: Mecum habet pagus morbus æs & quod alibi Virgilius: Curetū sonitus crepiratiæq; æra. Sed Carminii curiolissimi & docti uerba ponam: quod in libro de Italia secundo sic ait: Prius itaque & thulcos aeneo uomere uti cum conderentur urbes solitos: in traiectis eorum sacris inuenio: & in sabinis ex ære cultros: in quibus sacerdotes tonderentur. Post hæc Carmini uerba longum fiat: si uelim pœnere quod multis in locis graecorum uetustissimi æris sonos tanquam rem ualidissimam adhibere soliti sunt. Sed præfenti operi docuisse nos sufficit: falces aeneas Maronis exemplo graeci auctoris inductas:

In libro nono Virgilius posuit hos uersus.
Stabat in egregiis arcantis filius armis
Pictus acu chlamydem & ferrugine clarus hibera
In signis facie: genitor quem miserat arcens
Eductum matris loco symetia circum

Palici dii

Fiumina: pinguis ubi & placabilis ara palici.

Quis hic Palicus deus uel potius qui dii Palici (nam duo sunt) apud nullum penitus auctorem latinum quod sciam reperiri: sed de graecorum penitissimis litteris hanc historiam eruit Maro. Nam primum ut symetus fluuius cuius his uersibus meminit: in sicilia est: ita & dii Palici in sicilia coloni: quos primum omnium Aeschylus tragicus uir utique siculus in litteras dedit. Interpretationem quoque nominis eorum: quam graeci αἰτυμολογία uocant: expressit uersibus suis. Sed priusquam uersus Aeschyli ponam pauca explananda est historia Palicorum. In sicilia symetus fluuius est. Iuxta hunc nympha Thalia compressu louis grauida metu lunonis optauit: ut sibi terra dehisceret. factum est. Sed ubi uenit tempus maturitatis infantum: quos aluo illa gestauerat: reclusa terra est: & duo infantes de aluo Thaliae progressi emerlerunt appellatiq; sunt Palici αἰτυοῦ τῶν ἀλιτικῶν: quonia prius in terram meris: denuo inde regressi sunt. Nec longe inde lacus breues sunt: sed in mesu profundi aquarum scaturigine semper ebullientes: quos incolæ crateras uocant: & noie dellos appellant: fratresq; eos Palicorum extimant: & habentur in cultu maximo: præcipueq; circa exigendum iuxta eos iusiurandum præfens & efficax numen ostendit. Nam cum furti negati uel eiufcemodi rei fides quaeritur: & iusiurandum a suspecto petitur: uterq; ab omni contagione mundi ad crateras accedunt: accepto prius fideiussore a persona quæ iuratura est de soluendo eo quod peteretur: si addixisset euentus. Ille inuocato loci numine testatur faciebat esse iurator: de quo iuraret. Quod si fideliter faceret: descendeat illæsus. Si uero subesset iuriurando mala conscientia: mox in lacu amittebat uitam falsus iurator. Hæc res ita religionem fratrum commendabat: ut crateres quidem implicabiles uocarentur. Nec sine diuinatione est Palicorum templum. Nam cum siciliam sterilis annus arefecisset: diuino Palicorum responso admoniti siculi Heroi cuidam certum sacrificium celebrauerunt & reuertit ubertas. Qua gratia siculi omne genus frugum congregarunt in aram Palicorum. Ex qua ubertate ara ipsa pinguis uocata est. Hæc est omnis historia: quæ de Palicis eorumq; fratribus in graecis tantummodo litteris inuenitur: quas Maro non minus quam latinas hausit. Sed hæc quæ diximus auctoritatibus approbanda sunt. Aeschyli tragœdia est: quæ inscribitur ætna. In hac cum de Palicis loqueretur: sic ait,

Hæc Aeschylus

Calias autem in septima historia de rebus ita scribit:

Hactenus Calias. Polemon uero sic ait: in libro qui inscribitur:

Hæc Polemon. Sed & Anaxagoras in tertia historia sua de loci diuinitate ita scribit:

Aboluta est extimo & auctoribus idoneis asserta explanatio uirgiliani loci quæ litteratores nostri nec obscurum putant: contenti uel ipsi scire uel insinuare discipulis Palicū dei esse cuiusdam nomē. Quis sit autem deus iste uel unde sit dictus: tā nesciunt quā scire nolunt: quia nec ubi quærit suspicant: quāsi graecæ lectōis ex pres: Nec illos uersus reliquimus intactos quod sūt in prioro γεοργικῶν
Humida solstitia atq; hyemes orate serenas
Agricolæ. hyberno lætissima puluere farra.
Lætus ager, nullo tantum, se misia cultu
lactat: & ipsa suas mirantur gargara messes.

Sensus hic cum uideatur obscurior: pauloque perplexius quam poetæ huius mos est pronūciatus: tamē habet in se animaduertendā quaestione ex graeca antiquitate uenientē. Quæ sint ista gargara quæ Virgilius esse uoluit fertilitatis exemplar. Gargara hæc igitur sunt in misia: quæ est helleponti prouincia. Sed significatio nominis & loci duplex est. Nam & cacumē montis idæ: & oppidum sub eodem monte hoc nomine uocantur. Homerus significationem cacuminis ita posuit γὰρ γαρὼν ἀκρον. Hic gargarum pro excelssimo montis loco accipi conuenire & ipse sensus indicium facit nam de ioue loquitur Sed & alibi eodem Homero teste manifestius exprimitur. Et Epicharmus uetustissimus poeta in fabula quæ inscribitur troesia posuit:

Ex his liquido claret gargara cacumen idæ montis appellari. Pro oppido autē gargara qui dixerint: enumerabo. Ephorus notissimus historiarum scriptor in libro quinto sic ait: Nec Ephorus solus: sed etiã Phileas uetus scriptor in eo libro qui inscribitur asia: sic meminit.

Arati etiã liber elegion fertur in quo de Diotino quodam poeta sic ait.

Ex his uersibus etiã ciuium nomen innotuit: quia gargares uocantur. Cum igitur constet gargara nunc pro montis cacumine: nunc pro oppido sub eodem modo te posito accipiēda. Virgilius nō de summo monte: sed de oppido loquitur. Cur tamē gargara posuerit: ut locū frugū feracem requiramus & omnem quidem illam misiam opimis segetibus habitam satis constat: scilicet ob humorē soli. Vnde Virgilius in supradictis uersibus cum dixisset. Humida solstitia: intulit: nullo tantū se misia cultu iactat: atq; diceret Omnis regio quæ opportunos habuit humores æquiparabit fecunditates aruorum misia. Sed Homerus cum ait.
Humidum designat subiacentē monti agrum. Nam polypida ea significat fontibus abundantē. Vnde hæc gargara tanta frugum copia erat: ut qui magnum cuiusq; rei numere uellet exprime: re: pro multitudine immensa gargara nominaret: Testis Alceus: qui in cælo tragœdia sic ait:

Gargara ut uidetis manifeste posuit pro multitudine. Nec alter aristoteles

Aristophanes autem comicus composito nomine ex arena & gargaris innumerabilem: ut eius lepos est: numerum conatur exprimere: in fabula enim Acharneus in ait

autem seorsum pro multis Varro sæpe in menippeis suis posuit. Sed aristophanes adiecit gargara ad significationem numerositatis innumere Est ergo secundum hæc sensus horum numero sitas innumeræ: temperies: ut hyems serena sit: solstitiū uero imbricū: fructus optime proueniūt: Hæc autem adeo agris necessaria sunt: ut sine is nec illi natura secundissimi misiae agri responsum

Gargara oppidum

hyems serena

m iii

ri sint opinioni fertilitatis; quæ de his habet. Addit misæ nominatim gargara; quæ ea urbs posita in imis radicibus idæ montis defluentibus inde humoribus irrigetur; possitque uideri solstitiales imbres non magnopere desiderare. Hoc in loco ad fidem sensui faciendâ; quæ uliginosa sit non sola gargara prouincia montis sed & uniuersæ misæ arua; adhiberi potest testis Eschylus.

Quid de græcis in hoc loco traxerit diximus. Addemus præterea homini cum iocunditatis gratia; & ut liqueat Virgilium nostrum undique ueterum sibi ornamenta traxisse; unde hoc dixerit: hyberno lætissima puluere farra. In libro enim uetustissimorum carminum quæ ante omnia quæ a latinis scripta sunt, compositus secebat; inuenitur hoc rusticum uetus canticum: Hyberno puluere; uerno luto grandia terra Camille mentes. Notia poculorum Virgilius plerumque græca ponit: ut carchesia ut cymbia ut cantarus scyphos. De carchesia ita: Cape meonu carchesia bacchi oceano libemus ait Et alibi. Hic duo rite mero libans carchesia baccho.

De cymbiis: Inferimus tepido spumantia cymbia lacte.

De cantaro: Et grauis attrita pendebat cantarus ansa.

De scyphis: Et lacer ipleuit dextra scyphus. Et aut cuius figuræ sint: quisue eorum fecerit mentionem: nemo quærit cõtenti scire cuiusmodi esse pocula. Et scyphos quidem cataro; quæ cõsuetu uulgi nomina ferendū si transeant. Sed de carchesia cymbiisque quæ apud latinos haud scio an nunquam reperias apud græcos autem sunt rarissima; non uideo cur cogantur inquirere: quid sibi noua & peregrina græca nomina uelint. Est aut carchesium poculum græcis tantummodo notum. Meminit eius Pherecides in libris historiæ aitque loue Alcumenæ precium concubitus carchesium aureum dono dedisse. Sed plautus in suetum nomen reliquit aitque in fabula amphitryone patera datam. cum longe utriusque poculi figura diuersa sit. Patera enim ut & ipsum nomen indicio est: planum ac patens est. Carchesium uero paterum: & circa mediâ parte cõpressum ansum mediocriter ansis a summo ad infimum pringentibus. Alcibiades aut uir inter græcos apprimè doctus ac diligens carchesia a nauali re existimat dicta. Ait enim naualis uel parte inferiori paternam uocari. at circa mediâ ferme partem dicit: summam uero partem carchesium nominari: & indi diffundi in utrumque uel latus: eaque cornua uocant. Nec solus Alcibiades meminit huius poculi: sed & alii illustres poetæ: ut Sappho quæ ait

De uariis
poculorum
nominibus

carchesium
Patera car-
chesii for-
ma

cymbia

Sophocles in fabula quæ inscribitur:

Hæc de carchesia ignoratis latinis & sola græcia celebratis. Sed nec cymbia in nostro sermone reperies. Est enim a græco paucis relatum. Phelimon notissimus comicus in fantasmate ait.

Anaxandrides etiam comicus in fabula a græcis:

Meminit eius & Demosthenes in oratione quæ est in Midia. Cymbia aut hæc ut ipsius notis figura indicat: diminutiuum a cymba dicta quæ & apud græcos & apud nos ab illis trahentes nauigii genus est. Ac sane aduertit ego apud græcos multa poculorum genera a re nauali cognominata: ut carchesia supra docui: ut hæc cymbia pocula patera ac nauibus similia. Meminit huius poculi Eratosthenes uir longe doctissimus in epistola ad Agetorem lacedæmonium his uerbis:

Fuerunt: qui cymbium a cissimbio principis dictum existimauerunt. Cissimbium autem (ut de Homero taceam: quod hoc poculum Cyclopi ab Ulyxe datum memorat) multi faciunt mentionem: uoluntque nonnulli proprie cissimbium ligneum esse poculum ex hedera: id est κισσῶν. Et Nicander quidam colophonius in primo hyliacon sic ait

Sed & Callimachus meminit huius poculi:

Qui aut cissimbium ex hedera factum poculum οἶον ἐκ κισσῶν non dici arbitrantur: Euripidis auctoritate niti uidentur: qui in Andromacha sic ait.

Hæc de cymbo. Sequitur ut quando cantarus & poculi & nauigii genus esse supradiximus præbet exemplis. Et pro poculo quidem notares est: uel ex ipso Virgilio qui aptissime proprium Liberi patris poculum assignat Sileno. Sed id ut supra polliciti sumus etiam pro nauigio ponit. solitum debemus ostendere. Menander in nauclero.

cantarus

Scyphus

Et lacer impleuit dextram scyphus: scyphus Herculis poculum est: ita ut Liberi patris cantarus:

Herculem uero fictores ueteres non sine causa cum poculo fecerunt: & nonnumquam cassabundum & ebrum: non solum quæ his heros bibax fuisse perhibetur: sed etiam quæ antiqua historia est: Herculem poculo tanquam nauigio uentis imensa maria transisse. Sed de utraque re pauca ex græcis antiquitatibus dicam. Et multibum heros istum fuisse: ut taceam quæ uulgo nota sunt: illud non obscurum argumentum est: quod Ehippus in Busiride inducit Herculem sic loquentem

Hercules
multibum

Et etiam historia non adeo notissima nationem quadam hominum fuisse prope heraclem ab Hercule constitutam calicanorum composito nomine αἰὼς τῆς κίλικος. Quod poculi genus nos una littera immutata calicem dicimus. Poculo autem Hercule ductum ad εὐνητρον. i. hispaniæ insulam nauigasse: & pinialis egregius scriptor græcorum dicit: & Pherecides auctor est: quoque uerba subdere lapsedi: quia propria sunt fabulæ quam historia. Ego tamen arbitror non poculo Herculem maria transiectum: sed nauigio cui scypho nomen fuit ita ut supra cantarus & carchesium & a cymbiis deriuata cymba omnia hæc asseruimus nauigiorum uocabula. Nomina quoque Virgilius nonnumquam ex antiquissimis græcorum historiis mutuatur. Scitis apud illum unam ex comitibus Dianæ Opin uocari. Quod nomen uulgo fortasse temere impositum uel etiam fictum putatur ab ignorantibus insidiosum poetam cognomen quod a ueteribus græcis scriptoribus ipsi Dianæ fuerat impositum comiti eius assignare uoluisse. Sed uirgilius sic ait:

Velocem interea superis in sedibus opin

Vnam ex uirginibus focis sacraque caterua

Compellabat: & has tristes latonia uoces Ore dabat: Et infra

At triuæ custos iam dudum in montibus opis.

Opin inquit comitem & fociam Dianæ. Sed audite unde uirgilius hoc nomen acceperit: qui ut dixi quod epitheton ipsius legerat: focia eius imposuit Alexander ætholus poeta egregius in libro qui inscribitur musæ refert quæto studio populus ephesius dedicatum templo Dianæ curauerit premiis propositis: ut qui tunc erant poetæ ingeniosissimi: in dea carmina diuersa componerent. In his uerbis Opis non comes Dianæ: sed Diana ipsa uocata est. Loquitur autem (ut dixi de populo ephesio:

Calix

notia mutu-
ata ex antiq-
uissimis græ-
corum histo-
riis
Opis

Apparuit (ni fallor) Opin Dianam dictam: & uirgilius de nimia doctrina hoc nomen in eius comitem trahit. Excessere omnes adytis aris: relictis diu. Hoc unde Virgilius dixerit: nullus inquit: sed constat illum de Euripide traxisse: quæ fabula troadibus inducit Apollinem: cum troia ca pienda esset ista dicentem.

Qui rursus docet unde Virgilius usurpauerit discessisse deos a ciuitate iam capta: Nec hoc sine auctoritate græcæ uetustatis est: quæ ait: Ipsa iouis rapidum iaculata e nubibus ignem.

Euripides enim inducit Mineruam uentos contra græcorum classem a Neptuno petentem: dicentemque de bere illum facere quod Iuppiter fecerit: a quo in græcos fulmen acceperit. Apud uirgilium Panniuo lanæ munere lunam illexisse perhibetur in memora alta uocans. Munere sic niueo lanæ si credere dignum est: & reliqua. In hoc loco ualerius Probus uir perfectissimus notat nescire se hanc historiam siue fabulam: quo referat auctorem. Quod tantum uirge fugisse miror. Nam Nicæder huius est auctor historiæ poeta: quem Didymus grammaticorum omnium quique sint: quique fuerint instructissimus fabulosum uocat. Quod sciens Virgilius adiecit: si credere dignum: adeo se fabuloso usum auctore fateat. In tertio libro cursim legit: neque unde translatum sit quærit: Quæ phœbo pater omnipotens: mihi phœbus apollo prædixit & cætera: In talibus locis grammatici excusantes imperitiam suam inuentiones has ingenio magis quam doctrinæ Maronis assignant nec dicant eum ab aliis mutuatum: ne nominare auctores cogantur. Sed affirmo doctissimum uatem etiam in hoc Aeschylum eminensissimum tragœdiarum scriptorem secutum qui in fabula quæ latina lingua sacerdotis inscribitur: sic ait: Ecquid clarum factum: inde sumpsisse Virgilium: quæ Apollo ea uaticinet: quæ sibi Iuppiter fatatur: Probatum ne uobis est Virgilium ut ab eo intelligi non potest: qui sonum latinæ uocis ignorat: ita nec ab eo posse qui græcam non hauserit extrema satietate doctrinam. Nam si fastidium facere non timerem: ingenia poteram uolumina de his quæ apertissima græcorum doctrina transtulisset: implere. Sed ad fidem rei propositæ relata sufficient.

Virgi. non
recte intelli-
gi sine eru-
ditiõe græ-
ca

De his quæ latinis Maro transtulit.

Capi.

IC PRETEXTATVS MIRVM INQVIT IN MODVM digessit Eustachius quæ de græca antiquitate carmini suo Virgilius inferuit. Sed meminimus viros inter omnes nostra ætate lōge doctissimos Furium Cecinnāq; Albinū promississe se prodituros: quid idē Maro de antiq; scriptoribus traxerit Quod nunc ut fiat tempus admonet. Cūq; omnibus idē placeret: tū furius albinus: Et si uereor: ne dum ostēdere cupio quātū Virgilius noster ex antiquorum lectōe profecerit: & quos ex omnibus flores uel quæ in carminis sui decorē ex diuersis ornamenta leuauerit: occasionem reprehēdēdi uel imperitis uel malignis ministrē exprobatibus tanto uiro alieni usurpationē. nec consideratibus hūc esse fructū

legendi. æmulari ea quæ in aliis probes: & quæ maxime inter alioq; dicta mireris. i. aliquē uel uel tuum opportuna deriuatione: conuertere quod & nostri tam inter se quā a græcis & græcorum excellentes inter se sæpe fecerunt. Et ut de alienigenis taceam: possem pluribus edocere quantū se mutuo compilarint bibliothecæ ueteris auctores. Quod tamen opportune alias (si uolētibus erit) probabo Vnum nunc exemplum proferam: quod ad probanda quæ assero pene sufficet. Afranius enim togatarum scriptor in ea togata quæ compitalia inscribitur: non inuerecunde respondens arguentibusq; plura sumpsisset a Menandro: Fateor inquit sumpsi non ab illo modo sed ut quisquis habuit quod conueniret mihi: quodq; me non posse melius facere credidi etiam a latino. Quod si hæc societas & rerum cōmunio poetis scriptoribusq; omnibus inter se exercenda concessa est: quis fraudi Virgilio uortat: si ad excolendum se quædam ab antiquioribus mutuatus sit: Cui etiam gratia hoc nomine est habenda: q̄ nonnulla ab illis in opus suum quod æterno mansurum est: transferendo: fecit ne oīo memoria ueterum deleteretur: quos (sicut præfens tempus ostendit) nō solum lectui uerum etiam risui habere iam cœpimus. Deniq; & iudicio transferēdi & modo imitandi consecutus est: ut quod apud illum legerimus alienum: aut illius esse malimus: aut melius hic quam ubi natum est: sonare miremur. Dicā itaq; primū quos ab aliis traxit uel ex dimidio sui uersus uel pene solidos Post hoc locos integros cum parua quadam mutatione translatos: seriusue ita. traicriptos: ut unde essent eluceret: immutatos alios ut tamen origo eorum non ignoraretur. Post hæc quædam de his quæ ab Homero sumpta sunt. ostendam non ipsū ab Homero tulisse sed prius alios inde sumpsisse: & hunc ab illis quos sine dubio legerat transtulerat.

Ennius libro primo.

Vertitur interea cælum & ruit oceano nox.

Ennius in sexto.

Vertitur interea cælum cum ingentibus signis

Axem humero torquet stellis ardentibus aptum

Ennius in primo.

Qui cælum uersat stellis fulgentibus aptum.

Et in tertio.

Cælum prospexit stellis fulgentibus aptum.

In decimo.

Hic nox præcessit stellis ardentibus apta:

Conciliumq; uocat diuum pater atq; hominum rex.

In sexto.

Tum cum corde suo diuum pater atq; hominum rex

Est locus hesperiam graii cognomine dicunt.

In primo

Est locus hesperiam quā mortales perhibebat
Tuq; o thybri tuo genitor cum flumine sancto
In primo.

Tecq; pater thyberine tuo cum flumine sancto
Accipe datq; fidem: sunt nobis fortia bello pectora.
In primo.

Accipe datq; fidem: (sœdusq; feri bene firmum.)
Et lunam in nimbo nox intempesta tenebat.
In primo.

Cum superum lumen nox intempesta teneret:
Tu tamen interea calido mihi sanguine pœnas perfolues
In primo.

Nec pol homo quisq; faciet impune animatus
Hoc: nisi tu nam mihi calido das sanguine pœnas
Concurrunt undiq; tælis indomiti agricolæ
Ennius in tertio.

Postq; defessi sunt: stant & spargere sese:
Hastis ansatis concurrunt undiq; tælis.
Summa nituntur opum ui.

Ennius in quarto:

Romani scalis summa nituntur opum ui,
Et in decimo sexto.

Rege: per regnum statuasq; sepulcrasq; quærunt.
Aedificant nomen. summa nituntur opum ui.
Et mecum ingentis oras euoluite belli.
Ennius in sexto.

Qui potis ingentis oras euoluere belli.
Ne qua meis dictis esto mora: iuppiter hac stat
Ennius in septimo:

Non semper uestra euerit: nunc iuppiter hac stat:
Inuadunt urbem somno uinog; sepulcras.
Ennius in octauo.

Nunc hostes uino domiti somnog; sepulti.
Tollitur in cælum clamor: cunctiq; latini
Ennius in septimodecimo.

Tollitur in cælum clamor exortus utrisq;
Quadrupedante putrē sonitu quatit ungula campum
Ennius in sexto.

Explorant numidæ: totam quatit ungula terram
Idem in octauo.

Cum sequitur summo sonitu quatit ungula terram
Idem in decimo septimo

It eques: & plausu caua concutit ungula terram:
Vnus qui nobis cunctando restituit rem.
Ennius in. xii.

Vnus homo nobis cunctando restituit rem.
Corruit in uulnus: sonitum super arma dederunt
Ennius in. xvi.

Concidit: & sonitum simul in super arma dederunt
Et iam prima nouo spargebat lumine terras.
Lucretius in. ii.

Cum primum aurora respargit lumine terras:
Flammarum longos a tergo inuoluere tractus.
Lucretius in. ii.

Non ne uides longos flammarum ducere tractus
Ingeminant abruptis nubibus ignes.
Lucretius in. ii.

Nunc hinc nunc illinc abruptis nubibus ignes
Belli simulacra ciebat.

Lucretius in.ii.

Componunt:complent:belli simuiacra cientur:
Simulacraq; luce carentum.

Lucretius in.iii.

Cum sæpe figuras

Contuimur miras:simulacraq; luce carentum:
Asper acerba tuens retro redit.

Lucretius in.v.

Asper acerba tuens immani corpore serpens:
Tithoni croceum linquens aurora cubile.

Furius in primo annali.

Interea oceani linquens aurora cubile

Quod genus hoc hominū:quæ hunc tam barbara morē?

Furius in.vi.

Quod genus hoc hominum saturno sancte create
Rumoresq; ferit uarios:ac talia fatur.

Furius in.x.

Rumoresq; ferunt uarios:ac multa requirunt
Nomine quēq; uocans reficitq; in prælia pulsos

Furius in.x.

Nomine quēq; ciet:dictorum tempus adesse.
Commemorat.

Deinde infra.

Confirmat dictis:simulatq; xuscitat acris

Ad bellandum animos:reficitq; ad prælia mentes

Dicite pierides:non omnia possumus omnes.

Lucretius in.v.

Maior erat natu:non omnia possumus omnes:
Diuerſi circūſpicium:hoc acrior idem.

Pacuuus in Medea.

Diuerſi circūſpicimus:horror percipit:

Ergo iter inceptum peragunt rumore secundo:

Seuius in libro.v.

Redeunt referuntq; petita rumore secundo:

Nunq̄ hodie effugies:ueniam quocunq; uocaris

Neuius in equo troiano.

Nunq̄ hodie effugies:quin mea manu moriare.

Vendit hic auro patriam:dominūq; potentera

Imposuit:fixit leges præcio atq; refixit:

Varius de morte

Vendit hic latium populis:agrosq; quirutum

Eripuit:fixit leges præcio atq; refixit:

Vt gemma bibat:& sarano dormiat ostro

Varius de morte.

Incubet & tyriis:atq; ex solido bibat auro.

Talia sæcla suis dixerunt currite fufis.

Catullus.

Currite ducentes subtegmina currite fufi.

Fœlix heu nimium fœlix ſi littora tantum

Nunq̄ dardaniæ tetigiffent noſtra carinæ.

Catullus.

Iuppiter omnipotens utinam non tempore primo

Gnoſta cecropiæ tetigiffent littora puppes.

Magna offa lacertosq; exiit.

Lucretius in.xvii.

Magna offa lacertiq; apparent homini.

Placidam per membra quietem Irrigat.

Furius in primo.

Mitemq; rigat per pectora fomnum.

Lucretius in.iiii.

Nunc quibus ille modis fomnus per mēbra quietē Irrigat

Camposq; liquentes.

Lucretius in.vi.de mari simile.

Et liquidam molem camposq; natantes.

Et geminos duo fulmina belli ſcipiadas.

Lucretius in.iii.

Scipiades belli fulmen chartaginis horor.

Et ora triftia tentantum ſenſu torquebit amare

Lucretius in.ii.

Fœdo pertorquet ora ſapore:

Morte obita qualis fama eſt uolūtare figuras:

Lucretius in.i.

Cernere uti uideamur eas audireq; coram.

Morte obita quorum tellus amplectitur offa:

Hinc eſt & illud Virgilio

Et patris anchisæ græmio complectitur offa.

Ora modis attolens pallida miris.

Lucretius in.i.

Sed quædam ſimulacra modis pallentia miris

Tum gelidus toto manabat corpote ſudor.

Ennius in.xvi.

Tunc timido manat ex omni corpore ſudor

Labitur uncta uadis abies.

Ennius in.xiiii.

Labitur uncta carina:uolat ſuper impetus undas.

Ac ferreus ingruit imber.

Ennius in.viii.

Haſtati ſpargunt haſtas:ſit ferreus imber.

Apicem tamen incita ſummum Haſta tulit

Ennius in.xvi.

Tamen inde uolans ſecum abſtulit haſta Inſigne

Puluerculētus eques furit:omnes arma requirunt

Ennius in.vi.

Bailatum pecudes quatit:omnes arma requirunt

Nec uiſu facilis nec dictu affabilis ulli.

Actius in Philoctete.

Quem neq; tueri contra neq; affari queas.

Aut ſpoliis ego iam raptis laudabor opimis

Aut leto inſigni.

Actius in armorum iudicio.

Nam tropheum ferre me a forti uiro pulchrum eſt.

Si autem & uincat:uinci a tali nullum eſt probrum.

Nec ſi miſerum fortuna ſinonem.

Finxit:uanum etiam mendacemq; improba finget.

Actius in Telepho.

Nam ſi a me regnū fortuna atq; opes

Eripere quiuit:& uirtutem nequiuit:

Diſce puer uirtutem ex me uerumq; laborem:

Fortunam ex aliis.

Actius in armorum iudicio.

Virtuti is par:diſpar fortunis patris.

Iam iam nec maxima iuno:

Nec ſarurnius hæc oculis pater aſpicit æquis.

Actius in antigonar
Iam iam neq; dii tegunt
Neq; profecto deum summus rex omnibus curat:
Num capiti potuere capi: nū incensa cremauit Troia uiro
Ennius in .x. cum de pergamis loqueretur.

Quæ neq; dardanis campis potuere perire
Nec cum capta capi. nec cum combusta cremari
Multi præterea quos fama obscura recondit.
Ennius in alexandro.

Multi alii aduentat: paupatas quoq; obscurat nomina.
Audentes fortuna iuuat.
Ennius in leptimo.

Fortibus est fortuna uiris data
Recoquunt patrios fornacibus enses
Et curæ rigidum falces conflantur in enses.
Lucretius in quinto.

Inde minutatim processit ferreus ensis.
Versaq; in obscurum species est facilis æneæ
Pocula sunt fontes liquidi atq; exercita cursu flumina
Lucretius in quinto.

Ad sedare sitim fluiui fontesq; uocabant.
Quos rami fructus: quos ipsa uolentia rura
Sponte tulere sua: carpsit.
Lucretius in quinto.

Quod sol atq; imbres dederat: quod terra creat
Sponte sua: latis id placarat pectora donum:
Post uerius ab aliis uel ex iregro uel ex parte trāsatos: uel
quædā imutādo uerba rāq; succo alio tinctos: nūc locos lo
cis componere: sed & animo ut unde formati sint: quasi
de speculo cognoscas.
Lucretius in primo.

Nec sum animi dubius uerbis ea uicere magnum
Quam sit: & angustis hunc addere rebus honorem
Sed me parnāsi deserta per ardua dulcis
Raptat amor: iuuat ire iugis qua nulla priorum
Cassiam molli deuertitur orbita cliuō.
Lucretius in primo.

Nec me animi fallit q̄ sint obscura: sed acrt
Percussit thirso laudis spes magna meū cor:
Et simul incussit suauem in pectus amorem
Mūsartum: quo nunc instinctus mente uigenti
Aoiā pieridum peragro loca nullius ante
Trita solo.

Accipe & alteq; locū Maronis illi unde traxerat cōparādū
ut eūdē colorē ac pene similitē sonū loci utriusq; reperias.
Virgilius.

Si non ingentem foribus domus alta superbis
Mane salutatum totis uomit ædibus undam:
Nec uarios inhiant pulchra testudine postes.
Et mox.

At secura quies & nescia fallere uita
Diues opum uariarum: at latis ocia fundis:
Speluncæ uiuic; lacus: at frigida tempe;
Mugitusq; boum mollesq; sub arbore somni
Non absunt illic saltus ac iustra ferarum:
Et patiens operum paruoc; assueta iuuentus
Lucretius in secundo.

Si non aurea sunt iuuenum: simulacra per ædes
Lampadas inferas manibus retinentia dextris.
Lumina nocturnis epulis ut suppeditentur:
Nec domus argento fulgens auroq; renidens:
Nec cytharam reboant laqueata aurataq; tempe:
Cum tamen inter se prostrati in gramine molli
Propter aquæ riuum sub ramis arboris altæ:
Non magnis opibus iocunde corpora curant:
Præsertim cum tempestas arridet: & anni
Tempora conspargunt uiridantis floribus herbas.
Non umbræ altorum nemorum non mollia possunt.
Prata mouere animum: non qui per saxa uolutus
Purior electro campum petit amnis.

Lucretius in secundo.

Nec teneræ falices atq; rore uirentes.
Fluminaq; ulla queunt summis lambentia ripis
Oblectare animum: subitamq; auertere curam.
Ipsius uero pestilentia: q̄ est i tertio georgicoc; color totus
& liniamēta pene omnia tracta sunt de descriptione pesti
lentia: quæ est in .vi. Lucretii. Nam uirgiliana incipit.
Hic quondam morbo cæli misera choorta est
Tempestas: totoq; autumnū incaduit æstu:
Et genus omne neci pecudum dedit omne ferarum.

Lucretii uero sic incipit.

Hæc ratio quondam morborum & mortifer æstus
Finibus in cecropis funestos reddidit agros:
Vastauitq; uias: exhausit ciuibus urbem.
Sed q̄tenus totū locū utriusq; ponere satis lōgū ē: excerpe
rā aliq; ex qbus similitudo geminæ descriptōis appareat.
Virgilius ait.

Tum uero ardentes oculi atq; attractus ab alto
Spiritus interdum gemitu grauis: imaq; longo
Illia singultu tendunt: it naribus ater
Sanguis: & oppressas fauces premit aspera lingua

Lucretius ait:

Principio caput incensum feruore gerebat:
Et duplices oculos suffusa luce rubentes.
Sudabant etiam fauces intrinsecus atræ.
Sanguine & ulceribus uocis uia septa cohibat.
Atq; animi interpres manabat lingua cruore
Debilitata molis motu grauis aspera tactu.

Virgilius sic ait.

Hæc ante exitum primis dant signa diebus.
Et quæ darēt signa: supra rettulit: id est
Demisse aures: sincerus ibidem
Sudor & ille quidem morituris frigidus aret:
Pellis & artactu tractanti dura resistit.

Lucretius ait.

Multaq; præterea mortis tunc signa dabantur
Perturbati animi: mens in mœrore metuque
Triste supercilium: furiosus uultus & acer:
Sollicite porro plenæque sonoribus aures:
Creber spiritus aut ingens raro coortus.
Sudoribusq; madens per collum splendidus humor
Tenuia sputa minuta croci contracta colore:
Salsaq; per fauces rauas uix edita tussis.

Virgilius

Profuit inferto lattices infundere cornu
Leones. ea uisa salus morientibus una.
Mox erat hoc ipsum exitio.

Lucretius ait.

Nec ratio remedii communis certa dabatur.
Nam quod alis dederat uitalis aeris auras
Voluere in ore: liceret & cæli templa tueri
Hoc aliis erat exitio: letumque parabat.

Virgilius ait.

Præterea nec iam mutari pabula refert.
Quæ sitæque nocent artes: cessere magistri.

Lucretius ait.

Nec requies erat ulla mali: defessa iacebant
Corpora: missabat tacito medicina timore:

Virgilius ait.

Ipsis est aer aibus non equus: & illæ
Præcipites alta uitam sub nube relinquunt:

Lucretius ait.

Nec tamen omnino temere illis sedibus ulla
Comparebat auis: nec tristia feda ferarum
Exuperant siluis: languebat pleraque morbo:
Et moriebantur.

Nonne uidentur nobis mēbra huius descriptionis ex uno
fonte manasse? Sed rursus locos alios comparamus:
Gaudent perfusi sanguine fratrum.

Exilioque domos & dulceta limina mutant.

Lucretius in tertio.

Sanguine ciuili rem conflant: diuiciaque
Conduplicant auidi cædem cæde accumulantes:
Crudeles gaudent in tristi funere fratris.
Multa dies uariisque labor mutabilis æui
Rettulit in melius: multos alterna reuulens
Lusit: & in solido rursus fortuna locauit.

Ennius in octauo.

Multa dies in bello conficit unus:
Et rursus multæ fortunæ forte recumbunt.
Haud quemq̄ semper fortuna secuta est.
O præstans animi iuuenis: quantum ipse feroci
Virtute exuperas: tanto me impensius æquum est
Consulere: atq; omnes metuentem expendere casus.

Actius in Antigona.

Quanto magis te istiusmodi esse intelligo:
Tanto antigona magis me par est tibi
Consulere & parcere.

O lux dardaniæ spes o fidissima teucrum. & reliqua
Ennius in Alexandro.

O lux troiæ germane hector.

Quid ita cum tuo lacerato corpore miser.
Aut qui te sic respectantibus tractauere nobis
Frena pelectronii: lapythæ gyroscq; debere
Impoliti dorso: atq; equitem docuere sub armis
Insultare solo: & gressus glomerare superbos.

Varius de morte

Quem non ille finit lentæ moderator habenæ:
Qua uelit ire: sed angusto prius ore coercens
Iniultare docet campis: fingitq; morando.

Virgilius.

Talius amor daphnim. qualis cum fessa iuuenem
Per nemora atq; altos quærendo bucula lucos
Propter aquæ riuum uiridi procumbit in ulua
Perdita: nec seræ meminit decedere nocti

Varius de morte

Ceu canis umbrosam lustrans gortinia uallem:
Si ueteris potuit ceruæ comprehendere iustra:
Sæuit in absentem. & circum uestigia lustrans
Aethera per nitidum tenues sectatur odores
Non amnes illam medii non ardua tardant.
Perdita nec seræ minit decedere nocti.

Nea tua funera mater

Produxi: pressiuæ oculos: aut uulnera laui.

Ennius in Cresiphonte.

Neq; terram iniicere neq; cruenta
Conuestire mihi corpora licuit
Neq; miseræ laueræ lachryme falsum sanguinem.

Nam canebat uti magnum per inane coacta
Semina. terrarūq; animæq; marisq; fuissent:

Et liquidi simul ignis: ut is: exordia primis
Omnia: & ipse tener mundi concreuerit orbis.

Tum durare solum: & discludere nereia ponto
Cœperit: & rerum paulatim sumere formas.

Iamq; nouum terræ stupeant lucefcere solem.

Lucretius in quinto ubi de confusione orbis ante hūc sta
tum loquitur.

His neq; tum solis tota cerni lumine claro

Alti uolans poterat: neq; magni sydera mundi

Nec mare nec cælum nec deniq; terra nec aer

Nec similis nostris rebus res ulla uideri

Sed noua tempestas quædam: molescq; cohorta

Diffugere inde loci partes cœpere: parescq;

Com paribus iungi res: & discludere mundum

Membraq; diuidere: & magnas disponere partes.

Et infra.

Hoc est a tetrīs magnum secernere cælum

Et seorsum mare uti secreto humore pateret.

Seorsum item puri secretiq; ætheris ignis

Et infra.

Omnia enim magis hæc ex leuibus atq; rotundis

Cum fatalis equus saltu super ardua uenit

Pergama: & armatum peditem grauis attulit aluo

Ennius in alexandro

Nam maximo saltu superauit

Grauibus armatis equus

Qui suo partu ardua perdat pergama:

Tum pater omnipotens rerum cui summa potestas

Infit: eo dicente deum domus alta silefcit

Et tremefacta solo tellus silet: arduus æther:

Tum uenti posuere: præmit placida equora pontus

Ennius in Scipione.

Mundus cæli uastus constitit silentia:

Et neptunus sæuus undis asperis pauisam dedit.

Sol equis iter repressit unguis uolantibus

Consistere amnes perennes: arbores uento uacant.

Itur in antiquam syluam stabula alta ferarum:

Procumbunt piceæ: sonat iccta securibus ilex:

Fraxineæq; trabes:cuneis & fissile robur
Scinditur:ac uoluunt ingentes montibus ornos.
Ennius in sexto.

Incedant arbuta per alta securibus cædunt:
Percellunt magnas:quercus exceditur ilex:
Fraxinus frangitur:atq; abies consternitur alta.
Pinus proceras peruertunt:omne sonabat
Arbustum fremitu syluæ:frondosæ:
Diuerſi magno ceu quondam turbine uenti
Conſiſcunt:zephyruſq; notuſq;:& lætus eois Eurus equi.
Ennius in decimoſeptimo.

Concurrunt ueluti uenti cum ſpiritus auſtri
Imbricator aquiloq; ſuo cum flamine contra:
Inde mari magno fluctus extollere certant
Nec tamen:hæc cum ſunt hominūq; bouūq; labores
Verſando terram experti nihil improbus anſer
Lucretius in quinto.

Sed tamen interdum magno quæſita labore
Cum iam per terras frondent atq; omnia florent:
Aut nimis torrens ſeruoribus æthereus ſol
Aut ſubiti perimunt imbres gelidæq; pruinae.
Flabraq; uentorum uiolento turbine uerſant:
Sunt alii loci plurimog; uerſuū:quos Maro in opus ſuū cū paucoꝝ imitatione uerborum a ue-
teribus tranſtulit. Et quia longū eſt uniuerſos uerſus ex utroq; tranſcribere:libros ueteres nota-
bo ut qui uolet illic legēdo æqualitatem locog; conferendo miretur. In primo æneidos tempe-
ſtas deſcribitur:& Venus apud louē queritur de periculis filii & Iuppiter eā de futuroꝝ pſperi-
tate ſolatur. Hic locus totus ſumptus a Neuiō eſt ex primo libro belli punici. Illic enī æque Ve-
nus troianis tempeſtate laborantibus cū louē queritur:& ſequūtur uerba Iouis filiam conſulā-
tis ſpe futuroꝝ. Item de Pandaro & Bitia apicibus portas locus acceptus eſt ex libro quinto de
cimo Ennii:qui induxit hiſtros duos in obſidione erupisse portā:& ſtragē de obſidente hoſte fe-
ciſſe. Nec Tullio cōpilando dūmodo undiq; ornāmēta ſibi conferret:abſtinuit. O fama ingens
ingentior armis Vir troiane:Nempe hoc ait: Aeneam famā ſuā factis fortibus ſupergreſſum:cū
plerūq; fama ſit maior rebus. Senſus hic in Catone Ciceronis hiſ uerbis contingebat in eo:qd'
pleriq; contra ſolet ut maior omnia te q̄ fama uideretur:Nam ſæpe euenit ut expectatio cog-
nitione aures ab oculis uincerentur. Item proximus huic longo:ſed pximus intervallo. Cicero in
Bruto:Duobus igitur ſummis Craſſo & Antonio Lutiū Philippus pximus accedebat: ſed lon-
go intervallo:tamen proximus. Sunt quædā apud Virgiliū quæ ab Homero creditur tranſtu-
liſſe:ſed ea doceo a noſtris auctōribus ſūpta:Qui priores hæc ab Homero in carmina ſua tra-
xerant:quod primum ſummus homericæ laudis cumulus:eſt quod cū ita a plurimis aduerſus
eum uigilatum ſit:coactæq; omniū uires manum contrafecerint. Ille uelut pelagi rupes imota
reſiſtit. Homerus de Aiæ ſorti pugna ait. Hunc locum Ennius in quindecim ad pugna Cælu
tribuni hiſ uerſibus tranſfert.

Vndiq; conueniunt:uelut imber tela tribuno
Configunt parmam:timuit haſtilibus umbo
Aerato ſonitu galeæ:ſed nec pote quiſq;
Vndiq; intendo corpus diſcerpere ferro:
Semper abundantes haſtas frangitq; quatitq;
Totum ſudor habet corpus:multūq; laborat.
Nec respirādi ſit copia præpete ferro.
Hiſtri tela manu ſacientes ſolicitabant.
Hinc Virg. eundem locum de icluſo Turno grā elegantiore copoſuit.
Ergo nec clypeo iuuenis ſuſſistere tantum
Nec dextra ualet:obiectis ſic undiq; telis
Obruitur:ſtrepit aſſiduo caua tēpora circum
Tinnitu galeæ:& ſaxis ſolida æra fatiſcunt.
Diſcuſſæq; iubæ capiti:nec ſufficit umbo
Ictibus:ingeminant haſtis & troes & ipſe

De Panda-
ro & Bitia

Fulmineus mneſtheus:tum toto corpore ſudor
Liquitur:& picem(nec respirare potetas)
Fulmen agit ſeſſos:quatit æger anhelitus artus.
Homerus ait.

Furius in quarto annali.
Preſſatur pede pes:mucro mucrone:uiro uir.
Hinc Virgilius ait.

Hæret pede pes:denſuſq; uiro uir:
Homeri eſt.

Hunc ſecutus Hoſtius poeta in libro ſecundo belli hiſtorici ait.
Non ſi mihi linguæ centum atq; ſint ora totidem uoceſq; liquata.
Hinc Virgilius ait.
Non mihi ſi linguæ centum ſint oraꝝ centum
Homericæ deſcriptio eſt equi fugientis:in hæc uerba

Ennius hinc traxit.
Et tum ſicut equus qui de præſepibus actus
Vincla ſuis magnis animis abruptit:& inde
Fert ſeſe campi per cærule lætaꝝ prata
Ceſſo peſtore:æpe iubam quaſſat ſimul altam:
Spiritus ex anima calida ſpumas agit albas.
Virgilius.

Qualis ubi abruptis fugit præſepia uinclis.& cætera:
Nemo ex hoc uiles putet ueteres poetas q; uerſus eog; ſcabri nobis uident. Ille. n. ſtilus Enniam
ſæculi auribus ſolus placebat & diu laborauit ætas ſecuta:ut magis huic molliori ſtilo acq̄
ſceretur. Sed ulterius ne moror Cecinnā quin & ipſe pdat quæ meminit Maronē ex antiquita-
te tranſtuliffe. Tū Cecinna i uerſibus uel in locis quantū ſibi Maro ex antiquitate quæſiuerit:Fu-
rius ut memōr & ueteris & nouæ auctog; copiar; diſſeruit. Ego conabor oſtēdere hūc ſtudioſi-
ſimū uatē & de ſingulis uerbis æteꝝ aptiſſime iudicaſſe inferuiſſe lecta opi ſuo uerba quæ no-
bis noua uideri facit incuria uetulaſtis:ut ecce addita p inimica & infeſta q̄s non extimet poetā
arbitrio ſuo nouū uerbum ſibi uoluiſſe fabricari affixa & per hoc infeſta:hoc iam dixerat Luci-
lius in nouo hiſ uerſibus.

Si mihi non prætor fiet additus:atq; agitet me:
Non male ſit ille ut dico me extenderat unus.
Mane ſalutantium totis uomit ædibus undam.
Pulchre uomit undam & antique. Nam ait Ennius,
Et tyberis flumen uomit in mare ſaxum.

Vnde & nūc uomitoria in ſpectaculis dicimus:unde hoīes glomeratī ingrediētes i ſedilia ſe ſū-
dūt. Agmē p actū & luſtū quodā ponere nō ielegās ē:ut leui ſluit agmīe tybris:imo & atriū ē.
Ennius enī in quinto ait.

Quod per a moenam urbem leni ſluit agmine flumen.
Quod ait:Crepitātibus urere flāmis:nō nouū uſurpauit uerbū ſed prior Lucretius i. vi. poſuit.
Nec res ulla magiſq; phœbi delphica laurus
Terribili ſonitu flamma crepitante crematur:
Tum ferreus haſtis:Horret ager:horret mire ſe habet. Sed & Ennius:in. ix.
Horreſcit telis exercitus aſper utrūq;. Et in Ereſteo
Arma arriſunt horreſcunt tela. Et in Scipione:
Sparſis haſtis longis campus ſplendet & horret. Sed & ante omnes Homerus.

Splendet tremulo ſub lumine pontus. Tremulum lumen de imagine rei ipſius expreſſum eſt.
Sed prior Ennius in Menalippe Lumen ſic tremulo terra & caua cærule cadent. Et Lucretius
in. vi. Præterea ſolis radiis iactatur aqua humor.& in lucē tremulo rareſcit ab æſtu. Hic candi-
da populus antro imminet & lente texunt umbracula uites. Sunt qui extiment hoc uerbū um-
bracula Virgilio auctore compoſitū:cum Varro reg; diuinarū lib. x. dixerit nōnullis magiſtra-
tibus in oppido id genus umbraculi cōceſſum. Et Cicero in. v. de legibus:Vis ne igitur(quoniā
ſol paululū a meridie iam deuexus uidetur. neq; dum ſatis ab hiſ nouellis arboribus omnis hic
locus opacatur)deſcendatur ad lirim:eaq; quæ reſtant i illis alnorum umbraculis pſequamur:
Similiter i Bruto Sed ut & Theophrasti doctiſſimi hominis umbraculis.

n iii

Transmittunt cursu campos: atq; agmina cerui
Puluerulenta fuga glomerant: quod ait speciose transmittunt p transferunt.
Sic & Lucretius in secundo.

Et circūuolitant equites: mediosq; repente
Transmittunt ualido quatientes impete campos.
Sed & Peftanus lubonēsis sic ait: Pedibus equos transmiffimus quod est tranfiuimus. Quā tota
cohors imitata relicta Ad terram defluxit equis.

Sic Furius in primo.

Ille graui subito deuinctus uulnere habenas
Miffit equi lapsusq; in humū defluxit & armis Reddidit æratis fonitū. Tum durare solum & di
cludere nerea ponto Cœperit. Ferit aures nostras hoc uerbū discludere: ut nouum. Sed prior
Lucretius in quinto.

Diffugere inde loci partes cœpere parefq;
Cū paribus iungi res: & discludere mundū. Paftorē tityre pigues Pascere oportet oues: deductū
dicere carmen. Deductū p tenui & subtili elegāter positū est. Sic aut & Afranius in uirgine uer
bis pauculis respondit: Tristi uoce deducta: malleq; se nō quieuisse. Dixit itē apud Cornificiū
Deducta mihi uoce garrienti. Sed hæc ab illo fluxerūt: qd̄ Pōponius in atelania q̄ kalēdæ mar
tizā in scribitur: ait. Vocē deducas oportet: ut mulieris uideant. uerba. lube mō afferat unus: ego
uocē reddā tenuē & tremulā: Et ifra: Etiā nūc uocē deducā. Proiectaq; saxa pachynni Radimus
Proiecta si secūdū cōsuetudinē dicat: intelligitur abiecta. Si secūdū ueteres piec̄ta porro iactat
alibi ait. Proiecto dū pede leuo Aptat se pugnae. Sed & Sifenna i scdo dixit: Et marfi ppius succe
dunt: atq; ita scutis piec̄tis tectis saxa certatim lenta manibus conticiunt in hostes. Et i eodem:
Vetus atq; ingens erat arbor ilex: quæ circū piec̄tis ramis maiorē ptē loci lūmi tegebat.

Et Lucretius in tertio:

Quālibet immani proiectum corporis extet.
Et tempestiuam siluis euertere pinum.

Hoc uerbū de pino tēpestiuā a Catone sumpsit: qui ait: Pineā nucē cū effodies: luna decrefcente
eximto post meridiē sine uento austru. Tū uero erit tēpestiuā: cū semē suū maturū erit. Inseruit
opi suo & græca uerba. sed nō primus hoc ausus: Auictogē. n. uetere audaciā fecutus ē. Dependēt
lychni laquearibus aureis. Sicut Ennius in. viii. Lychnogē lumina bis sex. Et Lucretius in. v.
Qui ē nocturna tibi terrestria q̄ sūt lumina pēdētes lychni Lucilius i. n. Porro chænopoda chæ
nopodos lychnosq; & dixit cēnos āte pedes lecti atq; lucernas. Et qd̄ dixit. Nec lucidus æthra
fydera polus: Ennius prior dixerat i. xvi. Interea fax occidit: oceanūq; rubra tracti obruit æthra:
Et Illius i theutrāte Flāmineam p æthra alte feruidam ferri facē. Dædala Circa: quia Lucretius
dixerat: Dædala tellus. Reboāt siluæq; & magnus olympus. qā est apud Lucretiū: Nec cythara
reboant laqueata aurataq; tecta. Sed Hac licētia largius sunt ufi ueteres: partius Maro. Quippe
illi dixerūt & paulam & macharā & acoatiā & mala ē q̄ alia similia. Necnō & puniceis & oscisq;
uerbis ufi sunt ueteres: quoq; imitatōe Virgilius pegrina uerba nō respuit: ut i illo: Siluestres uī
ri assidue. Vri. n. gallica uox ē: q̄ feri boues significā. Et camuris hirtæ sub cornibus aures. Ca
muris pegrinū uerbū ē: i. i. le redeūtibus. Et forte nos quoq; hac rōne camerā figurauimus: Mul
ta quoq; epitheta apud Virgiliū sunt q̄ ab ipso facta cre. iunt: sed & hæc a ueteribus tracta mon
strabo: Sunt aut̄ ex his alia simplicia: ut gradius mulciber: alia cōposita ut arcitenens uitisator.
Sed prius de simplicibus dicā: Et distinctos mulciber afros. Mulciber est Vulcanus q̄ ignis sit: &
oia mulceat ac domer. Actius i Philoctete: Heu mulciber arma ignauo i uicta es fabricatus & ma
nu. Et Egnatius de rerum natura libro primo: Onicq; mulciber & ipse ferēs altissima cæli. conti
gūt. hædīq; petulci. floribus insultēt. Lucretius in secūdo

Præterea teneri tremulis i uocibus hædi

Corniferas norunt matres agniq; petulci

Illud audaciæ maxia uideri possit: quod ait i bucolicis: Et liquidi simul ignis pro puro uel luci
do seu pro effuso & abundantis: nisi prior hoc epitheto Lucretius usus fuisset in sexto.

Hac etiam fit uti de causa mobilis ille

Deuoluet in terram liquidi calor aureus ignis.

Tristis pro amaro trāslatio decens est. ut triste scq; lupini. Et ita Ennius i libro sabinæ. iiii. Neq;
triste quæritat sinapi: neq; cepe mœstū. Auritos lepores nō Maro primus usurpat: sed Afranium
sequitur: qui in prologo ex persona Priapi ait: Nam quod uulgo prædicat aurito me parente na
tum non ita est. & ut composita subiungam: quod ait Virgilius

Deductū
carmen

Pinus tem
pestiua
Vocabula
græca infer
ta i suo ope
re de lych
no Aethra

Vri

Camurus

Camera

Tristis pro
amaro

Auritus

Vidit thuricremis cum dona imponeret aris:
Iam Lucretius in secundo dixerat

Nam sæpe ante deum uitulus delubra decora
Thuricremas propter maclatus concidit aras.

Quam pius arcitenens. Hoc epitheto usus est Neuius belli punici libro secundo. Deinde pollēs
sagittis inclutus arcitenens sanctisq; delphis prognatus pythius apollo. Idem alibi

Cum tu arcitenēs sagittis pollens dea

Sed & Hostius libro secundo belli histrici

Dia Minerua simul autē inuictus Apollo

Acritenens latonius etiam syluicolæ fauni.

Neuius libro primo belli punici

Syluicolæ homines belliḡ inertes.

Actius in Bacchis

Syluicolæ ignota inuisentes loca

Despiciens mare ueliuolum.

Liuius in Helena

Tu qui permensue ponti maria alta ueliuola

Ennius in decimoquarto.

Cū pcul aspiciūt hostes accedere uētis Nauibus ueliuolis

Idem in Andromache

Rapit & ex alto naues ueliuolas.

Vitulator seruans curuā sub imagine falcem.

Actius in Bacchis.

O Dionise pater optime uitisator semela genitus euchia

Almaq; curru Noctiuago phœbe.

Egnatius de rerum natura libro primo:

Rosida noctiuagis astris labentibus phœbe

Pulsa loco cessit concedēs lucibus altis

Tu nubigenas inuictē bimembres.

Cornificius in Glauco

Centaurus fodere bimembres

Caprigenumq; pecus nullo custode per herbas

Pacuuus in Paulo.

Quāuis caprigeno pecori grandior gressio est.

Actius in Philoctete

Caprigenum trita unguis. Idem in Minotauro

Taurigeno semine ortum fuisse: an humano.

Decenter & his epithetis Virgilius usus est. p sagitta uolatile ferrū & p romanis gentē togatam

quoq; altero Sueuius altero Laberius usus est. Nam Sueuius in libro quinto ait

Volucruq; uolatile telū. Ac Laberius in ephæbo: Licentiā ac libidinē ut tollā petis togatæ str

pis. Idē infra: ccirco opedilatātū est dominiū togatæ gentis: Figuras uero quas traxit de uetusta

te: si uolētib; uobis erit cum repentina memoria suggesterit enumerabo. Sed nunc dicat uo

lo Seruius quæ in Virgilio notauerit ab ipso figurata non a ueteribus accepta: uel ausu poeti

co noue quidem sed decenter usurpata. Quotidie enim romanæ indoli enarrando eundem ua

tem: necesse est habeat huius annotationis scientiam promptiorem.

Figuræ Virgilianæ. Cap.

Lacuit uniuersis electio: In reliqua sussecti etiam adhortati sunt Seruium ut quæ i se

refusa sunt annotaret. Ille sic incipit. Vates iste uenerabilis uarie modo uerba modo

senfus figurādo multū latinitati leporis adiecit q̄lia sunt hæc. Supposita de matre no

thos furata creauit ut ipsa creauerit quos creari fecerit: Tepidaḡ recentē Cæde locū: cū locus re

cēs cæde noue dictus sit. Et hæc ait: & focii cesserūt æquore iusso: p eo qd̄ iussi cesserūt: Et cæ

so sparsurus sanguine flāmas: q̄ ex cæsis uidelicet pfūdif. Vota deū prio uictor soluebat eoo: p q̄

diis uota sūt: & me confortē nati cōcede sepulchro. Alius dixisset: Et me cōfortem nato cōcede

sepulchri: & illa Viam celerans per mille coloribus arcum: idest per arcū mille colorum: & Hic

alii spolta occis direpta latinis Conticiunt igni: pro in ignē: & Corpore tela modo atq; oculis

uigilantibus exit. Tela exit: p uita. & Senior leto canētia lumina soluit. p uetustate semilia. Exe

ſæ arboris antro. p cauerna. & Fronte obſcenâ rugis arat: arat non nimie: ſed pulchre dictū Ter ſecum ærato circūfert tegmine ſyluam: p iaculis. & Vis gregis: pro capro: & illa q̄ pulchra ſunt. Aquæ mōs: telorum leges: ferreus imber. ut apud **Homerum**.

Et dōa laboratæ cereris. & Oculiſq; aut peſtore noctem accipit. & Vocisq; offenſa reſultat ima- gno. & Pacēq; per aras exquirunt & paulatim abolere ſycheū incipit. Sæpe etiā uerba p uerbis pulchre ponit: Oraque corticibus ſumūt horrenda cauatis: ora pro pſonis. & Diſcolor unde au ri p ramos aura reſulſit. Quid eſt. n. aura auri: aut quēadmodū aura reſulget: Sed tamē pulchre uſurpauit: & ſimili frondeſcit uirga metallo: q̄ bene uſus eſt frondeſcit metallo: & Nigri cum la cte ueneni: nigro imponere nomē lactis. & Haud aliter iuſte quibus eſt Mezentius iræ: Odio eē aliq̄ uſitatū: iræ eſſe inuentū Maronis eſt. Item de duobus incipit dicere & in unū definit: In- terea reges ingenti mole latinus **Quadriugo** uehitur curru: ut eſt apud **Homerum**

Et protinus orſilochum & buthen duo maxima teucrum

Corpora: ſed buthen aduerſum culpide fixit: & cætera.

luturnam miſero fateor ſuccurrere fratri Suaſi:

cū ſolitū ſit dici: luturnæ ſuaſi. & Vrbē quā ſtatuo ueſtra eſt. & Tu mō quos in ſpem ſtatues ſub mittere gentis. Præcipuū iam inde a teneris ipende laborē: p̄ i eos ipēde. Facit pulcherrimas re- petitiōes. Nam neq; Parnaſi uobis iuga: nam neq; pindi ulla morā facere: quæ uobis quæ digna uiri p talibus auſis. Vidiftis quo Turnus, equo q̄ bus ibat in armis: nec interpoſitiōes eius ocioſæ ſunt. Si te nulla mouet tantaq; gloria regē. At ramū hunc (apit ramū q̄ ueſte latebat) Agnoſcas. Ut ſceptrū hoc (dextra ſceptrū nā forte gerebat) Nunq̄ frōde leui. Et illa muratio elegantiffima eſt: ut de quo loq̄baſ ſubito ad ipſū uerba cōuertēs. Ut bello egregias idē diſiceret urbes: Troiā q; œchaliāq; & duros mille labores Rege ſub eurithēo fati iunonis iniquæ Pertulerit: tu nubi genas inuicte bimēbris: & reliqua. illa uero intermiſſio: quos ego: ſed motos præſtat componere fluctus: tracta eſt a **Demosthene**

Hæc uero q̄ poetica indignatio: Proh iuppiter ibit: Hic ait: Hæc miſeratio. O patria o rapti ne- q; ex hoſte penates. & illa trepidatio: Ferte citi ferrum: date tela: & ſcādite muros: Hoſtis adeſt Et cōqueſtio Me ne igit ſociū ſūmis adiūgere rebus: Niſe fugis? Quid illa excogitatio noue: i telledū: ut Mētitaq; tela: & ferrūq; amare ueneno. & Cultuſq; feros mollire colēdo: Exuerint ſylueſtre animū: & Virgineūq; alte bibit acta cruorē: ut apud **Homerū** de haſta:

Et Pomaq; degenerat ſuccos oblita priores: & Glacie curſus frenaret aquarū: & Mixtaq; ridenti colocalia fundet acantho: eſt mollis flāma medullas Interea: & tacitū uiuit ſub peſtore uulnus. & duro ſub robore uiuit Stupa mouēs tardū fumū: & Sæuitq; canū latratus i auras: & Cælaratq; amnē fundēs p̄ Inachus urna: & Affixæ uenis aiaſq; i uulnera ponūt. Et quicq; de apibus dixit in uitorum fortium ſimilitudinē ut adderet quoq; mores & ſtudia: populos. & prælia. Quid plura: ut & quirites uocaret: dies me deficiet ſi oīa plequi a **Virgilio** figurata uelim. Sed ex his q̄ dicta ſunt omnia ſimilia lector diligens annotabit.

Vm Seruius iſta diſſereret Prætextatus Auienū **Euſtachio** inſuſurratē uidēs: qd̄ age inq; **Euſtachius**: uerecūdiā Auieni pbi adoleſcētis iuua: & ipſe publicato nobis qd̄ im murmurat **Euſtachius** iā inq; multa de **Virgilio** Seruiū geſſit iterrogare: quoq; ena ratio reſpicit officiū ſratoris: & tps̄ idulgeri optat: quo de obſcuris ac dubiis ſibi a doctiore fiat certior. Et p̄textatus. Probo inq; mi Auiene qd̄ ea de q̄bus abigis clā te eē nō pateris: unde exo ratus ſit a nobis doctiſſimus doctor ut te ſecū negociū hñe patiā. q̄ i cōe p̄ficiēt q̄ deſideras au dire Ne tu mō ultra ceſſes apire Seruiū uia de **Virgilio** diſſerēdi. Tūc **Auienus** totus cōuerſus i Seruiū dicas uolo inq; doctoꝝ maxie qd̄ ſit q̄ cū **Virg.** axie ſemp̄ diligēs fuerit i uerbis p̄ cauſæ merito uel atrocitate ponēdis: icurioſe & abiecte i his uerſibus uerbū poſuit. Candida ſuccictā latratibus iquina monſtris **Dulichias** uexaſſe rates: uexaſſe. n. uerbū ē leuis ac pui icōmodi: nec tā atroci cauſi cōgruēs. cū repēte hoies' a bellua imaniſſima rapti lanitaciq; ſint Sed & aliud hu- iuſcemodī dephēdi: Quis aut euryſthea dūz: aut illaudati neſcit buſiridis aras? Hoc. n. uerbū il laudati nō ē idoneū ad exprimēdā ſceleratiſſimi hois deteſtationē: q̄ q̄ hoies oīum gētiū imola re ſolitus fuit: nō laude dignus ē ſed deteſtātōe execratōe: totius generis hūani dignus eſt: Sed nec hoc uerbū ex diligētia uirgiliana uenire mihi ur̄. Per tunicā ſqlētē auro: nō. n. cōuenit diceſ auro ſqlētē. quoniā nitori ſplēdoriq; auri cōtraria ſit ſqualoris illuuiēs. Et **Seruius**: De uerbo ue xaſſe ita reſpōderi poſſe arbitror uexaſſe graue uerbū ē tractūq; ab eo ur̄ qd̄ eſt uehere i quo in

eſt iam uis quædam alieni arbitrii: non enī ſui potēs eſt qui uehiſ. Vexaſſe aut quod ex eo incli- natum eſt: ui atq; motu. pcul dubio ualtiore eſt: nā qui ſerf & raptat atq; huc atq; illuc diſtrahi- tur: is uexari. p̄prie dicif: ſicuti taxare p̄ſius crebriusq; eſt q̄ tangere unde id pcul dubio inclina tum eſt: & iactare multo ſuſius largiuſq; eſt q̄ iacere: unde id uerbū traductū eſt. Quaffare etiā q̄ quaterre grauius uiolentiſq; eſt. Non igitur qa uulgo dici ſolet uexatū eſſe quē ſumo aut uen to aut puluere laborare uidemus. p̄p̄terea debet uis uera atq; natura uerbi depire quæ a ueteri- bus qui proprie & ſignate locuti ſunt: ita ut decuit obſeruata eſt. **M.** Catonis uerba ſunt: ex orō ne quā de achæis ſcripſit. cūq; **Hānibal** terrā Italiā laceraret atq; uexaret: uexatā italiā dixit Ca to ab **Hānibale** quādo nullū calamitatis aut ſæuitiæ aut imanitatis genus repiri queat: qd̄ i eo tēpore italiā nō perpeſſa ſit. **M.** **Tullius** quarto in **Verrem** quæ ab iſto ſic ſpoliata atq; direpta ē: non ut ab hoſte aliquo q̄ tamen in bello religionē & cōſuetudinis iura retineret. ſed ut a barba ris prædonibus uexata eſſe uideatur De illaudato aut duo uident reſponderi poſſe. Vnum eſt eiufmodi: Nemo q̄ſq̄ tā affliētis eſt moribus: qn̄ faciat aut dicat nōnunq̄ aliqd̄ qd̄ laudari queat Vnde hic antiſſimus uerſus uice puerbii celebratus eſt Sed enī qui in omni re atq; i oī tēpore omni laude uacatus illaudatus eſt: q̄ oīum peſſimus deterriuſq; ē At ſicuti oīs culpæ priuatio i culpātū: facit inculpatus aut inſtar eſt abſolutæ uirtutis illaudatus quoq; igit finis eſt extremæ malitiæ. Itaq; **Homerus** non uirtutibus appellandis ſed uitii detrahendis laudare ampliter eā ſolet. Hoc enim eſt.

Epicurus quoq; ſimili modo maximam uoluptatem priuationem detractionemq; omnis dolo ris definiuit iſ uerbis.

Eadē rōne idē **Virgilius** ſamabile dixit ſtygiā paludē. Nā ſicut illaudatū κατῶς ἐπνοίῃ lau- diſſita inamabilem p̄ amoris ζέφρονι deteſtatus eſt. Altero mō illaudatus ita defendit. Laudare ſignificat priſca lingua noīare appellareq;. Sic in actōibus civilibus auctor laudari dī: qd̄ ē noīa ri. Illaudatus ergo ē: q̄ ſi illaudabilis. i. nūq̄ nominādus: ſicuti quondā a cōi cōſilio aſiæ decretū ē uti nomē eius: q̄ tēplū **Dianæ** ephēſiæ incenderat ne q̄ ſullo in tpe noīaret. Tertiū reſtat ex his quæ reprehēſa ſūt: q̄ tunicā ſqualeſcente auro dixit. Id aut ſignificat copiā deſitātēq; aurei i ſqua- maq; ſpēm itexti. Squalere enī dictū ab ſquamæ celebritate aſperitateq;: quæ i ſerpentiſ p̄ficiū ue coriis uiſunt. Quā rē & alii & hic idē poeta locis aliqd̄ demōſtrat. Quē pellis ingit ahenis In plumā ſquamis auro cōſerta tegebat. Et alio loco: laq; adeo rutilū thoraca indutus ahenis Hor rebat ſquāis. **Accius** i pelopidibus ita ſcribit Eius ſerpētis ſquāæ ſqualido auro & purpura p̄tex tæ. Quicq; d̄ igit nimis: iculcatū obſitūq; aliq̄ re erat: ut icuteret uiſentibus facie noua horrorē: id ſq̄lere dicebat. Sicut i corpiſus icultis ſquamoliſq; alta cōgeries ſordiū ſqualor appellat. **Cu- ius** ſignificatiōis multo aſſiduū uſu totū id uerbū ita cōtaminatū ē: ut iā ſqualor de re alia nul- la q̄ de ſolis ingnamētis dici cœpit. Gratū mihi ē **Auienus** inq; correſtū: qd̄ de optimis dictis male opinabar. Sed i hoc uerſu mihi ur̄ deeſſe aliqd̄: ipſe quiralali lituo puacq; ſedebat Succictus trabea. **Si.** n. nihil deeſſe cōcedimus: reſtat ut fiat lituo & trabea ſuccinctus qd̄ ē abſurdiffimū. q̄ppe cū lituus ſit uirga breuis i pre q̄ robuſtior ē icurua: q̄ augures utunt. Nec uideo q̄liter poſ ſit lituo ſuccinctus uideri. Reſpondit **Seruius** ſic hoc dictū eē: ut pleraq; dici p̄ defectiōe ſolēt: ueluti cū dī. **M.** **Cicero** hō magna eloquentia. Et roſcius hiſtrio ſūma uenūſtate. Nō plenū hoc utrūq; neq; p̄fectū ē: ſed. n. p̄ pleno ac p̄fecto audif: ut **Virgilius** alio i loco: **Victorē** butē imani corpe. i. corpus imane habentē. Et itē alibi In mediū geminos imani pondere ceſtus Proiecit ac ſimiliter: **Domus** ſanie dapibuſq; cruētis. Sic igit id quoq; dictū uideri debet: Ipſe quiralali lituo: id eſt lituū quiralē tenēs Quod minime mirādū foret: ſi ita dictū fuiſſet **Picus** quiralali lituo erat: ſicuti dicimus ſtatua grādi capite erat. Et ē aut & erat & fuit plerūq; abſūt cū elegātia ſine detri- mēto ſniæ. Sed quoniā litui facta mētio ē p̄mittēdū nō ē: qd̄ poſſe quæri aiaduertimus: utrū a tuba lituus auguralis appellet: an tuba a lituo augurū lituus dicta ſit. Vtrūq; enī pari forma & pariter i capite incuruū eſt. Sed ſi (ut qdā putāt) tuba a ſonitu. lituus appellata ē ex illo. **Homeri** uerſu λίγεςβίος neceſſe eſt ut uirga auguralis a tubæ ſimilitudine lituus uocet Vtitur aut uo- cabulo iſto **Virgilius** pro tuba: ut ibi: Et lituo pugnas iſignis obibat & haſta. ſubiicit **Auienus**: Maturate ſugā: qd̄ ſit pagē mihi liquet. Contraria enī mihi uideſ fuga maturitati: unde quid de hoc uerbo ſentiendū ſit: quæſo me doceas Et **Seruius**: **Nigidius** homo oīum bonarum artium diſciplinis egregius. Maturare inquit eſt quod neq; citius neq; ſerius: ſed medium quidā & tem- peratum eſt: bene atq; proprie **Nigidius**. Nam & in frugibus & in pomis mature dicuntur quæ neq; immitia ſunt: neq; caduca & nimium cocta: ſed tempore ſuo temperate adulta: Hanc interpretationē **nigidianam** diuus **Auguſtus** duobus uerbis græcis elegāter exprimebat. Nā &

Laudare quid ſigni- ficat

Squalere

Lituus

Maturare

dicere in sermonibus & scribere in epistolis solitum fuerunt: *συναλλαγή* ἑός: per q̄ monebat; ut ad rem agendam simul adhiberet & industriae celeritas & tarditas diligentiae: Ex quibus duobus contrariis fit maturitas. Sic ergo uirgilius inducit neptunum discessum uentis imperantem: ut & tam cito discedant tanquam iugiant & tamē flādi mediocritatem in regressu teneant tanquam mature. i. temperate abeuntes. Veretur enim ne in ipso discessu classi noceant: dū raptu nimio tanquam fugam redeant. Idē uirgilius maturare & pperare tamq̄ plene cōtraria scitissime separauit his uerbis: Frigidus agricolas si quā .i. o. continet iher: Multa forent quae mox caelo properanda fereno Maturare dat. Bene & eleganter duo ista uerba diuisit Nāq; in pperatu rei rusticae p te pestates & pluias quonia & necessitate otii ē maturari pōt: p serenas uero quonia tēpus instat pperari necesse ē. Sane cū significandū ē coactius qd & festinatus factū: rectius hoc dicit p matura factū quā mature. Sicut Afranius dixit i toga: cui tituli nomē est: appetis dominatū: Petēs praemature pcoce In quo uersu aiaduertendū est qd pcoce inqt nō pcoque Est. n. casus eius rectus nō pcoqs. sed pcox. Hic Auienus rursus iterrogat. Cū uirgilius inqt Aeneā suū tanq̄ oium pitum a contagione atrocis uisus apud iheros uindicauerit: & magis eū fecerit audire reoge gemitus quā ipsa uidere tormēta: ipsos uero campos pioq; licēter iduxerit: cur hoc tantū uersu ostēdit illi pte locoge qbus impii cohibebant. Vestibulū ante ipsum primisq; i faucibus orci. Qui eni uestibulū & fauces uidet itra ipam adē iam sine dubitatōe successit: aut sigd aliud de uestibuli uocabulo itelligēdū: scire desidero Ad hāc Seruius: Pleraq; sūt uocabula qbus uulgo utimur: nō tamen sigdo aiaduertimus qd ea ex uera pprietate significēt: sicuti est uestibulū in sermonibus celebre atq; obuū uerbū: nō i oibus tamē q illo facile utū ad liquidū expectatū Purat eni uestibulū ēē ptem domus priorē quā atriū uocat Sed Cecilius Gallus uir doctissimus in libro de significatōe uerboge: q ad ius ciuile prinēt secūdo uestibulū dicit eē nō in ipsis aedibus. neq; aediū pte: sed locū ante ianuā domus uacū. p quē de uia aditus accessusq; ad fores aediū fit lpa eni ianuā pcul a uia fiebat area interita q uacaret. Quae potro huic uocabulo rō fit qri multū solet. sed q̄ scripta apud idoneos auctores legi: pferre i mediū non pigebit. Ve pticula sicuti qdā alia: tū intentionē significat: tū minutionē. Nā uetus & uehemēs alteq; ab aetatis magnitudine cōpositū elisūq; est: alteq; a nimio ipetu & ui mētis istructū. Vecors aut & uelanus priuationē significat sanitatis & cordis. Diximus aut supius eos q amplas domus antiquus faciebāt: locū ante ianuā uacū relinqre solitos: q iterfores domus & uia mediū eēt: in eo loco q dominū eiūdc domus salutatū uenerāt: prius q admitterent cōsistebāt: & neq; i uia stabāt: neq; intra aedes erāt: Ab illa ergo grādis loci cōsistitōe & q̄si qdā stabulatōe uestibula appellata sūt ipatia: i qbus multū stare ab aduenientibus prius q̄ itromitterent i domū. Alii cōlentiētes uestibula eadē eē q diximus: i sensu tamē uocabuli dissentiūt. Referūt. n. nō ad eos q adueniūt. sed ad illos q i domo cōmanēt quonia illic nūq̄ cōsistūt: sed solus trāsitus cā ad hūc locū ueniūt exēdo siue rēdeūdo. Siue igi secūdū priores p augmētū: siue p sedos p diminutionē itelligēdū ē: tamē uestibula cōstat area: q a uia domū diuidit: Fauces at iter angustū ē: p qd uestibulū de uia flectit. Ergo Aeneas: cū uidet fauces atq; uestibulū domus ipioq; nō ē itra domū: nec cōtractu aediū execrabili seruoq; polliuit: sed de uia uidet loca iter niā & aedes locata Bidētes hostiae qd eēt inqt Auienus: iterrogauī quēdā de grāmaticoge cohorte & ille bidētes oues eē respōdit: accircoq; lanigeras adiectū: ut oues planius demonstrarent. Esto in quā oues bidētes dicant. Sed q̄ rō huius i oibus epitheti scire in quā uolo Atq; ille nihil cōtractus: oues iquit bidētes dictae sūt: q̄ duos tantū dētes habeāt. Tūc ego ubi ter rage q̄lo te inq; duos solos p naturā dētes hēre oues aliquādo uidisti. Ostētū. n. hoc ē factis piaculis pcurādū. Tū ille p mōtus mihi & irritatus: qre inquit ea potius q̄ a grāmatico q̄renda sūt. Nā de ouiu dētibz opilioes pcutant: Facias ego nebulonis hoīs risi: & reliq; Sed te pcutor q̄si ipsius uerboge naturā cōiciū: Tū Seruius de numero dētiū quē ille opinatus est reprehēdētus a me nō ē: cū ipse iā riseris. Ve q; pcurādū mihi ē ne illud obrepat q̄ bidētes epithetū sit ouiu cum Pōponius egregius attellanag; poeta i gallis trāalpīnis hoc scripserit: Mars tibi uoueo factūq;: i unq̄ rediero bidēte uerre. Publius at Nigidius i libro quē d extis cōposuit bidentes appellari ait nō oues solas: sed oēs bestias bimas. Neq; tamē dixi: cur ita appellent; Sed in commētariis ad ius pontificū prinētibus legi bidēnes primo dictas. d. lra ex supfluuo (ut saepe assolet) iteriecta sicut p reire redire dē: & pro reamare redamare: & redarguere p rearguere. Ad hiatū eni duag; uocaliū pcurādū iterponi solet. d. lra. Ergo bidētes primū dictae sūt q̄si biēnes & lōgo usu loquēdā corrupta ē uox: & ex bidennibus bidētes dictae. Higinius tamē: q̄ ius pōtificū nō ignorauit: i. v. libro rō quos de uirgilio fecit bidētes appellari scripsit hostias: q̄ p aetate duos dētes altiores haberēt: p quos ex minore i maiore transcēdit cōstaret aetate. Ite q̄rit Auienus in his uerbis Frena pelethronii lapithae gyroiq; dedere ipositi dorso: atq; equitē docuere sub armis Insultare solo & gressus glomerare supbos ut uirgilius eq̄ osticiū equiti dederit. Nā insultare solo & glomerare

Vestibulū

Vetus
VehemēsVecors
Velanus

gressus: equi constat esse non equitis Bene inquit Seruius hāc tibi quāstio nata ex incuria ueteris lectionis. Nam quae seculū nostrum ab Ennio & omni bibliotheca uetere descuiuit: nō ultra ignotam quae nō lateret: si ueterum lectio nobis esset familiaris. Omnes enī antiqui scriptores ut hominem equo insidentem: ita & equū cum portaret hominē equitē uocauerūt: & equitare nō hominem tantū sed equum quoq; dixerunt Ennius libro animalū. vii. ait: Deniq; ui magna quadrupes eques atq; elephanti prouiciunt sese Nunquid dubiam est quin equitē in hoc loco ipsum & equū dixerint: cum addidisset illi epitheton quadrupes? Sic & equitare quod uerbum e uocabulo equitis inclinatum est: & homo utens equo & equus sub homine gradiēs dicebatur. Lucilius nanq; uir apprimē linguā latinā scius equum & currere & equitare dicit hoc uersu Nempe hunc currere equū nos atq; equitare uidemus Ergo & apud Maronē: qui antiquā latinitatis diligens fuit ita itelligendū est atq; equitem docuere sub armis. Id est docuerunt & equū portatē hominē insultare solo: & gressus glomerare supbos. Subiecit Auienus: Cū iam trabibus cōtextus acernis Staret equus scire uellē in equi fabrica casu ne an ex industria hoc genus ligni nominauerit. Nam licet unum pro quolibet ligno ponere pocticā licentiā sit: solet tamē uirgilius temeritatem licentiā nō amare: sed rationis certā uim rerū uel nominum eligere.

Eques dicitur tam hō
q̄ equus

Acer

MACROBII AVRELI THEODOSII VIRI CONSULARIS ET ILLVSTRIS SATVRNALIORVM. LIEER. VII.

RIMIS MENSIS POST EPVLAS IAM REMOTIS ET discursum uariāibus poculis minoribus: Pretextatus solet cibus inquit cū lumis tacitos efficere potus loquaces. At nos & inter pocula silemus tanq̄ debeat scriis uel etiā philosophicis carere tractatibus tale cōuiuiū Et Symmachus: Vege ne ita sentis Vechi: ut philosophia conuiuii interfir: & non tanq̄ cēforia quaedam & plus nimio uerecunda materfamilias penitralibus suis cōtineat nec misceant se libero: cui etiā tumultus familiares sunt: cū ipsa huius sit uerecūdia: ut strepitū nō mō uerboge sed ne cogitationū qdē i sacriū suae qetis admittat Doceat nos uel pegrina istitutio & dilciplina a parthis patita: q̄ solēt cū cōcubinis nō cū cōiugibus inire cōuiuiū: tanq̄ has & in uulgas pducī & lasciuire quoq; illas non nisi domi abditas

tueri deceat teētū pudorē. An ego censet pducēdā philosophiā. quo rethorica uenire ars & professio popularis erubuit: Isocrates enī græcus orator q̄ uerba prius libera sub nūeros ire primus coegit: cū i cōuiuiō a sodalibus oraret: ut aliqd i mediū de eloquētiā suā fōte pferret: hāc ueniā deprecatus est. Quae plens inqt locus & tps exigit: ego nō calleo: q̄ ego calleo: nec loco p̄senti sūt apta nec tpi. Ad hāc Eustachius: Probo Symmache ppositū tuū: q̄ philosophiā ea quā maximā putas obseruatōe ueneraris: ut tantū itra suū penetral existimes adorādā. Sed si ppter hoc a cōiuiuis exulabit: pcul hinc facebant & alūnā eius honestatē dico & modestiā nec minus cū sobrietate pietatē Quā enī hāc dixerim minus esse uenerabile: ita fit ab eiusmodi coetibus relegatus matronag; talū chorus libertatem cōiuiog; solis cōcubinis. i. uiciis & criminibus abdicat Sed abstret ut philosophia quae in scholis suis sollicitate tractat de officiis conuiuialibus: ipsa cōiuiua ite formidet: tanq̄ nō possit rebus asserere. quae solet uerbis docere: aut nesciat seruare modū cuius in oibus humanā uitā actibus terminos ipsa cōstituit. Neq; enī ita ad mēlas iuito philosophiā ut non se ipsa moderetur cuius disciplina est rerū oium moderationē docere. Vt ergo inter te & Vechiū uelut arbitrari iudicatōe componam aperiam: quidē philosophiā tricinioq; fores. Sed spondeo sic ite r futuram: ne mensurā notā sibi ac sectatoribus suis dispensationis excedat. Tunc Furios: Quia te unicum Eustachi inquit sectatorem philosophiā nostra aetas tulit: oratus sis ut modum dispensationis: quam das ei conuiuati: nobis ipse patefacias. Et Eustachius: Primū hoc eam scio seruaturam: ut secum aestimet praesentium ingenia cōiuiuarum. Et si plures peritos uel saltem amatoris sui in cōiuiui societate repperit: sermonem de se patietur agitari: quia uelut pauca lra mutae disp̄ae inter multas uocales i societate uocis facile mā uescūt: ita ratios iperi ti gaudētēs cōsortio pitog; aut cōsonāt si q̄ possūt aut rege t̄lū capiunt auditu. Si uero plures ab istitutōe huius disciplinā alieni sint: prudētibz q̄ pauciores itererūt sanciet dissimulationē sui & patiet loq̄citatē maiori pti amicorē sociare: ne rara nobilitas a plebe tumultuosiore turbet. Et hāc ē una de uirtutibus philosophiā. quae cū orator nō aliter nisi orādo pbelet: p̄bus nō minus

tacendo pro tempore q̄ loquendo philosophatur. Si ergo pauci aderunt doctiores. in cōsensum rudis confortii salua & interquiescente ueri notatione migrabunt: ut omnis discordiæ suspicio facessat. Nec mirum si doctus facies: quod fecit quondā Pisisstratus athenæ tyrannus: qui cū filiis suis rectum dando consilium non optinuisset assensum: atq; ideo esset in simultate cum liberis: ubi hoc æmulis cām fuisse gaudiū cōperit ex illa discordia sperantibus in domo regnantis nasci posse nouitate: uniuersitatem cōuocata ait: succensuisse quidem se filiis non acquiescētibus patriæ uoluntati: Sed hoc sibi postea uisum paternæ aptius esse pietati ut i sententiā liberorum ipse concederet. Sciens igitur ciuitas sobolē regis cum patre esse concordē. Hoc cōmento spem detrahit insidiantibus regnantis quieti. Ita in omni uitæ genere præcipueq; in læticia conuiuiali omne quod uidetur absconū: in unam concordia soni salua innocentia redigendum est. Sic Agathonis conuiuium. quia Socrates Phedros paulanias & Eriymmachos habuit. Sic ea cœna quā Callias doctissimus dedit Charniadam dico Antisthenem & Hermogenē cæteroscq; his similes uerbum nullum nisi philosophū sensit. At uero Alcioni uel Didonis mensa quasi solis apta delitiis habuit hæc loppam: illa Poliphemū cithara cauentes. Nec deerant apud Alcinoi uiri saltatores: & apud Didonem Bitias sic auriens merum ut se totum superflua eius effusione prolureret. Nonne si quis aut inter phæacas aut apud pœnos sermones de sapientia exutos cōuiuialibus fabulis miscuisset: & gratiā illis cœtib; aptam perderet: & i se risum plane iuste moueret. Ergo prima eius obseruatio erit æstimate conuiuas: Deinde ubi sibi locum pater uiderit: non de ipsis profunditatis suæ inter pocula secretis loquetur nec nodosas & anxias sed utiles quidē facileq; quæstionis mouebit: Nam sicut inter illos qui exercitii genus habent in mediis saltare cōuiuui: si quis ut se amplius exerceat: uel ad cursum uel ad pugillatū sodales lacessiuerit: quasi inceptus relegabitur ab alacritate confortii. Sic apud mensam quando licet aptis philosophandū est ut crateri liquoris ad læticiam nati adhibeatur non modo nympharum sed musarū quoq; admixtiōe temperies: Nam (sicut fateri necesse est) in omni conuentu aut tacendū est: aut loquendū. **Quæramus** silentium ne conuiuui: an & opportunus sermo conueniat Nam sicut apud athenas ariopagitarū tacentes iudicant ita inter epulas oportet semper sileri. Non est ultra quærendum inter mensas philosophandū nec ne sit. Si uero non erunt muta conuiuia: cur ibi sermo permittitur: honestus sermo prohibetur: maxime cum nō minus quā dulcedo uini hilarent uerba cōuiuui: Nam si. **Homeri** latentē prudentiam in scruteris altius: delinimentum illud quod **Helena** uino miscuit: non herba fuit: non ex india succus: sed narrandi opportunitas: quæ hospiti mœroris oblitum flexit ad gaudiū. **Vlyxis** enī p̄clara facinora filio p̄sente narrabat.

πάντα μὲν οὐκ ἄν ἐγὼ μνηστῶν αἰσάλοιο μιν ὄσσει ὀδυσσεὺς τὰ λασίφρονος εἰσὶν ἀελλοῖ
ἀλλοίον τόδ' ἔρεθε καὶ ἐτ' ἀκρτερός ἀνήρ
Διμῶ ἐνὶ τρώων ὅτι πᾶσ' ἔχετε πηματαίχαι ὀί

Ergo paternam gloriā & singula eius fortia dicendo animum filii fecit alacriorem. & ita credita est contra mœrorem uino remedium miscuisse. **Quid** hoc inquis ad philosophiā? Immo nihil tam cognatum sapientiæ: quā locis & temporibus aptare sermones personæ: quæ aderunt æstimatione in mediū uocata: Alios enim relata incitarunt exempla uirtutum: alios beneficiorum nonnullos modestiæ: ut & qui aliter agebant: sæpe auditis talibus ad emendationē uenirent Sic autem uitis irretitos: si & hoc conuiuui exegerit loquendi ordo: feriet philosophia non sentientes: ut Liber pater thyrsō ferit per obliquationē circumfusæ hedere latente mucrone: quia nō ita profitebitur in conuiuio censorem: ut palam uitia castiget. Cæterq; his obnoxii repugnabunt: & talis erit conuiuui tumultus: ut sub huiusmodi inuitati uideant edicta.

Quod superest: læti bene gestis corpora rebus

Procurate uiri: & pugnam sperate parari.

Aut ut **Homerus** breuius & expressius dixit:

Ergo si opportunitas necessariæ reprehensionis emerferit: sic a philosopho proficietur: ut & recta & efficax sit. **Quid** mirum si feriet sapiens ut dixi non sentientes: cum interdū sic reprehendat ut reprehensus hilaret? Nec tantū fabulis suis sed iterrogationibus quoq; uim philosophiæ nihil ineptū loquentis ostender. **Hanc** ergo nullus honestus actus iocuosæ coetusue excludat quæ ita se aptat: ut ubiq; sic appareat necessaria tanq̄ abesse illam nefas fuerit. Et **Auienus**: **Nouas** mihi duas disciplinas uideris inducere iterrogādi uel rephendēdi: uis ad quos sermo est excitetur: cum dolor semper rephensionē uel iustā sequatur. Vnde hæc quæ leuiter artigisti fac quæ lo enarrando planiora. **Primum** inq; **Eustachius** hoc teneas uolo: nō de ea me reprehensione dixisse: quæ speciem accusationis habet: sed quæ uituperationis instar est: hoc **græci** **scomma** uocant: non minus quidem amarum q̄ accusatio: si importune proferatur.

Quomo-
do baccus
ferit

Sed sapiētiæ sic p̄feretur: ut dulcedine quoq; nō careat. Et prius tibi de iterrogādo respondeā. **Qui** uult amoenus esse consultor: ea iterrogat quæ sūt iterrogato facilia respōsu: & quæ scit illud sedula exercitatione didicisse. **Gaudet** enim quisq; prouocatur ad doctrinā suā in mediū proferendam: quia nemo uult latere quod didicit: maxime si scientia quā labore quæsiuit: cum paucis illi familiaris & plurimis si incognita: ut de astronomia uel dialectica cæteriscq; similibus. **Tunc** enim uidetur consequi fructum laboris. cum adipiscuntur occasione publicandi quæ didicerant sine ostentationis nota: qua caret qui non ingerit: sed inuitatur ut proferat. **Contra** magnæ amaritudinis est. si corā multis iterroges aliquē quod nō optima scientia quæsiuit. **Cogit** enim aut negare se scire: quod extremū uerecūdiæ damnū putant: aut respondere temere & fortuito se euentui ueri falsiue cōmittere. Vnde sæpe nascitur inscitia p̄ditio: & omne hoc infortunium pudoris sui imputat consulenti. **Nec** non & qui obierunt maria & terras: gaudent cum de ignoto multis uel terrarū situ uel sinu maris iterrogantur: libenterq; respondent & describunt modo uerbis modo ratio loca gloriosissimū putantes quæ ipsi uiderant aliq; oculis obicere. **Quid** duces & milites: qui fortiter a se facta semp dicturiūt & non tacēt arrogantiæ metu? **Non** ne si ut hæc referant inuitentur: mercedem sibi laboris extimāt per solutā: remunerationē putātes inter uolentes narrare quæ fecerant? **Adeo** aut id genus narrationū habet quendā gloriæ saporem: ut si inuidi uel æmuli forte p̄sentes sint: tales iterrogatōes obstrependo discutiāt: & alias inserendo fabulas prohibeant illa narrari: q̄ solent narranti laudē creare. **Pericula** quoq; p̄terita uel erūnas penitus absolutas qui euasit: ut referat. gratissime prouocatur. **Nam** qui adhuc in ipsis uel paululum detinetur: horret admonitionē & formidat relatum. **Ideo** **Euripides** expressit: adiecit enim σθένος: ut ostenderet post finem malorū gratiā relationis incipere. **Et** poeta noster adiciendo olim: quid aliud nisi post emensa infortunia futuro tempore iuuare dicit memoriā sedati laboris? **Foras** & hæc olim meminisse iuuabit. **Nec** negauerim eē malorum genera: quæ non uult qui pertulit uel transacta meminisse. **Nec** minus iterrogatus offenditur q̄ cum i ipsis malis fuit: ut qui carnifices exptus est & tormenta membroq; ut qui in faustas ptulit orbitates: uel cui nota quondam afflictā censoria est. **Caue** iterroges: ne uidearis obicere. **Illum** sæpe si potes ad narrandum prouoca: qui recitando fauorabiliter exceptus est: uel qui libere & foeliter legationem peregit: uel ab imperatore comiter affabiliterq; susceptus est: uel si quis tota pene clas se a piratis occupata seu ingenio seu uiribus solus euasit: quia uix implet desideriu loquentis reger alium uel longo narratio iuuat: si quem dicere iusseris amici sui repētina foelicitatē. quātus illi honor acreuerit: quā sponte nō audebat uel tacere uel dicere modo iactantiæ modo malitiæ metu. **Qui** uenatibus gaudet: iterrogetur de siluæ ambitu de ambage lustrorū de uenationis euentu. **Religiosus** si adest: da illi referendi copiā q̄bus obseruationibus meruerit auxilia deorū: quātus illi ceremoniarum fructus. quia & hoc genus religionis existimant: nūminū beneficia non tacere. **Adde** quia uolunt & amicos se nūminibus extimari. **Si** uero & senex præfens est: habes occasionem qua plurimū illi contulisse uidearis: si eum iterroges uel quæ ad illū omnino nō pertinent. **Est** enim huic ætati loquacitas familiaris. **Hæc** sciens **Homerus** quandā congeriē simul iterrogantium Nestori fecit offerri:

Tot loquendi semina iterrogādo congestit: ut pruritū senectutis expleret. **Et** uirgilianus **Aeneas** gratum se ad omnia præbens **Euandro** uarias illi narrandi occasiōes ministrat. **Neq;** enim de una re aut altera requirit: sed singula lætus. **Exquiratq;** auditq; uirum monumenta priorum. **Et** **Euander** consultationibus captus scitis q̄ multa narrauerit. **Hæc** dicentē fauor excepit omniū. **Sed** mox subiecit **Auienus** **Vos** omnes q̄ doctoz̄ doctissimi adestis orauerim: ut hortatu uŕo **Eustachius** quæ de scōmate paulo ante dixerit: animetur aperire **Omnibusq;** ad hoc prouocantibus ille contexit. **Præter** categoriā quæ ē ψόγος: & præter Διάβολη quæ delatio est: sunt alia duo apud græcos noīa lædoria & scōma: quibus nec uocabula latina reperio nisi forte dicas lædriam exprobrationem esse ad directam contumeliam: **Scomma** enim pene dixerim morsum figuratū: quia sæpe fraude uel urbanitate tegitur. ut aliud sonet aliud intelligas. **Nec** tamē semp ad amaritudinem pergat: sed nonnunq̄ iis in quos iacitur & dulce est. **Quod** genus maxime uel sapiens uel alias urbanus exercet præcipue inter mensas & pocula: ubi facilis est ad iracundiam prouocatio. **Nam** sicut in præcipiti stantē uel leuis tactus ipellit: ita uino uel infusum uel aspersum paruus quoq; dolor incitat in furorē. **Ergo** cautius in conuiuio abstinēdum scōmate: qd̄ rectam intra se habet iniuriam. **Tanto** enim pressius hærent talia dicta q̄ directe ledorie: ut amīco angulosi q̄ directi mucrones tenacius infiguntur: maximeq; dicta huiusmodi risum p̄sentibus mouent: quo uelut assensus genere confirmat iniuria. **Est** enim lædoria huiusmodi: **Oblitus** ne es quia salamenta uendebas: **Scōma** autem: quod diximus sæpe contumeliam esse celatam: tale

Lædoria
Scomma

Ledoria
Scommata

est. Meminimus quando brachio te emungebas. Nam cum res eadem utrobique dicta sit: illud tamen ledoria est. quod aperte obiectum exprobatumque est: hoc scōma quod figurate. Octavius qui natu nobilis uidebatur. Ciceroni recitanti ait: non audio quæ dicis ille respondit Certe solebas bene foratas habere aures. Hoc eo dictum est: quia Octavius libys oriundus dicebatur: qui bus mos est autem forare. In eundem Ciceronem Laberius: cum ab eo ad consensum non reciperetur dicente reciperem te nisi anguste sederemus: ait ille minus mordaciter: Atque solebas duas sellis sedere. obiciens tanto uiro lubricum fidei. Sed id quod Cicero dixit: nisi anguste sederemus: scōma est i. C. Cæsarem: qui in senatum passim tam multos admittebat: ut eos. xiiii. gradus capere non possent. Tali ergo genere quod scētum contumelie est: abstinentum sapienti super cæteris i cōuiuio est: Sunt alia scōmata minus aspera edētatæ belluæ morsus: ut Tullius i consulē qui uno tantum die consulatum peregit. Solent inquit esse flamines diales: modo cosules diales habemus. Et in eundem: Vigilantissimus est consul noster: qui in consulatu suo somnū non uidit. Eidemque exprobranti sibi. q̄ ad eundem consulem non uenisset: Veniebam inquit sed nox me comprehendit. Hæc & talia sunt: quæ plus urbanitatis: minus amaritudinis habent: ut sunt & illa de nonnullis corporis uittis aut patum aut nihil gignentia doloris: ut si in caluitium cuiusque dicas uel in nasum seu curuam erectionē seu socraticam depressionē. Hæc eni quāto minoris i fortunii sunt: tanto lenioris doloris. Contra oculorum orbitas non sine excitatione cōmotōis obiciunt. Quippe antigonus rex Theocritom chium: de quo iurauerat q̄ ei parurus esset occidit propter scommata ab eodem de se dictum. Cum enim quasi puniendus ad antigonum rapere tur. solantibus eum amicis ac spē pollicentibus: q̄ omnino clāmentiam regis experturus esset: cum ad eius oculos uenisset respondit: Ergo impossibilem mihi dicitis spem salutis. Erat autē antigonus uno orbatus oculo: & importuna urbanitas maledicacē luce priuauit. Nec negaueri philosophos quoque incurrisse nonnunquam per indignationē hoc genus scōmatis. Nam cum regis libertus ad nouas diuitias nuper erectus philosophos ad conuiuū cōgregasset: & irridēdo eos minitulus quæstiones: scire se uelle dixisset: cur & ex nigra & ex alba faba pulmentū unius coloris edat. Aridices philosophus idigne ferēs: tu nobis iquit absolue: cur de albis & nigris loris similes maculæ gignatur. Scommata quæ in superficie habent speciem contumeliæ: sed interdū nō tangunt audientes cum eadem si obnoxio dicatur exagitant: ut contra sunt quæ specie laudis habent: & personarum audiētis efficiunt contumeliæ plenam. De prætorē prius dicam. Lucius Quintus prætor de prouincia nuper reuerterat: obseruata quod mireris domitiani tēporis prætoræ maxima castitate. Is cum æget affidenti amico diceret: frigidus se habere manus: remidens ille ait. At qui eas de prouincia calidas paulo ante reuocasti. Risit Quintus delectatusque ē: quippe alienissimus a suspitione furtorum. Contra si hoc diceret male tibi conscidet sua furta recoleat: exacerbatet formæ puocaret: iocobatur: nō irridebat. Certe si dicas cōsumatarum diuitiarū uiro tibi excito creditores tuos: aut si nimis casto gratæ sūt tibi meretrices. q̄ cōtinua eas largitate dicasti: utique delectabuntur scientes his dictis suā conscientia nō grauari. Sicut contra sunt: quæ sub specie laudis exagitant: sicut paulo ante diuisi. Nā si timidissimo dixero Achilli uel Herculi comparādus es: aut famosæ iniquitatis uiro: ego te Aristidi in æquitate propono: sine dubio uerba laudē sonātia ad notā uituperationis suæ uterque tracturus est. Eadem scōmata eodē modo iuuare modo mordere possunt p diuersitate præsentiu personarum. Sunt enim quæ si coram amicis obiciantur nobis: libenter audire possimus: & uxore uero seu parentibus magistrī seu præsentibus dici in nos aliquod scōma nolimus: nisi forte tale sit quod illorum censura libēter accipiat. Ut si quis adolescentem corā parentibus uel magistris irrideat: quæ ifanire possit continuis uigiliis lectiōibusque nocturnis: aut uxore præsentē q̄ stulte faciat uxorium se præben so: nec ullam elegantiam eligendo formarum. Hæc enim & in quos dicuntur: & præsentēs hilaritate perfundit. Commendat scommata & conditio dicentis: si in eadem causa sit ut si alium de paupertate pauper irrideat: si obscure natum natus obscure. Nam Tharsius Amphias cum ex hortulano potens esset: & in amicū quasi degenerem nonnulla dixisset: mox subiecit: Sed & nos de eisdem seminibus sumus: & omnes pariter lætos fecit. Illa uero scōmata directa lætitiā cum in quem dicuntur infundunt: si uirum fortem uituperes quasi salutis suæ pro digū & pro aliis mori uolentē: aut si obieceris liberali: q̄ res suas pfundat minus sibi q̄ aliis consulendo. Sic & Diogene. Antisthenem Cynicum magistrum suum solebat ueluti uituperando laudare. Ipse me aiebat mendicum fecit ediuite: & pro ampla domo i dolo fecit habitare. Melius autem ista dicebat: q̄ si diceret gratus illi sum: quia ipse philosophum me & consumptæ uirtutis uirum fecit. Ergo cum unum nomen scommatis sit: diuersi continentur in eo effectus. Ideo apud lacedæmonios inter cætera exactæ uitæ instituta hoc quoque exercitii genus

Lyurgo est institutum: ut adolescentes & scommata sine morsu dicere: & ab aliis in se dicta per peti dicerent. Ac si quis eorū in indignationē ob tale dictū prolapsus fuisset: ulterius ei i alterū dicere non licebat. Cum ergo uideas mi Autene (instituta est enim adolescentia tua: quæ ita doctis est ut dicenda præcipiat) cum uideas in q̄ anceps: omne esse scommatū genus sua deo in cōuiuio in quibus læticiæ insidiabitur ira: ab eiusmodi dictis faceffas: & magis quæstiones conuiuiales uel proponas uel ipse dissoluas. Quod genus ueteres ita ludicrum non putarunt: ut & Aristoteles de ipsis aliqua conscripserit & Plutarchus & uester. Apuleius. Nec contemnendum sit: quod tot philosophantium curam meruit. Et prætextatus: Hoc quæstionū genus cum & senilē deceat ætatem: cur soli iuueni suadet? **Quin** agite omnes qui adestis hæc apta conuiuio fabulemur: nec de cibatu tantū sed & si qua uel natura corporis uel alia præsentē maxime Disario nostro cuius plurimum ad hoc genus quæstionum poterit ars & doctrina conferre: fortiamurque (si uidetur) ut per ordinem unusquisque pponat quā soluendam existimet quæstionem. Hic assensu omnes Prætextato anteloquiū detulerunt: orantes ut cum ipse cœpisset cæteris ex filio cōsultationis eius interrogandi constituerent exemplum. Tum ille quero inquit: utrū simplex an multiplex cibus digestu facilius sit: quia multos hunc nonnullos illum sectātes uidemus. Et est quidem superba ac contumax & ueluti sui ostentatrix continencia: contra amœnā se & comem appetentia uult uideri. Cum ergo censoria sit una: delicata altera: scire equidē uelim: quæ seruādæ aptior sit sanitati. Nec longe petēdus assertor est: cum Disarius adsit: qui quod cōueniat corporibus humanis non minus calleat: q̄ ipsa natura huius fabricæ auctor & nutritrix. Dicas ergo uelis: quid de hoc quod quærit medicinæ ratio persuadeat: Sime Disarius inquit aliq̄ ex plebe iperitorum de hac quæstione consuluisse t: quia plebea ingenia magis exemplis q̄ ratione capiuntur: admonuisse illum contentus forem institutionis pecudum. qui si cum simplex & uniforme cibus sit: multo saniores sunt corporibus humanis: & inter ipsa illæ morbis iphicantur: quibus (ut altiles fiant) ossæ compositæ & quibusdam condimētis uariæ farciuntur. nec dubitaret posthac cum aduertisset animalibus simplici cibo utentibus familiarē sanitatē ægrefcere autem & inter illa quæ sagine composita uarietate crudescere: fortasse illum attentiore exemplo altero fecissem: ut consideraret nullum unq̄ fuisse medicorum circa curas ægrefcentium tam audacias negligentia: ut febrienti uarium & non simplicem cibum daret. Adeo constat q̄ facilis digestu sit uniformis alimoniam: ut ei uel cum infirma sit natura sufficiat: Nec tertium defuisset exemplū: ita esse uitandam ciborum uarietatem: ut uaria solent uina uitati. **Quis** enim ambigat eum qui diuerso uino utitur: in repentinam ruere ebrietatē: nec dum hoc potus copia postulante? Tecū autem Vecti cui soli perfectionem disciplinæ omnium cōtigit optinere: non tam exemplis q̄ rōne tractandū est: quæ & me tacente clam te esse non poterit. Cruditates eueniunt: aut qualitate succi in quem cibus uertitur: si non sit aptus humori qui corpus optinuit: aut ipsius cibi multitudinem non sufficiente natura ad omnia quæ congesta sunt concoquendam. Ac primū de succi qualitate uideamus. **Qui** simplicem cibum sumit: facile quo succo uel corpus eius iuueat uel grauetur usu docente cognoscit. Nec enim ambigit cuius cibi qualitate possessus sit: cum unū sumplerit: & ita fit: ut noxa cuius causa deprehētia est: facile uiteretur. **Qui** autem multiplici cibo alitur: diuersas patitur qualitates ex diuersitate succorū. Nec concordant humores ex materiæ uarietate nascentes: nec efficiunt liquidum purūue sanguinem: in quem icoris ministerio uertuntur: & in uenas cum tumultu suo trāseunt. Hinc morborum scaturigo: qui ex repugnatiū sibi humorum discordia nascuntur. Deinde quia nō omnium quæ esui sunt: una natura est: nō omnia simul equantur: sed alia: & ita fit ut digestionum sequentium ordo turbetur. **Neg** enim cibi quem sumimus: una digestio est: sed ut corpus nutriat quattuor patitur digestiones: quarū unam omnes uel ipsi quoque ebetes sentiunt: alias occultior ratio deprehendit. **Quod** ut omnibus liqueat paulo altius mihi causa repetenda est. **Quattuor** sunt nobis uirtutes: quæ administrandam alimoniam receperunt. **Quarum** una dicitur ΚΟΒΕΚΤΙΚΗ quæ deorsum trahit cibaria confecta mandibulis. **Quid** enim tam crassam materiam per faucium angusta fulciret: nisi eam uis naturæ occultior hauriret: Haulta uero ut non continuo lapsu per omne corpus succedentibus sibi foraminibus peruium adimum usque descendat: & talia qualia accepta sunt: egerant: sed salutare officium digestionis expectant. **Secundæ** hoc cura uirtutis est: quam græci quia reteratrix est uocant ΚΟΒΕΚΤΙΚΗ. Tertia quia cibum in aliud ex alio mutat: uocat ΑΛΛΟΙΩΤΙΚΗ. Huic obsequuntur omnes: quia ipsa digestionibus curat **Ventris** enim duo sunt orificia. **Quorum** superius erectum recipit deuorata: & in sollem uentris recondit. Hic est stomachus qui est terfamilias dici meruit: quasi omne animal solus gubernas. Nam si ægrefcat uita id ancipiti patitubane alimonie meatu: cui natura tanq̄ rationis capaci uelle ac nolle contribuit. Inferius uero demissum intestinis adiacentibus inferitur: & inde uia est egerendi. Ergo in uentre sit prima

Vrge cibus
simplex an
multiplex
digestu
facilior sit

digestio uirtute ἀλλοιωτική in succum uertente quicquid acceptum est. cuius fax retrimenta sunt: quæ per intestina inferiora orificio tradente labuntur: & officio quartæ uirtutis: cui ἄσσο κριτική nomen est: procuratur egestio Ergo postquam in succum cibum reformatur: hic iam iecoris cura succedit. Est autem iecur concretus sanguis. & ideo habet natium calorem: quod cōfectū succū uertit in sanguinem. Et sicut cibum in succum uerti prima est: ita succum transire in sanguinē secunda digestio est. Hunc calor iecoris administrandam per uenarum fistulas in sua quæque membra dispergit: parte quæ ex digestis frigidissima est in lienem refusa: qui ut iecur caloris: ita ipse frigoris domicilium est. Nam ideo omnes dexteræ partes ualidiores sunt & debiliores sinistra: quia has regit calor uiferis suis illæ contagione frigoris sinistra optinentis. hebetantur. In uenis autem & arteriis: quæ sunt receptacula sanguinis & spiritus: tertia fit digestio. Nam acceptum sanguinem quodam modo defæcant: & quod in eo aquosum est: uenæ in uericam refundunt liquidum uero purumque & altilem sanguinem singulis totius corporis membris ministrant. Et ita fit ut cibum solus uenter accipiat eius alimonia dispersa per uniuersos membrorum meatus: ossa quoque & medullas & ungues nutriat & capillos. Etiam hæc est quarta digestio: quæ in singulis membris fit: dum quod unicuique membro datum est: ipsi membro fit nutrimentum. Nec tamen hæc totiens defæcato retrimenta sua defunt: quæ cum membra omnia in sua sunt sanitate: per occultos euascent meatus: Si qua uero pars corporis ægrefcat: in ipsam quasi infirmiore ultima illa quæ, diximus retrimenta labuntur. Et hinc nascuntur causæ quæ πένυ αἰσθητικῆς medicis uocare mos est Si enim fuerit ultimi succi iusto uerior multitudo: hanc a se repellit pars corporis illa: quæ sanior est: & sine dubio labitur in infirmam: quæ uires non habet repellendi. Vnde & alieni receptio distendit locum: in quem ceciderit: & hinc creantur dolores. Hæc est ergo triplex causa uel podagræ uel cuiuslibet ex confluentia morbi: id multitudo humoris: fortitudo membri a se repellentis: & recipientis infirmitas. Cum igitur asseruerimus: quattuor in corpore fieri digestiones: quarum altera pendet ex altera & si præcedens fuerit impedita: nullus sit sequentis effectus: recurramus animo ad illam primam digestionem: quæ in uentre conficitur: & inuenietur quid impedimenti ex multiformi nascatur alimonia. Diuersorum enim ciborum diuersa natura est: & sunt quæ celerius quæ tardius digeruntur. Cui ergo prima digestio: uertitur in succum: quia non simul accepta omnia uertuntur: quod prius uersum est: dum alia tardius uertuntur acescit: & hoc sæpe etiam eructando sentimus. Alia quoque quibus tarda digestio est uelut ligna humida quæ urgente igne fumum de se creant sic illa imminente igne naturæ fumant: dum tardius coquantur siquidem nec hoc sensum eructantis euadat. Cibus autem simplex non habet controuersam moram: dum simplicem in succum uertitur. Nec digestio illa turbatur: dum omnes sibi pro statuta rationum dimensione succedunt. Siquis autem (quia nihil impatientis imperitia) rationes has dedigneret audire: extimans non impediri digestionem nisi sola ciborum multitudine: nec uelit de qualitate tractare. Hic quoque multiformis alimonia deprehenditur causa morborum. Nam pulmentorum uarietas recipit uaria condimenta: quibus gula ultra quam naturæ necesse est lacessitur: & fit inde congeries: dum pruritu desiderii amplius uel certe de singulis parua libatur. Hinc Socrates suadare solitus erat illos cibos potius uitandos: qui ultra sitim famemue sedandam producunt appetentiam. denique uel propter hoc edendi uarietas repudietur: quia plena est uoluptatis: a qua seriis & studiosis cauendum est. Quid enim tam contrarium quam uirtus & uoluptas. Sed modum disputationis facio: ne uidear hoc ipsum in quo sumus: licet sobrium sit tamen quia uarium est: accusare conuiuium. Hæc cum prætextato & cæteris prona assensione placuissent. Euangelus exclamauit nihil tam indignum tolerari: quam quod aures nostras græca lingua captiuas tenet: & uerborum rotunditati assentire cogimur circumuerti uolubilitate sermonis: quia a extorquendum fidem agit in audientes tyrannam. Et quia hid loquendi laberinthi impares nos fatemur: age uicti hortemur Eustachium: aut recepta contraria disputatione quicquid pro uario cibo dici potest uelit communicare nobiscum. ut suis telis lingua uolentia succumbat: & græcus græco eripiat hunc plaufum: tanquam cornix cornici oculos offodiat. Et Simmachus: Rem iocundam Euangelum amarum postulasti. Audere enim contra tam copiose & eleganter inuenta: res quæ habeat utilem uoluptatem: sed non tanquam ingenii insidiantes & gloriosos tractatibus inuidentes hoc debemus expectare. Nec abnego potuisse me quoque tanquam palinodiam canere. Est enim rethorica prælusio cōmunes locos in utramque partem inuentorum alternatione tractare. Sed quia facilius græcorum inuentionibus a græcis forte aliis relata respondent: te Eustachi oramus omnes: ut sensa & inuenta Disarii contrariis repellenda in integrum restituas exaucloratum conuiuiorum lepori. Ille diu hoc a se officium deprecatur: ubi tot impellentium procerum quibus obuiandum non

Quare homines sunt fortiores in parte dextera quam sinistra Quomodo fit urina

Quare uinum iebriat

erat hortatui succubuit: bellum inquit duobus mihi amicissimis cogor indicere. Disario & cōtinentiæ. Sed ab auctoritate uestra tanquam ab edicto prætoris impetrata uenia gulæ patronum (quæ necesse est) profitebor. In primo speciosis magis quam ueris pene nos Disarii exemplis: ut docebitur. nostri cepit ingenium. Ait enim pecudes uti simplici cibo & ideo expugnari difficilius earum quam hominum sanitatem. Sed utramque falsam probabo. Nam neque simplex est animalibus multis alimonia: nec ab illis quam a nobis morbi remotiores. Testatur unum uarietas pratorum quæ de pascuntur quibus herbe sunt amaræ pariter & dulces alia succum calidum alia frigidum nutriens: ut nulla culina possit tam diuersa condire: quæ in herbis natura uariatur. Notus est Eupolis inter elegantes habendus ueteris comœdiæ poetas. Is in fabula quæ inscribitur æges: inducit capras de cibi sui copia in hæc se uerba iactantes: βοσκόων ἡμῶν ἄσσο παντολαπῆς Videtur ne uobis ciborum ista simplicitas: ubi tot enumerantur uel arbuta uel frutices non minus succo diuersa quam non uine. Quod autem non facilius morbis homines quam pecudes occupentur: Homero teste contentus sum qui pestilentiam refert a pecudibus esse inchoatam: quando morbus antequam in homines posset ire reperit: facilius captis pecoribus incubuit. Sed & quanta sit multis animalibus infirmitas: uita breuitas indicio est. Quid enim eorum quibus noticia nobis in usu est: potest annos hominis æquare: nisi recurrat forte ad ea quæ de coruis atque cornicibus fabulosa dicuntur: Quos tamen uidemus omnibus inhiare cadaueribus: uniuersisque seminibus insidiari: fructus arborum persequi. Nam non minus edacitatis habent: quam de longæuitate eorum opinio fabulatur Secundum (si bene recorder) exemplum est: solere medicos ægris simplicium cibum offerre non uarium: cum hunc offeratis (ut opinor) non quasi digestu faciliorem: sed quasi minus appetendum: ut horrore uniformis alimonie edendi desiderium langueretur quasi multis concoquendis pro infirmitate non sufficiente natura. Ideo si quis ægrefcentium uel de ipso simplici cibo amplius appetat: subducitis adhuc desiderati Ideo uobis cōmento tali non qualitas: sed modus quaeritur. Quod autem in edendo sicut in potando suades uaria uitari: habet latetis captio nis insidias: quia nomine similitudinis coloratur. Cæterum longe alia ciborum ratio est. Quis enim nunquam edendo plurimum mente fauciatus est: quod in bibendo contingit. Fartus cibo isto macho uel uentre grauatur: infusus uino sit similis infano. Opinor quia crassitudo cibi uno in loco permanens expectat administrationem digestionis: & tunc demum membris sensim confectus illabitur: potus ut natura leuior mox altum petit: & cerebrum: quod in uertice locatum est ferit sumi calentis aspergine: & ideo uaria uina uitantur: ne res quæ ad possidendum caput repetita est: calore tam diuerso quam subito consilii sedem sauciet Quod æque in cibi uarietate metuendum nulla similitudo ratio nulla persuadet. In illa uero disputatione qua digestionum ordinem sermone luculento & uario digessimus: illa omnia quæ de natura humani corporis dicta sunt: & nihil nocent propositæ quaestioni: & eloquenter dicta non abnego. Illi soli non assentior: quod succos uarios de ciborum uarietate confectos dicit contrarios esse corporibus: cum corpora ipsa de contrariis qualitatibus fabricata sint. Ex calido enim & frigido de sicco & humido constat Cibus uero simplex: cui adest succum de se unius qualitatis emittit. Scimus autem similibus similia nutiri. Dic quæso unde alia tres qualitates corporis nutriuntur Singula autem ad se similitudinem sui rapere testis est Empedocles: qui ait.

Te autem sæpe audio Hippocratis tui uerba cum admiratione referentem. Ergo si homo non unum: nutriendus est non ex uno. Nam & deus omnium fabricator aerem: quo circumfunditur & cuius spiramus haustu: non simplicem uoluit habere qualitatem: ut aut frigidus sit semper aut calidus: sed nec continuæ siccitati nec perpetuo eum addixit humori: quia una nos non poterat qualitate nutrire de permixtis quattuor fabricatos. Ver ergo calidum fecit & humectum. Sicca est ætas & calida Auctunus siccus & frigidus. Hyems humida pariter & frigida est. Sic & elementa quæ sunt nostra principia: ex diuersitatibus etiam ipsa constat & nos nutriunt. Est enim ignis calidus & siccus. Aer humectus & calidus. Aqua similiter humecta & frigida Tertia frigida pariter & sicca. Cur ergo nos ad uniformem cibum redigis cum nihil nec in nobis nec circa nos nec in iis de quibus sumus uniforme sit. Quod autem acescere uel nonnunquam fumare in stomacho cibum uis assignare uarietati: ut credamus pronuncies oportet: aut semper eum qui uario cibo utitur hæc pati: aut nunquam illum pati qui simplicem sumit. Si uero & qui mensa fruitor copiosa hoc uitium sæpe non sentit: & qui se uno cibo afficit: sæpe sustinet quod accusas: cur hoc uarietati & non perpetuo eum edacitati assignas? Nam & de simplici audis noxam patitur cruditatis: & in uario moderatus digestionis cōmodo fruitor. At inquires ipsa immoderatio ex ciborum uarietate nascitur titillate gula: & ad assumenda plura quam necesse est prouocante. Rursus ad ea quæ iam dixi reuoluo: cru-

ditates de modo non de qualitate prouenire Modum enim seruat: qui sui potens est. Et in mēsa sicula uel a siana excedit impatiens: etiam si solis oliuis aut olere uescatur. Et tamen ille copiosus: si moderationem tenuit: sanitatis compos est: cōtra insanus fit ille: cui merus sal cibus est si hoc ipsam uocaciter inuasit. Postremo si in his quæ sumimus: uarietatem noxiam putas: cur potionum remedia quæ per os humanis uisceribus infunditis: ex tam cōtrariis ac sibi repugnantibus mixta cōpositis? Succo papaueris admiscetis euforbiū mandragoram: aliaq; herbas conelamati frigoris pipere temperatis. Sed nec monstruosis carnibus abstinetis inferetes poculis testiculos castrorum & uenenata corpora uiperarum: quibus admiscetis quicquid nutrit india: quicquid deuehitur herbarum: quibus creta generosa est. Cū ergo ad custodiā uitæ hæc faciāt remedia: q; cibus siquidem illa eam reuocent iste contineat: tur illis prouidere uarietatem laboras: istum squalori uniformitatis adiicis? Post omnia in uoluptatem censura cothurnati sermonis inuectus es: tanq; uoluptas uirtuti semper inimica sit: & non cum in luxum spreta mediocritate prolapsa est. Quid enim agit ipse serius non edendo nisi cogente fame nec potando præter sitim: nisi ut de utroq; capiat uoluptatē? Ergo uoluptas non mox nomine ipso infamis est: sed fit modo utendi uel honesta uel arguēda. Parum est si accusata sit & non etiam laudat uoluptas. Nam cibus qui cum uoluptate sumitur desiderio tractus in uentrē reconditur patula expectatione rapientem: & dum animo se fruitur: mox eum coquit. Quod non ex æquo cibus euenit: quos nulla sui dulcedo commendat. Quid ergo accusas uarietate q; si gula irrimētū: cū salus sit hominis uigere appetentiā: qua deficiente languescit: & periculo sit propriū. Nam sicut i mari gubernatores uento suo etiam si nimius sit: contrahēdo in minorem modum ueia præteruolant: & flatum cum maior est coercent: sopitum uero excitare non possunt: ita & appetentia cū ritillatur & crescit rationis gubernaculo temperat. Si semel ceciderit: animal extinguit. Si ergo cibo uiuimus: & cibum appetentia sola commendat: laborandum nobis est cōmento uarietatis: ut hæc semper prouocetur: cum præsto sit ratio quæ intra moderationis suæ terminos temperetur. Memineritis tamen lepido me conuiuio adesse non anxio. Nec sic admitto uarietatem: ut probem ubi quæruntur æstiuæ niues & hybernæ rosæ. Et dum magis ostētū q; usui serui: filiarum secretum omne lustratur: & peregrina maria sollicitantur. Ita enim fit ut etiam si sanitatem sumentium mediocritas obseruata non fauciet ipse tamen luxus morū sit ægritudo. His fauorabiliter exceptis Disarius obsecutus es inquit. Eustachi dialecticæ: ego medicinæ. Qui uolet eligere sequenda: usum consulat: & quid sit utilius sanitati experiētia docebit. Post hæc Flavianus & alios quidem medicos idē dicentes semper audiui unum inter calida cēsendum. Sed & nunc Eustachius cum causas ebrietatis attingeret: prædicabat uini calorem. Mihi autem sæpe hoc mecum reputanti uisa est uini natura frigori prior q; calori: & i medium profero qui bus ad hoc extimandum trahor: ut uestrum sit de me extimatione iudicium. Vinum quātum mea fert opinio. sicut natura frigidum est: ita capax uel etiam appetens caloris fit: cum calidis fuerit admotum. Nam & ferrum cum tactu sit frigidum: ψυχρον χαλκόνό λουσιον. si tamen solem pertulerit concalescit: & calor aduena natiuum frigus expellit. Hoc utrum ita esse ratio persuadeat requiramus Vinum aut foru aut potu interioribus conciliatur. Vt superficiem curet adhibetur: cum infunditur cuti. Quin frigidum sit nec medici inficias eunt: calidum tamen in interioribus prædicant: cum non tale descendat: sed admixtum calidis concalescat. Certe respondente uolo: cur stomacho in lassitudinem degeneranti ad instaurandas constrictiōe uires offerant ægredienti uinum: nisi frigore suo lassata cogeret: & colligeret dissoluta. Et cū lassō (ut dixi) stomacho adhibeant calidum: ne crescat ulterius lassitudo: a uini potu non prohibent defectum in robur hac curatione mutant. Dabo aliud indicium accidentis: uino q; ingētis caloris. Nam si quis aconitum nesciēs hauserit: non nego haustu eum meri plurimi solere curari. In fusu enim uisceribus trahit ad se calorem: & ueneno frigido q; si calidū iam repugnat. Si uero aconitū ipsum cum uino tritum potui datum sit: haurientem nulla curatio a morte defendit. Tūc enim uinum natura frigidum admixtione sui: frigus hausit ueneni. Nec in interioribus iam calefcit: quia non liberum sed admixtum alii: immo in aliud uersum descendit in uiscera. Sed & sudore nimio uel laxato uentre defessis uinum ingerit: ut in utroq; morbo constringat meatus: in somnem medici frigidis oblinunt modo papaueris succo: modo mandragora uel similibus: in q; bus est & uinum. Nam uino somnus reduci solet: quod non nisi ingētis frigoris testimonium ē. De inde omnia calida uenerem prouocant: & semen excitant: & generationi fauent. Hausto autem mero plurimo fiunt uiri ad costum pigriores. Sed nec idoneum cōceptioni ferunt: quia uini nimietas ut frigidi facit semen exile uel debile. Hoc uero uel manifestissimam extimationis meæ habet assertionem: q; quæcunq; nimium argentibus: eadem contingunt ebriis: fiunt enim tremuli pallidi graues & saltu tumultuantis spiritus. Artus uero & mēbra quatiūtur. Idē corporis

torpor ambobus eadem linguæ titubatio. Multis etiam morbus ille quē ἀπόλυσι græci uocant: sic nimio uino ut multo algore contingit. Respicere etiā quæ natura curationū adhibeantur ebriis. Non ne cubare sub multis operimentis iubentur: ut extinctus calor resoueat: nō & ad calida lauacra dicuntur: non illis unctio: non tepore calor corporis excitatur? Postremo qui fiunt crebro ebrii: cito senescunt. Alii ante tempus competentis ætatis uel caluicio uel canicis insigniuntur quæ non nisi inopia caloris eueniunt. Quid aceto frigidius: quod culpatū uinum est? Solum enim hoc ex omnibus humoribus crescentē flammā uiolenter extinguit: dum p frigus suum calorem uincit elementi. Nec hoc prætereo: q; ex fructibus arborum illi sunt frigidiores: quoq; succus imitatur uini saporem: ut mala seu simplicia seu granata seu cytonia: quæ cotonea uocant Cato. Hoc ideo dixerim: q; me sæpe mouit & exercuit mecū disputantem: quia i mediū pferre uolui quid de uino extimauerim sentiendū. Cæteræ consultationē mihi debitam non omitto. Te enim Disarii cōuenio: ut qd quærēdū mihi occurrit absoluas. Legisse apud græcum philosophū memini nī fallor. Ille Aristoteles fuit in libro quē de ebrietate cōposuit. Mulieres raro in ebrietate cadere: crebro senes: nec cām uel huius frequētiae uel illius raritatis adiecit. Et quia ad naturam corpore tota hæc quæstio prinet: quā nosse & industriæ tuæ & professiōis officium est: uolo te causas rei: quā ille sententiæ loco dixit: si tamen philosopho assentis aperies Tum ille recte & hoc Aristoteles ut cætera: nec possum nō assentiri uiro cuius inuentis nec ipsa natura dissentit. Mulieres inquit raro inebriantur: crebro senes. Rōnis plena gemina ista snia: & altera pendet ex altera. Nam cum didicerimus quid mulieres ab ebrietate defendat: iam teneamus quid senes ad hoc frequēter impellat. Contrariam enī naturam sortita sunt muliebri corpus: & corpus simile. Mulier humectissimo est corpore. Docet hoc & leuitas cutis & splendor: docent præcipuæ assiduæ purgatione supfluo exonerātes corpus humore. Cum ergo epotū uinum in tam largum ceciderit humorem: uim suam perdit: & fit dilutius: nec facile crebri sedē ferit fortitudine eius extincta. Sed & hæc rō iuuat sniæ ueritatē: q; muliebri corpus crebris purgationibus deputatum pluribus consertū foraminibus ut pateat in meatus: & uias prebeat humori in egestionis exitum cōfluenti. Per hæc foramina uapor uini celeriter euanescit. Contra senibus sicum corpus est quod pbat alperitas & squalor cutis. Vnde & hæc ætas ad fletū fit diffidilior: qd est indicium siccitatis. Intra hos uinū nec patitur cōtrarietate repugnātibus humoris integra uia sua adhæret corpori arido: & mox loca tenet quæ sapere hoī ministrant. Dura quoq; esse senum corpora nulla dubitatio est: & ideo etiā ipsi naturales meatus in mēbris durioribus obserantur: & hausto uino exhalatio nulla contingit: sed totum ad ipsam sedē mentis ascendit. hinc fit ut & sani senes malis ebriore laborent tremore mēbrorum linguæ titubantia: abundantia loquendi: iracundiæ cōcitatione: quibus tam subiacent iuuenes ebrii q; senes sobrii. Si ergo leuem pertulerint impulsū uini: non accipiunt hæc mala sed incitat: quibus ætatis ratione iā capiti sunt. Probata omnibus Disarii disputatione subiecit Symmachus: Vt spectata est tota rō quā de muliebri ebrietatis raritate Disarius inuenit: ita uinū ab eo prætermisum est: nimio frigore: quod in eaz corpore est: frigescere haustu uinum: & ita debilitari ut uis eius quæ elāquit nullū calorem possit de quæ nascitur ebrietas excitare. Mulieræ naturam calidiorē esse uirili.

Cap.

D hæc horis: Tu uero Symmachē frustra opinaris frigidā mulierū esse naturā: quā ego calidiorē uirili (si tibi uolenti erit) facile probabo. Humor naturalis i corpore: quādo ætas transit pueritiā: fit durior: & acuitur in pilos. Ideo tūc & pubes & genæ & alia partes corporis uestiunt. Sed in muliebri corpore hunc humorē calore, siccā te fit inopia piloz: & pilorum: & ideo in corpore sexus huius manet continuus splendor & lenitas est. Est & hoc in illis indicium caloris abundantia sanguinis cuius natura est. Qui ne urat corpus si insidiat: crebra purgatiōe subtrahit. Quis ergo dicat frigidā: quas nemo pot negare plenas caloris: quia sanguinis plenæ sunt. Deinde licet urēdi corpora defunctoz usus nostro sæculo nullus sit: lectio tamen docet eo tempore: quo igni dari honor mortuis habebatur: si quādo usu uenisset ut plura corpora simul incenderentur: solitos fuisse funerum ministros denis uiro rū corporibus adicere singula muliebria: & unius adiutu quasi natura flamei & ideo celeriter ardentis cætera flagrabant. Ita nec ueteribus calor mulierū habebatur incognitus Nec hoc tacebo: q; cum calor semper generationis causa sit: foeminae ideo celerius q; pueri fiunt idoneæ ad generandū: quia calent amplius. Nam & secundū iura publica duodecimus annus i foemina & quattuordecimus in puero definit pubertatis ætatem. Quid plura? Non ne uidemus mulieres quando nimium frigus est mediocri ueste cōtentas: nec ita operimentis plurimis inuolutas ut uiri solēt. In naturali calore cōtra frigus qd aer ingerit repugnante? Resposio ad prædicta.

Cap.

Quare pili
i uiro & nō
in foemina

Dhæc renidens Symmachus: Bene inquit **Horus** noster tētat uideri orator ex cynico: qui in cōtrarium uertit sensus: quibus potest muliebris corporis frigus probari: Nam quod pilis: ut uiri non obsidentur: inopia calor est. Calor est enim qui pilos creat. Vnde & eunuchus defuit: quorum naturam nullus negauerit frigidiorē uir. Sed & in corpore humano illæ partes maxime uestiunt: quibus amplius inest calor. Leue autem est mulierum corpus quasi naturali frigore defetur. Comitatur enim algorem densitas: leuitas densitatem. Quod uero sæpe purgantur: non multi sed uitiosi humoris indicium est. Indigestum est enim & crudum quod egerit: & quasi infirmum effluit nec habet sedem: sed natura quasi noxium & magis frigidum pellitur. Quod maxime probatur: quia mulieribus cū purgantur: etiam algere contingit. Vnde intelligitur frigidum esse quod effluit: & ideo in uiuo corpore non manere q̄si inopia calor ex calore sed pinguis carnis & oleo similioris: quod nō illis contingeret ex calore. Quod cito admonentur generationis: non nimii calor sed naturæ infirmior est: ut exilia poma celerius maturescunt: robusta serius. Sed si uis intelligere in generatione ueram rationem calor: considerata uiros longe diutius perseverare in generando: q̄ mulieres i pariendo. Et hæc tibi sit indubitata probatio in utroq; sexu uel frigoris uel calor. Nam uis ea de infirmitate corpore celerius extinguitur: in calidiorē diutius perseverat. Quod frigus aeris tolerabilis uiris ferunt: facit hoc frigus suum. Similibus enī filia gaudent. Ideo ne corpus earū frigus horreat: facit cōsuetudo naturæ: quæ fortitæ sunt frigidiorē.

Ed de iis singuli ut uolunt iudicent. Ego uero ad sortem consulendi uenio: & quod scitu dignum extimo: ab eodem **Difario** quaero & mihi usq; ad effectum nimio amico & cum in cæteris tum in iis optime docto. Nuper in tusciano meo sui: cum uindimiales fructus pro annua solemnitate legeretur. Erat uidere permixtos rusticis seruos haurire uel de expresso: uel de sponte fluente mustum: nec tamen ebrietate capi. Quod i illis præcipue admirabar: quos impelli ad insaniam paruo uino noueram. Quaero quæ ratio de musto ebrietatem: aut tardam fieri faciat aut nullam.

Dhæc **Difarius**: Omne quod dulce est cito faciat: nec diurnam desiderii sui fidem tenet. Sed in locum facietatis succedit horror: in musto autem sola dulcedo est: suauitas nulla. Nam uinum cum infantia est dulce: cū pubescit magis suauis q̄ dulce est. Esse autem hæc duæ re: distantiam certe **Homerus** testis est: qui ait:

Mustum
nō ebriat.

Vocat enim mel dulce & uinum suauis. Mustum igitur cum nec dum suauis est: sed tantummodo dulce: horrore quodam tantū sumi de se non patitur: quantum sufficiat ebrietati. Adde aliud naturali ratione ebrietati dulcedinem repugnare: adeo ut medici eos qui usq; ad periculum distendantur: uino plurimo cogant uomere: & post uomitum contra fumum uini qui remansit in uenis: panem offerunt melle illitum: & ita hominē ab ebrietatis malo dulcedo defendit. Ideo ergo non inebriat mustum: in quo est sola dulcedo. Sed & hoc idonea ratione descendit q̄ mustum graue est: & flatus & aquæ permixtione & pondere suo cito intestina delabitur: ac profluit: nec manet in locis obnoxii ebrietati. Delapsum uero relinquit sine dubio in homine ambas qualitates naturæ suæ: quarum altera in flatu: altera in aquæ substantia est. Sed flatus quidem quasi æque ponderosus in nimia delabit: aquæ uero qualitas non solū ipsa ipellit in insanie: sed & si q̄ uinalis fortitudo in homine refedit: hanc diluit & extinguit. Inesse autem aquam musto uel hic docetur: q̄ cum in uetustate procedit: sit mensura minus: sed acius fortitudine: quia exhalata aqua qua molliabatur: remanet uini sola natura cum fortitudine sua libera nulla diluti humoris permixtione mollita.

aqua i musto
naturalis
Isicium

Ost hæc **Furius Albinus**: Ego quoq; pro uirili portione **Difarium** nostrū i exercitū non relinquo. Dicas quæso quæ causa difficile digestū facti isicium: quod ab insecutione isicium dictum amissione enim litteræ postea quod nunc habet nomen optinuit: cū mustum in eo digestionem futuram iuuerit tritura tam diligēs: & quicquid graue erat carnis assumpserit: consumptionēq; eius multa ex parte confecerit. Et **Difarius**. Inde hoc genus cibi difficile digeritur: unde putas ei digestionē ante pulsam. Leuitas enim quæ tritura prestat: facit ut innatetudo cibo: quæ in medio uentris inuenit nec adhæreat cuti uentis: de cuius calore digestio pmouetur: sic & mox tritū atq; firmatum: cū in aqua coicicitur natat. Ex quo intelligitur: q̄ idem faciens in uentris humorem subducit se digestionis necessitati. Et tam sero illic coquitur: q̄ tardius conficiuntur quæ uapore aquæ q̄ quæ igne soluuntur. Deinde dum instantius teritur: multus ei flatus inuoluitur: qui prius in uentre consumendus est: ut tum demū cōficiatur quod remansit de carne iam liberum.

Oc quoq; scire habeo **Furius** inquit: quæ faciat causa nonnullos carnes ualidiores facilius digere q̄ tenues. Nam cū cito coquant ossas bubulas in asperis piscibus coquentis laborat. In his **Difarius** ait. Huius rei auctor est nimia in homine uis calor: quæ si idoneam materiā suscipit: libere congregitur: & cito eam in concertatione consumit. Leuem modo præterit ut latentem: modo in cinerem potius q̄ i succum uertit: ut igræ roborata in carbonum frustra lucetia igne uertunt: Pælex si in ignem ceciderit: mox solum de eis cinerem restat uideri. Habes & hoc exemplum non dissonum: q̄ potētior mola ampliora grana confringit: integra illa quæ sunt minutiora transmittit. Vento nimio abies aut quercus auellit: cannam nulla facile frangit procella. Cumq; **Furius** delectatus enarrantis ingenio plura uellet interrogare. Cecinna se **Albinus** obiecit. Mihi quoq; desiderium est habendi paulisper negocii cū tam facunda **Difarii** doctrina. Dic oro te inquit: quæ facit causa: ut sinapi & pipere si apposita cuti fuerit: excitent uulnus: & loca perforent deuorata uero nullam uentris corpori inferant læsionem. Et **Difarius**: Species inquit & acres & calidæ superficiem cui apponuntur: exulcerant: quia integra uirtute sua sine alterius rei admixtione utuntur ad noxam. Sed si i uentrem recepta sint. soluitur uis earum uentralis humoris alluione qua fiunt dilutiores. Deinde prius uertuntur i succum uentris calore: q̄ ut integra possint nocere. Cecinna subiecit. Dum de calore loquimur: admoneor rei quam semper quæsitum dignam putauis: Cur in egypto quæ regionum aliarum calidissima est: uinum nō calida sed pene dixerim frigida uirtute nascatur. Ad hoc **Difarius**: Visu tibi **Albine** compertum est: aquas quæ uel de altis puteis: uel de fontibus hauriuntur: fumare hyeme: æstate frigescere. Quod sit nō alia de causa: nisi q̄ aere: qui nobis circumfusum est: propter temporis rationem calente frigus in terrarum ima demergitur: & aquas inficit: quarum in imo est scaturigo. Et contra cum hyemem aer præfert: calor in interiora demergens aquis in imo nascens dat uaporem. Quod ergo ubique alternatur uarietate temporis: hoc i egypto semper est: cuius aer semper est in calore. Frigus enim ima petens uitium radicibus inuoluitur: & talem dat qualitatem succo inde nasceti. Ideo regionis calidæ uina calore caruerunt. Tractatus noster **Albinus** inquit: semel ingressus calorē: non facile alio digredit: Dicas ergo uolo cur q̄ i aqua de scendit calidam: si se non mouerit minus uritur: sed si agitata suo aquam mouerit: maiorem sentit calorem: & totiens aqua urit amplius: quotiens nouus ei motus accesserit. Et **Difarius** calida inquit quæ a hæserit nostro corpori: mox præbet tactum sui mansuetiorem uel quia cuti assueuit uel quia frigus accepit a nobis. Motus uero aqua noua corpori applicat: & cessante assuetudine de qua paulo ante diximus: semper nouitas auget sensum calor. Cur ergo **Albinus** ait: æstate cum aer calidus flabro mouetur: non calorem sed frigus acquirit: eandem enim rationem & in hoc feruore debet motus augere. Non eadem ratio est **Difarius** inquit: in aquæ & aeris calore. Illa enim corporis solidior est: & crassa materies cum mouetur: integra uis suam superficiem cui admouetur inuadit. Aer mota inuentum soluitur: & liquidior se factus agitata flatus efficitur. Porro ut flatus illud remouet quod circumfusum nobis erat: erat autē circa nos calor. Remoto igitur per flatum calore: restat ut aduenam sensum frigoris præstet agitatus. Interpellat **Euangelus** pergentem consultationem & exercebo inquit **Difarium** nostrum: si tamē minutis illis suis & orantibus responsionibus satisfaciet consulenti. Dic **Difarius** cur qui ita se uertunt: ut sæpe in orbem rotentur: & uertiginē capitis & obscuritatem patiuntur oculorum? Postremo si perseverauerint ruunt: cum nullus alius motus corporis hanc ingerit necessitatem. Ad hæc **Difarius**: septem inquit corporei motus sūt. Aut enim accedit prorsum: aut retrorsum recedit: aut in dexteram leuamue deuertitur: aut sursum promouetur: aut deorsum: aut orbiculatim rotat. Ex iis septem motibus unus tantum in diuinis corporibus inuenitur: spæralem dico quo mouetur cælum quo sydera: quo cætera mouentur elementa. Terrenis animalibus illi sex præcipue familiares sunt: sed nonnunq; adhibetur & septimus. Sed sex illi ut directi ita & innoxii. Septimus idē qui gyros efficit: crebro conuersum turbat: & humoribus capitis inuoluit spiramentum: quod animam crebro quasi omnes corporis sensus gubernanti ministrant. Hoc est autem spiramentum: quod ambiens cerebrum singulis uim suam sensibus præstat: hoc est quod neruis & musculis corporis fortitudinem præbet. Ergo uertigine turbatū & simul agitaris humoribus oppressum languescit: & ministerium sum deserit. Inde fit iis qui rapiuntur in gyros hebetior auditus uisus obscurior. Postremo neruis & musculis nullam ab eo uirtutem quasi deficiente sumentibus totum corpus quod iis sustinetur & in robur erigitur desertum iam fulcimentis suis labitur in ruinam. Sed contra hæc omnia cōsuetudo: quæ secūdū naturā pronūciauit usus: illos iuuat q̄ i tali motu sæpe uersant. Spiramentū enim cerebri. quod paulo ante diximus assue

Quare carnes ualidiores aliquando facilius digerunt q̄ tenues

De sinapi & Pipere

Vina frigida egypto Aqua i puteis hyeme sumat æstate frigerit

Aqua calidiora mota calidior sit

Quare feroces i orbem uertiginē patiuntur Motus corpori. vii.

tum rei iam non sibi nouæ: non pauescit hunc motum: nec ministeria sua deserit. Ideo confuetis etiam iste agitated innoxius est. Euangelus. Irretitum te iam Disari teneo: & si uere opinor nusquam hodie effugies. Et alios enim in arte tibi socios & ipsum te audiui sæpe dicere cerebro non esse sensum: sed ut ossa ut dentes ut capillos: ita & cerebrum esse sine sensu. Verum ne est hæc uos dicere solitos: an ut falsum reflexes Disaris: Verum ait ille. Euangelus: Ecce clausus es: ut enim concedam tibi præter capillos in homine aliquid esse sine sensu: quod non facile persuasum est: tamen cur sensus omnes paulo ante dixisti a cerebro ministrari: cum cerebro non inesse sensum ipse fatearis? Potes ne excusare huius contrarietatis ausum uel uestri oris nota uolubilitas. Et Disarius respondens: Retia quibus me irretitum tenes: nimis Fara sunt nimis patula. Ecce me Euagele sine nisu inde exemptum uidebis. Opus naturæ est ut sensum uel nimium sicca uel nimium humecta non capiant. Ossa dentes cum unguibus & capillis nimia siccitate ita densata sunt: ut penetrabilia non sint effectui animæ: quæ sensum ministrat. Adeps medulla & cerebrum ita in humore atque mollicie sunt: ut eundem effectum animæ quæ siccitas non recipit: mollicies ista non teneat. Ideo tamen dentibus unguibus ossibus & capillis quæ ad ipsi medullis & cerebro sensus inesse non potuit: Et si cuti sectio capillorum nihil doloris ingerit ita si secetur uel dens uel os seu adeps seu cerebrum seu medulla aberit omnis sensus doloris. Sed uidemus iniquos tormentis affici: quibus secantur ossa: torqueri homines & dolore dentium. hoc uerum quis abneget? Sed ut os secetur: omentum quod impositum est ossi: cruciatum dum sectionem patitur importat. Quod cum medici manus transtiterint iam cum medulla quam continet habent indolentiam sectioni simile capillorum. Et dentium dolor est: non os dentis in sensu est: sed caro quæ continet dentem. Nam & unguis quæ extra carnem crescendo pergit: sine sensu secatur: qui carni adhæret iam facit si secetur dolorem non suo sed sedis suæ corpore: sicut capillus dum superior secatur: nescit dolore: nisi auellatur sensum accipit a carne quæ deserit. Et cerebrum quod tactu sui hominem uel torquet uel frequenter interimit: non suo sensu sed uestitu sui id est omenti hunc importat dolorem. Ergo diximus quæ in homine sine sensu sunt: & quæ hoc causa faciat indicatum est. Reliqua pars debiti meo de eo est: cur cerebrum cum sensum non habeat: sensus gubernet. Sed de hoc quoque tenetabo si potero esse soluendo Sensus de quibus loquimur: quinque sunt: uisus auditus odoratus gustus & tactus. Hi aut in corpore sunt aut circa corpus solique sunt caducis corporibus familiaribus. Nullo enim diuino corpori sensus inest. Anima uero omni corpore: uel si diuinum sit: ipsa diuiniore est. Ergo si dignitas diuinorum corporum sensum dedignatur quali aptum caducis: multo magis anima maioris est maiestatis: quæ ut sensu egeat. Ut autem homo constet: uinum & animal anima præstat quæ corpus illuminat. Porro illuminat in habitando: & habitatio eius in cerebro est & spiritalis enim natura & ad nos de alto ueniens partem in hominem & alteram in spiralem tenuit: & quæ sensu careat: qui non est animæ necessarius. Sed quia necessarius animalis est: locat in cauernis cerebri spiramentum de effectibus suis. Cuius spiramenti natura hæc est: ut sensus & ingerat & gubernet. De his ergo cauernis quas uentres cerebri nostra uocauit antiquitas. nascuntur neruorum septem στυγίαι: cui rei nomen quod ipse uoles latinum facito. Nos enim στυγίαι neruorum uocamus. cum bini nerui pariter emergunt: & in locum certum desinunt. Septem igitur neruorum στυγίαι de cerebri uentre nascetes uicem implent fistularum: spiramentum sensificum ad sua quæque loca naturali lege ducentes: ut sensum uicinis & longe positis membris animali infundant. Prima igitur neruorum talium petit oculos: & dat illis agnitionem speciem & discretionem colorum. Secunda in aures se diffundit: per quæ eis innascitur notitia sonorum. Tertia naribus inseritur uim ministrans odorandi. Quarta palatum tenet quod de gustatibus iudicatur. Quinta uisus sui corpus omne implet. Omnis pars corporis mollia & aspera frigida & calida discernit. Sexta de cerebro means stomachum petit: cui maxime sensus est necessarius: ut quæ defunt appetat: superflua respuat: & in homine sobrio se ipse moderetur. Septima στυγίαι neruorum infundit sensum spinali medullæ: quæ hoc est anima huius: quod est nauis carina: Et adeo usu aut dignitate præcipua est: ut longum cerebrum a medicis sit uocata. Ex hac denique ut cerebro diuersi nascuntur meatus uirtutem tribus animæ propositis ministrantes. Tria sunt enim quæ ex animæ prouidentia accipit corpus animalis: ut uiuat: ut decore uiuat & ut immortalitas illi successione quærat. His tribus propositis ut dixi animæ per spinalem medullam præbetur effectus. Nam cordi & iecori & spirandi ministerii: quæ omnia ad uiuendum pertinent: uires de spinalibus quos diximus meatibus ministrantur. Neruis etiam unum pedum aliarum uel parrium per quas decore usui tur: uirtus inde præstat. Et ut successio percuretur: nerui ex eadem spinali medulla pudendis etiam matrici ut suum opus impleant ministrantur: ita nulla in homine pars corporis sine spiramento quod in uentre cerebri

locatum est: & sine spinalis medullæ beneficio constat. Sic ergo fit ut cum ipsum cerebrum sensu careat. sensus tamen a cerebro in omne corpus proficitur εὔγε. Græculus noster Euangelus ait: tam plane nobis ostendit res operu naturæ testas: ut quicquid sermone descripsit: oculis uide re uideamur. Sed Eustachio iam cedo: cui præripui consulendi locum. Eustachius modo: uel uir omnium disertissimus Eusebius: uel quicquid uolent alii ad exercitium consultationis accedat. Nos postea liberiore ocio congrederemur. Ergo ait Eusebius habendus mihi sermo est Disagi te cum de ætate: cuius ianuam iam pene ambo pulsamus. Homerus πολιορκόταφος uocat. Quero utrum ex parte poetico more totum caput significare uelit: an ex aliqua ratione canos huic præcipue parti capitis assignet? Et Disarius: Et hoc diuinus ille uates prudenter ut cætera. Nam pars anterior capitis humidior occipitio est: & inde crebro solet incipere canicies. Et si pars anterior (ait ille) humidior est: cur caluitium patitur: quod non nisi siccitate contingit? Opportuna inquit Disarius obiectio: sed ratio non obscura est. Partes enim priores capitis fecit natura rariores: ut quicquid superflui aut summi status circa cerebrum fuerit: euanescat per plures meatus. Vnde uidemus in siccis defunctorum capitibus uelut quasdam futuras: quibus hemisphæria (ut ita dixerim) capitis illigantur. Quibus igitur illi meatus fuerint ampliores: humor siccitate mutatur: & ideo tardius canescunt: sed non caluicio carent. Si ergo siccitas caluos efficit: ut posteriora capitis sicciora esse dixisti: cur caluicium occipitium nunquam uideamus? Ille respondit: Siccitas occipitii non ex uitio: sed ex natura est: Ideo omnibus sicca sunt occipitia. Ex illa autem siccitate caluicium nascitur: quæ per malam temperiem quam græci ἀκρασίαν uocare solent contingit. Vnde capillo crispi: qui ita temperati sunt: ut capite sicciore sint tarde canescunt: cito caluicium transeunt. Contra qui capillo sunt rariore: non eo facile nudantur nutriente humore quod φλέγμα uocatur: sed fit illis cito canicies. Nam ideo albi sunt cani: quia colorem humoris quo nutriuntur imitantur. Si ergo senibus abundantia humoris capillos in caniciem tinguit: cur senecta opinione exacte siccitatis accipit? Quia senecta ille inquit extincto per uetustatem naturali calore sit frigida: & ex illo frigore gelidi & superflui nascuntur humores. Cæterum liquor uitalis longæ uitate siccatus est. Inde senecta sicca est inopia naturalis humoris: humecta est abundantia uitiosi ex frigore præcreati. Hic est quod ex uigiliis ætas grauior efficitur: quia somnus qui maxime ex humore contingit: de non naturali humore nascitur. Sicut est multus in infantia quæ humida est abundantia non superflui: sed naturalis humoris. Eadem ratio est: quæ pueritiã canescere non patitur: cum sit humidissima: quia non ex frigore nato flegmate humida est: sed illo naturali & uitali humore nutrita. ille enim humor: qui aut de ætatis frigore nascitur: aut cuiuslibet uitiositatis occasione contrahitur: ut superfluo ita & noxius est. Huc uidemus in foeminis ubi in cerebro egeratur extrema minitantem. Hunc in eunuchis debilitate tibi ingerentem: quarum ossa quasi semper in superfluo humore natantia naturali uirtute caruerunt & ideo facile intorquentur dum pondus suppositi corporis ferre non possunt: sicut canna pondere sibi imposito curuatur. Et Eusebius: Quia omnia nos a senectute usque ad eunuchos traxit superflui humoris disputatio dicas uolo: cur ita acuta sint uocis ut sæpe mulier an eunuchus loquatur: nisi uideas ignores. Id quoque facere superflui humoris abundantiam ille respondit. Ipse enim ἀρθρία per quam sonus uocis ascendit efficiens crassiore angustat uocis meatum: & ideo uel foeminis uel eunuchis uox acuta est: uiris grauis: quibus uocis transitus habet liberæ & ex integro patet meatum. Nasci autem in eunuchis & in foeminis ex pari frigore: parem pene importuni humoris abundantiam etiam hinc liquet: quod utrumque corpus sæpe pinguescit. Certe ubera prope similiter utrique grandescunt. His dictis cum ad interrogandum ordo Seruui iam uocaret: naturali pressus ille uerecundia usque ad proditionem coloris erubuit: Et Disarius: Age Serui non solum adolescentium: qui tibi æque insunt: sed senum quoque omnium doctissime comascula frontem: & sequestrata uerecundia quam in te facies rubore indicat: confer nobiscum libere quod occurrerit interrogatibus tuis non minus doctrinæ collocaturus quam si aliis consulentibus ipse respondeas. Cunctis Diuitali tacentem crebria ille hortatibus excitaret: hoc inquit Seruius ex te quæro: quod mihi contigisse dixisti. Quæ facit causa ut rubor corpori ex animi pudore nascatur? Et ille natura inquit: cum quid ei occurrat honesto pudore dignum ipsum penetrat sanguinem: quo commoto atque diffuso cutis tinguitur: & inde nascitur rubor. Dicunt etiam physici: quod natura pudore tacta ita sanguinem ante pro uelamento tēdat: ut uidemus quæque erubescens manum sibi ante faciem frequenter opponere. Nec dubitare de iis poteris cum nihil aliud sit rubor: nisi color sanguinis. Addit Seruius Et qui gaudet cur rubescit? Disarius gaudium inquit extrinsecus contingit. Ad hoc animoso cursu natura festinat: quæ sanguis comitatio quasi alacritate integritatis suæ cōpotē tinguit cutem. Et ideo similis color nascitur. Idem refert. Contra quod metuunt quod ratione palleant: Nec hoc Disarius ait in occulto est. Natura enim cum quod de extrinsecus contingitibus metui: aut tota demergit sicut nos quoque cum timemus: latebras & loca nos occultata quaerimus.

Quare canicies prius in parte anteriori Quare caluicium in prima parte capitis

Crispi capilli tarde canescunt Quare cani sunt albi

Quare rubor ex pudore in facie Quare gaudentes rubescunt Quare metuentes pallescunt

Ergo tota descēdens ut lateat trahit secum sanguinē: quo uelut curru semp uehit: hoc demerso humor diluitor cuti remāet: & inde palefcit. Ideo timētes & tremūt quia uirtus animæ ītrorū fugiēs neruos relinquit: qbus tenebat fortitudo mēbroge: & inde saltu timoris agitant. Hinc & laxamentū uentris comitat timorē: qā musculi quibus claudebant retrimentoz meatus: fugiēs introrū animæ uirtute deserti laxant uincula: quibus retrimenta usq; ad digestiōis opportunitatem continebant. Seruius iis dicit uenerabiliter assensus obtulit. Tūc Auienus quia meordo ait ad similitudinē cōsultatiōis applicat: reducēdus est mihi ad conuiuiū sermo q longius a mensā iā fuerat euagatus: & ad alias transierat qōnes. Sæpe apposita salita carne quā laridū uocamus (ut opinor) quasi large aridū: quærere mecū ipse cōstitui: qua rōne carnē ad diuturnitatē uis admixtio salis seruet. Hoc licet extimare mecū possim: malo tamen ab eo: q corpora curat certior fieri. Et Disarius: Omne corpus suapte natura dissolubile & marcidū est: & nisi quodam uinculo contineat: facie defluit. Continentur autē q̄diu inest aīa reciprocatōe aeris: q̄ uegetant cōceptacula spūs: dū semp nouo spirādū nutriūtur alimēto. Hoc cessante p animæ discessū membra marcescūt: & oē pōdere suo cōflictū corpus obterit. Tū sanguis etiā q̄ dū fuit compos calor: dabat mēbris uigore: calore discedēte uersus insaniē nō manet intra uenas: sed foras exprimitur: atq; ita laxatis spiramētis effluit tabes fæculenta. Id fieri sal admixtus corpori phibet. Est enī natura sicca & calida: & fluxū quidē corporis calore contrahit: humorē uero liccitate uel coarctet: uel exorbet. Certe humorē sale differri siue cōsumi fit hīc cognitu facile: q̄ si duos pās pari magnitudine feceris: unū sale alpsū sine sale altege: inuenies indigētē salis pondere ppenfiorē. i. humore in eo p salis penuriā pmanēte. Etiam hoc a Disario meo quærētū uolo cur: defæcatū uinū ualidius sit uiribus: sed infirmis ad pmanēdū: & tā bibentē cito pmouet q̄ ipsū si manserit facile mutat. Quod cito inq; Disarius pmouet hæc rō est: qā q̄to penetrabilius ī uenas efficitur bibētis tāto fit ualidius fæce purgata. Iō at facile mutat: q̄ nullo firmamēto nixū undiq; sui ad noxam patet. Fæx. n. uino sustinēdo & alēdo & uiribus sufficiens q̄i radix eius ē. Et hoc quærō Auienus ait: cur fæx ī mo subfidit oīum nisi mellis: mel solū est qd̄ ī sūmū fæcē expuat. Ad hoc Disarius: Fæcis materia ut spissa atq; terrena cæteris laticibus pondere pstat: melle uinicitur. Ideo in illis grauitate deurgēs ad fundū decidit: i. melle uero ut leuio de loco uicta surū pellit. Quoniā ex iis quæ dicta sunt: ingerunt se similes qōnes. cur Disari ita mel & uinū diuersis ætatibus habent optima: mel qd̄ recētissimū: uinū qd̄ uetustissimū. Vnde est & illud puerbiū: quo utunt galones. Multū qd̄ pbe tēperes miscendū eē nouo himetrio: salerno & uetulo. Propterea inq; ille: qā iter se ingenio diuersa sunt. Vini. n. natura humida ē: mellis arida. Si dicto mō addubita ueris: medicinæ cōtēplator effectū. Nā quæ uelūda sūt corpīs uino fouētur: q̄ sicca dunt: melle detergunf. Igitur longinq; tate tps de utroq; aliqd̄ exorbente uinū meratius fit: mel aridius: & ita mel succo priuatur: ut uinū aq̄ liberaf. Nec hoc qd̄ lequr dissimile q̄situs est: cur si uasa uini atq; olei diutine semiplæna custodias. uinū ferme ī acorē corrupit: oleo cōtra sapor fauio cōciliat. Vtrūq; Disarius ait uege ē. In il. u. n. uacuu: qd̄ supne liqdo caret: aer aduena in cidit: q̄ tenuissimū quoq; humorē elicit & exorbet. Eo siccato uinū q̄i spoliatū uiribus. putige mo ī becillū aut ualidū fuit: uel acore exaspaf: uel austeritate restringit. Oleū autē supuacuo humore siccato uelut mucore q̄ ī eo latuit absterio acqrit nouā suauitatē saporis. Rurius Auienus: Ait Hesiodus cū ad mediū doliū puētū ē: cōparēdū & cæteris eius ptibus ad faciētē dicit abutendū: optimū uinū sine dubio significās qd̄ ī doliū medietate cōsisteret. Sed & hoc usu pbatū ē in oleo optimū eē qd̄ supnatat: i. melle qd̄ ī mo est. Quærō igit cur oleū qd̄ ī sūmo: ē uinū qd̄ ī medio: mel qd̄ ī fundo optima eē credanf. Nec cūctatus Disarius ait: Mel qd̄ optimū ē: reliquo ponderosius ē. In uase igit mellis pars q̄ ī mo ē utiq; pstat pondere: & iō supnatate p̄ciosior est. Contra ī uase uini ps inferior admixtione fæcis nō mō turbulēta sed ē sapore deteriorē. Pars uero sūma aeris uicina corrupit: cuius admixtione fit diluitor. Vnde agricolæ dolia nō extenti sub tectū repoluiffe: defodiūt: & opimētis extrinsecus illitis muniūt remouētis in q̄tū fieri pōt a uino aeris cōtagionē: a quo tā māifeste lædif: ut uix se tueaf ī uase pleno & iō aeri minus puo. Cæterq; si nō hauseris: & locū aeris admixtōi patefeceris: reliquū qd̄ remāsit: oē corrupit. Media igit ps q̄tū a cōfinio sūmi utriusq; tātū a noxa remota ē: & q̄i nec turbulēta nec diluta. Adiecit Auienus cur eadē potio meratior ut ieiunio: q̄ ei q̄ cibū sūplir: Et ille: Venas inedia uacuefacit: fatuitas obstruit. Igitur cū potio p inanitatē penitus influit: qā nō obrufas cibo uenas inuenit: neq; fit admixtōe diluitor: p uacuū meās gustatu fortiore sentit. Hoc quoq; sciēdū ē mihi Auienus inq; Cur q̄ efuriēs biberit aliquātulū samē subleuat: q̄ uero sitiēs cibū sūpserit: nō solū nō domat sitim sed magis cupidinē potus accendit. Nota ē inq; Disarius cā. Nā liquori qd̄ nihil officit qn sūptus ad oē corpīs ptes quoquouerfus pmanet: & uenas cōpleat. Et iō inedia q̄ iani tē fecerat accepto potus remedio q̄i iā nō totū uacua recreaf. Cibatus uero utpote cōcretio:

Vnde pcedit tremor
Quare timētes laxamentū corporis patitur
Laridum

Quare sal conferuat carnes

Sal siccus & Calidus

Defæcatū uinū ualidius: sed infirmis

Quare fæx ī oībus ifūdo stat in melle ī supficie

Quare uasa semiplæna uini seruata in acore corrupuntur: & quæ olei ecōtra suauiorē saporem sumunt

Quare uinū ī medio ualis oleū ī sūmo. Mel ī fundo optimū est

Quare potio meratior ieiunio q̄ cibatis
Quare post famem aliquātulum extinguit

& grandior in uenas nō nisi paulatim cōfectus admittit. Ideo sitim quā repit nullo solatio subleuat: imo q̄quid foris humoris haustus est exorbet: & inde penuria eius quæ sitis uocat auget. Nec hoc mihi Auienus ait ignoratū relinquo cur maior uoluptas est cū sitis potu extinguit: q̄ cū famis sedat cibo. Et Disarius: Ex p̄dictis quoq; liquet. Nā potiois torus haustus in oē corpus simul penetrat: & ī oīum partiū sensus facit: una maximā & sensibile uoluptatē. Cibus at exiguus subministratu paulatim penuriā consolaf. Iō uoluptas eius multifariā cōminuit. Hoc quoq; (si uideatur) addo q̄ sitis: cur q̄ uoluptas uorāt facilius facias capiūt: q̄ eadē geti ederint. Breuis ē inq; illa respōsio: Nā ubi auide deorat: tūc multus aer cū eduliis infert ppter hiatū rictus & crebritatē respirādū. Igit̄ ubi aer uenas cōpleuit: ad abiiciendū fastidiū p cibo pensaf. Ni molestus sum Disari patere plus nimio ex discedī cupidine garrētē: & dicas q̄lo cur edulia satis calida: satis facilius cōprimimus ore q̄ manu sustinemus: & si qd̄ eoz plus seruet q̄ ut diutius mādī possit: ilico deoramus: & tamē aluus nō p̄nciose urit. Et ille Intestinus calor q̄ ī aluo ē: q̄si multo maior uehemētiorq; q̄ qd̄ calidū accipit magnitudine sua circūuenit ac debilitat. Iō pstat si qd̄ ori feruidū admoueris: nō ut qdā faciūt hiare: ne nouo spū feruori uires ministres: sed paulisp̄ libra cōprimere: ut maior calor q̄ de uētre & ore opitulaf: cōprimat minorē calorē Manus at ut rē feruidā ferre possit: nullo p̄prio iuuaf: calore iā dudū inq; Auienus nosse auco cur aq̄ q̄ obfita globis niuiū pducit ad niualē rigore: non minus ī potu noxia ē q̄ ex ipsa niue aq̄ resoluta. Scimus enim quot quæteq; noxæ epotoni uis hūore nascant: Et Disarius: adde aliqd̄ ante q̄ sitis: aq̄. n. ex niue resoluta ēt signe calefiat & calida bibaf. æq; noxia ē ac si epota sit frigida: Ergo nō solo rigore niualis aq̄ p̄nciosa ē: sed ob aliā cām quā nō pigebit apire auctore Aristotele: q̄ ī physicis qōnibus suis hāc posuit: & ī hūc sensū (ni calor) absoluit. Ois aq̄ inq; habet ī se aeris tenuissimi portionē: quo salutaris ē: hēt & terrea fæcē: q̄ ē corpulēta post terrā. Cū ergo aeris frigore & gelu coacta calefit: necesse ē p̄ eapōrationē uel exprimi ex ea aurā illā tenuissimā: q̄ descēdētē cōueniat ī coagulū sola terrea ī se remanente natura. Quod hinc appet: qā cū fuerit eadē solisaq̄ calore soluta minor modus eius repit q̄ fuit ante q̄ cōgelasceret. Deest: q̄ eapōratio solū ī aq̄ salubre cōsumpfit. Nix ergo q̄ nihil aliud ē q̄ aq̄ ī aere defata: tenuitate sui cū defare amittit: & iō ex eius resolute potu diuersa morboz genera uisceribus ī seminatur. Noīatū gelu ueteris q̄ me solebat agitare admonuit qōnis: cur uina aut nūq̄ aut raro cōgelescat: cæteris ex magna pte hūoris nimietate frigoris cogi solitis. Nū qā uinū fæmina qdā ī se caloris habet: & ob eā rem Homerus dixit cōpōtionē: non ut qdā putat p̄ calorē an alia quæpiā cā ē: quā quæ ignoro scire cupio. Ad hæc Disarius: Est uina naturali muniatur calore: nū oleū minus ignitū ē: aut minorē uī ī corporibus calefactūdis habet. & tamē gelu strigif. Certe si putas ea q̄ calidiora sūt difficilior cōgelascere cōgruēs erat nec oleū cōcrelere: & ea q̄ frigidiora sūt facile gelu cogi. Acetū at oīum maxie frigidificū ē: atq; id tamē nūq̄ gelu strigif. Nū igit̄ oleo magis cā ē coaguli celerioris qd̄ & leuigatius spissius ē: faciliora. n. ad coēdū uidēnt q̄ leuatiōra dēlioraq; sūt. Vino aut nō cōrigit tāta mollietis: & ē q̄ oleū multo liqdius. Acetū uero & liqdiissimū ē iter cæteros hūores: & tāto acerbius: ut sit acore tristificū: & exēplo marīnæ aq̄: q̄ ipsa quoq; amaritudine sui aspa est nūq̄ gelu cōtrahit. Nā qd̄ Herodorus historiæ scriptor cōtra oīum ferme q̄ hæc q̄sierūt opinione scripsit mare bosphoricū: qd̄ & cimeriū appellat earūq; partiū mare oē qd̄ lyricū dicit id gelu cōstrigif & cōsistere: aliter ē ac putaf. nā nō marina aq̄ cōtrahit: sed qā plurimū ī illis regiōnibus fluuioz ē & paludū ī ipsa maria īfluētū: supficies maris cui dulces aq̄ inatāt cōgelascit. & icolumi aq̄ marina uī ī mari gelu: sed de aduenis undis coactū. Hoc & ī pōto fieri uidemus ī quo frustra qdā & ut ita dixerim p̄ficiēs gelidæ ferunt cōtractæ de fluuialiū uel palustrīū undaz multitudinē: ī q̄s licet frigore cōcretæ tamē sūt natates q̄i leuatiōres marina. Plurimū at aq̄z taliū influere ponto & totā supficiē eius infectā eē dulci liquore: pp qd̄ ait Salustius: mare pōticū dulcis q̄ cætera: est quoq; testimonio: q̄ si ī pontū uel paleas uel ligna seu q̄cunq; alia natatia pieceris: foras extra pontū ferunt ī p̄pōtidē: atq; ita ī mare qd̄ alluit asīā orā cū cōstet ī pontū influere maris aquā nō effluere de ponto. Meatus. n. q̄ solus de oceano receptas aq̄s ī maria nra trāsmittit: ī freto ē gaditano: qd̄ hispaniā aphricāq; iteriacet. Et sine dubio inundatio ipsa p hispaniēse & gallicanū littora ī tyrrhenū p̄dit: inde adriaticū mare facit: ex quo dextra ī p̄theniū leua ī ioniū & directū ī ægeū p̄git. atq; ita igredif ī pōtū. Quæ igit̄ rō facit ut riuatim aq̄ de ponto fluāt cum foris influentes aq̄s pontus accipiat. Sed constat utraq; rō. Nā supficies ponti pp nimias aq̄s q̄ de terra dulces īfluūt foras effluit: deorsum uero itro p̄git īfluxio. Vnde pbatū ē: natatia quæ (ut supra dixi) iaciunt: ī pōtū foras pelli. Si uero colūna decederit ītrorū mari. Et hoc sæpe usu pbatū est: ut grauiora quæq; ī fundo p̄pōtidis ad pontū interiora pellant. Adiecta hac una cōsultatione reticebo: cur oē dulciū magis dulce uidetur cū frigidū est: q̄ si caleat. Respōdit Disarius: caloris sensum occupat: & gustatū linguæ feruor interpedit. Ideo ex asperatione oris prouēta suauiter

Quo mare Cimerium cōgelascit

P

tas excluditur. Quod si caloris absit iniuria: tū demū pōt lingua incolumi blandimento dulcedine p merito eius excipere. Præterea succus dulcis cū p calorē nō impune penetrat uenagē receptacula: & iō noxa minuit uoluptatē. Successit Horus: & cū multa inq̄t de potu & cibatu quæ / sisset Auienus unū maxime necessariū (sponte an oblitus ignoro) p̄termisit: cur ieiunii magis / ciāt q̄ esuriant. Hoc in cōmune nobis Difarij si uis absolues. Et ille. Rem tractatu dignā inquit. Hore quæ sisset: sed cuius rō in aperto sit. Cū enī aīal ex diuersis cōstet elemētis: unū est de his q̄ corpus efficiūt: qd̄ & solū aut maxie ultra cætera aptū sibi quærat alimētū: calorē dico q̄ liquo rē sibi semp̄ exigit ministrari. Certe de ipsis q̄tuor elemētis extrinsecus uidemus nec aquā nec aerē neq; terrā aliqd̄ quo alatur: aut qd̄ cōsumat exigere: nullāq; noxā uicinis uel appōsitis sibi rebus inferre. Solus ignis alimēti p̄petui desiderio q̄cqd̄ offendit absumit. Inspice & primæ ætatis infantia quātū cibū nimio calore cōficiat: & cōtra senes cogita facile tolerate ieiuniū q̄ si exto in ipsis calore q̄ nutrimētis recreari solet. Sed & mediæ ætatis si multo exercitio excitauerit sibi naturalē calorē: animosius cibū appetit. Consideremus & aīalia sanguine carētia: q̄ nullū cibū quærant penuria caloris. Ergo si calor i appetētia semp̄ ē: liquor aut̄ p̄priū caloris alimētū ē: bene in nobis cū ex ieiunio corpori nutrimēta q̄run̄t: p̄cipue calor suū postulat: quo accepto corpus oē recreat: & patiētius expectat cibū solidiorē. His dictis Auienus annulū de mēsa rettulit: q̄ illi de breuissimo dexterae manus digito repēte deciderat. Cūq; a p̄sentibus quæreret: cur eū aliena manu & digito & nō huic gestamini deputatis potius infereret: ostēdit manū leuā ex uulnere tumidiorē. Hinc Horo nata q̄on̄is occasio: Et dic inq̄t Difari: oīs enī situs corporis p̄inet ad medici notionē: tu uero doctrinā & ultra q̄ medicina postulat consecutus es: dic in q̄ cur sibi cōis assensus annulū in digito: q̄ minimo uicinus ē: quē ēt medicinalē uocat: & manu p̄cipue sinistra gestādū eē p̄uasit. Et Difari: de hac ipsa sermo quidā ad nos ab ægypto uenerat: de quo dubitabā fabulā ne an uerā rōnē uocaret: sed libris anacomicoꝝ postea cōsultis ueꝝe repi: neruū quendā de corde natū priorū p̄gere usq; ad digitū manus sinistrae minimo p̄ximū: & illic desinere implicatū cæteris eiusdē digiti neruis: & iō uisū ueteribus: ut ille digitus anulū tāq; corona circūdaret. Et Horus adeo inq̄t Difari ueꝝe ita ut dicis ægyptios opinari: ut ego sacerdotes eoꝝe quos p̄phetas uocat: cū i tēplo uidissem circa deoꝝe aras hūc i singulis digitū cōfectis odoribus illinere: & eius rei cōis inquisissem: & de neruo qd̄ iā dictū ē principe eoꝝe narrate didicerim: & i super de numero q̄ p̄ ipsum significat. Cōplicatus enī senariū numeꝝe digitus iste demōstrat: q̄ omnifaciā plenus p̄fectus atq; diuinus ē. Causaq; cur plenus sit hic nūerū: ille mulei s̄ asseruit: ego nūc ut p̄sentibus fabulis minus aptas relinquo. Hæc sūt q̄ i ægypto diuinæ oīum disciplinæ cōpote: cur anulū huic digito magis inserat agnouit. Inter hæc Cecinna Albinus: Si uolēti bus erit uobis inq̄t in mediū p̄fero q̄ de hac eadē cā apud Ateū Capitonē pōtifici iuris iter primos petiū legisse memini: q̄ cū nefas eē sanciret deoꝝe formas insculpi anulū eo usq; p̄cessit: ut & cur hoc digito uel in hac manu gestaret anulū nō taceret. Veteres inq̄t nō ornatus sed signā di cā anulū secū circūferebant. Vnde nec plus hñe q̄ unū licebat: nec cuiq; nisi libero: quos solos fides decerneret: q̄ signaculo cōtinef. Iō ius anulōꝝe famulū nō habebāt: Imprimebat̄ at̄ insculpta materiae annuli siue ex ferro siue ex auro foret: & gestabat̄: ut quicq; uellet q̄cūq; manu: quoli bet digito. Postea inq̄t usus luxuriantis ætati: signaturas p̄ciosas cœpit insculpere: & certatim hæc oīs imitatio laceris iuuat de augmēto p̄cii quo insculpendos lapides parassent: gloriaret̄. Hinc factū est ut usus annuloꝝe exemptus dexterae: q̄ multū negocioꝝe gerit in leuā relegarentur: quæ ociosior est: ne crebro motu & officio manus dexterae: p̄ciosi lapides frangerent̄. Electus aut̄ inq̄t ipsa leua manu digitus minimo p̄xius q̄ si aptior cæteris: cui cōmēdaret̄ anulū p̄ciositas. Nā pollex: q̄ nomē ab eo qd̄ pollet: accepit nec i sinistra cessat: nec minus q̄ tota manus semp̄ i officio est: Vnde apud græcos οντιχέρ inq̄t uocatur: quasi māus altera. Pollici uero uicinus nudus & sine tuitōe alterius appōsiti uidebat̄. Nā pollex ita inferior ē: ut uix radicē eius excedat. Mediū & minimū uitauet̄ inq̄t: ut septos alteꝝe magnitudine breuitate alteꝝe: & electus est: q̄ ab utroꝝe clauditur: & minus officii gerit: & ideo seruando annulo magis accommodatus. Hæc sunt quæ lectio pontificalis habet unū quicq; ut uolet uel hetruscā uel ægyptiā opinionē sequatur. Inter hæc Horus ad cōsulēdū seuerus sis inq̄t Difari: præter hunc uestiū q̄ me tetigit: nihil mei noīs censu aliud habere. Vnde nec seruus mihi ē nec ut sit opto: sed omnē usū: q̄ uiuo ministrandus est: ego mihi met̄ subministro. Nup̄ ergo cū in hostiensī oppido moraret̄: sordida tū meū in mare diutile laui: & sup̄ littus sole siccaui: nihilq; minus eadē in ipso post ablutionē maculæ sordū uidebantur. Cūq; meres ista stupefaceret: assistens forte nauta: quin potius ait in fluuio ablue paliū tuum: si uis emaculatum. Parui ut uerum p̄barem & aqua dulci ablutum atq; siccatum uidi splendori suo redditum. Et ex illo causam requiro: cur magis dulcis aqua q̄ salia idonea sit sordibus abluēdis. Iam dudum Difari inquit: hæc quæstio ab Aristotele &

proposita & soluta est. Ait enī aquā marinā multo spissiorē eē: q̄ est dulcis: imo illā esse sæculentā dulcē uero purā atq; subtilē. Hinc facilius ait: uel impiros nādi sustinet mare: cū fluuialis aqua quasi infirma & nullo iumēto sulata mox cedat: & in imū pondera accepta trāsmittat. Ergo aquā dulcē dixit: q̄ si natura leuē celerius imergere i ea q̄ abluēda sūt: & dū siccaf̄ secū sordū maculas abstrahere: marinā uero q̄ si crassiorē nec facile penetrare purgādo p̄ sui dēlitatē: & dū uix siccaf̄ non multū sordū secū trahere. Cūq; Horus iis assentire uideret̄. Eustachius ait. Ne decipias q̄so credulū q̄ se q̄onēꝝe suā cōmiserit fidei tuæ. Aristoteles. n. ut nonnulla alia magis acute q̄ uere ista differuit. Adeo aut̄ aquæ densitas nō nocet abluendis: ut sæpe q̄ aliq̄s spēs purgatas uolūt: ne sola aqua uel dulci tardius hoc efficiat̄: admisceat̄ illi cinerē: uel (si defuerit) terrenū puluere: ut crassior facta celerius possit abluere. Nihil ergo ipedit marinæ aquæ densitas. Sed nec iō q̄ salia est: minus abluit. Salitas enī findere & uelut apite meatus solet: & iō magis elicere debuit abluēda. Sed hæc una cā est: cur aqua marina nō sit ablutioni apta q̄ pinguis est: sicut & ipse Aristoteles sæpe testatus ē: & sales docēt: q̄ bus inesse q̄ddā pingue nullus ignorat. Est & hoc indicū pinguis aquæ marinæ: q̄ cū inspargit̄ flāmē: nō tā extinguit q̄ pariter accēdit: aq̄ pinguedine alimonæ igni subministrat. Postremo Homerū sequamur: q̄ solus fuit naturæ cōscius. Facit. n. Nauticā Alcioni filia abluētē uestes: cū sup̄ mare eēt: nō in mari sed in fluuio. Idē locus Homeri docet nos marinæ aquæ q̄ddam inesse pingue p̄mixtū. Vlixes. n. cū iā dudū mare euassisset: & stare sic cato corpore. ait ad Nauisicæ famulas.

*ἀμφίπολοι σὴθούτων ἀποπρόθεν ὄφρη γὰ ἀυτός
χρῖστομαι ἡδὴ γὰρ Διὸν ἀπόχροσθ ἔστιν ἀλοιφή
ἀλμυρῶμοι ἰναπολόσσομαι ἀμφὶ Δελαίω*

Post hæc cū descendisset in fluuū diuinus uates: q̄ i oī re naturā secutus est: exp̄ssit qd̄ fieri solet: ut q̄ ascēdūt de mari si i sole steterit: aq̄ qd̄ celeriter sole siccat̄: maneat aut̄ in corporis superficie ueluti flos qd̄a: q̄ & i detergēdo sentit̄. Et hæc ē aquæ marinæ pinguedo q̄ sola ipedit ablutionē. Et q̄ a cæteris expeditis mihi te paulisp̄ indulges: mō aut̄ nobis de aq̄ sermo fuit: quæro cur i aq̄ simulacra maiora ueris uidentur: qd̄ genus apud popinatos pleraq; sitamētōꝝe cernimus p̄posita ampliora spēs q̄ corpore: q̄ppe uidemus i doliolis uitreis aquæ plenis & oua globis maioribus: & iecuscula fibris tumidioribus & buluas spiris ingētibus & oīo ipsum uidere: q̄ nō bis rōnē cōstat: q̄ solēt de hoc nōnulli nec uera nec uerisimilia sentire. Et Difari: aq̄ inq̄t densior est aeris tenuitate: & iō eā cūctatior uisū penetrat: cuius offensa p̄cussa uidēdi acies incindit: & i se recurrit. Scissa dū redit iā nō directo ictu: sed ūdiq; uersū icurrit liniamēta simulacri: & sic fit ut uideat̄ imago archethypo suo grā iior. Nā & solis orbis matutinus solito nobis maior apparet: q̄a interior inter nos & ipsū aer adhuc de nocte residus: & grādescit imago eius tāq; i aq̄ speculo uisat̄. Ipsam uero uidēdi naturā nō i subinde itrosperit Epicurus: cuius i hoc nō ē (ut extimo) i probāda snia astipulatē p̄cipue Democrito: q̄a sicut i cæteris ita & i hoc paria sensēt̄. Ergo cœset Epicurus ab oībus corporib; iugi fluore quæpiā simulacra manere: nec unq; tātulā morā iteruenire: q̄n ultra serant̄ iani figura cohæretes corpoꝝe exuute: q̄ꝝe receptacula i nr̄is oculis sūt: & iō ad deputatā sibi a natura sedē p̄p̄rii sensus recurrūt. Hæc sūt q̄ uir ille cōmemorat: qui bus si occurris obuius expecto qd̄ referas. Ad hæc renidēs Eustachius i p̄p̄atulo ē iquit: qd̄ decepti Epicurū. Auero. n. lapsus ē alioꝝe q̄tuor sensuū secutus exēplū: q̄a i audiēdo & gustādo & odorādo atq; tāgēdo nihil e nobis emittimus: sed extrinsecus accipimus: qd̄ sensū suū moueat. Quippe & uox ad aures ultro uenit: & auræ i nares ifluūt: & palato ingerit̄: qd̄ gignat saporē & corpori nō applicant̄ tactu sentienda. Hic putauit & ex oculis nihil foras p̄ficisci: sed imagines rez̄ i oculos ultro meare. Cuius opinionioni repugnat: q̄ i speculis imago aduersa cōtēplatorē suū respicit: cū debeat (si qd̄ a nobis orta recto meatu p̄ficiscit̄) postera sui p̄te cū discedit ostēdere: ut leua leuā dextera dextrā respiciat. Nā histrio p̄lonā sibi detractā ex ea p̄te uidet q̄ iduit: i nō facie sed posteriore cauernā. Deide it̄rogat̄ hūc uigē: uellē: an tūc imagies ē rebus auolat̄: cū ē q̄ uelut uidere: an & cū nullus aspiciat̄: emicat̄ ūdiq; simulacra. Nā si qd̄ primū dixi teneat: q̄ro cuius ip̄erio simulacra p̄sto sint intuēt̄ & quotiēs q̄s uoluerit ora cōuertere: totiēs se & illa cōuertant. Sin sc̄do ihæreat: ut dicat p̄petuo flore rez̄e oīum manere simulacra: q̄ro q̄ diu cohærentia p̄manēt nullo coagulo iūcta ad p̄manēdū. Aut si manere dederimus: q̄ admodū aliq̄ue retinebūt colorē: cuius natura cū sit i corporea: tamē nūq; pōt eē sine corpe. Deinde quis pōt i aiūm iducere simul atq; oculos uerteris icurrere imagines cæli maris littoris p̄ti nauū pecudū: & innumerabiliū p̄terea rez̄e q̄s uno oculoꝝe iactu uidemus: cū sit pupilla q̄ uisū pollet: oppido pua. Et q̄m mō totus exercitus uisū: adde singulis militib; p̄fecta simulacra se cogert̄: atq; ita collata tot milia penetrāt oculos it̄uētis. Sed q̄ laborāus opinionē sic ianē uerbis uerberare: cū ipsa rei uanitas se rellat̄. Cōstat at̄ uisū nobis hac puēire rōne geminū lumē e pupilla q̄cūq; eā uerteris directā linea

Aqua ma
ris pinguis

Cur simu
lacra maio
ra ueris i aq̄
uideatur

Orbis solis
in mare ma
ior

Geminum
lumen

necessaria
ad uisum
Horizon

emicat. Id oculorum domesticū p̄ fluuiū si reperit i circūfuso nobis aere lucē: p̄ eā directim p̄git: q̄
dū corpus offendat. Et si facta ueteris: ut circūspicias: utrobicq̄ acies uidēdi directa p̄cedit. Ipse
aut̄ iactus quē diximus de nris oculis emicare: incipiens a tenui radice i sūma fit latior: sicut radii
a pictore fingunt. Iō p̄ minutissimū foramē cōtēplās oculus uidēt cæli pfunditatē. Ergo tria
ista nobis necessaria sūt ad effectū uidēdi: lumē qd̄ de nobis emittimus: & ut aer q̄ iteriacet lu-
cidus sit: & corpus quo offenso desinat intentio. **Quæ** si diutius p̄gat: rectā intētiōne lassata nō
optinet: sed scissa i dexterā leuāq̄ diffundit. **Hinc** est q̄ ubicūq̄ terræ steteris: uideris tibi quā-
dā cæli cōclusionē uidere: & hoc ē qd̄ horizon tē ueteres uocauerūt: quoz̄ idago fideliter dep̄-
hendit: directā ab oculis acie p̄ planū cōtra aspiciētibus nō p̄gere ultra centū octoginta stadia:
& ide in orbē tā recuruari. Per planū iō adiecti: q̄ altitudines longissime aspiciunt: quoz̄ qui: &
cælū uidemus. Ergo in oī orizontis orbe ipse q̄ intuet̄ centron est. Et q̄ diximus q̄ tū a centro
acies usq̄ ad p̄tē orbis extendit: sine dubio in orizonte Διὰ μετροσ̄ orbis tercentoz̄ sexaginta
stadiaz̄ ē: & si ulterius q̄ intuet̄ accesserit: seu retrorsū recesserit: similit̄ circa se orbē uidebit. Si
cut̄ igit̄ diximus cū lumē qd̄ p̄git nobis p̄ aeris lucē in corpus incidit̄ ipse officiu uidendi.
Sed ut possit res uisa cognosci: renūciat uisam sp̄m rōni sensus oculoꝝ: & illā aduocata memo-
ria recognoscit. Ergo uidere oculoꝝ ē iudicare rōnis: memoria: memoriæ meminisse: q̄a trinū ē officium
qd̄ uisum cōplet ad dignoscēdā figurā sensus: rō memoria: Sensus rem uisam rōni refundit. Illa
quid uisum sit recordat̄. Ade aut̄ intueōdo necessariū est rōnis officiu: ut sc̄pe i uno uidendi sen-
su etiā aliū sensū memoria suggerente rō dephēdat. Nā si ignis appareat scit̄ eū & ante tactū rō
calere. Si nix sit illa q̄ uisa ē: intelligit̄ in ipsa illa rō ē tactus rigorē. **Hac** cessante uisu inefficax est:
adeo ut q̄ remus i aq̄ fractus uidet̄ uel q̄ turris eminens uisa cū sit angulosa rotunda extimat̄ fa-
ciat rōnis negligētia: q̄ si se intenderit: agnoscit in turre angulos & i remo itegritatē. Et oīa illa
discernit: q̄ academicis dānandoz̄ sensiu occasiōne dederūt: cū sensus unus inter certissimas
res habendas sic comitāte rōne: cui nōnunq̄ ad discernēdā speciem nō sufficit sensus unus. Nam si
eminus pomi qd̄ malū dicis: figura uisat̄: nō oīo id malū est. Potuit enī ex aliq̄ materia fingi ma-
li similitudo. Aduocādus ē igit̄ sensus alter ut odor uidelicet. Sed potuit inter congeriē maloz̄
positū aurā odoris ipsius cōcepisse. **Hic** tactus cōsulendus ē: q̄ pōt depondere indicare: Sed me-
tus ē ne ipse fallat̄: si fallax opifex materiā q̄ pomi pōdus imitaret̄: legit. Confugiendū ē igit̄ ad
saporē: q̄ si formæ cōsentiat: malū eē nulla dubitatio ē. Sic p̄bat̄ efficacitā sensuū de rōne p̄dere.
Ideo deus opifex oēs sensus i capite. i. circa sedē rōnibus locauit. His dictis fauor ab oībus exor-
tus ē admirātibus dictoz̄ soliditatē: adeo ut attestari uel ipsū Euāgelū nō pigeret. **Disarius** dei-
de subiicit: isti plausus sūt q̄ puocat̄ philosophiā ad uedicādōs sibi de aliā arte tractatus: unde
sc̄pe occurrit i manifestos errores: ut Plato uester dū nec anatomica q̄ medicina p̄pria ē absti-
nerit: r̄sū de se posteris tradidit. Dixit. n. diuisas eē uias deuorādīs cibati & potui: & cibū qd̄ sto-
machū trahi: potū uero p̄ ἀρθριαν̄ q̄ τροχίαν̄ dī fibris pulmōis allabi. **Quod** tā tū uisū uel exti-
masse uel i lib. retulisse mirādū ē uel potius dolēdū. Vnde Erasistratus medicoz̄ uetoz̄ nobilis
simus i eū iure iuectus ē: dicens illū retulisse lōge diuersa q̄ rō dephēdit. **Duas. n. eē** fistulas istar ca-
naliū: eafq̄ ab oris faucibus pficisci deorsū: & p̄ eaq̄ alterā iduci delabiq̄ i stomachū esculēta oīa
& poculēta: ex eoq̄ ferri i uētriculū qd̄ græce appellat̄ ἡ κότ' ἀκοι λία atq̄ illic subigi digeriq̄:
ac deinde eridiora ex his retrimēta in aliū cōuenire quod græce κόλος dicit̄: humidiora āt per
renes i uesicā trahi: & per alterā de duabus superioribus fistulā quæ græce appellat̄ τροχίαν̄ ἀρ-
θριαν̄ sp̄m a sūmo ore in pulmonē atq̄ inde rursū in os & in nares cōmeare: perq̄ eundē uocis
fieri meatū. **Ac** ne potus cibulue aridior quē oporteret in stomachū ire: p̄cederet ex ore labē-
returq̄ in eā fistulā per quā sp̄s reciprocat̄: ex eoq̄ offensionē intercluderet animæ uia: ipositā
esse arte quadam & ope naturæ ἐπι γλωττιδα quasi claustrū mutuū utriusq̄ fistulæ q̄ sibi sūt
coherentes: eaq̄ ἐπι γλωττιδα inter edēdū bibēdūq̄ operire ac protegere τὴν τροχίαν̄ ne
quid ex esca potuue incidere in illud quasi æstuatīs aiæ iter ac p̄pter ea nihil hūoris influere i
pulmonē ore ipso arteriæ cōmunito. **Hæc** Erasistratus cui (ut extimo) uera rō consentit. Cū enī
cibus nō squalidus siccitate sed humoris tēperat̄ mollis uentri inferendus sit necesse est eandē
uā ambobus patere: ut cibus potu temperatus per stomachū in uentrē cōdat̄: nec aliter natura
cōponeret nisi quod salutare esset animali. Deinde cū pulmo & solidus & leuigatus sit: si qd̄ sp̄s
sum i ipsum deciderit: quēadmodū penetrat aut transmitti potest ad locū digestionis cū cōstet:
si quādo casuali qd̄ paulo densius in pulmonē uiolētia sp̄s trahētē deciderit mox nasci tul-
sim nimis asperā & alias q̄ssationes usq̄ ad uexationē salutis. Si āt naturalis uia potū i pulmonē
traheret̄: cū corpulēta bibunt̄ uel cū hautit̄ potus admixtus grās seu ex re aliq̄ dēsiore: quid iis
sūptis pulmo pateretur. Vnde ἐπι γλωττις a natura prouisa est: quæ cum cibus sumitur ope-
rimēto sit artēta: ne quid per ipsam i pulmonē sp̄ritu passim trahētē labat̄. Sicut cū sermo emi-

tēdus ē inclinat̄ ad operiendā stomachi uiam ut ἀρθριαν̄ uocē patere p̄mittat: Est & hoc de ex-
periētia notū: q̄ qui sensim trahūt potū uētres habent humectiores hūore. qui pauim sumptus
ē diutius permanētē. Siquis uero audius hauserit: humor eodē impetu trahit̄ p̄terit in uesicā:
& siciori cibo puenit tarda digestio. **Hæc** aut̄ differētia non nascere: si a p̄cipio cibi & potus
diuisi essent meatus. **Quod** autem Alcæus poeta dixit: & uulgo canitur:

Ideo dictum ē: quia pulmo re uera gaudet humore: sed trahit quantum sibi extimat necessarium.
Vide satis fuisse philosophorū omniū p̄cipi alienis abstinere: quā minus nota p̄ferre. Ad hæc
Eustachius paulo cōmotior nō minus te iquit̄ disarius philosophis q̄ medicis i lerebā: sed modo
uideris mihi rem cōse asu generis humani decātarā. & creditā obliuioni dare: philosophiā artem
esse artū & disciplinā disciplinaz̄: & nūc i ipsam inuehitur participali ausu mediciā: cū philoso-
phia illic habeat̄ angustior: ubi de rationali parte id est de incorporeis disputat: & illic icline: ubi
de physica qd̄ est de diuinis corporibus uel cæli uel syderū tractat. Medicina aut̄ physica partis
extrema fax est: cui ratio est eoneictura q̄ rō: **Quæ** ergo coniecit de carne lululēta: aude iequitate phi-
losofia de incorporeis & uere diuinis certa ratione tractanti. Sed ne uideat̄ cōmunis ista de-
fensio tractatū uitare pulmonis: accipe causas quas platonica maiestas secuta est. ἐπι γλωττις
quā memoras inuentū naturæ est ad tegendasq̄ certa alternatione uias cibatus & potus: ut illū
stomacho: transmittat̄: hūc pulmo suscipiat. Propterea tot meatibus distinctus ē: & interpretet̄
rimis non ut spiritus egressiones habeat: cui exaltatio occulta sufficeret: sed ut per eos siquid ci-
batus in pulmonem deciderit: succus eius mox migret in sedem digestionis. Deinde ἀρθριαν̄
si quo calu scissa fuerit: potus nō deuoratur: sed quasi scisso meatu suo reiectatur foras: incolumi
stomacho: quod non contingeret nisi ἀρθριαν̄ uia esset humoris. Sed & hoc in propatulo est q̄a
quibus æger ē pulmo accendunt̄ in maximā sitim: sed nō eueniret: nisi esset pulmo receptaculū
potus. Hoc quoq̄ intueri: quæ animalia quibus pulmo nō est: potum nesciunt. Natura enī nihil
superfluū sed membra singula ad aliquod uiuendi ministeriū fecit: qd̄ cum deē: usus eius non
desideratur. Vel hoc cogita: quia si stomachus cibū potūq̄ susciperet: superfluous foret uesicæ
usus. Poterat enim utriusq̄ rei stomachus retrimēta intestino tradere: cui nūc solius cibi tradit.
nec opus esset diuersis meatibus quibus singula traderētur: sed unus utriq̄ sufficeret ab eadem
statione transmissio. Modo aut̄ seorsum uesica & intestinū seorsum saluti seruit quia illi stom-
achus tradit: pulmo uesicæ: Nec hoc p̄teritū est. q̄ in urina quæ est retrimentū potus nul-
lū cibi uestigiū reperit̄: sed nec aliqua qualitate illoꝝ retrimētōꝝ uel coloris uel odoris ificit̄.
Quod si i uentre simul fuissent: aliqua illaz̄ sordiu qualitas inficeretur. Nā postreō lapides qui
de potu in uesicam nascunt̄: cur nunq̄ in uentre coalescūt: cum nō nisi ex potu fiant? & nasci in
uentre quoq̄ debuerint: si uenter esset receptaculū potus in pulmonē defluere potū nec poetæ
nobiles ignorant. Ait enim Eupolis in fabula: quæ inscribitur cœlaces:

Euripides uero huius rei manifestissimus astipulator est. Cum igitur & ratio corporeæ fabricæ
& testiū nobilis auctoritas astipuletur Platoni: nō ne quisquis cōtra sentit: i sanit̄. Inter hæc. Euā-
gelus gloria græcoꝝ inuidēs & illudēs: facebant̄ ait hæc: quæ inter uos i ostētatōne loq̄citas
agitatur: quin potius siquid calet uestra sapientia scire ex uobis uolo: ouum ne prius extiterit: an
gallina? Irridere te putas Disarius ait: & tamen quæstio quam mouisti: & inquit̄ & scitu digna
est. Tu enim me tibi de rei utilitate cōparans consuluisti: utrū prius gallina ex ouo: an ouum ex
gallina prodit. Sed hoc ita seriis inferendum est: ut de eo debeat uel anxie disputari. Et profecū
quæ in utraq̄ partem mihi dicenda subuenient relictorus tibi utrum eorum uerius malis uide-
ri: Si concedimus omnia quæ sunt: aliquādo cōcepisse: ouum prius a natura factum iure extima-
bitur. Semper enim quod incipit: imperfectum adhuc & informe est: & ad perfectionem sui per
precedentis artis & temporis additamenta formatur. Ergo natura fabricans auem ab informi
rudimento cōcepit: & ouū in quo necdum est species extitit procedente paulatim maturitatis
effectu. Deinde quicquid a natura uariis ornatibus comparatū est: sine dubio cōcepit a simplici:
& ita cōtextiōis accessione uariatū est. Ergo ouū uisū simplex & undiq̄ uersū pari sp̄e creatū ē: &
ex illa uarietas ornatū quibus constat auis species absoluta est. Nam sicut elementa prius extite-
rūt & ita reliq̄ corpora de cōmixtiōe eoꝝ creata sūt: ita rōnes seminales q̄ in ouo sūt: si uenialis
erit ista trāslatio: uelut qdā gallinæ elemēta credēda sūt. Nec iportune elemētis de q̄bus sūt oīa:
ouū cōparaueri. Oī. n. genere aiantium q̄ ex coitōe nascūt̄: iuēies ouū aliquoz̄ eē p̄cipiū istar
elemētū. Aut. n. gradiū aiāntia: aut serpūt̄ aut nādo uolādoue uiuūt. In graditibus lacertæ & si-
milia ex ouis creant̄. **Quæ** serpūt̄ ouis nascūt̄. Exordio uolātia uniuersa de ouis p̄deūt̄ excepto
uno qd̄ icertæ naturæ ē. Nā uesp̄tilio uolat qd̄ pellitisalis: sed iter uolātianō habēdus ē: q̄ quoz̄

pedibus gradis formatosq; pullos piti: & nutrit lacte quos generat. Nátia pene oia de ouis oriunt generis sui: crocodilus uero et de testis q̄lia sūt uolantiū. Et ne uidear plus nimio extulisse ouū elemēti uocabulo: cōsule initiatos sacris liberi patris i q̄bus hac ueneratiōe ouū colit: ut ex forma tereti ac pene sp̄rali atq; undiq; uersum clausa & includēte itra se uitā mūdi simulac̄e uocet. Mūdū aut cōsensu oium cōstat uniuersitatis eē p̄cipiū. Prodeat q̄ priorē uult eē gallinā: & hæc uerba tenet qd̄ defendit asserere. Ouū rei cuius ē: nec initiū nec finis ē. Nā initiū semē est finis auis ipsa formata. Ouū uero digestio ē seminis. Cū ergo semē aialis sit: & ouū feminis: ouum a te aial eē nō potuit: sicut nō pōt digestio cibi fieri ante q̄ sit q̄ edit. Et tale ē dicere ouū ante gallinā factū: ac si quis dicat matricē atē mulierē factā: Et qui iterrogat quēadmodū gallina sine ouo eē potuit: similis ē iterrogati quoniā pacto hoies facti sunt atē pudēda de quibus hoies p̄creat. Vnde sicut nemo recte dicit hoīem feminis eē: sed semē hoīs: ita nec oui gallinā: sed ouū eē gallinā. Deide si cōcedamus: ut ab aduersa parte dictū ē: hæc q̄ sunt ex tēpore aliquod sumpsisse p̄cipiū Natura primū singula aialia p̄fecta formauit: deide p̄petuā legē dedit ut cōtinuaret p̄creatione successio. Perfecta autē i exordio fieri potuisse: testimonia sunt nunc quoq; nō pauca aiantia: q̄ de terra & imbre p̄fecta nascunt: ut i ægypto mures & i aliis ranæ serpētēsq; & similia. Oua autē nunq̄ de terra sunt p̄creata: quia in illis nulla p̄fectio. Natura uero p̄fecta format & de perfectis ista p̄cedunt. ut de integritate partes. Nā ut concedā ouū auiū eē seminaria: uideamus quid de semine ip̄o philosophorū diffinitio testat: q̄ ita sancit. Semē generatio ē ad eius ex quo ē similitudinem perges. Nō pōt aut ad similitudinē pergi rei q̄ necdum ē: sicut nec semē ex eo qd̄ adhuc non substitit emanat. Ergo i primo regē ortu itelligamus cū cæteris aiantibus: q̄ solo semine nascuntur: de quibus nō ambigit: quin prius fuerint: q̄ semē suū: aues quoq; opifice natura extitisse p̄fectas. Et quia uis generadi inserta sit singulis: ab his iam p̄cedere nascendi modos quos p̄diuersitate animantiū natura uariavit. Habes Euangele utroque quod teneas: & dissimulata paulisper irrisiōe tecū delibera quid sequaris. Et Euangelus: Quia ex iocis seria facit uiolētia loquēdi: hoc mihi absoluatis uolo: cuius diu me exercuit uera deliberatio. Nuper enī mihi de tiburti agro meo exhibitū sunt aprī: quos obtulit sylua uenātibus. Et quia diutine cōtinuata uenatio est plati sūt alii iterdiu noctu alii: quos p̄duxit dies itegra carnis icolumitate durarūt: q̄ uero p̄ noctē lunari plenitudine lucēte portati sūt: putruerūt. Quod ubi scitū ē: q̄ sequēti nocte deferebāt: i fixo cuiusq; p̄ti corporis acuto æneo apros carne itegra ptulerūt. Quæro igit: cur noxā quā pedibus occisis solis radii non dederūt: lunare lumē effecerit: Facilis ē inq̄ Disarius & simplex ista resp̄ōsio. Nullius. n. rei fit aliquaō putredo: nisi calor hūorq; cōuenierit. Pecudū at̄ putredo nihil aliud ē: nisi cū defluxio qd̄ latēs soliditatē carnis i hūore resoluuit. Calor at̄ si tēperatus sit & modicus: nutrit hūores: sit nimius exsiccat & hitudinē carnis extenuat. Ergo d̄ corpibus enectis solui maioris caloris haurit hūorē lunare lumē i quo ē manifestus calor: sed occultus tepor magis diffūdit hūcēta. Et ide puēit iiecto tpe & aucto hūore putredo his dcis Eustachiū Euāgelus itūes: si rōni dictæ assentiris ait: anuas oportet aut si ē qd̄ moueat p̄ferre nō pigeat: quia uis ur̄i sermonis optinuit: ne iuita aure uos audia. Oia iquit Eustachius a Disario & luculēte & ex uero dicta sūt. Sed illud p̄sūs itūedū ē: utrū mēsurā caloris sit cā putredinis. ut ex maiore calore nō fieri: & ex minore ac tēperato puenire dicat. Solis. n. calor q̄ nimii feruet: quādo anus i æstate ē: & hyeme tepescit: putrefacit carnes æstate nō hyeme. Ergo nec luna p̄pter lūmīsiore calorē diffūdit hūores. Sed nescio q̄ pprietas quā græci ἰαλωμα uocāt: & qd̄ natura uesti lumini qd̄ de ea de fluit: q̄ humectet corpora: & uelut occulto rore madefaciat: cui admixtus calor ip̄se lunar̄is putrefacit carnē: cui diuile fuerit iufusus. Neq; n. oīs calor unius ē q̄litas ut hoc solo a se differat: si maior minorue sit. Sed eē i igne diuersissimas q̄litas nullā secū habētes societate rebus māifestis p̄bat. Aurifices ad formadū auge nullo nisi de paleis utunē igne quia cæteri ad p̄ducēdam hāc materiā inhabiles uidēt. Medici i remediis cōcoquēdis magis farmētis: q̄ ex alio ligno ignē requirūt. Qui uitro soluēdo firmādoq; curāt: de arbore cui myricæ nomē ē igni suo elcā ministrat. Calor de lignis olea: cū sit corporibus salutaris perniciosus ē balneis: & ad dissoluēdas iuncturas marmorū efficaciter noxius ē. Ergo nō mirū: si rōnē pprietas q̄ singulis uesti: calor solis arefacit: lunar̄is humectat. Hinc & nutrices pueros alentes operimētis obtegūt: cū sub luna p̄terunt: ne plenos per ætatē naturalis humoris amplius lunare lumē humectet & sicut ligna uigore humida accepto calore curuant ita & illorū mēbra cōtorqueat humoris adiectio. Hoc quippe notū est: quia si quis diu sub luna sōno se dederit: ægre excitat: & pximus sit i sano pōdere p̄sūs hūoris qui in omne eius corpus diffusus atq; dispersus ē pprietas lunari: q̄ ut corpus isūdat oēs eius apit & laxat meatus. Hic ē q̄ Diana: q̄ lūa ē ὀρτεμῖς dē q̄ si ὀρτεμῖς hoc ē aerē secās Luci na a parturiētibus iuocat: quia ppriū eius munus est distendere rimas corporis: & meatibus uia dare: quod est accelerādo partu salutare Et hoc est quod eleganter poeta Timotheus expressit

Nec minus circa in anima lunæ pprietas ostēditur. Nam ligna quæ uel iam plena uel adhuc crescente deiecta sunt: inepta sunt fabricis quasi per humoris conceptionē. Et agricolis curæ ē frumenta de aeris nō nisi luna deficiente colligere. ut sicca p̄maneant Contra quæ humecta desiderant: luna erefcente cōficiet. tunc & arbores aptius feret: maxie cū illa est super terrā: quia ad incrementa stirpiū necessarium est humoris alimentū. Aer ip̄se pprietas lunaris humoris & patitur & prodit. Nam cū luna plena est: uel cum nascitur: & tunc enim a parte qua sursum suspicit plena est: aer autem in pluuiam soluitur aut si sydus sit multū de se roris emittat. unde alcmā lyricus dixit rorē aeris & lunæ filium. Ita undiq; uersum p̄batur: ad humectādas dissoluendāsq; carnes inesse lunari lumini pprietas: quā magis usus q̄ ratio deprehendit. Quod autem dixi: si Euangele de acuto æneo (nī falor coniectura mea a uero non deuiet) Est enim in ære uis acrior quā græci stipticā uocant. Vnde squamas eius adiiciunt remediis: quæ contra perniciē putredinis aduocantur. Deinde qui in metallo æreis morantur: semper oculorū sanitate pollent. Et qui bus ante palpebræ nudatæ fuerant illinc conuestiuntur. Aura enim quæ ex ære p̄cedit in oculos incidens haurit & exficat quod male influit. Vnde & Homerus modo

Hæc causas secutus appellat Aristoteles uero auctor est uulnera quæ ex æreo mucrone fiunt: minus esse noxia q̄ ex ferro: faciliusq; curari quia inest inquit æri uis quæ dā remediālis & siccifica quam demittit in uulnere Pari ratione infixum corpori pecudis lunari repugnat humori.

MACROBII Aurelii Theodosii uiri consularis & illustris saturnaliorum libri impressi Venetiis Anno domini. M. cccc. lxxxii. die. xxviii. Junii.

REGISTRVM

a	f	l
Somnium	per auaritiā	Sed non
hominum	ta instituere	βοτρυδο
Apuleium	hanc fidem	αἰτῶντων
b	g	m
humana	Præterea	Contra
tior inquisitor	uoc̄ ἰσῖ	bor inquit
sanctissime	pedocles	Hætenus
c	h	n
Sic utriusq;	Ymmachus	Si non
totius æquinoctialis	Cum audisset	Talius amor
prima: sol	Voluerunt	Fulmineus
d	i	o
Nam & si	tria non posse	Sed sapientiæ
His ita	in cœna	Lyurgo est
uir fortis	troferri. Sed	erat hortatui
e	k	p
sint: nec	MACROBII	& grandior
uirtutes	atq; turni	proposita
Entanti	Et apud	

